

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TÜRKÇE TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İİK M. 82 UYARINCA HACZİ CAİZ OLMAYAN MALLAR VE
HAKLAR

Yüksek Lisans Tezi

Buşra KÖSEOĞLU YAĞCI

EKİM 2022

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TÜRKÇE TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İİK M. 82 UYARINCA HACZİ CAİZ OLMAYAN MALLAR VE
HAKLAR

Yüksek Lisans Tezi

Buşra KÖSEOĞLU YAĞCI

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLEK AYDEMİR

EKİM 2022

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Buşra KÖSEOĞLU YAĞCI

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Dilek AYDEMİR

İMZA SAYFASI

Buşra KÖSEOĞLU YAĞCI tarafından hazırlanan ‘İİK M. 82 Uyarınca Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar’ başlıklı bu yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi, Dilek AYDEMİR]

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

[Dr. Öğr. Üyesi, Fatih AYDEMİR]

Kurumu: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

[Dr. Öğr. Üyesi, Emine Gökçe KARABEL]

Kurumu: Bursa Uludağ Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 25/ 10/ 2022

ÖNSÖZ

İcra ve İflas Kanunu'nda tamamen haczedilemeyeceği kararlaştırılan mal ve haklar konusunu incelediğim bu çalışmamda, çalışma konumun belirlenmesi sürecinde fikirleriyle katkıda bulunan hocam Dr. Öğr. Üyesi Emre KIYAK'a öncelikle teşekkür ederim.

Bu çalışmanın başladığı ilk günden itibaren benden desteğini esirgemeyen, çalışmamı her anlamda en iyi hale getirebilmem için emek harcayan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Dilek AYDEMİR'e ve yine bu yöndeki değerli destekleri için mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca tüm eğitim öğretim hayatımda olduğu gibi bu süreçte de sonsuz desteğini hissettiğim kıymetli anne ve babama sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Buşra KÖSEOĞLU YAĞCI

ÖZET

İİK M. 82 UYARINCA HACZİ CAİZ OLMAYAN MALLAR VE HAKLAR

Köseoğlu Yağcı, Buşra

Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dilek Aydemir

Kasım, 2022. 156 Sayfa.

Bu araştırma, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan, tamamı haczedilemeyen mal ve hakları düzenleyen 82. madde olmak üzere haczedilemezliğe ilişkin hükümlerin, günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmek amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırma, esas olarak İcra ve İflas Kanunu'ndaki haczedilemezlik kuralları hakkındadır. Bu kapsamda tamamı haczedilemeyen mal ve haklarla beraber kısmen haczedilemeyen şeyler de incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken, haczedilemezlik kurumunun tarihçesinden, amacından, alacaklı ve borçlu arasında tesis edilmesi gereken menfaat dengesine etkisinden ve temel haklar ve ilkeler ile olan ilişkisinden bahsedilmiştir. Haczedilemezliğe ilişkin özel durumlardan ve haczedilemezliğin belirlenmesinde icra memurunun etkin rolünden söz edilmiştir. Konumuz bakımından önem taşıyan bir diğer husus ise haczedilemezlik hakkındaki şikayettir. Özellikle meskeniyet haczindeki şikâyet, bu şikâyetin süresi ve sonucu uygulama bakımından büyük ehemmiyet arz ettiği için araştırmanın önemli bir bölümünü teşkil etmiştir.

Araştırma yapılırken ilmi ve kazai içtihatlardan faydalanılmıştır. Öğretideki çeşitli görüşler ve yargı kararları karşılaştırılarak bir arada sunulmuştur. Bizim de katıldığımız görüşler ve öneriler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Haczedilemezlik, Menfaat Dengesi, Şikâyet.

ABSTRACT
PROPERTY AND RIGHTS THAT CANNOT BE SEEN ACCORDING TO
ARTICLE 82 OF THE LEVY AND BANKRUPTCY LAW

Koseoglu Yagci, Busra

Master's Thesis, Graduate Education Institution, Private Law Program

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Dilek Aydemir

November, 2022. 156 Pages.

This research has been prepared in order to state that the provisions regarding non-seizure, including Article 82 of the Levy and Bankruptcy Code No 2004.

The research is mainly about the rules of non-seizure in the Levy and Bankruptcy Law. In this context, the goods and rights that cannot be completely seized, as well as the things that cannot be partially seized, have also been examined. While making this examination, the history of the institution of non-seizure, its purpose, its effect on the balance of interests that should be established between the creditor and the debtor, and its relationship with fundamental rights and principles are mentioned. The special circumstances of non-seizure and the effective role of the bailiff in determining the ineligibility were mentioned. Another issue that is important in terms of our subject is the complaint about inalienability. In particular, the complaint about the residence seizure constituted an important part of the research since the duration and outcome of this complaint are of great importance in terms of implementation.

While conducting the research, scientific and accidental jurisprudence were used. Various views and judgments in the doctrine were presented together by comparing them. The opinions and suggestions that we agree with are stated.

Keywords: Ineligibility, Balance of Interest, Complaint.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
İMZA SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	xii

BÖLÜM I

HACİZ VE HACZEDİLMEZLİK KURALLARIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

GİRİŞ	1
1. HACİZ	4
1.1. Haczin Tanımı	4
1.2. Haczin Konusu	5
1.3. Haczin Amacı	6
2. HACZEDİLMEZLİK KURUMU	7
2.1. Genel Olarak	7
2.2. Hacedilmezlik Kurumunun Amacı	7
3. HACZEDİLMEZLİK KURALLARININ TARİHİ GELİŞİMİ	8
3.1. Roma Hukukunda Cebri İcra ve Hacedilmezlik Kuralları	8
3.2. İslam Hukuku Kuralları Çerçevesinde Osmanlı Hukukunda Cebri İcra ve Hacedilmezlik Kuralları	11
3.3. Cumhuriyet Döneminde Cebri İcra ve Hacedilemezlik Kuralları	15
3.3.1. 1424 Sayılı İcra ve İflas Kanunu’na Göre Hacedilmezlik Kuralları.....	16
3.3.2. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu’na Göre Hacedilmezlik Kuralları.....	20
4. HACZEDİLMEZLİK KURALLARI VE MENFAAT DENGESİ	31
5. HACZEDİLMEZLİK KURALLARININ TEMEL HAK VE İLKELER İLE İLİŞKİSİ	35

5.1. İnsan Onuru ve Hacedilmezlik Kuralları	36
5.2. Yaşam Hakkının ve Kişiliğin Korunması ve Hacedilmezlik Kuralları	38
5.3. Haberleşme Özgürlüğü ve Hacedilmezlik Kuralları	39
5.4. Ailenin ve Çocukların Korunması ve Hacedilmezlik Kuralları	40
5.5. Eşitlik İlkesi ve Hacedilmezlik Kuralları	41
5.6. Ölçülülük (Oranlilik) İlkesi ve Hacedilmezlik Kuralları	42
5.7. Sosyal Devlet İlkesi ve Hacedilmezlik Kuralları	43
5.8. Diğer Temel Hak ve İlkeler ve Hacedilmezlik Kuralları	45

BÖLÜM II

İCRA VE İFLAS KANUNU'NDA YER ALAN HACZİ CAİZ OLMAYAN MAL VE HAKLAR

1. İİK M. 82/F. 1, B. 1 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN DEVLET MALLARI	47
1.1. Devlet Kavramı	47
1.2. Kamu Malları ve Özel Mallar Ayrımı	48
1.3. İİK Uyarınca Hacedilemeyen Devlet Malları	50
1.4. Devlet Mallarının Hacedilmemesinin Nedenleri	51
1.4.1. Zor Kullanma Yetkisinin Devlete Karşı Kullanılamaması	51
1.4.2. Devletin Borçlarını Kendiliğinden Ödeyeceği Varsayımı	52
1.4.3. Üstün Kamu Yararı Düşüncesi	53
1.4.4. Kamu Mallarının Devir ve Ferağ Yasağı İlkesi	55
1.4.5. Devlet Mallarının Haczinin Bütçe Kanununa Aykırılık Teşkil Etmesi ...	56
1.5. Mahsus Kanunları Uyarınca Hacı Caiz Olmayan Mal ve Haklar	57
1.5.1. Genel Olarak	57
1.5.2. Belediye Kanunu Uyarınca Hacedilmeyen Mal ve Haklar	58
1.5.3. Belediye Mallarına Haczin Uygulanması	66
2. İİK M. 82/ F. 1, B. 2 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLUNUN MESLEĞİNİ SÜRDÜREBİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN HER TÜRLÜ EŞYA	68

3. İİK M. 82/ F.1, B.3 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU VE AYNI ÇATI ALTINDA YAŞAYAN AİLE BİREYLERİ İÇİN LÜZUMLU EŞYALAR ..69	
4. İİK M. 82/ F. 1, B. 4 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU ÇİFTÇİ İSE KENDİSİNİN VE AİLESİNİN GEÇİMİ İÇİN ZARURİ OLAN ARAZİ VE ÇİFT HAYVANLARI VE NAKİL VASITALARI VE DİĞER EKLENTİ VE ZİRAAT ALETLERİ; DEĞİLSE, SANAT VE MESLEKİ İÇİN LÜZUMLU OLAN ALAT VE EDEVAT VE KİTAPLARI VE ARABACI, KAYIKÇI, HAMAL GİBİ KÜÇÜK NAKLİYE ERBABININ GEÇİMLERİNİ TEMİN EDEN NAKİL VASITALARI..	72
4.1. Borçlunun Çiftçi Olması Halinde	72
4.1.1. Arazinin Haczinin Caiz Olup Olmaması	73
4.1.2. Çift Hayvanlarının Haczinin Caiz Olup Olmaması	74
4.1.3. Tarımda Kullanılan Nakil Vasıtaları ve Eklentilerinin Haczinin Caiz Olup Olmaması	75
4.1.4. Tarım Aletlerinin Haczinin Caiz Olup Olmaması	75
4.2. Borçlunun Sanat ve Meslek Sahibi Olması	76
4.3. Borçlunun Küçük Nakliye Erbabı Olması Halinde	78
5. İİK M. 82/F.1, B. 5. UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU VE AİLESİNİN İDARESİ İÇİN GEREKLİ İSE, BORÇLUNUN SEÇECEĞİ BİR SÜT VEREN MANDASI VEYA İNEĞİ YAHUT ÜÇ KEÇİ VEYA KOYUNUNU VE BUNLARIN ÜÇ AYLIK YEM VE YATAKLIKLARI	79
6. İİK M. 82/F. 1, B. 6 UYARINCA HACZEİLEMİYEN BORÇLUNUN VE AİLESİNİN İKİ AYLIK YİYECEK VE YAKACAKLARI VE BORÇLU ÇİFTÇİ İSE GELECEK MAHSUL İÇİN LAZIM OLAN TOHUMLUĞU	80
7. İİK M. 82/F. 1, B. 7 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU BAĞ, BAHÇE VEYA MEYVA VEYA SEBZE YETİŞTİRİCİSİ İSE, KENDİSİNİN VE AİLESİNİN GEÇİMİ İÇİN GEREKLİ OLAN BAĞ, BAHÇE VE BU SANAT İÇİN GEREKLİ OLAN ALET VE EDEVAT İLE GEÇİMİ HAYVAN YETİŞTİRMeye MÜNHASIR OLAN BORÇLUNUN KENDİSİ VE AİLESİNİN GEÇİNMELERİ	

İÇİN GEREKLİ OLAN MİKTARI VE BU HAYVANLARIN ÜÇ AYLIK YEM VE YATAKLIKLARI	81
7.1. Borçlunun Bağ, Bahçe veya Meyva veya Sebze Yetiştiricisi Olması Halinde	81
7.2. Borçlunun Geçimini Hayvan Yetiştirme ile Temin Etmesi Halinde	82
8. İİK M. 82/F. 1, B. 8 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN TÜRK BORÇLAR KANUNU'NUN 610'UNCU MADDESİ GEREĞİNCE HACZOLUNMAMAK ÜZERE TESİS EDİLMİŞ OLAN KAYDI HAYATLA İRATLAR	83
9. İİK M. 82/F. 1, B. 9 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN MEMLEKETİN ORDU VE ZABITA HİZMETLERİNDE MALUL OLANLARA BAĞLANAN EMEKLİLİK MAAŞLARI İLE BU HİZMETLERDEN BİRİNİN İFASI SEBEBİYLE AİLELERİNE BAĞLANAN MAAŞLAR VE ORDUNUN HAVA VE DENİZALTI MENSUPLARINA VERİLEN UÇUŞ VE DALIŞ TAZMİNAT VE İKRAMİYELERİ, ASKERİ MALULLERLE, ŞEHİT YETİMLERİNE VERİLEN TERFİ ZAMMI VE 1485 NUMARALI KANUN HÜKMÜNE GÖRE VERİLEN İNHİSAR BEYİYE HİSSELERİ	84
10. İİK M. 82/ F.1, B. 10 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BİR YARDIM SANDIĞI VEYA CEMİYETİ TARAFINDAN HASTALIK, ZARURET VE ÖLÜM GİBİ HALLERDE BAĞLANAN MAAŞLAR	86
11. İİK M. 82/F. 1, B. 11 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN VÜCUT VEYA SIHHAT ÜZERİNE İKA EDİLEN ZARARLAR İÇİN TAZMİNAT OLARAK ZARAR GÖRENİN KENDİSİNE VEYA AİLESİNE TOPTAN VEYA İRAT ŞEKLİNDE VERİLEN VEYA VERİLMESİ LAZIM GELEN PARALAR	87
12. İİK M. 82/F. 1, B. 12 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLUNUN HALİNE MÜNASİP EVİ	92
12.1. Ev Kavramı	92
12.2. Haline Münasip Ev Kavramı	92
12.3. Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülebileceği Haller	94
12.3.1. Borçlunun Birden Fazla Evi Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi	94

12.3.2. Borçlunun Birden Fazla Taşınmazda Mevcut Payları Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi	96
12.3.3. Borçlunun Bizzat Oturmadığı Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi	97
12.3.4. Sigorta Bedeli Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	98
12.3.5. Kamulaştırma Bedeli Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	99
12.3.6. Yazlık ya da Bağ Evi Niteliğindeki Taşınmazlar Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	99
12.3.7. Ev Üzerinde İpotek Bulunması Halinde Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	100
12.3.8. Tamamlanmamış Bir Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	106
12.3.9. Nafaka Alacaklarından Dolayı Haczedilen Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	107
12.3.10. Evin İşyeri ve Mesken Olarak Kullanılması Halinde Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	108
12.3.11. Tapuya Kaydı Yaptırılmamış Evler (Gecekondular) Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	109
12.4. Aile Konutunun Şerhi ve Şerhin Hacze Etkisi	110
12.5.1. Aile Konutu Şerhi	111
12.5.2. Aile Konutunun Haczi	111
12.5.3. Aile Konutu Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi	112
12.5.4. Borçlu Eşin Haczedilemezlikten Feragat Etmesi İçin Diğer Eşin Rızası	114
12.5.5. Borçlu Eşin Haczedilmezlikten Feragat Etmesi Halinde Ailenin Diğer Fertlerinin Durumu	115

13. İİK M. 82/F. 1, B. 13 UYARINCA HACZEDİLEMEYEN ÖĞRENCİ BURLARI	116
---	-----

14. İİK M. 83 UYARINCA KISMEN HACZEDİLEMEYEN ŞEYLER	117
---	-----

BÖLÜM III

HACZEDİLEMEZLİĞE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR, HACZEDİLEMEZLİĞİN BELİRLENMESİ VE HACZEDİLEMEZLİK ŞİKÂYETİ

1. HACZEDİLEMEZLİĞE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR	122
---	-----

1.1. İİK M. 82/ F. 2 Uyarınca Borcun Malın Satış Bedelinden Doğmuş Olması Halinde Haczedilemezlik	122
---	-----

1.2. İİK M. 82/ F. 3 Uyarınca Haczedilemeyen Malların Haczedilebilme Halleri	124
--	-----

2. HACZEDİLEMEZLİĞİN BELİRLENMESİ	126
---	-----

3. ŞİKÂYET	129
------------------	-----

3.1. Genel Olarak	129
-------------------------	-----

3.2. Haczedilemezlik Şikayetinin Süresi ve İncelenmesi	131
--	-----

3.2.1. Haczedilemezlik Şikayetinin Süresi	131
---	-----

3.2.2. Haczedilemezlik Şikayetinin İncelenmesi	134
--	-----

3.3. Meskeniyet Şikâyeti	137
--------------------------------	-----

3.3.1. Meskeniyet Şikâyetinin Süresi	137
--	-----

3.3.2. Meskeniyet Şikâyetinin Takip İşlemlerine Etkisi	137
--	-----

SONUÇ	141
--------------------	------------

KAYNAKÇA	148
-----------------------	------------

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: Bent
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
BldK	: 5393 sayılı Belediye Kanunu
Borçlar Kanunu	: BK
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
D.	: Daire
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
eİİK	: 1424 sayılı İcra ve İflas Kanunu
F./f.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİD.	: İcra İflas Dairesi
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Mecmuası	

K.	: Karar
kıs.	: Kısaca
M./m.	: Madde
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
No.	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SchKG	: Gesetz für Schuldbetreibung und Konkurs
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
Türk Kanunu Medenisi	: MK
vd.	: Ve devamı
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Kanun koyucu, yasama faaliyetini icra ederken çatışan menfaatler arasında bir denge tesis etmek mecburiyetindedir. Bu durum takip hukuku bakımından da geçerlidir. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu¹ (İİK) ile düzenlenen hükümler, bilhassa borçlu ve alacaklı arasındaki menfaat çatışmasında bir denge tesis etmeye gayret etmiştir.

Bilindiği üzere haciz, cüzi takip işlemlerini başlatan alacaklının, söz konusu alacağını karşılamak maksadıyla, borçlunun malvarlığı unsurlarına icra memuru tarafından hukuken el konulmasıdır. Bu noktada İİK borçlunun maliki olduğu bazı mal ve hakların haczedilemeyeceğini belirterek, alacaklının haklarının yerine getirilmesine nazaran, borçlunun daha üstün tutulan bazı menfaatlerinin ihlal edilmesinin önüne geçilmesini amaçlamıştır. Zira bütün mal varlığı haczedilen borçlunun yaşamını devam ettiremez hale gelerek muhtaç duruma düşmesi, toplumun dengesini zedeleyecektir. Bu yüzden borçlunun ve ailesinin yaşamlarını asgari düzeyde sürdürmeleri için zaruri olan eşyalar hacizden muaf tutulmuştur. Haczedilemez mal ve haklara ilişkin temel düzenleme İİK m. 82 olup bu maddede sınırlı olarak sayılmış olan mal ve haklar, çalışmamızın başlıca konusunu oluşturmaktadır.

Borçlunun haczi caiz olmayan mal ve hakları tamamı haczedilemeyen mal ve haklar ile kısmen haczedilemeyen mal ve haklar olmak üzere iki ayrı grupta incelenmektedir. Bu çalışmada ilk olarak İİK m. 82’de on üç bent halinde düzenlenen tamamı haczedilemeyen mal ve haklar incelenecektir. Kanun koyucu, bu bentleri düzenlerken borçlunun ve ailesinin çeşitli temel haklarını dikkate aldığını söylemekle beraber, iki tarafın da menfaatlerini telif ederken bu dengeyi ne kadar muhafaza edebildiği bu çalışma içerisinde incelenecektir. Zira kanun koyucu, sosyal, ekonomik sebepler, insani düşünceler ve kamu düzeni endişesiyle borçlu ve ailesini koruyan düzenlemeler getirirken, alacaklının taleplerini korumayı da ihmal etmemelidir.

Bundan doksan yıl önce 1932’de, o günkü ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak tasarlanan ve kabul edilen İcra ve İflas Kanunu’ndan ve bilhassa 82. maddesinden, bugünkü sorunlarımızı çözüme kavuşturmasını beklemek hayatın olağan akışına

¹ RG. T. 19.06.1932, S. 2128.

aykırı olacaktır. Zira aradan geçen bu uzun zaman zarfında insanların yaşam şekillerinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. O tarihlerde toplumun %88'ini² oluşturan büyük kesimi geçimini kırsalda, tarım ve hayvancılıkla sağlarken bugün artık şehir hayatı ve hizmet sektörü ön plâna çıkmış ve tarımın iş gücü istihdamındaki payı %16'ya³ kadar gerilemiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, öğretide ve yargı kararlarında tartışmalara neden olan ve uygulamada farklılıklara yol açan bu maddenin, günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde değiştirilmesi gerektiğini göstermektir. Bu nedenle konu ele alınırken konuyla ilgili öğretide savunulan çeşitli görüşlere ve yargı kararlarına yer verilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde haczin tanımından, konusundan, amacından; hacedilmezlik kurumuyla ilgili genel bilgilerden ve amacından; Roma hukuku ve İslam hukuku kuralları çerçevesinde hacedilmezlik kurallarının tarihi gelişiminden; cumhuriyet dönemi boyunca hacedilmezlik kurallarının uğradığı değişimden; hacedilmezlik kurallarının menfaat dengesi ve temel hak ve ilkelerle olan ilişkisinden söz edilmiştir. Bu açıklamalar ile diğer bölümlerde bahsi geçen ifadelerin ve tartışmalı hususların daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde İcra ve İflas Kanunu m. 82/f. 1 hükmü, ayrı ayrı başlıklar halinde incelenmiştir. Bu bentlerle getirilen hacedilmezlik korumalarının öğretide ve uygulamada neden olduğu tartışmalardan bahsedilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca İİK m. 83 uyarınca kısmen hacedilemeyen şeylerin neler olduğunu, bunların hangi şartlar doğrultusunda ve ne miktarda hacedilebileceği belirtilmiştir. Özel kanunlarda haczi caiz olmadığı gösterilen mallar arasından, sıkça güncel tartışmalara konu olduğu için belediye mallarının haczi konusuna yer verilmiş olup diğer özel kanunlardaki hacedilemezlik kuralları bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Son olarak üçüncü bölümde İİK m. 82/f. 1 uyarınca hacedilemeyen mal ve haklara ilişkin 82. maddenin devam fıkralarında düzenlenen istisnai durumlardan;

²https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/77_Cumhuriyetin%20%C4%B0lk%20Y%C4%B1llar%C4%B1nda%20Tar%C4%B1m_24_12_2009.pdf [Erişim 04.10.2022].

³ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-II.-Ceyrek:-Nisan-Haziran-2022-45652> [Erişim 04.10.2022].

haczedilemezliğin belirlenmesinden ve haczedilmezlik konulu şikâyet yargılamasına ilişkin bilgi verilmiştir

BÖLÜM I

HACİZ VE HACZEDİLMEZLİK KURALLARIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. HACİZ

1.1. Haczin Tanımı

İcra hukukunda önemli bir yere sahip olan ve cüzi icra takip işlemlerinin vazgeçilmez bir basamağını oluşturan haczin İİK’de açık bir tanımı bulunmamaktadır. Arapça hcz kökünden gelen haciz (hacz), “menetmek, iki şeyin arasını ayırmak” manasına gelmektedir.⁴ İlmi içtihatlarla göre, haciz “*kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için, bu yolda talepte bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara, icra müdürü tarafından hukuken el konulmasıdır.*”⁵

Kazai içtihatlarda haciz “cebri icra organı tarafından yapılan devlete ilişkin bir hakimiyet tasarrufu olup, icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının

⁴ Fahrettin Atar, “İslam Hukukunda Borçlunun İflasına Karar Verilmesi, Hacedilmesi, Mallarına Haciz Konulması ve Hapsedilmesi” (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1982), s. 55.

⁵ Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), s. 410. Öğretideki benzer görüşler için bkz. Abdurrahim Karşlı, *İcra ve İflas Hukuku*, 4.bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), s. 335; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özokes, *İcra ve İflas Hukuku*, 8. bs. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), s. 156; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, 6.bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), s. 246; Talih Uyar, Alper Uyar, Cüneyt Uyar, *İcra Hukukunda Haciz*, 4.bs. (Ankara: Bilge Yayınevi, 2021), s. 6; İlhan E. Postacıoğlu, Sümer Altay, *İcra Hukuku Esasları*, 5. bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010), s. 359; M. Kamil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım, *İcra ve İflas Hukuku*, 8. bs. (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2021), s. 169.

ödenmesini sağlamak için, bu yolda istemde bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara, icra memuru tarafından hukuken el konulmasıdır.” şeklinde tanımlara da rastlamaktayız.⁶

Adalet Bakanlığı tarafından hakimlere mahsus olmak üzere İcra ve İflas Kanunu Şerhi ve Esasları’nda haciz “paraya çevirmek ve bu paradan muayyen yahut birkaç muayyen alacaklının alacağını mümkün olduğu nispette ödemek için takip alınan kimsenin (borçlunun) muayyen bazı mallarının resmen müsaderesinden ibarettir” şeklinde tanımlanmaktadır.⁷

1.2. Haczin Konusu

İİK’nin 85. maddesi “*Borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır mallarıyla taşınmazlarından ve alacak ve haklarından alacaklının ana, faiz ve masraflar da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktarı haczolunur.*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre haczin konusu, borçlunun taşınır ve taşınmaz malları, üçüncü kişilerdeki hakları ve diğer malvarlığı haklarıdır. Buna göre borçlunun haczi kabil olan ve maddi bir değer ifade eden bütün mal varlığı unsurları alacağı, faizi ve giderleri karşılamaya yetecek kadar miktarda haczedilebilecektir.⁸

Kişinin, para ile ölçülebilen değere sahip tüm hak ve borçları mal varlığını oluşturmaktadır. Mal varlığı, aktifler ve pasifler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Alacak hakkı mal varlığının aktif kısmında yer alırken borçlar, pasif kısmında yer almaktadır.⁹ İcra ve İflas Hukuku’nda borçlunun mal varlığı ile esasen mal varlığının aktif kısmı kastedilmektedir. Netice itibarıyla bir şeyin haczedilebilmesi için

⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2021/422, K. 2021/5042, T. 20.05.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 17.09.2021]; Yargıtay HGK. E. 2017/273, K. 2020/1009, T. 08.12.2020 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 17.09.2021]; Yargıtay 12. HD. E. 2017/3925, K. 2018/6531, T. 21.06.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 15.08.2022]; Yargıtay 12. HD. E. 4980, K. 2015/10629, T. 21.04.2015 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 15.08.2022].

⁷ Şükran Akgün, *Haczin Hukuki Niteliği* (İstanbul: Der Yayınevi, 2020), s. 169.

⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 258; Karslı, s. 337; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 170.

⁹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017), s. 51.

hukuken borçluya ait olması, ekonomik bir değer taşıması yani paraya çevrilebilir olması ve haczinin kanunla yasaklanmamış olması şartlarını taşıması gerekmektedir.¹⁰

1.3. Haczin Amacı

Hukuk devleti ilkesi ve ihkak-ı hak yasağı birlikte değerlendirildiğinde, kişiler haklarını elde etmek için devletten talepte bulunmaktadır. Kişilerin haklarını kendilerinin almasını yasaklayan devlet, bu talep doğrultusunda yapılması gereken işlemleri, hukuka uygun bir şekilde yerine getirmekle yükümlüdür.¹¹ Haciz işleminin amacı borçlunun, borcunu karşılamaya yetecek miktardaki mal varlığı unsurları üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlamak ve alacaklıya, bu malların satışını isteme olanağını sağlamaktır.¹² Haciz işlemi, alacaklının alacağına kavuşması maksadıyla borçlunun, borcunu karşılamaya yetecek tutardaki mal ve haklarına devlet tarafından el konularak gerçekleştirilmektedir. Burada önem arz eden husus, haczedilen miktarın alacaktan fazla olmamasıdır.¹³ Aksi takdirde hem İİK hem de Anayasa tarafından koruma altına alınan temel hak ve ilkeler zedeleneyecektir.¹⁴ Bu temel haklar ve ilkelere insan onuru, yaşam hakkı ve kişiliğinin korunması, mülkiyet hakkı, ailenin ve çocukların korunması, eşitlik ilkesi, ölçülülük (oranlılık) ilkesi, sosyal devlet ilkesi vb. örnek gösterilebilir.¹⁵ Dolayısıyla devlet, haciz işlemlerini yerine getirirken bu temel hak ve ödevleri gözetmekle mükelleftir.

¹⁰ Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 176.

¹¹ Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, 1. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), s. 127.

¹² Akgün, s. 130.

¹³ Özkes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 183.

¹⁴ Gülfem Akkırın, “Borçlunun Haline Münasip Evinin Haczedilmezliği” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2020), s. 8.

¹⁵ Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 8-10.

2. HACZEDİLMEZLİK KURUMU

2.1. Genel Olarak

Cebri icranın alacaklıya, alacağını elde edebilmesi için borçluya karşı her türlü yola başvurmaya imkân tanıdığını söylemek mümkün değildir. Hukukun temeli niteliğindeki adalet ve hakkaniyet ölçütleri, her hukuki işlem esnasında dikkate alınması gereken hususlardır. Bu bakımdan alacaklının menfaatlerinin temin edilmesi maksadıyla borçlunun ve ailesinin ekonomik durumlarının, asgari geçim şartlarını sağlayamayacak kadar yıkıma uğratılması, adalet ve hakkaniyet unsurlarıyla çelişecektir. Dolayısıyla cebri icra işlemleri, borçlunun ve ailesinin yaşamlarını ve ekonomik varlıklarını devam ettirebilecekleri şekilde gerçekleştirilmelidir.¹⁶

Haczedilmezlik kurumu, bu noktada önem taşımaktadır. Haczedilmezlik, yasalar tarafından borçluya tanınan bir tür hukuki korumadır. Haczedilmezlik kurumu hem cüzi icrada hem de külli icrada uygulanmaktadır. Borçlunun ekonomik bir değer taşımasına rağmen haczedilemeyen birtakım mal ve hakları mevcuttur, bu durum haczedilmezlik kurumuyla izah edilmektedir.

2.2. Haczedilmezlik Kurumunun Amacı

İİK’de bazı mal ve hakların haczinin tamamen veya kısmen yasaklanması esasen kamu düzeninin temin edilmesi,¹⁷ alacaklıların menfaatini gözetilmesi,¹⁸ insani duyguların incitilmemesi¹⁹ ve milli hislerin üstün tutulması²⁰ gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Görüldüğü üzere İİK, ekonomik ve sosyal sebeplerden ötürü

¹⁶ Baki Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1 (1962), s. 177.

¹⁷ Belgesay, s. 204; Postacıoğlu, Altay, s. 410; Uyar, Uyar, Uyar, s. 470.

¹⁸ Çalışıp kazanarak borcunu ödeyecek olan borçlunun bütün mal varlığının haczedilerek, gelir elde etmesi için hiçbir kaynağın bırakılmaması alacaklıların da zararına olacaktır. Dolayısıyla borçlunun çalışması için bazı mal varlığı unsurlarının haczedilmemesi alacaklının da menfaatine olacaktır. Necmeddin M. Berkin “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 31, S. 5 (1957), s. 113; Ömer Ulukapı, “Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin ‘4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu’ Kapsamındaki Uygulaması”, *BATİDER*, C. 17, S. 1-2 (1995), s. 137; Belgesay, s. 204.

¹⁹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 280; Berkin, Haciz, s. 114; Ulukapı, s. 141;

²⁰ Örneğin İİK, m.89/f. 1, b. 9’da belirtilen askeri malullerle şehit yetimlerine verilen terfi zammının haczedilememesinin temelinde, milli duygular yatmaktadır. Ulukapı, s. 141.

bazı mal varlığı unsurlarının haczedilemeyeceğini kararlaştırmıştır.²¹ Sosyal ve insani nedenler, borçlu ve ailesinin yoksul bırakılarak neticede devletin sosyal yardımına muhtaç duruma düşürülmemesi, asgari şartlarda hayatını ve ekonomik varlığını sürdürebilmesi düşüncelerine dayanmaktadır.²²

Cebri icra hukuku kuralları düzenlenirken, uygulanırken ve yorumlanırken temel hakların korunmasına muhakkak özen gösterilmelidir. Bu durum hem temel hak ve ilkelerin gereği hem de Anayasa'nın, kanunların Anayasa'ya aykırı olamayacağını belirten 11. maddesinin zorunlu bir sonucudur. Temel haklar gözetilmeden yapılan takip hukukuna ilişkin düzenlemeler, Anayasa'ya aykırılık teşkil edeceği gibi beklenen sonuca da ulaştırmayarak yarardan ziyade zarara yol açacaktır. Dolayısıyla tüm bunlar göz önüne alındığında, alacaklının mülkiyet hakkı ve hak arama özgürlüğü karşısında kanun koyucu, borçlunun temel haklarının²³ kanuni çerçevede korunması maksadıyla haczedilmezlik kurallarının düzenlenmesini uygun görmüştür.

3. HACZEDİLMEZLİK KURALLARININ TARİHİ GELİŞİMİ

3.1. Roma Hukukunda Cebri İcra ve Haczedilmezlik Kuralları

Sorumluluk, borcun neden olduğu bir yaptırımdır. Roma hukukunda borçlunun borcunu yerine getirmemesi durumunda alacaklı, borçlunun şahıs varlığına el koyabilme imkanına sahiptir. Borçlunun borcundan şahsı ile sorumluluğu Roma hukukunda uzun bir süre devam etmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda Roma'da sınıflar arası uzlaşmayı sağlamak maksadıyla hazırlanan XII Levha Kanunları'nın, bu hususa ilişkin oldukça ağır hükümler içerdiği, bu hükümlere göre alacaklının borcunu ödememesi halinde borçluyu evindeki özel hapisanesinde hapsedebildiği, borcuna karşılık kendi işlerinde zincire bağlayarak çalıştırabildiği, Tiber nehrinin ötesinde

²¹ İbrahim Özbay, "İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK m 83/a)", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-2 (2005), s. 544.

²² Kuru, El Kitabı, s. 503.

²³ Bkz. Haczedilmezlik Kurallarının Temel Hak ve İlkelerle İlişkisi, s. 32 vd.

köle olarak satabildiği ve hatta dilerse öldürebildiği belirtilmiştir.²⁴ Şahıs ile sorumluluğun Roma hukukunda özel bir yere sahip olmasının ve yıllar boyu devam etmesinin en önemli sebepleri, Roma’da yürütülen ticari hayatın temelinde dostluk ve güven ilişkilerinin yatması ve tarafların birbirlerine verdikleri sözlere fazlaca anlam yüklemeleridir.²⁵

Borçluya ağır bir sorumluluk yükleyen bu uygulama zaman içerisinde aşamalı olarak terk edilmiştir. *Lex Poetelia Papiria*²⁶ ile birlikte borçluların borçları için esaret altında tutulmaları, köle olarak satılmaları ve öldürülmeleri yasaklanmıştır.²⁷ Bunların yerine borçlunun, hapsedilerek alacaklıya hizmet ettiği ve bu surette borcunu ifa ettikten sonra özgürlüğüne kavuştuğu tahmin edilmektedir.²⁸ Borçlunun mülkiyetinin teminat olarak kullanılması ise daha sonraki devirlerde *julia* kanunu ile sağlanmıştır.²⁹

Alacaklıların taleplerini borçlunun şahsına değil de mal varlığına yöneltmesi *Praetor Hukukunun* bir neticesidir.³⁰ Praetorler, alacaklının öç alma duygusuyla hareket tarzlarını belirlediği *executio* uygulamasını ortadan kaldırarak, daha insancıl ve günümüz icra usulüne daha yakın olan mallara yönelik icra sisteminin başlamasına öncülük etmişlerdir.³¹ Şahsi icranın yerini artık aynî icra almış bulunmaktadır.³²

²⁴ Bilge Umar, *İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi* (İzmir: Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1973), s. 60-61; Şahin Akıncı, *Roma Borçlar Hukuku* (Konya: Sayram Yayınları, 2020), s. 32.

²⁵ Elvan Sütken, “Roma Borçlar Hukukunda Sorumluluk ve Günümüz Hukukuna Etkileri” (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2003), s. 10.

²⁶ XII Levha Kanunu’ndan sonra M. Ö. 326 yılında yapılan kanun.

²⁷ Saskia Roselaar, “lex Poetelia Papiria,” <https://oxfordre.com/classics/view/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-8190> [Erişim 05.03.2021]; Sema Taşpınar Ayvaz, “Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi ve Nedenleri (Haczedilmezlik ve Nedenleri)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1994), s. 7; Akıncı, s. 329.

²⁸ Övünç Güvel, “Roma Hukukunda Sorumluluk”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2 (2017), s. 378; Rado, s. 237.

²⁹ Umar, s. 63.

³⁰ Güvel, s. 378.

³¹ Stasys Vélyvis, Vilija Mikuckienė, çev. Hande Gül Küçükkaya, “Roma Hukukunda İflas Prosedürünün Doğuşu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı (2014), s. 2398.

³² Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2014), s. 351.

Mal varlığına yönelik bu icra sisteminde, sadece bazı malların satışından elde edilecek bedel borcun ifası için yeterli olsa dahi icra, borçlunun tüm mal varlığı üzerinedir; kısaca icra uygulaması külli bir niteliğe haizdir.³³ *Bonorum venditio* olarak anılan bu usulde, malları satın alan kimse, satın almış olduğu mallara mukabil belirli bir tutarda parayı değil, borçlunun borcunun bir bölümünü ödemeyi üstlenmektedir. Bu malları satın alan kişi (*bonorum emptor*) borçlunun halefi konumuna gelmektedir.³⁴

Alacaklıya, borçlunun tüm mal varlığına el koyma hakkının verilmesi *missio in possessionem* olarak anılmaktadır ve birtakım sakıncaları da beraberinde getirmiştir.³⁵ Evvela borcun miktarı fark etmeksizin borçlunun tüm mal varlığını kaybetmesine yol açmaktadır. Bunun yanı sıra dönemin anlayışına göre mal varlığının toptan satışı, borçlunun “şerefsizliğine” neden olmaktadır.³⁶

Son imparatorluk dönemine (Dominatus) gelindiğinde mallar üzerindeki icra usulü en gelişmiş haline ulaşmıştır. Her ne kadar adaletin tesisinde özel hâkim ve mahkemelerin yerini devlet memurları ve mahkemeleri almışsa da şahıs varlığı üzerindeki icra hakkı resmi olarak yürürlükten kaldırılmamıştır. Buna karşılık borçlunun alacaklının evinde özel hapisanelerde değil, genel hapisanelerde tutuklu bulundurulması esas olarak kanunlaştırılmıştır.³⁷

Çağdaş icra sistemiyle benzerliklerin en çok karşılaşıldığı son imparatorluk döneminde borçlunun malları, külli icra yerine alacaklının alacağı oranında, icra memurları tarafından münferiden haczedilerek satışa sunulmuştur.³⁸ Bu dönemde belirli bazı mallar haciz işleminden muaf tutulmuştur. Öyle ki, tarım için kullanılan arazi, köleler ve öküzler bu sınıflandırmada yer almıştır. İlerleyen süreçte bu hükmün yelpazesi genişletilerek, tarım için kullanılan her şey bu kapsama dahil edilmiştir.

³³ Bülent Tahiroğlu, Belgin Erdoğan, *Roma Hukuku Dersleri* (İstanbul: Der Yayınları, 2013), s. 262.

³⁴ Akıncı, s. 341-342; Güvel, s. 379; Tahiroğlu, Erdoğan, s. 262.

³⁵ Taşpınar Ayvaz, *Haczedilemezlik ve Nedenleri*, s. 7; Umar, s. 64

³⁶ Akıncı, s. 342; Umar, s. 67.

³⁷ Türkan Rado, “Roma Hukukunda Cebri İcra Usullerinin İnkişafı”, *İÜHFM*, C. 10, S. 1-2 (1944), s. 239; Taşpınar Ayvaz, *Haczedilemezlik ve Nedenleri*, s. 7.

³⁸ Güvel, s. 379; Rado, s. 239; Umar, s. 68; Taşpınar Ayvaz, *Haczedilemezlik ve Nedenleri*, s. 7-8.

Askerlerin maaşları da onların başka malı bulunmadıkça haczedilemez kabul edilmiştir.³⁹

3.2. İslam Hukuku Kuralları Çerçevesinde Osmanlı Hukukunda Cebri İcra ve Haczedilmezlik Kuralları

İslam hukuku, borçların tahsili hususunda cebri işlemlerde bulunma yetkisini sadece devlete tanırken, devletin cebri icra organlarına borcun ödenmesi maksadıyla çeşitli cebri işlemlerde bulunma hakkını da vermiştir. Roma hukukunda önceleri borçlu borcundan dolayı şahsı ile sorumlu tutulup borcunu ödememesi halinde hapsedilme, köle olarak satılma ve öldürülme gibi yaptırımlara tabi tutulurken ve daha sonra borçlunun malvarlığı ile sorumluluğu kabul edilmişken; İslam hukukunda, baştan beri borçlunun mali ve şahsi sorumluluğu ilkesi geçerli kılınmıştır. İslam hukuku borçlunun malı ile sorumluluğunu kabul ederek onun şahsını koruma altına alırken diğer yandan, borçlunun alacaklıya zarar verecek davranışlar sergilemesi halinde şahsi sorumluluğunu gündeme getirmiştir.⁴⁰

İslam hukukunda cebri icra tedbirleri haciz, hapis, hacir ve seyahatten men olarak tatbik edilmiştir.⁴¹ Ancak bunların tatbik sırasında birtakım görüş farklılıkları meydana gelmiştir. Maliki, Şafii ve Zahiri mezheplerinde baskın olan görüşe göre borçlunun borçlarını ödeyebilecek güce sahip olması halinde borçlu hapsedilmemiştir. Öncelik sırası hacizedir, yani borçlunun malları haczedilerek satışa sunulmuş ve elde edilen gelirle borcunu ödemesi sağlanmıştır.⁴²

Buna karşılık Hanefi ve Hanbeli mezheplerinde ise ödeme imkanına sahip olan borçlunun, borcunu ifadan kaçınması halinde hapis cezası ile borcunu ödemeye zorlanabileceği kabul edilmiştir.⁴³ Ancak hapsedilmesine rağmen, borcunu ifa

³⁹ Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 8; Umar, s. 68-69.

⁴⁰ Yakup Kara, “İslam Hukukunda Deyn’in Deyn Karşılığında Satımı” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), s. 21.

⁴¹ *FIKİH II Ders Notları*. (2017). <https://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/FIKIH-II-NOTLAR-2017.pdf> [Erişim 11.03.2021].

⁴² *FIKİH II Ders Notları*. (2017). <https://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/FIKIH-II-NOTLAR-2017.pdf> [Erişim 11.03.2021].

⁴³ *FIKİH II Ders Notları*. (2017). <https://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/FIKIH-II-NOTLAR-2017.pdf> [Erişim 11.03.2021].

etmeyen borçlunun malları haczedilerek satılmış ve alacaklının alacağı karşılanmıştır. Bütün mezheplerde, mallarını gizleyen ve mal beyanında bulunmayan borçlunun beyanda bulununcaya kadar hapis ile tazyik edileceği ortak görüşü hâkim olmuştur.⁴⁴

İslam hukukunda borçlunun, hayati ihtiyaç arz eden bazı mallarının haczine cevaz verilmemiştir. Bu mallardan bir tanesi borçlunun evidir. Borçluya ait evin haczedilip haczedilemeyeceği İslam hukukçuları arasında tartışma konusu olmuştur. Şafii mezhebinde, borçlunun evinin haczedilebileceği kabul edilmiştir.⁴⁵ Hanbeli mezhebine göre borçlunun iki evi varsa bunlardan biri haczedilebilir ancak tek evi varsa bu evin haczedilemeyeceği kabul edilmiştir. Bu hususta Hanefiler de Hanbeliler ile benzer görüştedir. Buna karşılık her iki mezhep de borçlunun lüks bir evi varsa bu evin satılmasını ve borçluya haline münasip daha mütevazı bir ev satın alınmasını, arda kalan paranın da alacaklılara paylaştırılmasını savunmuştur. Zira Hanefi mezhebinde satılan evin parasının tamamının alacaklılara verilerek, borçlunun kirada oturtulması uygun görülmemiştir.⁴⁶

Mecelle m. 999/2'ye göre borçlunun evinin gösterişli ve ihtiyaç duyduğundan daha büyük olması halinde, bu evin satılması ve elde edilen kazancın bir kısmıyla borçluya haline münasip bir mesken alınarak geri kalanın alacaklıya verilmesi kabul edilmiştir.⁴⁷

İslam hukukuna göre haczi caiz olmayan mallardan bir diğeri elbisedir. Borçlunun giyinme ihtiyacını karşılamaya yetecek kadar elbisesinin haczedilemeyeceği görüşü, tüm fakihler ve mezhepler tarafından benimsenmiştir. Buradaki ayrım, bu elbisenin cinsi ve nevi hususunda ortaya çıkmıştır. Hanefiler, borçluya bir veya iki kat elbise bırakabileceğini şayet borçlunun değerli bir elbisesi varsa bunun satılması ve yerine

⁴⁴ Fahrettin Atar, *İslam İcra ve İflas Hukuku* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1990), s. 40.

⁴⁵ Atar, *İslam Hukuku*, s. 82.

⁴⁶ Atar, *İslam Hukuku*, s. 81.

⁴⁷ “*Kezalik bir konağı olup da madûnu ana kifayet ederse ol konak satılıp semeninden haline münasib bir mesken alınır ve bakîsi guremâya i'ta olunur.*”

daha mütevazî bir tanesinin borçluya verilmesi, geri kalan paranın da alacaklılara dağıtılması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁸

Malikiler, borçluya ve geçimi borçluya bağlı olan kişilere birer kat elbise bırakılmasını, bu elbisenin de toplum içine çıkılabilecek ve kişiyi, kışın soğuşundan koruyabilecek bir elbise olması gerektiğini belirtmiştir. Hanefî mezhebinde olduğu gibi burada da değeri yüksek elbisenin satılması gerektiği savunulmuştur.⁴⁹

Mecelle m. 999/1'e göre ise, borçluya bir ya da iki kat elbise bırakılması, şayet borçlunun değerli bir elbisesi varsa ve daha alt derecede olan da ihtiyacını karşılayabilecek yeterlilikteyse bu değerli elbisenin satılması ve kazanılan parayla tek kat uygun bir elbisenin borçlu için satın alınması, arda kalan paranın da alacaklılara verilmesi kabul edilmiştir.⁵⁰

İslam hukukunda borçlunun zanaat aletlerinin haczedilip haczedilemeyeceği İslam alimleri arasında tartışmalara neden olmuştur. Malikilere göre demircinin çekici örneğindeki gibi borçlunun sanatı için ihtiyaç duyduğu, düşük değerli aletlerin haczedilemeyeceği fakat ihtiyaç duymadığı aletlerinin haczedilebileceği kabul edilmiştir. Bununla birlikte değerli aletlerin haczedilebileceği belirtilmiştir. Şafiilerde ise sanat aletlerinin haczedilebileceği kabul edilmiş ancak akıllı sanatkarın aletlerinin haczedilip haczedilemeyeceği hususunda kesin bir sonuca varılmamıştır. Askerlerle ilgili olarak atının ve silahının haczedilemeyeceği görüşü benimsenmiştir.⁵¹

Fıkıh kitaplarında ev ve mutfak eşyalarından hangilerinin borçluya bırakılıp hangilerinin satılacağı hususunda ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemiştir. Yalnızca eşyalardan bir kısmının satılarak,⁵² kalan kısmının borçluya bırakılacağı belirtildiği ifade edilmiştir. Şafî mezhebinde o dönemde değerli kabul edilen halı, kilim gibi eşyaların haczedilebileceğini buna karşılık hasır ve eski eşyaların borçluya bırakılacağını kabul edilmiştir. Yeme içmede kullanılan düşük değerli mutfak

⁴⁸ Atar, İslam Hukuku, s. 82.

⁴⁹ Atar, İslam Hukuku, s. 82-83.

⁵⁰ “... Fakat kendisine bir ya da iki kat elbise terk olunur. Şu kadar ki ol medyunun kıymetli elbisesi olup da madûnu ile iktifa kabil olursa ol elbise dâhi satılıp semeninden kendisine bir kat ucuz elbise alınarak bakîsi guremaya verilir.”

⁵¹ Atar, İslam Hukuku, s. 84.

⁵² Atar, İslam Hukuku, s. 85-86.

eşyalarının da haczine gerek görmeyerek borçluya bırakılmasını uygun görülmüştür.⁵³ Hanefî mezhebinde ise haciz işleminin gerçekleştiği zamana göre haczedilebilecek ev eşyaları değişiklik göstermiştir. Şöyle ki yazın borçlu ihtiyaç duymadığı için kilim, halı ve sobasının, kışın da deri döşeginin haczedilerek satılabileceği kabul edilmiştir.⁵⁴

İslam hukukunda, borçlunun ve bakmakla yükümlü bulunduğu eşi, çocuğu, annesi ve babası gibi diğer aile üyelerinin, hacizli malların satışından elde edilen para, alacaklılara bölüştürülünceye değin geçimlerini tehlikeye düşürmemek maksadıyla, ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar erzakın, borçluya bırakılacağı kabul edilmiştir.⁵⁵ Buna karşılık borçlu kazanç sahibi bir kimseyse, kazancı erzak olarak addedilmiş, mallarından ayrıca bir erzak ayrılarak kendisine bırakılmasına gerek görülmemiştir.⁵⁶ Ancak borçlu kazanç sahibi olmasına rağmen kazancı, kendisinin ve ailesinin geçimlerini sağlamaya yetmiyorsa, ihtiyaç duydukları kadar miktar mal, haczedilmeyerek borçluya bırakılmıştır.⁵⁷

Anlaşılan odur ki, İslam hukukunda mezhepler arasında tam bir uzlaşma sağlanamamış olsa da borçluya ait bazı malların haczedilemeyeceği genel itibarıyla kabul edilmiştir. Söz konusu bu kabul, Mecelle'nin 998. ve 999. maddeleri ile Osmanlı hukukunda kanuni metin halini almıştır. Bu maddelerde bahsi geçen şeyler, borçlu kimsenin ve ailesinin hayatlarını, insan onuruna yaraşır biçimde devam ettirebilmeleri bakımından, asgari düzeyde ihtiyaç duydukları mallardır. Nitekim kanun koyucunun, bu kuralları düzenlerken alacaklının talebi doğrultusunda gerçekleştirilen haciz işleminin, borçlunun ve ailesinin mahvına yol açmasının önüne geçmek maksadıyla hareket ettiği kanaatindeyiz.

⁵³ Atar, İslam Hukuku, s. 84-85.

⁵⁴ Atar, İslam Hukuku, s. 85.

⁵⁵ Atar, İslam Hukuku, s. 87.

⁵⁶ Atar, İslam Hukuku, s. 87.

⁵⁷ Atar, İslam Hukuku, s. 87.

3.3. Cumhuriyet Döneminde Cebri İcra ve Haczedilemezlik Kuralları

Cumhuriyetin ilanının ardından, birçok alanda olduğu gibi hukuk alanında da bir devrim ihtiyacı hissedilmiş ve buna yönelik çalışmalara başlanılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde ilk olarak 1926 yılında, Türk özel hukukunun temelini oluşturan Türk Kanunu Medenisi⁵⁸ (MK) ve Borçlar Kanunu⁵⁹ (BK) kabul edilmiştir.

Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu esas itibarıyla hakkın özünü ilgilendiren maddi hukuk kurallarını ihtiva etmektedir. Özel hukuk ilişkilerini düzenlemeye yönelik bu kanunların yanında bu ilişkilerden doğan hakların, tespiti ve teminine yönelik başka düzenlemelere de ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılamak maksadıyla 1927 yılında 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu⁶⁰ (HUMK) ve 1929 yılında 1424 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁶¹ (eİİK) kabul edilmiştir.

1424 sayılı eİİK, özel hukuk kurallarının temeli niteliğindeki Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu ile uyumun sağlanması maksadı ve yeni bir tasarı hazırlamaya yetecek kadar zamanın olmaması nedeniyle daha önce bu kanunların iktibas edildiği yer olan İsviçre'nin İcra ve İflas Kanunu (SchKG, Gesetz für Schuldbetreibung und Konkurs) tercüme edilerek ve üzerinde birkaç değişiklik yapılarak 1929 yılında kabul edilmiştir.⁶² Daha önce çıkartılmış olan 1215 sayılı İcra Kanununa Bazı Mevadda İlavesi Hakkında Kanun'un⁶³, para borçlarında ilamsız icranın uygulanması hususunda başarılı bulunması, halihazırda para borçları için ilamsız icra sistemini kabul eden İsviçre, İİK'nin esas alınmasındaki bir diğer önemli etmendir.⁶⁴

Tarihi gelişim sürecinin incelenmesine dair 1424 sayılı eİİK'nin, içinde doğduğu dönem hakkında verilen bu bilgilerin ardından, esas inceleme konumuzu teşkil eden haczedilemezlik kuralları açısından bu sürecin nasıl işlediği, bu süreç boyunca

⁵⁸ RG. T. 04.04.1926, S. 339.

⁵⁹ RG. T. 08.05.1926, S. 366.

⁶⁰ RG. T. 18.06.1927, S. 622, 623, 624.

⁶¹ RG. T. 04.05.1929, S. 1183.

⁶² Ejder Yılmaz, "Dünden Bugüne İcra İflas Kanunumuz", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cumhuriyetimize 80. Yıl Armağanı*, C. 11, S. 3-4 (2003), s. 10; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 6.

⁶³ RG. T. 21.03.1928, S. 845. Bu kanun toplam yedi maddeden oluşmaktadır ve sadece ilamsız icra işlemleri hakkında hükümler barındırmaktadır. Bkz. Yılmaz, Dünden Bugüne, s. 10, dn. 2.

⁶⁴ Postacıoğlu, Altay, s. 9.

gelişim ve dönüşüme konu olan kanunlar nezdinde incelenecektir. Böylece esas konumuz hakkında toplumsal ihtiyaçların hangi yönde değişiklik gösterdiği, bu değişikliklerin kanunlara ne kadar yansıtıldığı ve inceleme konumuzun, nasıl bir sürecin sonucunda günümüz haline ulaştığı açıklanacaktır.

3.3.1. 1424 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları

1424 sayılı eİİK, mehz İsviçre İİK'den çok az noktada farklılık göstermiştir.⁶⁵ Bu kanunun başlangıç niteliğindeki 1. maddesinde, “*Borçlu borcunu öder, ödemezse kanunda yazılı usullerle Devlet ödetir.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu madde devlete, alacaklının alacağını zorla dahi olsa elde etme görevini yüklemiştir. Bu görev mehz İsviçre İİK'de bulunmamakla beraber 1424 sayılı eİİK ile devlete verilmiştir.⁶⁶

1424 sayılı eİİK'ye bakıldığında, üçüncü babında haciz yolu ile takip hükümlerine yer verildiği görülmektedir. 1424 sayılı eİİK'de 71, 72 ve 73. maddeler olmak üzere, üç maddede haczedilmeyecek mal ve haklar açıklanmıştır.

Haczi caiz olmayan mal ve haklar başlığı altında 71. madde⁶⁷ içeriği, hangi mal ve hakların haczinin yasaklandığını göstermiştir. Bu madde, devlet mallarının haczini

⁶⁵ “*Bugün Büyük Hey'etinizin müzakeresine arz olunan Türk Cumhuriyetinin icra ve iflâs kanun lâyihası, İsviçrenin Federal icra ve iflâs kanunu örnek tutularak yapılmıştır. Federal kanununun kanton kanunlarına atfettiği iflâsa ait bazı kısımlar da; lâyihada insicamı muhafaza endişesi le oradan alındı. Pek zarurî görülen, pek ufak tefek tadiller bir tarafa bırakılırsa Cumhuriyetin icra ve iflâs kanunu lâyihası hükümlerine, mefhumlarına değil hatta kelimelerine kadar mehzine sadık kalmış bir eserdir denilebilir.*” Bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, C. 10 (1929), 54. Birleşim, s. 67, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/c010/tbmm03010054.pdf> [Erişim 16.07.2022].

⁶⁶ Mustafa Reşit Belgesay, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, (İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1948), s. 13.

⁶⁷ “*Aşağıdaki şeyler haczolunamaz: 1 — Devlet malları, 2 — Borçlu ve ailesinin zatî ve lüzumlu elbise ve eşyası ve yatakları ve ibadet eşyası ile kitapları, 3 — Vaz geçilmesi kabil olmayan matbah takımı ve pek lüzumlu ev eşyası. 4 — Borçlu ve ailesinin san'at ve meslekleri için elzem alât ve edevat ve kitapları ve arazi ve çift hayvanatı ve bunların teferruatı, 5 — Borçlu ve ailesinin idareleri için elzem olduğu halde borçlunun tercih edeceği bir aylık yemeleri ve yataklıkları ile beraber bir süt veren manda ve ineği veyahut üç keçi veya koyunu, 6 — Borçlu ile ailesinin iki aylık yiyecek ve yatacakları, 7 — Borçlar kanununun 510 uncu maddesi mucibince haczolunamamak üzere tesis edilmiş olan kaydıhayatla iratlar, 8 — Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara bağlanan tekaüt maaşlar ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ölenlerin ailelerine bağlanan maaşlar, 9 — Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret, ölüm gibi.... hallerde bağlanan maaşlar. 10 — Vücut veya sıhhat üzerinde ika edilen zararlar için*

yasaklayan birinci bendi haricinde, me haz kanundan aynen iktibas edilmiştir. Me haz İsviçre İİK'nin konuyla ilgili maddelerine (m. 92-94) bakıldığında devlet mallarının haczedilemeyeceğine dair herhangi bir hükme rastlanılmamaktadır. Bu bölümde, kanun koyucunun neden böyle bir ekleme yapmak istemiş olabileceğinden bahsedilecektir. Bu ve diğer bentlerin esasına ilişkin ayrıntılı açıklamalara çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilecektir.

Kanunun kabul edildiği döneme bakıldığında, uzun süren ve zorlu geçen bir kurtuluş mücadelesinden yeni çıkmış bir devletle karşılaşmaktadır. Bu mücadele, maddi kaynakların tükenmesine ve devletin fakirleşmesine yol açmıştır. Ülkenin o dönemdeki durumunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk hükümetinde görev alan Mustafa Necati (Uğural) şu sözlerle ifade etmiştir: *“Her yer haraptı, barınacak sığınak bile yoktu, evler yıkılmış, yollar geçilmez hale gelmişti. Halk en basit vasıtalarından da mahrumdu. El sanatlarını genellikle temsil eden Gayr-i Türk nüfus ortada yoktu. Halk her şeyi devletten beklemek mecburiyetindeydi. Vergiler çok ağırdı ve mükellefin bu vergileri ödemesi çok zordu. Devletin başka geliri de yoktu. Bir fasit daire içinde olduğumuzu görmemek mümkün değildi.”*⁶⁸

Ülkenin bir an evvel içinde bulunduğu bu güç durumdan kurtulması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması maksadıyla devlet, özel girişimlerin yetersiz kaldığı durumlarda Devletçilik ilkesi doğrultusunda faaliyet göstermeye başlamıştır. Birçok yerde devlet desteğiyle beraber şeker, tekstil ve çimento başta olmak üzere çeşitli alanlarda üretim yapan fabrikalar kurulmuştur. Bu yatırımların finanse edilmesi noktasında karşılaşılan maddi sıkıntılar göz önüne alındığında, kanun koyucunun devlet kaynaklarının özel hukuk ilişkilerinden doğan bireysel talepler yerine, çoğunluğun iyiliğine hizmet eden faaliyetlere ayrılması gerektiğine inanarak devlet mallarının haczedilmesini yasaklamış olabileceği kanaatindeyiz.

tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen paralar, 11 — Borçlunun başkasının hakkına karşı merhun veya bu hükümde olmayan haline münasip evi. Şu kadar ki ev kıymetçe fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçhuya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.”

⁶⁸ <https://portal.dijitalbilgi.com/i/1929-dunya-ekonomik-krizi-ve-turkiye/>
16.07.2022].

[Erişim

1424 sayılı eİİK'nin 72. maddesinde⁶⁹ kısmen haczi kabil alacaklardan bahsedilmiştir. Buna göre maaşların, tahsisat ve her nevi ücretlerin, intifa hakları ve hasılatının, ilama dayalı olmayan nafakaların, emekli maaşlarının, sigortalar ve emekli sandıkları tarafından bağlanan gelirlerin haczine kısmen izin verilmiştir. Bu madde, mehz İsviçre İİK'de 93. maddeye karşılık gelmektedir. İsviçre'de ücret haczinde belirli bir oran öngörülmemiştir. Borçlu ve ailesinin varlığını devam ettirebilmesi için elzem miktar, diğer bir ifadeyle (existenzminimum) kriter alınmıştır.⁷⁰ Bizde de buna paralel biçimde, borçlu ve ailesinin geçinmelerine yetecek asgari miktar ayrıldıktan sonra haczin yapılması emredilmiştir. Bu miktarı belirleme yetkisi ise haczi gerçekleştiren icra memuruna tanınmıştır.

1424 sayılı eİİK'nin 73. maddesinde⁷¹ yetiştirmemiş çayır, tarla, bağ ve bahçe mahsullerinin haczedilemeyeceğinden söz edilmiştir. İsviçre İİK'nin ilgili 94. maddesinde, çayır mahsullerinin 1 Nisan, tarla mahsullerinin 1 Haziran ve üzüm bağları mahsullerinin 20 Ağustos'a kadar haczedilemeyeceği kabul edilirken, eİİK'de “yetiştirmiş olmak” haczedilebilirliğin tayininde kriter olarak belirlenmiştir. Ülkemizin yüz ölçüm olarak İsviçre'ye nazaran çok daha büyük olması ve yerleşim yerleri arasındaki iklim koşullarının ciddi farklılıklar göstermesi dolayısıyla seyreden hava şartlarına göre mahsullerin yetiştirme dönemi farklılık göstereceği için haciz yasağının kalkacağı kesin bir tarihin belirtilmemesi bizce de doğru bir tercih olmuştur.

1424 sayılı eİİK'de 73. maddenin devamında mahsullerin üzerinde yetiştirdiği yerin taşınmaz rehni ile bir alacağa karşı temin edilmesi halinde, bu alacaklının mütemmim cüz olarak merhunun yetiştirmemiş mahsulleri üzerindeki hakkına halel

⁶⁹ “Ücretler, maaşlar, tahsisat ve sair her nevi hizmet Kısmen haczi ücretleri, intifa hakları ve hasılatı, nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar kabil alacaklar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca elzem olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.”

⁷⁰ Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 182.

⁷¹ “Yetiştirmemiş: 1- Çayır mahsulleri, 2 — Tarla mahsulleri, 3 — Bağ ve bahçe mahsulleri, haczolunmaz. Yukarıdaki mahsullerin borçlu tarafından başkasına devri, haczedilen alacaklıya karşı icra dairesince hükümsüzdür. Alacağı gayrimenkul rehinle temin edimmiş alacaklının mütemmim cüz olarak merhunun yetiştirmemiş mahsulleri üzerinde haiz olduğu hakka halel gelmez. Şu kadar ki mürtehin bu mahsullerin icracaya çevrilmesinden evel gayrimenkulün paraya çevrilmesi için takip talebinde bulunmuş olmalıdır.”

gelmeyeceğinden mahsulün yetişmesinden önce takip talebinde bulunmak şartıyla bu hakkın korunacağı ifade edilmiştir.

Beş yıl boyunca uygulanan 1424 sayılı eİİK, eleştirilere konu olmuştur. İsviçre’den alınan kanunun Türkiye şartlarıyla bağdaşmadığı yönündeki eleştirilere karşılık Belgesay’ın yabancı kanunları hazır elbiseye benzettiği, iyi yapılmış yabancı bir kanunun iktibas edilmesinin, kötü bir şekilde hazırlanan kanuna nazaran beklentiyi daha iyi karşılayacağını ifade ettiği metaforundan⁷² bahsetmek gerekir. Mehz alınan İsviçre İİK’yi eleştirmek yerine, toplum olarak kendimize ayna tutmamız ve mehz kanunun millileştirilmesi sürecindeki kötü işleyişi dikkate almamız gerektiğini belirtmiştir.⁷³ Nitekim eleştiriler göz önünde bulundurularak düzenlenen kanun, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik daha işlevsel hükümler barındıracaktır. Böylelikle daha fazla riayet edilen ve problemlerin çözümüne daha fazla katkı sunan bir mevzuat meydana gelecektir.

1424 sayılı eİİK’nin ikinci maddesinde “*hakkın çabuk usullerle alınması*” amaç olarak kabul edildiği halde, öngörülen sürelerle uyulmadığı takdirde uygulanacak yaptırımlar caydırıcı bulunmadığı için uygulayıcılar tarafından ciddiye alınmamıştır. Yeterli yalınlıkta olmayan ve hakların elde edilmesini hızlandırmak hususunda belirgin bir ilerleme sağlayamayan eİİK, bu nedenlerle eleştirilerin odağı haline gelmiştir.⁷⁴

Mehaz alınan İsviçre ile Türkiye’nin toplum profili arasındaki farklılıklar hakkında yeterli etüt yapılmadan, acele bir biçimde kabul edilen eİİK’deki uygulamalar, borcunu ödememe saikiyle hareket eden kötü niyetli borçlular karşısında zayıf kalmıştır. Örneğin eİİK m. 69’da İsviçre’deki gibi haciz işleminin, borçluya bir gün önceden bildirilmesi kuralı benimsenmiştir. Bu kurala göre, haciz işlemini gerçekleştirmek üzere borçlunun evine giden icra memuru, haciz haberini önceden alan borçlunun evinde haczedilebilecek hiçbir mal bulamamıştır.⁷⁵ Kanun, kötü niyetli borçluları borçlarını ifaya zorlamada ve alacaklının alacağını temin etmek hususlarında başarısız bulunarak eleştirilmiştir. Kötü niyetli borçluların borçlarını

⁷² “*Yabancı kanunların hazır elbiseye benzetilmesi kadar doğru bir şey olamaz. Şu var ki, çok kere iyi bir kumaştan, mahir bir terzinin itina ile yaptığı hazır elbise ölçü üzerine kötü malzeme ile fena bir terziden çıkan elbiseye nazaran matlubu daha çok iyi temin eder.*”

⁷³ Belgesay, s. 14.

⁷⁴ Postacıoğlu Altay, s. 10-11; Yılmaz, Dünden Bugüne, s. 10.

⁷⁵ Yılmaz, Dünden Bugüne, s. 10.

ifaya zorlamada kanunun yeterli olmadığı ve tedbirlerin borcun ifası ile alacaklının alacağını temin etmeye yeterli olmadığı yönünde eleştirilmiş ve kötü niyetli borçlulara karşı daha sert tedbirler alınması gerektiği belirtilmiştir.⁷⁶

Bunların yanı sıra eİİK'nin icra işlemlerinin uygulanma şekline ilişkin yeterli ve ayrıntılı düzenlemeler barındırmaması, bu yönde yol gösterecek yerli ve yabancı mevzuatın eksikliği, bahsi geçen dönemde tüm dünyayı etkisi altına alan 1929 ekonomik buhranının varlığı ve icra teşkilatının yetersizliği de kanunun uygulamada umut edilen başarıyı yakalayamamasının diğer nedenleri olarak değerlendirilmiştir.⁷⁷

3.3.2. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları

1424 sayılı eİİK'ye yönelik eleştiriler,⁷⁸ 1424 sayılı eİİK'nin pek de iyi karşılanmadığının göstergesi niteliğindedir. Bu dönemde çıkartılan hiçbir yasa, bu denli şiddetli eleştirilere maruz kalmamıştır. Kanunda tadilat yapmak maksadıyla başlatılan çalışmalar neticesinde kanunun topyekûn değiştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu suretle 2004 sayılı İİK, 09.06.1932'de kabul edilmiş ve 19.06.1932 tarihli 2128 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 04.09.1932'den itibaren yürürlükte olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 1965'te ve 1980'lerde 2003, 2012, ve 2018 yıllarında yapılan kapsamlı değişiklikler sonucunda mehzadan oldukça farklı bir hal almıştır.⁷⁹ Çalışmanın ilerleyen aşamalarında İİK'nin 82. maddesi irdelenecek olduğundan, bu aşamada sözü edilen değişiklikler genel hatlarıyla ifade edilecektir.

1424 sayılı eİİK'nin maddeleri ayrı ayrı tartışılmamasına rağmen 2004 sayılı İİK'nin maddeleri, TBMM Genel Kurulu'nda ilgi çekici tartışma ve önerilere neden olmuştur. Haczî caiz olmayan eşya ve alacaklar ile ilgili 82. maddeye⁸⁰ gelindiğinde,

⁷⁶ Yılmaz, Dünden Bugüne, s. 10.

⁷⁷ Postacıoğlu, Altay, s. 12.

⁷⁸ Bkz. 1424 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları, s. 14 vd.

⁷⁹ Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 6.

⁸⁰ “Aşağıdaki şeyler haczolunamaz: 1 - Devlet malları, ya ve alacaklar 2 - Borçlunun zatî ve lüzumlu elbise ve eşyası ile borçlu ve ailesine lüzumu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası, 3 - Vazgeçilmesi kabil olmıyan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası, 4 - Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin maişetleri için zarurî olan arazisi ve çift hayvanları ve diğer teferruatı, değilse sanat ve mesleki için lüzumlu olan alât ve edevat ve kitapları, 5 - Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise bir süt veren mandası veya ineği yahut üç keçi veya koyunu ve bunların bir aylık yem ve yataklıkları, 6 - Borçlu ile ailesinin

bu tartışmalar daha ziyade devlet mallarıyla ilgili birinci bentte yoğunlaşmıştır.⁸¹ Devlet mallarının haczedilmemesi esas itibarıyla uygun görülmüşse de üyelerden biri, devletin ödemek mecburiyetinde olduğu bir borç için bütçede ödenek bulunmadığı veya 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nda mevcut usul ve yetkilerle borcun ödenmesine imkan olmayan durumlarda, Maliye Vekaleti (Bakanlığı)'nin gelecek sene bütçesine bu borçlar için ödenek konulması mecburiyetinin kanuna bir hüküm olarak konulmasını teklif etmişse de bu teklif, devletin borcunu ödeme mecburiyeti bulunduğundan ayrıca böyle bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.⁸² Nitekim devlet mallarının haczini yasaklayan bu bent, hakkındaki tartışmalara rağmen herhangi bir değişikliğe uğramadan 1424 sayılı Kanun'daki hali korunarak kabul edilmiştir.

1424 sayılı Kanun'dan farklı olarak meskenlerin inşasından kaynaklanan borçlar için yapılan haciz işlemleri hakkında Medeni Kanun'un ilgili hükmü (m. 807)⁸³ saklı tutulmuştur. Devamında borcun, söz konusu maddenin 2, 3, 4 ve 5 numaralı bentlerindeki eşyaların bedellerinden doğması halinde artık bu eşyaların, haciz işlemine karşı korunamayacağı belirtilmiştir.⁸⁴

iki aylık yiyecek ve yakacakları, 7 - Borçlar kanununun 510 uncu maddesi mucibince haczolunamamak üzere tesis edilmiş olan kaydi hayatla. iratları, 8 - Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara bağlanan tekaüt maaşlar ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ölenlerin ailelerine bağlanan maaşlar, 9 - Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar, 10 - Vücut veya sıhhat üzerinde ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lâzımgelen paralar, 11 - Borçlunun haline münasip evi (ev kıymetçe fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır). Kanunu medenin 807 inci maddesi hükmü mahfuzdur. 2, 3, 4 ve 5 numaralı fıkralardaki istisna borcun bu eşya bedelinden tevellüt etmemesi haline münhasırdır.”

⁸¹ Ayrıntılar için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, C. 9 (1932), 57. Birleşim, s. 15-19. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d04/c008/tbmm04008056.pdf> [Erişim 16.07.2022].

⁸² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 8 (1932), 56. Birleşim, s. 73. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d04/c008/tbmm04008056.pdf> [Erişim 16.07.2022].

⁸³ Bu hükmün 4721 sayılı Medeni Kanun'daki karşılığı için bkz. TMK m. 893.

⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 8 (1932), 56. Birleşim, s. 73. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d04/c008/tbmm04008056.pdf> [Erişim 16.07.2022].

Kısmen haczi kabil olacak şeyler hakkındaki İİK m. 83'te⁸⁵ bahsi geçen alacaklar hakkında yapılacak haciz işlemleri için dörtte bir oranında asgari bir sınır belirlenmiştir. Buna göre haczedilecek miktar bunların dörtte birinden az olamaz.

Yetişmemiş mahsullerin haczine ilişkin İİK m. 84'te⁸⁶ mahsullerin, yetişmeleri zamanından en çok iki ay önce haczedilebileceği kabul edilmiştir. Bu sürenin neden iki ay olarak vazedildiği sorulduğundaysa ortalama bir süre olarak düşünüldüğü ifade edilmiştir.⁸⁷

Bahsi geçen kanun yürürlüğe girmesinin ardından, uygulamada doğurduğu sonuçlar bakımından eleştirilmiştir. Kanunun amacına uygun biçimde uygulanamamasının başlıca nedeninin, toplumsal bakış açısı olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal yaklaşım, kanunun getirdiği düzene karşı kendi menfaatlerini gözetmek maksadıyla fırsatçılık yapılması şeklinde olmuştur. Dönem itibarıyla icra teşkilatının yetersizliği de kanunun uygulamasında bir diğer eleştiri nedeni olmuştur. Borçlunun prosedürleri kendi menfaatleri doğrultusunda işletmesi, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin kurulmasına engel olmuştur.⁸⁸ Bu durum, icra işlemleri hakkındaki şikayetlerin artmasına yol açmıştır.⁸⁹

⁸⁵ “Maaşlar tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, nafakalar', tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir. Ancak haczolunacak miktar bunların dörtte birinden aşağı olamaz.”

⁸⁶ “Yetişmemiş her nevi toprak ve ağaç mahsulleri yetişmeleri zamanından en çok iki ay evvel haczolunabilir. Bu suretle haczedilen mahsullerin borçlu tarafından başkasına devri haczeden alacaklıya karşı hükümsüz olup icranın devamına mani olmaz. Alacağı gayrimenkul rehinle temin edilmiş olan alacaklının mütemmim cüz olarak merhunun yetişmemiş mahsulleri üzerinde haiz olduğu hakka hâlel gelmez. Şu kadar ki mürtehin rehinin icraca paraya çevrilmesi için mahsullerin yetişmesinden evvel takip talebinde bulunmuş olmalıdır.”

⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C.9 (1932), 57. Birleşim, s. 20. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d04/c008/tbmm04008056.pdf> [Erişim 17.07.2022].

⁸⁸ Belgesay, s. 14.

⁸⁹ Postacıoğlu, Altay, s. 13.

3.3.2.1. 1965 Yılında 538 sayılı Kanun⁹⁰ ile Değişik 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları

Daha önce uğradığı değişikliklere rağmen İİK'nin memleket ihtiyaçlarına daha uygun bir hale getirilmesi ve uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi yolunda basında, ilim ve adalet çevreleri ile yasama sahasında zaman zaman mütalaalar, arzu ve temenniler belirtilmiş; kamuoyunda ve ticari çevrelerde de kanunun ıslahı konusunda yaygın bir kanaat meydana gelmiştir.⁹¹

Bütün bunlar göz önüne alınarak İİK üzerinde çalışmalara başlanılmış ve yeni hükümler düzenlenirken açıklanan mütalaa, arzu ve temennilerden geniş ölçekte faydalanılmıştır. Cebri icrayı düzenleyen her kanunun, alacaklının hakkını elde etmesine yönelik koyduğu hükümler yanında borçlunun ve üçüncü kişilerin meşru menfaatlerinin korunmasını sağlayacak hükümleri de barındırması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak yürürlükte olan kanunun bazı hükümlerinin mahiyetleri itibarıyla çeşitli ve kötü niyetli suistimallere açık olduğu belirtilmiştir. Buradan yola çıkarak borçluya meşru müdafaa haklarını tanımakla beraber buna dair hükümlerin alacaklının hakkına kavuşturmasını geciktirmeye yarayacak vasıtalar haline getirilmesinin önlenmesi gerektiği söylenmiştir. Tasarının bu zihniyet içinde alacaklı ile borçlu ve üçüncü kişilerin menfaatleri arasında makul bir denge kurmasına yönelik hazırlandığı belirtilmiştir.⁹² Bu gerekçelerden yola çıkarak, 18.02.1965 tarihinde kabul edilmesinin ardından 06.03.1965 tarihinde 11946 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak İcra ve İflas Kanunu'nda değişiklik gerçekleştiren 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve Bu Kanuna Bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesine Dair 538 Sayılı Kanun'un cebri icra kurumunu ihtiyaçlara daha iyi cevap vermek amacıyla tadil ettiğini söylemek mümkündür.

⁹⁰ RG. T. 06.02.1965, S. 11946.

⁹¹ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 2, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 2, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

Tasarıda İİK'nin 82. maddesi⁹³ hakkında yapılan değişikliğe ilişkin gerekçeden, bu maddedeki değişikliğin öncelikle İsviçre kanunundan ilham alınmak suretiyle iki aylık yiyecek ve yakacağın borçlu nezdinde aynen bulunmayıp bunlara karşılık gelen paranın bulunması halinde, bu paranın hacizden muaf tutulacağına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁴

Açıklamadaki diğer bir değişiklik, borçlunun evinin haczi halinde, şikâyetin ihale anına kadar yapılabileceği hakkındaki yürürlükteki hükmün kaldırılmasına yöneliktir. Gerekçe olarak, borçlunun şikâyetini son dakikaya kadar geciktirmesi suretiyle suiistimal edilmesi ve esasen ev haczinde, haczi caiz olmayan diğer

⁹³ Tasarıda öngörülen 82. madde: “Aşağıdaki şeyler haczolunamaz: 1. Devlet malleriyle mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar, - 2. Borçlunun zâtı ve mesleki için lüzumlu elbise ve eşyasıyla borçlu ve ailesine lüzumu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası, - 3. Vazgeçilmesi kabil olmıyan mutbak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası, - 4. Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer teferruatı ve ziraat aletleri; değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alât ve edavat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçinmelerini temin eden nakil vasıtaları, - 5. Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları, - 6. Borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlunun başkaca geliri yoksa bunları karşılayacak parası ve borçlu çiftçi ise gelecek mahsul için lâzım olan tohumluğu, - 7. Borçlu bağ, bahçe veya meyva veya sebze yetiştirici ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan bağ, bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alât ve edevat, Geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maişetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları,- 8. Borçlar Kanununun 510 ncu maddesi mucibince haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar, - 9. Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara bağlanan emeklilik maaşları ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış tazminat ve ikramiyeleri, Askerî malûllerle, şehit yetimlerine verilen terfih zammı ve 1485 numaralı Kanun hükmüne göre verilen inhisar beyiye hisseleri, 10. Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar, 11. Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lâzımgelen paralar. - 12. Borçlunun haline münasip evi (ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.) Medeni Kanun'un 807 nci maddesi hükmü saklıdır. 2, 3, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bentlerdeki istisna, borcun bu eşya bedelinden doğmaması haline münhasırdır.” TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, s. 106, 108, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm_01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

⁹⁴ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 10, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm_01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

eşyalardan farklı olarak şikâyet süresinin uzatılması için geçerli bir nedenin de olmaması gösterilmiştir.⁹⁵

Satın aldığı evin bedelini ödemeyen borçluya karşı alacaklının her ne kadar kanuni ipotek hakkı mevcut olsa da sözü edilen ipoteği tescil ettirmek için kanundaki süreyi geçiren alacaklının, satış bedelinden dolayı evi haczettirebilmesi mantıklı bir zaruret icabı olduğu halde, istisnalar hakkındaki son fıkrada evden bahseden on ikinci bendin anılmamasının farklı içtihatların belirlenmesine yol açtığından bahsedilmiş ve istisnalar hükmüne on ikinci bent de dahil edilerek alacaklının, satış bedelinden dolayı satış konusu evi haczettirebilmesine olanak tanınmıştır.⁹⁶ Son olarak özel kanunlarda haczi caiz olmayan mal ve haklar hakkındaki hükümlerin saklı tutulduğu belirtilmiştir.⁹⁷

Adalet Komisyonu tasarıya ilişkin raporunda⁹⁸ borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacaklarının haczedilememesini eğer, borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek

⁹⁵ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 10, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm_01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

⁹⁶ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 10, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm_01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

⁹⁷ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 10, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm_01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

⁹⁸ Raporda öngörülen 82. madde: “Aşağıdaki şeyler haczolunamaz: 1. Devlet malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar, - 2. Borçlunun zatı ve mesleki için lüzumlu elbise ve eşyasiyle borçlu ve ailesine lüzumu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası, - 3. Vazgeçilmesi kabil olmıyan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası, - 4. Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer teferruatı ve ziraat aletleri; değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alât ve edevat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçinmelerini temin eden nakil vasıtaları, - 5. Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları, - 6. Borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları veya yoksa bunları karşılayacak parası ve borçlu çiftçi ise gelecek mahsûl için lâzım olan tohumluğu, - 7. Borçlu bağ, bahçe veya meyva veya sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan bağ, bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alât ve edevat, Geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maişetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların 'üç aylık yem ve yataklıkları, - 8. Borçlar Kanununun 510 ncu maddesi mucibince haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar. - 9. Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara bağlanan emeklilik maaşları ile, bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış tazminat ve ikramiyeleri, Askerî malûllerle, şehit yetimlerine verilen terfi zammı ve 1485 numaralı Kanun hükmüne

ve yakacakları mal olarak mevcut değilse bunları karşılamaya yetecek kadar parasının haczedilemeyeceğine dair değişikliği uygun bulmuştur.⁹⁹ Cumhuriyet Senatosu raporunda, “veya yoksa bunları karşılayacak parası” hükmünü kötü niyetli kişilerce başvurulabilecek bir araç olma karakterini taşıması dolayısıyla metinden çıkartmış¹⁰⁰ ve metin TBMM Genel Kurulu’nda bu haliyle kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Devlet mallarının haczini yasaklayan birinci bende “mahsus kanunlarında hacze caiz olmadığı gösterilen mallar” şeklindeki ilavenin gerekçesine hükümet tasarısında yer verilmediği gibi Meclis Genel Kurulu’nda da tasarı metni hakkında herhangi bir tartışma yaşanmamıştır.¹⁰¹

Hükümet tasarısında, kısmen haczi caiz olan şeyler hakkındaki 83. maddeye “Yukarda yazılı mal ve haklardan icra memurunun borçluya ve ailesine geçimleri için takdir edeceği miktarının haczolunabileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir.” şeklinde yeni bir fıkra eklenmiştir.¹⁰² Gerekçesinde borçlunun her türlü sorumluluk duygusu dışında mal ve haklarından kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olanın dahi haczedilebileceğine dair alacaklı ile önceden yapılmış anlaşmanın

göre verilen inhisar beyiye hisseleri, - 10. Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar, - 11. Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lâzımgelen paralar. - 12. Borçlunun haline münasip evi (ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.) Medeni Kanun’un 807 nci maddesi hükmü saklıdır. 2, 3, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bendlerindeki istisna, borcun bu eşya bedelinden doğmaması haline münhasırdır.”

⁹⁹ TBMM 461 No’lu Komisyon Raporu, Adalet Komisyonu Raporu Gerekçesi s. 40, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰⁰ Cumhuriyet Senatosu 481 No’lu Komisyon Raporu, s. 3, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t04/c022/cs__04022013ss0481.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰¹ Yaşar Karayalçın, “Devlet Borçları ‘Devlet Malları Haczedilemez’ Kuralı (İİK m. 82 ve Anayasa Mahkemesi’nin 21. X. 1992 Tarihli Kararı)” *Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu* (11 Mayıs 2001), s. 126, dn. 5.

¹⁰² TBMM 461 No’lu Komisyon Raporu, s. 108, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

yaratacağı mahrumiyet göz önünde tutularak, maddeye bu anlaşmaların geçerli sayılmayacağına dair ilgili son fıkranın eklendiğinden bahsetmiştir.¹⁰³

Adalet Komisyonu hükümet tasarısına dair görüşlerini sunduğu raporunda, 83. maddedeki değişikliğe yönelik, özellikle geçimini maaş veya ücret ile sağlayan kişileri korumak için konulan bu hükmü çok yerinde bulduğundan, ancak böyle bir hükmün sadece 83. maddedeki ücretler için değil, haczi caiz olmayan bütün şeyler için konulmasını uygun bulduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle tasarıda 83. maddeye eklenen bu fıkrayı çıkartarak, ayrı bir 83/a maddesi ile haczedilmezlik sıfatından önceden feragatin geçerli olmadığını genel bir şekilde hükme bağlamıştır.¹⁰⁴ Bu değişikliği borçlunun hacizden önceki bir safhada böyle bir feragatin neticelerini tahmin edemeyecek olması ve bir malın haczedilebilirliğinin ancak borçlunun ve ailesinin haciz anındaki durumuna göre belirlenebilir olması ile gerekçelendirmiştir. Ek olarak borçlunun bir malın haczedilmezlik sıfatından önceden feragat etmiş olsa dahi, haciz esnasında o malın haczinin caiz olmadığını ileri sürebileceğini belirtmiştir.¹⁰⁵

Buna karşılık borçlunun haciz aşamasında veya ondan sonraki bir devrede muayyen bir mal, maaş veya ücretinin haczedilmezlik sıfatından feragati caiz kabul edilmiştir. Bu feragatin, borçlunun açık bir beyanıyla olabileceği gibi haczi caiz olmayan bir malın haczedilmesine karşı şikâyet hakkının kullanılmaması suretiyle zımnen de olabileceği kabul edilmiştir.¹⁰⁶

¹⁰³ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Hükümet Gerekçesi s. 10, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰⁴ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Adalet Komisyonu Raporu Gerekçesi s. 40, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰⁵ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Adalet Komisyonu Raporu Gerekçesi s. 40, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰⁶ TBMM 461 No'lu Komisyon Raporu, Adalet Komisyonu Raporu Gerekçesi s. 41, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029078ss0461.pdf [Erişim 18.07.2022].

TBMM Genel Kurulu'nda 83. maddeye yönelik bu değişiklik çeşitli tartışmalara¹⁰⁷ neden olmuştur. Bu tartışmalar getirilmesi planlanan 83/a maddesinin kötü niyetli borçlulara geniş imkanlar vereceği hususunda yoğunlaşmıştır. Borçlu ile alacaklı arasında önceden yapılacak anlaşmaların tanınmamasının, memleketin sanayileşmesinde büyük önem arz eden kredili işlemlerin bu hükümlerin kanunlaşmasıyla geniş ölçüde zarar vereceğinden bahsedilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu, 83/a maddesinin ardından hayvan yavrusunun veya anasının ayrı ayrı haczedilmesinin haklı bazı şikâyetlere sebebiyet vermesi nedeniyle “*Hayvan hacizlerinde, anaları tarafından beslenme ve bakılmaya muhtaç olan yavrular analarından ayrı haczedilemeyecekleri gibi bunların anaları da yavrularından ayrı haczedilemezler.*” Şeklindeki 83/b maddesinin¹⁰⁸ de eklenmesini uygun görerek bu maddeyle yavrulu hayvanların haczi konusunu hüküm altına almıştır. Bu hüküm her ne kadar Genel Kurulda uzun tartışmalara¹⁰⁹ neden olsa da netice itibarıyla kabul edilerek kanunlaşmıştır.

3.3.2.2. 2012 Yılında 6352 sayılı Kanun¹¹⁰ ile Değişik 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları

Hükümet, 2012 yılında alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması, temel hak ve özgürlüklerin korunması, haczinde ekonomik yarar bulunmayan ya da muhafazasında ve satışında güçlük çekilen eşyaların hacizlerinin önlenmesi ayrıca icra memurunun, mal ve hakların haczi konusunda sahip olduğu değerlendirme ve

¹⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C. 29 (1964), 57. Birleşim, s. 13, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c029/mm__01029083.pdf [Erişim 18.07.2022]; TBMM Tutanak Dergisi, C. 36 (1965), 58. Birleşim, s. 27, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c036/mm__01036058.pdf [Erişim 18.07.2022]; TBMM Tutanak Dergisi, C. 30 (1964), 102. Birleşim, s. 27, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c030/mm__01030102.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹⁰⁸ “*Hayvan hacizlerinde anaları tarafından beslenme ve bakılmaya muhtacolan yavrular analarından ayrı haczedileni ıvecekler i gibi bunların anaları da yavrularından ayrı haczedilemezler.*”

¹⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C. 36 (1965), 58. Birleşim, s. 27-32, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c036/mm__01036058.pdf [Erişim 18.07.2022].

¹¹⁰ RG. T. 05.07.2012, S. 28344.

takdir yetkisine dair uygulamada karşılaşılan şüphelerin giderilmesi maksadıyla hazırladığı kanun tasarısında;

- 2004 sayılı İİK'nin ikinci bendinin “*Ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya,*”, üçüncü bendinin “*a) Para, kıymetli evrak, altın, gümüş, değerli taş, antika veya süs eşyası gibi kıymetli şeyler, b) Aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri, hariç olmak üzere, borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu her türlü eşya,*” şekillerinde değiştirilmelerini,

- 13 numaralı bent ile “*Öğrenci bursları,*”, on dört numaralı bent ile “*Diğer kanunlarda haczi yasaklanan mal ve haklar*” ve son fıkra olarak “*İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.*” hükümlerinin maddeye eklenmesini, istemiştir.¹¹¹

Mersin milletvekili ise yaşanan ekonomik kriz nedeniyle ticari hayat ve istihdam alanlarında var olan kayıt dışı durumun cebri icra hukuku ihtilaflarında önemli bir artışa neden olması; memur, işçi, esnaf, çiftçi, emekli gibi toplumun farklı kesiminden insanların evlerine icra memurlarının gelmesinin, bu kişileri ruhsal travmaya sürüklemesi; ev eşyaları haczedilen kişilerin cinnet geçirerek kendisi yahut yakınlarına zarar vermesi; ev eşyalarının haczedilmesinin birçok ailenin parçalanmasına yol açması; çoğu zaman yapılan bu hesapsız borçlanmalar nedeniyle yapılan haciz işlemlerinin eş ve çocukları mağduriyete uğratması gibi nedenleri ve insan haklarına saygının en üst seviyeye ulaştığı çağımızda, modern dünyanın kabul ettiği asgari standartların altında yaşam mücadelesi veren vatandaşların evlerine gidilerek ev eşyalarının haczedilmesinin çağdışı bir uygulama olduğu gerekçesini ileri sürerek 2004 sayılı İİK'nin haczedilemeyecek mal ve haklar başlıklı 82. maddesinde değişiklik yapılmasını teklif etmiştir. Bu teklife göre söz konusu maddenin ikinci bendi “*Borçlunun mesleğini sürdürmesi için gerekli olan, eşya, alet ve*

¹¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 261, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 17.07.2022].

*edevat,” üçüncü bendi “Para, kıymetli evrak, antika, değerli taş ve madeni süs eşyaları hariç olmak üzere, ev eşyaları,” şekillerinde değiştirilmelidir.*¹¹²

Bu değişiklik talepleri üzerine Adalet Komisyonu haczedilemeyecek mal varlığı unsurlarının açıklığa kavuşturulması maksadıyla üç numaralı bendi yeniden “*Para, kıymetli evrak, altın, gümüş, değerli taş, antika veya süs eşyası gibi kıymetli şeyler hariç olmak üzere, borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu eşya; aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri,*” şeklinde düzenlemiştir. Maddenin iki numaralı bendinde öngörülen “*borçlu ve ailesine lüzumu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap*” üç numaralı bent kapsamında değerlendirilerek haciz yasağının devamı tercih edilmiştir. Madde metninin daha anlaşılır olması ve tekrür olmaması amacıyla hükümet tasarısındaki 14 numaralı bent metinden çıkartılmıştır. “*Birinci fıkranın (2), (4), (7) ve (12) numaralı bentlerinde sayılan malların kıymetinin fazla olması durumunda, bedelinden haline münasip bir kısmı, ihtiyacını karşılayabilmesi amacıyla borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır. İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.*” fıkraları metne dahil edilmiştir.¹¹³

Kanun tasarısı TBMM Genel Kurulu’nda çeşitli eleştirilere yol açmıştır. Eleştirilerden bir tanesi maddenin birinci bendi itibarıyla haczedilemeyen devlet mallarına ilişkindir. Muhalif görüşe göre, devlete karşı başlatılan takip işlemi kesinleşmesine rağmen alacaklı bu hüküm nedeniyle alacağını temin edememektedir. Buna karşılık devlete, alacağını temin etmek hususunda çeşitli imtiyazlar tanınmıştır. Vatandaş odaklı Anayasa çalışmalarının yürütüldüğü bu dönemde böyle bir hükmün muhafazası uygun olmadığı gibi bu hüküm hem eşitlik ilkesine hem de hak arama hürriyetine aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca bu hüküm, Türkiye’nin birçok kere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına konu olarak tazminata mahkum edilmesine yol açmıştır. Yanı sıra bu hüküm bazen kamu görevlilerin, pervasız ve

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 286-288, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 17.07.2022].

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 326-327, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 17.07.2022].

keyfi davranması sonucunu doğurmaktadır.¹¹⁴ Genel Kurul'da dile getirilen tüm bu eleştirilere rağmen devlet mallarının haczini yasaklayan birinci bentte herhangi bir değişiklik yapılmayarak hüküm aynen korunmuştur.

Diğer bir eleştiri ise maddenin değişiklik talep edilen üçüncü bendine yöneliktir. Şöyle ki bu maddenin lafzından, bir evde bir eşyadan tek bir tane varsa bunun haczedilemeyeceği ancak iki tane varsa bunlardan bir tanesinin haczedilebileceğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bir evde tek eşya varsa onun haczedilmemesinin, ancak birden fazla eşya olması durumunda bunlardan birinin haczedilebilecek olmasının zaman zaman yanlış uygulamalara yol açabileceği, zira çok lüks bir eve gidildiğinde, her eşyadan birer tane dahi olsa bunların haczedilebilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle *“aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri”* ibaresinin metinden kaldırılması önerilmiştir.¹¹⁵ Ancak bu öneri de karşılık bulmamış söz konusu bent, adalet komisyonunun hazırladığı metindeki haliyle kabul edilmiştir.

Tarihsel süreç içinde gerçekleşen ve izah edilmeye çalışılan değişiklikler sonucunda 82. madde ve etkileşim halinde olduğu mevzuat hükümleri, uygulamadaki son şekline ulaşmıştır.

4. HACZEDİLMEZLİK KURALLARI VE MENFAAT DENGESİ

Hak, en yalın haliyle hukuk düzenince korunan menfaat olarak ifade edilmektedir.¹¹⁶ Taraflar arasında meydana menfaat çatışması, hukuk düzeninin taraflara sunmuş olduğu haklardan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, hakkın ihlal edilmesi ya da ihlal edilmesi tehlikesi durumunda, hakkı ihlal edilen ile hakkı ihlal eden arasında bir

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 385, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 17.07.2022].

¹¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 113, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 17.07.2022].

¹¹⁶ Pınar Çiftçi, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, 1. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2010), s. 6; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 11.

menfaat çatışması meydana gelmektedir.¹¹⁷ Bu durumda usul hukuku ve cebri icra hukukunun görevi, çatışan menfaatler arasında dengeyi yeniden kurmaktır.¹¹⁸ Hukuk düzeni bu esnada, kendisi menfaate hanel getirmemeli yeni haksızlıklara neden olmamalıdır. Bu menfaatler, her zaman kolayca dengeye oturtulamayabilir. 1876’da İsviçre’de İcra İflas Kanunu değışikliğı tartışmaları esnasında komisyon azınlığı, konunun önemine binaen “*Bir icra kanununun kaleme alınmasında en büyük güçlüğü, alacaklıyla borçlunun hak ve menfaatlerinin birbirine yaklaştırılıp, uygun hale getirilmesi ve bunların dengelenmesi oluşturmaktadır.*” demiştir.¹¹⁹

Biz, bu güç durumun farkında olarak haczedilmezlik kurallarındaki menfaat dengesini açıklamaya çalışırken, elimizden geldiğince haczedilmezlik konusunda çıkacak problemlerin çözümüne katkı sağlayacak bir yol takip etmeye ve her aşamada, takip işlemlerinin ve üçüncü kişilerin menfaat dengesindeki yerini açıklamaya gayret edeceğiz.

İlk bakışta haczedilmezlik kurallarının, borçlunun menfaati gözetilerek düzenlenmiş olduğu düşünülebilir. Nitekim bu kanı, genel itibarıyla doğrudur. Zira haczedilmezlik kurallarının amacı açıklanırken izah edildiğı gibi, haczedilmezlik kurumunun kabul edilmesindeki esas düşünce, borçlunun mal varlığı unsurlarının tamamının haczedilerek mahvına yol açılmasının önüne geçmektir. Ancak, acaba haczedilmezlik kuralları başından sonuna kadar borçlunun menfaatini mi ön planda tutmaktadır? Alacaklının ve gerekirse üçüncü kişinin bu süreçte menfaat durumları nasıl seyredecektir? Borçlu, alacaklı ve üçüncü kişilerin menfaatleri, bu denge ilişkisinde nerede yer alacaktır?

Alacaklının talebi üzerine devlet eliyle gerçekleştirilen haciz işleminin borçlunun egemenlik alanına önemli ölçüde müdahaleyi gerektirmesi, karşılıklı menfaatlerin dengelenmesi zarureti doğurmakta ve menfaat dengesinin korunmasının önemini artırmaktadır. Menfaat dengesi kurulurken ölçülülük ilkesinden yararlanılmaktadır. Ölçülülük ilkesi, bu müdahalenin sınırlarının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Ölçüsüzce yapılan bir müdahale, hukuk devleti ilkesine ve borçlunun temel

¹¹⁷ Çiftçi, s. 7-8.

¹¹⁸ Muhammet Özekes, “İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz” (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1998), s. 17.

¹¹⁹ Özekes, İhtiyati Haciz, s. 17.

haklarına zarar verebilmektedir. Buna karşılık icra faaliyetlerinin, alacaklının hakkını elde etmek üzere makul sınırlar çerçevesinde, borçlunun mal varlığında neden olduğu azalma, meşru sayılan bir zarardır. Cebri icra faaliyetinin niteliği itibarıyla neden olduğu bu zararların, menfaat dengesine aykırılık teşkil ettiğinden bahsedilemez. Zira borçlu, alacak borç ilişkisi gereği alacaklıya karşı her halde ödeme yapmak ya da bir şey vermek yükümlülüğü altındadır. Bu şeyin cebri icra faaliyetiyle rızası dışında elinden alınması, rahatsız edici olmakla beraber menfaat dengesine zarar vermez.

Menfaat dengesi bakımından İİK'deki en önemli hükmün, 85. madde olduğunu söylemek mümkündür. Bu maddede kişi, konu, kapsam ve yöntem yönünden hassas bir denge gözetilmiştir.¹²⁰

İlk olarak bu maddede, borçlunun borcundan ötürü yalnız borç miktarıyla sorumlu tutulduğu ve borcun içine dahil olan diğer kalemler belirtilmiştir. (İİK m. 85/f.1)¹²¹ Bu hükmün kapsamı doğrultusunda alacaklı alacağını tam olarak temin ettiği için hüküm, bir yönüyle de alacaklının hakkını korumaktadır.

Diğer bir yönü itibarıyla da kişi bakımından koruma sağlamaktadır. Zira alacaklının alacağının tamamen borçlunun mal varlığından karşılanmasını düzenlemiş, üçüncü kişilerin mal varlıklarının cebri icra faaliyeti dışında tutulması emredilmiştir. Aksi bir durumda ise, haciz esnasında veya ilgili kişinin haczi öğrenmesinin ardından, ileri süreceği istihkak iddiası önem taşımaktadır. Eğer üçüncü kişi, haciz anında bulunuyorsa ve haczedilen şeyin kendisine ait olduğunu söylüyorsa, hem alacaklı ile borçlu arasında korunması gereken menfaat dengesi gereği hem de üçüncü kişinin mülkiyet hakkını gözetme zaruriyeti nedeniyle icra memurunun, söz konusu şeyi haczetmemesi uygun olacaktır. (İİK m. 85/f. 2)¹²² Her ne kadar bu durum icra

¹²⁰ Özkes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 211.

¹²¹ “Borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır mallarıyla taşınmazlarından ve alacak ve haklarından alacaklının ana, faiz ve masraflar da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktarı haczolunur.”

¹²² “Borçlu yahut borçlu ile birlikte malı elinde bulunduran şahıslar, taşınır mal üzerinde üçüncü bir şahsın mülkiyet veya rehin hakkı gibi sınırlı bir ayni hakkının bulunması veya taşınır malın üçüncü şahıs tarafından haczedilmiş olması halinde bu hususu haciz yapan memura beyan etmek ve beyanının haciz tutanağına geçirilmesini talep etmek, haczi yapan memur da borçluyu yahut borçlu ile birlikte malı elinde bulunduran şahısları bu beyana

memurunun takdirindeyse de bilhassa borçluya ait olduğu bilinen başka mal varlığı unsurları mevcut yahut o şeyin, üçüncü kişiye ait olduğu aşikâr olmasına rağmen, icra memurunun üçüncü kişinin üzerinde hak iddia ettiği o şeyi haczetmesi İİK m. 85'e aykırılık teşkil edeceği için şikâyet yoluna başvurulabilir. (İİK m. 16/f. 1)¹²³ Bu durum aynı zamanda, takip ekonomisine aykırılık teşkil edecektir. İstihkak iddiası üzerine kural olarak istihkak prosedürünün işletilmesi, taraflar nezdinde zaman ve masraf kaybına neden olarak alacaklı ve borçlunun menfaatlerini zedeleyecektir.¹²⁴

Haciz şartlarının varlığında icra memuru haczi yapmalıdır. Aksi durum, alacaklının hak arama özgürlüğüne ve hukuki korunma talebine aykırılık teşkil edecektir. Ancak 85. maddeye göre, satışından elde edilecek gelir, paraya çevirme masraflarını ve gerekirse muhafaza ve idare masraflarını karşılamaya yetmeyeceği açıkça belli olan şeyler haczedilemez. (İİK m. 85/f.5)¹²⁵ Bu şeylerin haczedilmesi, gereksiz yere masraf yapılmasına ve takibin gecikmesine neden olarak hem alacaklıyı hem de borçluyu zarara uğratacaktır.

Haciz aşamasının arz ettiği öneme istinaden İİK m. 85'in son fıkrasında “*Haczi koyan memur, borçlu ile alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir.*” düzenlemesine yer vermiştir. İİK bu fıkra ile alacaklı ve borçlu arasındaki menfaatlerin dengelenmesi sorumluluğunu, doğrudan doğruya haczi yapan memura yüklemiştir.¹²⁶

İİK, 85. maddenin yanı sıra haciz aşamasında borçlunun ve borçluyla aynı çatı altında yaşayan aile fertlerinin toplum içindeki sosyal konumlarını gözetken, borçlunun ekonomik hayatını sürdürebilmesi için gereken tedbirleri dikkate alan bir sistem geliştirmiştir. Kanunda tamamen veya kısmen haczi caiz olmayan mal ve hakların belirtildiği 82 ve 83. maddeler, bu amaca hizmet etmektedir. Kanun koyucu

davet etmek zorundadır. Bu tür mallar ile üçüncü şahıs tarafından ihtiyaten haciz veya istihkak iddia edilmiş bulunan malların haczi en sonraya bırakılır.”

¹²³ “Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikayet olunabilir. Şikayet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır.”

¹²⁴ Çiftçi, s. 288.

¹²⁵ “Hasılatı, paraya çevirme masraflarını ve icabında muhafaza ve idare masraflarını tecavüz etmeyeceği muhakkak olan şeyler haczolunmaz.”

¹²⁶ Çiftçi, s. 271.

bu hükümler ile yalnızca borçlu ve üçüncü kişilerin mal varlığını korumayı hedeflememiştir.¹²⁷ 82. maddede yer alan devlet mallarına ilişkin kuralda, alacaklının bireysel yararıyla kamu yararı çatışmış ve kanun koyucu, kamu menfaati düşüncesinden ve sosyal devlet ilkesinden ötürü bu malların haczedilemeyeceğini kabul etmiştir.

Haczedilmezlik konusunda karar yetkisi icra memuruna aittir.¹²⁸ İcra memurunun bu konudaki karar yetkisini hukuka aykırı bir şekilde kullanması durumunda, icra memurunun takdir yetkisinin şikâyetle konu edilebilmesi, borçlunun ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin ihlal edilmesine karşı başvurabilecekleri önemli bir araçtır.¹²⁹

İİK uyarınca bazı mal ve hakların haczedilememesinin en önemli nedenlerinden biri, borçlunun ve üçüncü kişinin hak ve menfaatlerinin gözetilmesidir. Bu nedenle borçlunun ve düzenlemelerde yer verilen üçüncü kişilerin mağdur olmaması amacıyla 82 ve 83. maddelerde yazılı mal ve hakların haczedilebileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar geçersiz kabul edilmiştir. (İİK m. 83/a)¹³⁰

5. HACZEDİLMEZLİK KURALLARININ TEMEL HAK VE İLKELER İLE İLİŞKİSİ

İnsan hakları insanın doğuştan sahip olduğu, ispata ihtiyacı olmayan, pozitif hukuktan bağımsız haklarını ifade etmektedir. Bu haklar, devlet üstü haklardır.¹³¹ Devlet, bu hakların yaratıcısı değildir ancak bu hakları korumakla mükelleftir.

¹²⁷ Ejder Yılmaz, “Devlet Malları Hak ve Rüçhanlığına Sahip Malların Haczedilememesi”, *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988), s. 601 vd.; Yaşar Karayalçın, “Devlet Borçları ‘Devlet Malları Haczedilemez’ Kuralı (İİK m. 82 ve Anayasa Mahkemesi’nin 21. X. 1992 Tarihli Kararı)”, *Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu* (11 Mayıs 2001), s. 123 vd.

¹²⁸ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 162.

¹²⁹ Çiftçi, s. 272.

¹³⁰ “82 ve 83’üncü maddelerde yazılı mal ve hakların haczolunabileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir.”

¹³¹ Onur Şimşek, “Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması” (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1999), s. 4.

Anayasanın temel hak ve hürriyetlerin niteliğinin belirtilmesine yönelik 12. maddesinde bu hakların dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez olduğu vurgulanmıştır. İnsan haklarına saygılı bir hukuk devletinde, temel haklar gözetilmeden herhangi bir düzenleme veya işlem yapılamamaktadır.

Tüm hukuk alanlarını ilgilendiren temel haklar, söz konusu icra hukuku olduğunda ayrı bir önem arz etmektedir. Zira devletin cebri icra faaliyetini, kişilerin hakimiyet alanına müdahale etmeden yürütmesi mümkün değildir. Bu durum devletin, elinde olmaksızın temel haklara temas etmesine yol açmaktadır.

2004 sayılı İİK, yürürlüğe girdiği 1932’den bugüne kadar birçok değişiklik yapılmıştır. Aradan geçen zaman zarfında, temel haklar ve özgürlüklere gösterilen değer artmış, bu hususta ulusalüstü hukukta yeni standartlar oluşturulmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde, bazı temel haklar ve ilkeler ile haczedilmezlik kuralları arasındaki bağlantıyı incelemeye çalışacağız.

5.1. İnsan Onuru ve Haczedilmezlik Kuralları

Anayasa’nın başlangıç kısmında “*Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu*” önemle belirtilmiştir. İnsan onuru, anayasal bir kavramdır ve başlangıç kısmının yanı sıra Anayasa’nın çeşitli hükümlerinde¹³² ve birçok uluslararası sözleşmede yer almıştır.

İnsan onurunun münferit bir temel hak mı yoksa objektif bir anayasal norm mu olduğuna dair hukuksal niteliği hakkında tartışmalar vardır.¹³³ Biz burada bu tartışmalara girmeden, insanın salt insan olmasından ötürü doğuştan sahip olduğu bir

¹³² Kanun önünde eşitlik konusunun düzenlendiği 10. madde, temel hak ve hürriyetlerin niteliğinin düzenlendiği 12. madde, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ile ilgili 13. madde, temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması ile ilgili 14. madde, temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ile ilgili 15. madde, kişi hürriyeti ve güvenliği ile ilgili 19. madde.

¹³³ Şimşek, s. 88 vd.

değer olan insan onuru kavramının,¹³⁴ korunmasının öneminden icra hukuku çerçevesinde söz edeceğiz.

İnsan onuru, hukukun diğer tüm alanlarında olduğu gibi cebri icra alanına da ilişkin yasama, yürütme ve yargı faaliyetleri yürütülürken muhakkak gözetilmeli ve insan onurunu zedeleyecek uygulamalardan uzak durulmalıdır. Cebri icra faaliyeti, borçlunun hayatına insanca ve onurlu bir şekilde devam etme ve kendini geliştirme hakkını ortadan kaldıracak nitelikte yürütülmemelidir.¹³⁵

Cebri icra, borçlunun ve diğer aile fertlerinin yaşam hakkının doğrudan yahut dolaylı olarak ortadan kaldırılmasına, borçlunun toplum içinde onurlu olarak hayatını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu asgari imkanlardan mahrum bırakılmasına müsaade etmemelidir. Bu imkanlar doğrultusunda borçlu, kendisi ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeli, geçimini temin edebilmeli ve toplum içinde var olabilmelidir. Borçlu, alacaklının alacağını karşılamaya yönelik akla ve hukuka uygun tedbirler haricinde, sosyal ayrımcılığa ve karalamaya maruz bırakılmamalıdır.¹³⁶

İİK’de insan onuruyla doğrudan bağlantılı hükümler bulunmaktadır. Tamamı haczedilemeyen mal ve hakların düzenlendiği 82. madde ve kısmen haczi caiz olmayan şeylerin düzenlendiği 83. madde bu hükümlerden bazılarıdır. Bahsi geçen hükümler borçlunun insan olmasından kaynaklanan hükümlerdir ve insan haklarına hizmet etmektedirler.¹³⁷ Bu doğrultuda, cüzi miktarda bir alacak için borçlunun ev eşyalarının haczedilmesinin, haczin amacını gerçekleştirmemesinin yanı sıra insan onuru ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşmadığı kanaatindeyiz.

İİK’de her ne kadar özel bazı düzenlemelere yer verilmişse de bunların uygulamaya olması gerektiği gibi yansıtılmadığı görülmektedir. Ayrıca tüm ihlaller hakkında, önceden kestirilerek düzenleme yapılmasına imkân yoktur. Örneğin, İİK’de kabul edilen haczedilmezlik kuralları sınırlı bir şekilde sayılmaları nedeniyle, bazı özel

¹³⁴ Ayşen Seymen Çakar, “Hukuki Bir Kavram Olarak İnsan Onuru”, *Hukukun Gençleri Sempozyumu III* (11 -12 Ekim 2012), s. 4.

¹³⁵ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 19.

¹³⁶ Özekes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 113.

¹³⁷ Ejder Yılmaz, “Medeni Yargıda İnsan Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 2 (1996), s. 164-165.

ihtiyaçlar karşısında yanıtsız kalmaktadır. Böyle bir olay örgüsünde başkası için lüks kabul edilebilecek eşyalar yahut benzer konumdaki bir insan için fazla olarak nitelendirilebilecek gelir, bu durumdaki borçlunun ihtiyaçlarını karşılamasına yetmeyebilir. Özekes'e göre, böyle bir durumda ya icra memuruna geniş bir takdir yetkisi tanınmalı ya da borçluya, doğrudan icra mahkemesine başvurarak haczedilmezlik konusunda özel bir karar alması sağlanmalıdır.¹³⁸ Bize göre menfaat dengesini telif etmekle yükümlü olması ve daha hızlı karar alabilmesi nedenleriyle bu değerlendirmeyi yapma yetkisinin icra memuruna tanınması, icra mahkemesinin ise şikâyet üzerine kararını belirtmesi daha uygun olacaktır.

5.2. Yaşam Hakkının ve Kişiliğin Korunması ve Haczedilmezlik Kuralları

Haczedilmezlik kurallarının tarihsel gelişim sürecinden bahsederken Roma hukukunda borçlunu, borcundan şahıs varlığı ile sorumlu tutulduğunu söylemiştik. Bugün geldiğimiz noktada ise modern hukuk kuralları gereği, kişinin borcuna karşılık mal varlığı hakkında birtakım tedbirler uygulanmaktadır. Cebri icranın, alacağı elde etmek maksadıyla borçlunun kişiliğine ve vücut bütünlüğüne yönelmesine olanak yoktur.

Cebri icra düzenlemeleri ve işlemleri, kişiliğin ve yaşam hakkının korunmasını da lüzumlu kılmaktadır. Anayasa'nın 17. maddesine göre, "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" Bir kimsenin yalnızca borcunu ödememesi nedeniyle yaşam hakkının elinden alınması yahut hürriyetinden mahrum bırakılması mümkün değildir. Bu durum aynı zamanda Anayasa'nın 38. maddesinde açık bir şekilde düzenlenmiştir. İİK'de bunu doğrudan teminat altına alan hükümler yer almaktadır. Örneğin 82. maddenin birinci fıkrasının on birinci bendinde, vücut ve sıhhatle ilgili zararların telafisi amacıyla ödenen tazminatların haczedilmez olduğunun kabul edilmesi bu temel hakkın neticesidir.¹³⁹

Kişiliğin korunması, doğrudan kişinin korunması ve bununla birlikte kişinin yaşaması için asgari mal varlığı unsurlarının ve bu husustaki ihtiyaçlarının

¹³⁸ Özekes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 116.

¹³⁹ Özekes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 152; Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 20.

korunması olmak üzere iki boyutlu bir korumadır. Aksi takdirde asgari imkanlardan mahrum bırakılan bir insan, şeklen varlığı korunmuş olsa da her türlü tehdiye karşı korumasız kalacak ve kendisini geliştiremeyecektir. Bu nedenle kişinin fiziki, ruhi ve akli varlığını muhafaza edecek asgari koşullar temin edilmelidir. Kişinin varlığı ve sıhhatinin korunmasıyla beraber, geçim kaynaklarının, yaşamını devam ettirdiği ortamın, giyecek, yiyecek ve diğer kişisel ihtiyaçlarını karşılayacak eşyalarının korunması mecburidir; yanı sıra asgari kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak imkanlar da ortadan kaldırılmamalıdır.¹⁴⁰

82. maddedeki haczedilmezlik kuralları bu anlayışın kanundaki yansımasıdır. Devamında 83. maddede borçlunun ve ailesinin geçimi için lüzumlu miktarın ayrılmasından sonra ücret ve gelirlerin hazine izin verilmesi de bu anlayışın sonucudur.¹⁴¹

5.3. Haberleşme Özgürlüğü ve Haczedilmezlik Kuralları

Anayasal koruma altındaki haberleşme özgürlüğü ve gizliliğinin korunması maksadıyla cebri icra hukuku uyarınca, borçlunun hakimiyet alanına müdahalede bulunulurken kişinin haberleşme özgürlüğüne dikkat edilmelidir.

Önceki yıllarda açık bir düzenleme olmamasına rağmen uygulamada, hukuka aykırı bir şekilde, borçlunun telefon hatlarının ve kullanımının haczedilmesi bu esnada kullanıma kapatılması ve satılması gibi durumlar meydana gelmiştir. Bilhassa alacaklılar bununla hattın satışından elde edilecek az miktardaki gelirden ziyade, borçlunun kullandığı telefon hattını engelleyerek borçlunun iletişimini sekteye uğratmayı ve borçluyu zor duruma düşürmeyi amaçlamıştır. Neticede haciz, amacının dışına çıkmıştır. Nitekim 2000 yılında, 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'na eklenen Ek-25. madde ile “*Telekomünikasyon hizmetleri ile ilgili olarak abone veya kullanıcılara tahsis edilen numara ve hat kullanımı gibi intifa ve kullanım hakları hiçbir şekilde haczedilemez.*” hükmü getirilerek uygulamadaki hak ihlalinin önüne geçilmiştir.

¹⁴⁰ Özekes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 153-154.

¹⁴¹ Murat Yavaş, “Maaş ve Ücret Haczi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 84 (2009): 93-94.

Burada dikkat edilmesi gereken diğerk bir husus şudur: Telefon hattı, numarası ve kullanımını haberleşme özgürlüğü kapsamında haczedilemezken telefon cihazları haczedilebilmektedir. Bilhassa yüksek fiyatlı, birçok fonksiyonu olan sabit veya mobil telefon cihazı, hattı ve numarasından ayrı olarak haczedilip satılmaktadır. Zira borçlu, haberleşme özgürlüğü kapsamında daha basit bir telefon cihazıyla iletişim ihtiyacını karşılayabilecektir.¹⁴²

Bugün radyo ve televizyon, 82. maddenin birinci fıkrasının üçüncü bendinde belirtilen vazgeçilmesi kabil olmayan eşyalardan sayılarak haczedilmemektedir. Ancak bu eşyalar haberleşme özgürlüğü ile de doğrudan bağlantılıdır. Günümüzde en önemli haber kaynağının televizyon olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin olağanüstü bir durumda, en geniş kitlelere televizyon yayını ile ulaşılmaktadır. Kişinin radyo, televizyon gibi eşyalarının elinden alınması haberleşme özgürlüğünün engellenmesi anlamına gelmektedir. Benzer yaklaşım kişisel bilgisayarlar için de geçerlidir. Günümüzde bilgisayar hem lüzumlu ev eşyası haline gelmiş bir iletişim aracıdır. Zira birçok kişisel bilgi ve veri bilgisayarda muhafaza edilmektedir. Ayrıca bilgisayar, çok yaygın bir haberleşme yöntemi olan elektronik postalar için de kullanılmaktadır.

5.4. Ailenin ve Çocukların Korunması ve Haczedilmezlik Kuralları

İcra hukukunda yalnız borçlunun değil, ailesinin ve çocuklarının korunması da anayasal güvence altındadır. Haczedilmezliğe dair 82. maddenin birinci fıkrasının 2-6. bentlerinde, çocukların ve ailenin mümkün olduğunca korunarak borçluya karşı başlatılan takip işlemlerinden olabildiğince az etkilenmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca borçlu ve ailesi için lüzumlu miktarın ayrılmasını öngören, maaş ve ücret haczini düzenleyen 83. madde de bu anlayışın bir yansımasıdır.

Borçluyla beraber ailesini de dikkate alan haczedilmezlikle ilgili bu hükümler çerçevesinde, haczedilmezliğin kapsamı borçlunun ailesinin genişliğiyle doğru

¹⁴² Özeker, Temel Haklar ve İlkeler, s. 174.

orantılıdır. Haczedilmezliğin kapsamı onların da ihtiyaçları gözetilerek genişletilmelidir.¹⁴³

5.5. Eşitlik İlkesi ve Haczedilmezlik Kuralları

Anayasa'nın birinci kısmında, “*Kanun önünde eşitlik*” başlıklı 10. maddesinde¹⁴⁴ eşitlik ilkesi düzenlenmiştir. Eşitlik ilkesi, cebri icra hukuku bakımından önem arz eden diğer bir ilkedir. Eşitlik ilkesi karşısında bilhassa devletin takip hukukundaki yeri dikkat çekmektedir. Kamu alacakları için ayrı bir takip yolu ve sisteminin¹⁴⁵ izlenmesi, devlet alacaklarının İİK'ye göre yapılan takipteki sırası ve devlet mallarının haczedilmezliği devlete tanınan ayrıcalıklara örnek gösterilmektedir. Konumuz bakımından burada yalnızca devlet mallarının haczedilmezliğinin, eşitlik ilkesi ile olan ilişkisini inceleyeceğiz.

Devlet, kendi alacaklarının tahsilatı için ayrı bir takip yolu ihdas etmiştir ve işlerini kendi adına kolaylaştırmıştır. Ancak herhangi biri devlete karşı alacaklı olduğunda normal yollardan bu takibi yapacaktır. Alacağının kesinleşmesi durumunda borçlunun, devletin borcunu ödemesini beklemekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Borcunu ödemeyen devletin malları haczettirilemez. Gelişmiş bir organizasyona ve büyük bir güce sahip olan devlet karşısında, bireyin bu kadar savunmasız bırakılmasının izahını yapmakta güçlük çekilmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi (AYM) de bir kararında¹⁴⁶ burada kast edilen eşitliğin mutlak bir eşitlik

¹⁴³ Levent Akın, “Maaş ve Ücret Hacı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1 (1995), s. 337; Burada medeni hukuktakinden farklı bir aile tabirine yer verilmekte olup, borçlu ile aynı çatı altında yaşayan herkes bu aile tabirine dahil edilmektedir. Kuru, Haciz, s. 289.

¹⁴⁴ “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*”

¹⁴⁵ 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre kamu idareleri alacaklarını tahsil etmektedir.

¹⁴⁶ “*Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında da vurgulandığı gibi, yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Anayasa'nın 10.*

olmadığını, farklı konum ve durumdaki kişiler için farklı uygulamaların öngörülebileceğini bilhassa kamu yararı gibi haklı bir nedenin varlığında, bu farklı uygulamaların eşitlik ilkesine zarar vermeyeceğini, toplumsal düzeni sağlamakla yükümlü olan devlete, kişilere getirilen yükümlülüklerin yüklenmesini istemenin üstün “devlet” kavramıyla örtüşmeyeceğini söyleyerek, devlet mallarının haczedilmezliği kuralının eşitlik ilkesine aykırı olmadığına karar vermiştir.

Eşitlik ilkesiyle ilgili diğer bir kural ise borçlunun haline münasip evinin haczedilememesidir. Bu kural her ne kadar insan onuru, kişiliğin, aile ve çocuğun korunması bakımından önemli olsa da eşitlik ilkesi ile uyuşmadığı kanaatindeyiz. Şöyle ki, bir tarafta borçlu A’nın haline münasip evi, diğer tarafta borçlu B’nin bankada ev almak için biriktirdiği parası olması durumunda alacaklı, borçlu A’nın meskenini haczettiremezken borçlu B’nin ev almak için biriktirdiği parasını haczettirebilmektedir. Bize göre bu durum, kirada oturanları ev sahibi olanlara karşı yahut durumu biraz daha iyi olup ev sahibi olabilenleri olamayanlara karşı ayrıcalıklı kılmaktadır ve eşitlik ilkesini zedelemektedir.

5.6. Ölçülülük (Oranlılık) İlkesi ve Haczedilmezlik Kuralları

Anayasadaki temel ilkeler ve icra hukuku arasında yoğun ve önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilkeler bakımından icra hukukunda en çok gözetilmesi ve dikkat

maddesinde yer alan eşitlik, mutlak anlamda bir eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin varlığı durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir. Durum ve konumlarındaki farklılık, hukuksal özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar ve kuruluşlar için değişik kurallar ve değişik uygulamaları gerekli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenlenme Anayasa’ya aykırılık oluşturur. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayandırılarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Anayasa’nın amaçladığı eşitlik eylemli değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulması Anayasa’nın öngördüğü eşitlik ilkesine uygun düşer. Başka bir anlatımla kişisel nitelikleri ve durumları aynı olanlar arasında yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesinde, eşitlik ilkesinin zedelendiği sonucu çıkarılmaz. Kimi kişileri konum farkı nedeniyle, belli bir konuda öbürlerinden ayrı tutmak, ayrı düzenlemeye bağlı kılmak ya da genel bir düzenlemenin kapsamı dışında bırakmak, onlara ayrıcalık tanımak olmayıp durumlarındaki değişikliğin gereği olan bir uygulamadır... Toplumsal yaşamın adalet ve kararlılık içinde oluşmasını sağlayan öge, devletin, gerçek kişilere tanınmayan üstün iradesidir. Kişilere getirilen kimi yükümlülüklerin devlete yüklenmesini istemek, eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı gibi, toplumsal yaşamın dengeli ve sağlıklı biçimde sürdürülmesine olanak veren "devlet" kavramının üstün anlamı ile de bağdaşmaz.” AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 21.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623.

edilmesi gereken ilkelerin başında, ölçülülük (oranlılık) ilkesi yer almaktadır. Daha ziyade idare hukuku alanında uygulanan ölçülülük ilkesi, ekseriyetle Anayasadaki temel haklara ve hukuk devleti ilkesine dayandırılmaktadır.¹⁴⁷ Bir icra işleminin ölçülü sayılmasının, bu işlem için kullanılması gerekli olan aracın, mevcut araçlar arasında en uygunu olmasına ve amaçla arasında aşırı bir dengesizliğin bulunmamasına bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Cebri icra hukuku uyarınca, devletin temel haklara müdahalesi aşamasında ulaşılmak istenen amaçla kullanılan araç ve yöntemin makul bir oran içinde olması gerekli ve zaruridir.¹⁴⁸ Örneğin borçluya ait bir malın haczedilmesi ölçülülük ilkesine aykırı olmamakla beraber, bu şey çok cüzi bir değere sahipse ya da satışından elde edilen gelir, satış masraflarını karşılamaya bile yetmiyorsa haciz işleminin amaca uygunluğundan bahsedilemeyecektir.

Kanun koyucu, ölçülülük ilkesine uymak maksadıyla borçlunun mal varlığının, sınır tanınmadan haczedilerek satılmasına müsaade etmemiştir ve bazı unsurlarının tamamen ya da kısmen haczedilmesini yasaklamıştır (İİK m. 82, 83). Borçlunun yaşamına devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu malların haczedilmesi hem alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin ölçüsüz olmasına yol açacak hem de icra hukukunun amacına ters düşecektir zira yaşam hakkı, alacak hakkından üstündür.¹⁴⁹

5.7. Sosyal Devlet İlkesi ve Haczedilmezlik Kuralları

Anayasa'nın 2. maddesinde “*Türkiye Cumhuriyeti ... sosyal bir hukuk devletidir.*” ifadesine yer verilmiştir. Sosyal devlet, kişilere insan onuruna yaraşır belli bir hayat seviyesini sağlamayı amaç edinen devlettir.¹⁵⁰

Cebri icra hukuku bakımından sosyal devlet anlayışı ayrı bir önem taşımaktadır. Bu ilkeyle uyumlu bir şekilde alacaklı, yalnızca sosyal durumu nedeniyle alacağını temin etme imkanından yoksun bırakılmamalı; öte taraftan borçlu, sırf bir takip

¹⁴⁷ Mehmet Kâmil Yıldırım, “İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1-3 (1989), s. 103.

¹⁴⁸ Yıldırım, s. 103; Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 18.

¹⁴⁹ Özekes, *Temel Haklar ve İlkeler*, s. 209.

¹⁵⁰ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 13. bs. (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021), s. 134.

nedeniyle sahip olduğu her şey elinden alınarak topluma muhtaç duruma getirilmemelidir. Bu doğrultuda sosyal devlet ilkesi uyarınca, cebri icranın sınırlandırılarak borçlunun bütün mal varlığının haczedilmemesinin gerektiğini söylemek mümkündür. Emekli aylıklarının borçlunun izni olmaksızın ve borçlunun maaş ve ücretlerinin dörtte birden fazlasının haczedilememesi bu ilkenin bir sonucudur.

İcra hukukunun konu bakımından sınırlandırılması nedeniyle alacaklı tam anlamıyla tatmin edilemediğinde, devletin alacaklıya karşı hukuki koruma görevini ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir. Aksi durumda alacaklıyı tatmin etmek maksadıyla borçlunun tüm mal varlığını elinden alan devlet, borçluyu topluma muhtaç duruma getirecek ve bu sefer sosyal koruma görevi icabı, borçluya asgari geçim şartlarını sağlamak maksadıyla birtakım harcamalar yapacaktır. Neticede dolaylı yoldan devlet, borçlunun borcunu üstlenmiş olacaktır. Oysaki sosyal hukuk devletin bir kuralı olarak alacaklı, borçlunun ödeme kabiliyeti hakkındaki rizikoya kendisi katlanmak durumundadır. Aksi takdirde alacaklının özel ilişkilerinden ötürü almış olduğu riskin tüm topluma yüklenmesi, hakkaniyete aykırı olacaktır.¹⁵¹ Nitekim borçlunun tüm mal varlığının haczedilememesinin, sosyal devlet ilkesinin bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür.¹⁵²

Haczedilmezlikle ilgili bentlerde “*pek lüzumlu*”, “*lazım*”, “*zaruri*”, “*haline münasip*” gibi ifadelerle yer verilmesi, bu şeylerin zamana ve sosyal duruma göre yorumlanmasının önünü açmaktadır. Buna karşılık kanun koyucu, getirdiği bazı kurallarla bu yorumların kapısını kapatmaktadır. Örneğin, İİK 83. maddede ilk olarak, borçlunun gelirlerinden kendisi ve ailesinin geçimi için lüzumlu olan miktarın ayrılmasını söylemiş, son fıkrada ise gelirin her halükarda dörtte birinin haczedilebileceğini kabul etmiştir. Geliri ancak geçimini sağlamaya yeten kimsenin, her halde gelirin dörtte birinin haczedilmesi bir anlamda bu kimsenin yokluğa mahkum edilmesi demektir.¹⁵³ Benzer bir haczedilmezlik kuralı 4857 sayılı İş

¹⁵¹ Özkes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 223.

¹⁵² Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 15.

¹⁵³ Özkes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 224-225.

Kanunu'nun 35. maddesinde¹⁵⁴ düzenlenmiştir. Buna göre, işçilerin aylıklarının dörtte birinden fazlası haczedilemeyecektir ve işçinin bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri için takdir edilecek miktar buraya dahil edilmeyecektir. Kanaatimizce İş Kanunu'ndaki bu düzenleme, sosyal devlet ilkesine daha uygundur.

5.8. Diğer Temel Hak ve İlkeler ve Haczedilmezlik Kuralları

İcra hukuku, yukarıda bahsettiğimiz temel anayasal hak ve ilkelerin yanı sıra diğer temel hak ve ilkelerle de ilişki halindedir. Örneğin İİK m. 82/f. 1, b. 3 kapsamında değerlendirilen ibadete mahsus kitap ve eşyanın haczedilmezliği, Anayasa'nın 24. maddesindeki din ve vicdan hürriyetinin tezahürüdür.

Borçlunun mesleği için zorunlu alet ve edevatının haczedilmemesi, Anayasa'nın 48 ve 49. ve maddelerinde yer alan meslek seçimi ve icrası haklarının yansımaları olarak kabul edilmektedir. Kanun koyucu bu hükümle borçlunun, mesleki faaliyetini devam ettirebilmesi bakımından ihtiyaç duyduğu nesnelerin kaybına karşı korunmasını amaçlamıştır. Bu hükmün uygulanabilmesi için cebri icra faaliyeti, doğrudan doğruya ve zaruri olarak söz konusu eşyaların kaybına neden olmalıdır. Aksi takdirde İİK m. 82/f. 1, b.2'ye aykırılıktan ve çalışma hakkının ihlalden söz edilemeyecektir.¹⁵⁵ Borçlunun mesleki mevcudiyetinin haczedilerek gelirinin yok edilmesi, ölçülülük (oranlılık) ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Zira cebri icra, borçlunun mesleki faaliyetini ortadan kaldırmayı amaçlamamaktadır.

¹⁵⁴ “İşçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilemez veya başkasına devir ve temlik olunamaz. Ancak, işçinin bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için hakim tarafından takdir edilecek miktar bu paraya dahil değildir. Nafaka borcu alacaklılarının hakları saklıdır.”

¹⁵⁵ Meral Sungurtekin Özkan, “Oranlılık İlkesi ve İlkenin İcra Hukukunda Uygulanması”, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001), s. 186.

BÖLÜM II

İCRA VE İFLAS KANUNU'NDA YER ALAN HACZİ CAİZ OLMAYAN MAL VE HAKLAR

Kural olarak borçlunun tüm mal varlığı haczedilebilmektedir. Ancak İİK'de ve diğer bazı kanunlarda, çeşitli nedenlerden ötürü bazı mal ve hakların haczedilemeyeceği kabul edilmiştir. Bunun haricinde, haczi kanunda açıkça yasaklanmamış olmamasına rağmen, bazı mal ve hakların maddi hukuk kurallarına haczi mümkün değildir. Maddi hukuk uyarınca başkasına devri yasak olan mal ve haklar haczedilemez. Münhasıran şahsa bağlı haklar, ana babanın çocuğun malları üzerindeki kullanma hakkı, oturma hakkı, ölünceye kadar bakılma alacaklısının hakkı bunlara örnek gösterilebilir.¹⁵⁶

Haczi caiz olmayan mal ve haklar hem İİK'de hem de özel kanunlarda düzenlenmiştir. Biz bu çalışmamızda yalnızca İİK'de haczi yasaklanan mal ve haklara yer verecek olup, özel kanunlarda haczi yasaklanan mal ve haklar bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. İİK m. 82'de, haczi caiz olmayan eşya ve alacaklar on üç bent halinde tahdidi olarak sayılmıştır. Her ne kadar maddede haczi yasak olan şeyler sınırlayıcı bir biçimde düzenlenmişse de maddeyi oluşturan bentler içerik bakımından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir.¹⁵⁷ İsviçre hukukçularının da fikir birliği yaptığı üzere 82. maddenin uygulama sahasını kesin ve genel olarak belirlemek imkânı bulunmadığından, daha çok somut vakalar üzerinde, gerçeğin gereklerine göre karar vermek mecburiyeti ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁸

İİK m. 83'te haczi kısmen caiz olan şeyler düzenlenmiştir. Burada birtakım gelir kaynaklarının haczine ancak belirli oranda izin verilmiş olup, tamamının haczedilmesine müsaade edilmemiştir. 83/b maddesinde yavrulu hayvanların, 83/c maddesinde taşınmaz rehni kapsamındaki eklentinin, 84. maddede yetişmemiş mahsullerin haczedilemeyeceği belirtilmiştir.

¹⁵⁶ Muzaffer Aydın, *Haczedilemeyen Mal ve Haklar*, 1. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2012), s. 5-6.

¹⁵⁷ Necmeddin M. Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi Cilt II* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1979), s. 211-212.

¹⁵⁸ Berkin, Haciz, s. 117.

Haczi caiz olmayan malların hangileri olduğu hem İİK’de hem de özel kanunlarda tahdidi biçimde belirtilmiş olduğundan, hacze konu edilemeyeceği alenen öngörülmemiş olan mallar hacze kabildir. Hacedilmezlik, kanundan yahut icra hukukundaki hacedilmezlik anlaşmasından kaynaklanmalıdır. Haczin uygulanmasında karşılaşılabilecek güçlükler nedeniyle bir şeyin hacedilmesinin mümkün olmadığını söylemek, kanuna aykırı olacaktır.

Mesela kripto paralar bakımından hacedilebilirlik incelemesi yapacak olursak, kripto para birimlerine baktığımızda bunların iktisadi değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Kural itibarıyla borçlu, ekonomik değeri olan bütün mal varlığıyla alacaklıya karşı sorumlu olduğu için kripto paralarının bu sorumluluk alanının dışında tutularak, alacaklısının tatmin edilmesinin önüne geçilmesi, hukuka uygun olmayacaktır. Kripto paralar öğretideki klasik eşya tanımına uymamakla beraber, belirli bir iktisadi değer taşımaktadırlar ve devredilebilme özelliğine sahiptir. Kripto paralar, rahatlıkla bir cüzdandan diğerine gönderilebildikleri gibi kripto para borsalarına gönderilerek rahatça itibari paraya çevrilebilmektedir. Bu durumda borçlunun iktisadi değeri olan, devredilebilen, paraya çevrilebilen ve hacedilemeyeceklerine dair özel bir düzenleme bulunmayan kripto paralar hacedilebilecektir.¹⁵⁹

1. İİK M. 82/F. 1, B. 1 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN DEVLET MALLARI

1.1. Devlet Kavramı

Anayasa’nın belirli maddelerinde (m. 29/4, 46/1, 82/1, 128/1, 161/1) “Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadede, devletin bir kamu tüzel kişisi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁰ Hukuk bakımında kişiler, gerçek kişiler ve

¹⁵⁹ Gulnara Durmush, “Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019), s. 88; İlker Mete Özsoy, “Kripto Para Varlıklarının Cebri İcra Yolu ile Haczi” (Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2019), s. 54-55.

¹⁶⁰ Çağlayan, s. 378.

tüzel kişiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek kişiler, insanlardır. Tüzel kişiler ise müşterek bir amacın sürekli gerçekleştirilmesi maksadıyla bir araya gelen, bağımsız insan ve mal topluluklarıdır. Tüzel kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ve kamu tüzel kişileri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁶¹ Kamu tüzel kişisi, kamu hukuku kurallarına göre kurulan ve faaliyetlerini bu kurallar çerçevesinde yürüten tüzel kişilerdir.¹⁶²

Netice itibarıyla devleti, kamu hizmeti nedeniyle var olan ve karşımıza merkezi idare teşkilatı olarak çıkan, çeşitli hak ve yükümlülöklere sahip, hukuken tüzel kişilik tanınmış bir organizasyon, olarak tanımlamak mümkündür. Bu anlamda en büyük kamu tüzel kişisidir.¹⁶³ Devlet, kişi topluluğu şeklinde¹⁶⁴ bir kamu tüzel kişisidir ve kendini oluşturan insanlardan bağımsız ayrı bir hukuki kişiliğe sahiptir.¹⁶⁵

1.2. Kamu Malları ve Özel Mallar Ayrımı

İdare, kavram olarak farklı anlam ve şekillerde kullanılmaktadır.¹⁶⁶ Hukuki ve teknik bakımdan idare, bazen bir faaliyeti bazen bir teşkilatı bazen de ikisini birlikte ifade etmek için kullanılmaktadır.¹⁶⁷ Kuruluş ve görevleri itibarıyla bir bütün olan idare,¹⁶⁸ devlet tüzel kişiliği ile bu devlet tüzel kişiliğinin haricinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarından meydana gelmektedir.¹⁶⁹

¹⁶¹ Ramazan Çağlayan, “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kısıtları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016), s. 373; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 209.

¹⁶² İl Han Özay, “Tüzel Kişilik ve Kamu Tüzel Kişiliği”, *Günüşığında Yönetim*, Ed. İl Han Özay, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017), s. 121 vd.; Çağlayan, s. 377.

¹⁶³ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 209.

¹⁶⁴ Diğer şekillerdeki kamu hukuku tüzel kişileri için bkz. Çağlayan, s. 377.

¹⁶⁵ Çağlayan, s. 378.

¹⁶⁶ Yönetme, yönetim, çekip çevirme; ülke işlerinin yürütölmesi, kamuya ilişkin hizmetlerin bütünü; bir kurum veya kuruluşun yönetildiği yer veya makam; bir kurumun işlerini yürüten kurul; tutum; idare kandili veya lambası; hoş görme, göz yumma; yetinme. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim 19.08.2022].

¹⁶⁷ Tayfun Akgüner, *İdare Hukuku*, 9. bs. (İstanbul: Der Yayınevi, 2021), s. 3; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 8.

¹⁶⁸ Anayasa m. 123 “İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.”

¹⁶⁹ Hakan Hasırcı, “1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının Hacedilmezliği”, *Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt I*, Ed. Emel Hanağası ve Mustafa Göksu, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), s. 1039.

Kamu hizmetinin aktif ve mütemadiyen sunulması, hizmeti temin eden idarenin elindeki imkânların kâfiyeti ve gücü ile doğrusal ilişki halindedir. Bu hizmetin görülmesi esnasında bir araç vasfı taşıyan kamu mallarının, diğer kişiler tarafından zarara uğratılması yahut usulsüz bir şekilde kazanılmaları, dayanağı kamu yararı olan kamu hizmetinin ilerleyişinde aksaklığa sebep olacaktır. Bu nedenle idarenin, özel kişilerden farklı olarak, imtiyaz tesis edilmiş mallara ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacın karşılanması maksadı, kamu malı kavramının doğma nedenidir.¹⁷⁰

Kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan ve kamunun doğrudan kullanımına sunulan, niteliği ya da özel bir şekilde düzenlenmiş olması nedeniyle bir kamu hizmetine tahsis edilen taşınır ve taşınmaz mallara, kamu malı denilmektedir.¹⁷¹

AYM'nin bir kararına göre kamu malları, “*kamu idare ve kurumlarının gerek kamunun doğrudan kullanımına ayrılmış, gerekse nitelikleri gereği veya hizmetin amacına uygun düzenlenmiş olmak kaydıyla kamu hizmetine tahsis edilmiş (özgülenmiş) malların tümü olarak tanımlanabilir.*”¹⁷² AYM bir diğer kararında kamu mallarını, “*Doğal nitelikleri gereği herkesin ortak yararlanmasına açık olan sahipsiz mallar ile kamu tüzel kişileri tarafından herkesin ya da halkın bir kimsenin yararlanmasına ayrılan orta malları ve kamu hizmeti niteliğindeki etkinliklerin konusu ve aracı olan mallar*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷³

Danıştay bir kararında, “*İdare hukuku ilkelerine göre, kamunun kullanma ve yararlanmasına ait olan veya bu amaca tahsis edilen eşya ve mallarla bir kamu hizmetinin unsuru ve ayrılmaz parçası sayılabilecek olan mallar kamu malı olarak kabul edilmektedir.*” ifadesine yer vermiştir.¹⁷⁴ Bu ifadeler birlikte değerlendirildiğinde Danıştay'ın, AYM'ninkine benzer bir tanım yaptığını söylemek mümkündür.

¹⁷⁰ Cemil Sarı, “Türk İdare Hukukunda Kamu Mallarının Korunması” (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2019), s. 3; Refik Kiraz, “İdare Hukukunda Kamu Mallarından Yararlanma” (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011), s. 3.

¹⁷¹ Aydın Gülan, “Kamu Malları”, *Günışığında Yönetim*, Ed. İl Han Özay, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017), s. 667; Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 3. bs. (Bursa: Ekin Kitabevi, 2019), s. 847; Turgut Tan, *İdare Hukuku*, 9. bs. (Ankara: Turhan Kitabevi, 2020), s. 595; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 621;

¹⁷² AYM E. 2004/85, K. 2009/69, T. 02. 06. 2009, RG.10. 12. 2011, S. 28138.

¹⁷³ AYM E. 1996/66, K. 1997/7, T. 31.01.1997, RG. 28.10.1997, S. 23154.

¹⁷⁴ Danıştay 3. D. E. 1980/157, K. 1980/181, T. 13.10.1980. <https://www.hukukturk.com/danistay-kararlari?KararNo1=1980&KararNo2=181> [Erişim 01.11.2021].

Kamu tüzel kişilerinin özel malları ise, bir kamu tüzel kişinin mülkiyetine tâbi olduğu halde; herhangi bir kamu hizmetine tahsis edilmemiş ya da kamu hizmetinin yürütülmesinde doğrudan doğruya bir tesiri bulunmayan mallardır.¹⁷⁵ Bu tanımın mefhumu muhalifinden yola çıkarak kamu tüzel kişilerinin özel malları için, kamu tüzel kişilerinin kamu malı niteliğini haiz olmayan mallarıdır, diyebiliriz.¹⁷⁶ Bu mallar kamu yararından ziyade gelir getirme maksadına hizmet etmektedir.¹⁷⁷

1.3. İİK Uyarınca Haczedilemeyen Devlet Malları

İİK m. 82/f. 1, b. 1’de devlete ait mal ve hakların haczedilemeyeceği belirtilmiştir. Kanun koyucu burada esasen, ‘devlet malı’ ibaresi ile yalnızca devlet tüzel kişiliğine ait kamu malları ile özel malları kastetmektedir.¹⁷⁸ Devlet mallarına ilişkin yegane tanım, 1050 sayılı sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu’nda yer almaktaydı. Bu kanunun ikinci maddesinde devlet malları, “*Devletin emvali (malları) Devletçe tarh (konan) ve cibayet olunan (toplanan) her türlü tekalif (vergi) ve rüsum (paralar) ile Devlete ait nükt (paralar) ve esham (hisse senetleri) ve her türlü menkul ve gayrimenkul eşya, emval (mallar) ve kıyem (kıymetler) ve bunların hasılat ve icarâtı (kiraları) ile bedellerinden tereküp eder.*” şeklinde tanımlanmaktaydı. Yürürlükten kaldırılan bu kanunun yerini alan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda ise devlet malına ilişkin herhangi bir tanım yer almamaktadır.¹⁷⁹

Muhasebe-i Umumiye Kanunu’ndaki tanımın kâfi derecede açık olmaması, tatbiki sırasında devlet malı kavramına nelerin dahil olacağı hususunda tartışmalara sebep olmuştur. Bunun üzerine Danıştay’a başvurularak bir görüşte bulunulması istenmiştir. Danıştay Genel Kurulu da 26.12.1946 T. ve 46/213/199 sayılı danışma

¹⁷⁵ İbrahim Aşık, “1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının Haczedilmezliği”, *MİHDER*, C. 7, S. 18 (2011), s. 60; Kahan Onur Arslan, “Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Mallarından Yararlanmanın Esasları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 131 (2017), s. 13; Akgüner, s. 836; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 622.

¹⁷⁶ Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt II*, 3. bs. (Bursa: Ekin Kitabevi, 2019), s. 937.

¹⁷⁷ Akgüner, s. 836; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 623; Tan, s. 631.

¹⁷⁸ Gözler, s. 901; Gülan, Kamu Malları, 662, dn. 1280; Hasırcı, Devlet Malları, s. 1039-1040; AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 20.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623.

¹⁷⁹ Nazif Kaçak, *Açıklama ve İçtihatlarla Haczedilemezlik*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), s. 19 vd.; Uyar, Uyar, Uyar, s. 494;

niteliğindeki kararında Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nda bahsi geçen 'devlet' kavramının dar mahiyette olduğunu ve yalnızca genel bütçeli idarelerin buraya dahil edilebileceğini belirtmiştir.¹⁸⁰

1.4. Devlet Mallarının Haczedilmemesinin Nedenleri

İİK m. 82/f. 1, b. 1'de devlet mallarının haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Her ne kadar devlete karşı icra takibi yapılabilse de¹⁸¹ takibi takriben malların haczedilmesine, bu hüküm nedeniyle olanak yoktur. Devlet mallarının haczedilmemesi için öğretide çeşitli nedenler öngörülmüştür:

1.4.1. Zor Kullanma Yetkisinin Devlete Karşı Kullanılamaması

Devlet mallarının haczedilmemesi için öğretide ileri sürülen gerekçelerden biri, zor kullanılması devlete tanınan bir yetki olduğundan bu yetkinin, devletin kendisine karşı kullanılmasının düşünülemeyeceği yönündedir.¹⁸² AYM'nin 30.06.1993 tarihli kararında¹⁸³ Yekta Güngör Özden'in karşı oy yazısında bu iddia yanıtlanmaktadır: *"Aynı durumda gerçek ve tüzelkişilere yapılan uygulamanın en güçlü, en büyük tüzelkişi olan devlete uygulanmamasını savunmak güçtür. Bireyin hakkını teslim, hukuk devletinin tescilidir. Sosyal devlet niteliği de bu bağlamda görüşünü doğrulayan bir olgudur. Devletin bu konuda bir dokunulmazlığı söz konusu olamaz... Kimi çelişkili uygulamalardan kaynaklanan, özdeyişler ve tekerlemeler biçiminde yakınmalara neden olan durumlar ortadan kalkmalı, devlet, alacağındaki duyarlılığını borcunda da göstermelidir. Kendine karşı kararı uygulayan devlet yücelir. Salt 'devlet malı haczedilemez, haciz devlet onuruyla bağdaşmaz' görüşü, 'devlet dava edilemez, devlete karşı karar verilemez, devlete karşı uygulama yapılamaz' gibi yanlış görüşlere koşuttur. Bu görüşlerin hiçbirisi günümüzün*

¹⁸⁰ Sema Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 83-84; Kaçak, s. 20

¹⁸¹ Kuru, El Kitabı, s. 503; AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 20.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623. Yargıtay 12. HD. E. 2013/ 5520, K. 2013/6255, T. 27.02.2013; Yargıtay 12. HD. E. 2012/9908, K. 2012/27312, T. 20.09.2012, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 07.12.2021].

¹⁸² Berkin, Haciz, s. 118; Kuru, Haciz, s. 283; Yargıtay 12. HD. E. 2020/7014, K. 2021/3074, T. 17.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 16.09.2021].

¹⁸³ AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 20.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623.

hukuk devletiyle uyuşmaz.” Belirtmekte fayda var ki hukuk devleti anlayışı, devletin kendi gücünü bizzat kendine karşı kullanamamasını değil, aksine güçlü konumdaki devletin karşısında güçsüz yurttaşın gözetilmesini gerektirmektedir. Yanı sıra kendi gücünün kaynağına inildiği takdirde, milletten aldığı egemenliği ihtiyaç hasıl olduğunda, kendisine karşı kullanması gerekliliği fark edilecektir.¹⁸⁴

1.4.2. Devletin Borçlarını Kendiliğinden Ödeyeceği Varsayımı

Devlete tanınan bu ayrıcalığın diğer bir nedeni ise, görevi hukuk düzenini korumak ve bunu sağlamak olan devletin, hukukun gereği olarak bir mahkeme kararıyla tespit edilen konuları, cebir uygulanmasına ihtiyaç kalmaksızın kendiliğinden yerine getireceği varsayımdır.¹⁸⁵ Buna karşılık öğretide, tarihi gerçeklerin devletin borcunu ödeyeceği varsayımını haksız çıkarttığı belirtilerek, bu durum “*Devletin mahkeme kararına bağlı da olsa, borcunu vadesinde ödemediği adeta görülmemiştir. Kural olarak devlet borcunu vadesinde ödemez.*” şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸⁶ AYM’nin 30.06.1993 tarihli kararında¹⁸⁷ Mustafa Gönül karşı oy yazısında, “*Devletin, borcunu kendi isteğiyle ödeyeceği inancı, genelde kuramsal bir iyimserlikten öteye geçememektedir. Devlete karşı beslenen güven ve saygıyı aşındırmaktadır.*” ifadesine yer vermiştir. Bu noktada İİK m. 82/f. 1, b. 1’deki hüküm ile devletin borcunu kendiliğinden ödeyeceği varsayımı arasındaki çelişki dikkat çekmektedir. Şöyle ki, zaten borcunu ödeyecek olan devletin, bu hükümdeki gibi bir korumaya ihtiyacı kalmayacaktır. Yine devletin bu normun arkasına sığınarak borcunu ödememesi, yakınmalara sebep olmakla¹⁸⁸ beraber, vatandaşın adalete olan inancını da zedelemektedir.

¹⁸⁴ Gülan, Ne Yapılabilir, s. 27.

¹⁸⁵ Kuru, Haciz, s. 283; Ejder Yılmaz, Devlet Malları, s. 608; Postacıoğlu, Altay, s. 452.

¹⁸⁶ Hayri Domaniç, “Devlet Mallarının Haczolunmazlığını Düzenleyen İİK. 82/1 Kuralının Anayasa’ya Aykırı Olmadığını Saptayan 21.10.1992 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı ile Direnceye Uğrayan Kamulaştırma Bedellerine BK 105 Tazminatını Uygulamayan Yargıtay 5. ve 18. Hukuk Dairelerinin İdare Yanlısı Kararlarından Doğan Çeşitli Sorumluluklar ve Başka Yasal Yollar”, *Manisa Barosu Dergisi*, S. 53-54 (1995), s. 9.

¹⁸⁷ AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 20.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623.

¹⁸⁸ Karar için bkz. Ejder Yılmaz, “Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan*, C. 5, S. 1-2 (1996), s. 73.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) bir kararında¹⁸⁹ belirttiği üzere istenilebilir olduğu yeterince ortaya koyulduğu takdirde 'alacak', 'mülk' olarak nitelendirilebilmektedir. AİHM'e göre devletin bir kurumu, kesinleşmiş yargı kararlarında belirtilen ödemeyi geciktirmek için kaynak yetersizliğini ileri süremeyeceği gibi kararın yerine getirilmesinde görülen kayda değer gecikme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinin 1. fıkrasını (adil yargılanma hakkı) ve Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesini (mülkiyetin korunması) ihlal eder niteliktedir.¹⁹⁰ AİHM, Türkiye hakkında bu ihlallerden ötürü birçok kez tazminata hükmetmiştir.¹⁹¹ Bu tazminatlar devletin hem maddi yönden zarar uğramasına hem de uluslararası sahada prestij kaybetmesine yol açmıştır. Ayrıca, kesinleşmiş mahkeme kararına uyulmaması ya da kararların geç yerine getirilmesi Anayasa'nın 138. maddesindeki "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve yerine getirilmesini geciktiremez.*" hükmüne aykırılık teşkil etmektedir.

Bize göre devlet kurumlarının borcunu kendiliğinden ödemesi beklenmemelidir. Bunun yerine kanunda, devlete nihai karardan itibaren ödemeyi gerçekleştirmesi için bir süre tanınmalıdır. Ayrıca bizim gibi enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde, paranın uğrayacağı değer kaybına ve idarenin ödemeyi sürenin sonunda yapması ihtimaline karşılık bu süre kısa tutulmalıdır.

1.4.3. Üstün Kamu Yararı Düşüncesi

İİK m. 82/f. 1, b. 1 hükmü uyarınca devlet mallarının, kamu malı yahut özel mal ayrımı olmaksızın haczedilememesinin sebebi, devlete karşı cebri icra araçlarının işlemeyeceği ilkesinin kabul edilmiş olmasıdır.¹⁹² Haczin tabiatında zor kullanmak vardır ve hacizde borçluyu, borcunu ödemeye zorlayan güç devlettir. Devlete karşı cebri icrayı uygulayacak olanın bizzat devlet olması, kendi tekeliindeki zor kullanma

¹⁸⁹ Bkz. AİHM, *Tütüncü ve Diğerleri-Türkiye*, No: 74405/01, T. 18.10.2005.

¹⁹⁰ Bkz. AİHM, *Bourdov – Rusya*, No: 59498/00, T. 04.09.2002.

¹⁹¹ Bkz. AİHM, *Tütüncü ve Diğerleri-Türkiye*, No: 74405/01, T. 18.10.2005; *Kuzu-Türkiye*, No: 13062/03, T. 17.01.2006; *Kranta-Türkiye*, No: 31277/03, T. 16.01.2007.

¹⁹² Akın Düren, *İdare Malları* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1975), s. 76.

yetkisine ters düşecektir.¹⁹³ Bu hükümde belirtildiği üzere, devlet dışındaki diğer kamu tüzel kişilerinin kamu mallarının haczedilmemesi haciz işleminin, söz konusu maldan kamunun yararlanmasına veya malın kamu hizmetinde kullanılmasına engel teşkil edeceği görüşüne dayanır. Zira haczettirenin menfaati ne kadar büyük olursa olsun, hiçbir zaman kamu hizmetinin aralıksız görülmesinden ya da kamu yararından üstün değildir.¹⁹⁴

Kanımızca, alacaklının kişisel yararı için devlet mallarının haczine olanak sağlanmasının, özel yararın kamu yararına tercih edilmesi anlamına geleceği yolundaki değerlendirme doğru değildir. Zira devlet tarafından öngörülen, kamu yararı amacı taşıyan kamu hizmeti gerçekleştirilirken, alacaklı kişinin özel yararının sürüncemede bırakılması kanaatimizce Anayasa'nın 2. maddesindeki “adalet anlayışı” ve “hukuk devleti” ilkeleriyle bağdaşmamakta, onlara tezat oluşturmaktadır.¹⁹⁵

Kaldı ki, kamu yararının üstün tutularak kamu hizmetlerinin sürekliliğinin sekteye uğratılmaması gayesi, kamu mallarının haczedilmemesi için geçerli bir sebep olarak kabul edilse bile, söz konusu devletin özel malları olduğunda anlamını yitirecektir.¹⁹⁶ Şöyle ki, bir kamu hizmetine yahut kamunun yararlanmasına sunulmamış ve hatta kamu hizmeti yahut kamu yararıyla alakası dahi bulunmayabilecek devletin özel mallarının haczedilip satılması, herhangi bir şekilde kamu hizmetini aksatmayacak, kamu yararını zedelemeyecektir.¹⁹⁷ Ölçülülük ilkesine göre ulaşılmak istenen amaç ile öngörülen yaptırım arasında bir orantı olmalıdır.¹⁹⁸ Devletin özel mallarının haczedilemiyor oluşu, amaca giden yolda etkisiz kaldığı için her şeyden önce ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.¹⁹⁹ Bu bakımdan haczedilmezlik kapsamında, devlet mallarının bir ayrıma tabi tutulması düşünülebilir. Zira

¹⁹³ Kiraz, s. 50

¹⁹⁴ Düren, s. 76.

¹⁹⁵ AYM E. 1992/13, K. 1992/50, T. 21.10.1992, RG. 30.06.1993, S. 21623.

¹⁹⁶ Aydın Gülan, “Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, S. 1 (1995), s. 27-28.

¹⁹⁷ Belgesay, s. 218; Düren, s. 76; Hasırcı, Devlet Malları, 1057-1058.

¹⁹⁸ Bkz. Ölçülülük (Oranlilik) İlkesi ve Haczedilmezlik Kuralları, s. 39.

¹⁹⁹ Aşık, Devlet Mallarının Haczedilmezliği, s. 68.

düzenlemenin bu haliyle, devlete karşı icra takibi yapılabilmesi bir anlam ifade etmemektedir.²⁰⁰

Kamu tüzel kişilerinin birbirine olan borcunu ödememesi halinde hem alacaklı hem de borçlu kamudur.²⁰¹ Alacağını tahsil edemeyen kamu tüzel kişinin yürüttüğü kamu hizmeti sürekliliği tehlikeye düşecek ve bu kamu hizmeti aksayabilecektir. Ancak iki taraf da kamu tüzel kişisi olduğu için üstün bir kamu menfaatinden söz edilemeyecektir. Alacaklı kamu tüzel kişisine karşı, kamu menfaati ileri sürülmezken; aynı gerekçeyle özel kişinin alacağını elde etmesinin önüne geçilmesi, bir kimsenin sırf özel kişi olması nedeniyle alacağının ödenmemesi, kamu menfaatinin üstünlüğünden yalnızca alacaklı özel bir kişiyken söz edilmesi bize göre eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Ters bir durumda yani kamu hizmetinin özel kişilerce görülmesi halinde de özel kişilerin özel faaliyetleri kamu hizmetine dönüşmüşse örneğin, bir fırıncının ya da eczacının o kasabadaki tek fırıncı ya da tek eczacı olması durumunda bu fırıncı ya da eczacının mallarının haczedilmesi kamu yararına aykırılık teşkil etmeyecek midir? Kanaatimizce, bireysel menfaatler karşısında kamu yararına bir üstünlük tanınacaksa bundan sadece kamu tüzel kişileri değil, yukarıdaki fırıncı ve eczacı örneğinde olduğu gibi, faaliyetleri çerçevesinde kamuya hizmet eden ve bu faaliyetlerin sonlandırılması halinde kamunun önemli ölçüde zarara uğrayacağı aşikâr olan özel kişilere de bu ayrıcalık tanınmalı ve bu kişilerin faaliyetlerinde kullandıkları mallar haczedilmemelidir.

1.4.4. Kamu Mallarının Devir ve Ferağ Yasağı İlkesi

Devlet mallarının haczedilememesinin sebeplerinden bir tanesi de kamu mallarının devir ve ferağ edilmesi yasağıdır.²⁰² Devir ve ferağ edilmezlik ilkesinin düzenlenmesindeki esas gaye kamu mallarının, mevzubahis mallara ne vakit vuku bulacağı belirsiz olan bir ihtiyacın doğması olasılığına karşın, kamu malı statüsünü

²⁰⁰ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 282.

²⁰¹ Yargıtay HGK. E. 1985/10197, K. 1985/826, T. 16.10.1985; Yargıtay 10. HD. E. 1994/3860, K. 1994/10430, T. 17.05.1994, kararlar için bkz. <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 20.08.2022].

²⁰² Kiraz, s. 49.

korumaktır.²⁰³ Lakin ilke, kamu tüzel kişilerine ait bütün malları değil, yalnızca kamu malı statüsündeki malların devir ve ferağını yasaklamaktadır. Dolayısıyla özel mal statüsündeki malların, özel hukuk hükümleri uyarınca devredilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.²⁰⁴ Buna karşılık kanun koyucu İİK m. 82/f. 1, b. 1’de devlet mallarının haczini yasaklarken, devletin özel malı ve kamu malı şeklinde bir ayrıma gitmemiştir. Yani kanunla, devletin özel mallarına, özel hukuk kurallarının uygulanmaması kararlaştırılmıştır.²⁰⁵ Kanımızca bu hükmün, kamu tüzel kişinin yerine getirmek zorunda olduğu kamu hizmetlerinin icrasında elzem olan araçların haczedilmemesi, şeklinde anlaşılması devir ve ferağ yasağıyla daha uyumlu olacaktır.

1.4.5. Devlet Mallarının Haczinin Bütçe Kanununa Aykırılık Teşkil Etmesi

Öğretide devlet borçları bütçe kanunundaki usullere riayet edilerek ödendiğinden, devlet mallarının bu usullere uyulmadan haczinin, bütçe kanununa aykırılık teşkil edeceği yönünde bir düşünce vardır.²⁰⁶ Devlet bütçe ve dengesinin bozulmamasında kamu menfaati pekâlâ olmakla beraber, buradaki kamu menfaati kamunun yararlanması için tahsis edilmiş malların haczedilmesi ile ilgilidir. Devlete, özel hukuk alanında intikal eden haklar ve mallar kamu menfaatine tahsis edilmedikçe, bunların haczi de kamu menfaatine hâlel getirmeyecektir.²⁰⁷ Devletin bütçesine dahil edilmeyen örneğin hibe veya miras yoluyla iktisap ettiği malların haczi, bütçe nizamını bozmayacaktır.²⁰⁸

²⁰³ Merve Gül Gün Büyüksütçü, “Kamu Mallarında Ecrimisil ve Tahliye” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018), s. 26.

²⁰⁴ Gözler, Cilt II, s. 891, 895.

²⁰⁵ Düren, s. 91.

²⁰⁶ Berkin, Haciz, s. 118; Talih Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, *Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1974), s. 559.

²⁰⁷ Berkin, İcra Rehberi, s. 212.

²⁰⁸ Berkin, Haciz, s. 118; Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 99.

1.5. Mahsus Kanunları Uyarınca Haczi Caiz Olmayan Mal ve Haklar

1.5.1. Genel Olarak

İİK m. 82/f. 1, b. 1 tarafından korunan ve haczedilmemeleri için başka bir kanun hükmüne ihtiyaç duymayan mallar, yalnızca devlet tüzel kişiliğine ait olan kamu malları ve özel mallardır. Bunların haricinde özel kanunlarla haczedilemeyeceği gösterilen şeyler²⁰⁹ de haczedilemezler.

Bu madde (m. 82/f. 1, b. 1) çerçevesinde özel kanunlar arasında, bazı kamu tüzel kişilerine ait kanunlara rastlanılmaktadır.²¹⁰ Kamu tüzel kişilerinin hem kamu malları hem de özel mallarının haczedilmemesi, söz konusu kamu tüzel kişinin kurucu düzenlemelerinde, mallarının haczedilemeyeceğine yönelik özel ve açık bir hükmün bulunmasına bağlıdır.²¹¹

Kamu tüzel kişilerine ait malların korunması maksadıyla kabul edilen düzenlemelerdeki ibareler büyük önem taşımaktadır. Şöyle ki, ilgili kamu tüzel kişisine ait malların korunmasına dair düzenlemede, o kamu tüzel kişisine ait malların ‘haczedilemeyeceği’²¹² alenen belirtilmiş yahut o kamu tüzel kişinin sahip olduğu mallar yönünden, ‘devlet mallarının sahip olduğu bütün ayrıcalıklardan (imtiyazlardan) faydalanacağı’²¹³ biçiminde ibarelere yer verilmiş ise ancak bu durumlarda, o kamu tüzel kişisine ait malların haczinin caiz olmadığı sonucuna varılmaktadır.²¹⁴ Aksi takdirde o kamu tüzel kişisine ait malların, ‘devlet malı sayılacağı’ ifadesi ve benzer manaya gelen ifadeler, ilgili kamu tüzel kişisine ait malları her ne kadar ceza hukuku bakımından devlet malı sınıfına soksa da; İcra ve İflâs Kanunu m. 82 bakımından haczi yasaklanmış devlet malı olarak kabul ettirme

²⁰⁹ 5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15; 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kanunu m. 35/f.3; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 61; 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 164/5 vs.

²¹⁰ Ulukapı, s. 140.

²¹¹ Tan, s. 617; Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 87, 91.

²¹² 5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15/son vs.

²¹³ 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu m. 37; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 51; 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu m. 67 vs.

²¹⁴ Yılmaz, Devlet Malları, s. 605 vd.; Tan, s. 617; Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 87–88; Ulukapı, s. 140; Uyar, Uyar, Uyar, s. 504.

ve haczedilmezlik imtiyazından yararlanılma hususunda yetersiz kaldığı savunulmaktadır.²¹⁵

Mahsus kanunları uyarınca haczi caiz olmayan mal ve haklar, başlı başına bir tez konusu olabilecek kadar kapsamlı bir konudur. Biz bu çalışmamızda yalnızca, uygulamada sıkça karşımıza çıkan belediye mallarının haczedilmezliği hususunu değerlendireceğiz.

1.5.2. Belediye Kanunu Uyarınca Haczedilmeyen Mal ve Haklar

Görüldüğü üzere İİK m. 82/f. 1, b. 1’de haciz yasağı düzenlenirken ikili bir ayrıma gidilmiştir. Bunlardan ilki devlet mallarıyken ikincisi, özel kanunlarında haczinin caiz olmadığına işaret edilen mal ve haklardır. İşte 5393 sayılı Belediye Kanunu²¹⁶ (BldK) bu ikinci guruba dahil edebileceğimiz özel kanunlardan bir tanesidir. Zira Belediye Kanunu m. 15/f. 9’da “*Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.*” denilmek suretiyle belediyelere ait hangi malların haczedilemeyeceği belirtilmiştir. Bu maddede bahsi geçen belediyeye ait mallar haczedilemezken, belediyenin bunların dışında kalan malları haczedilebilecektir.

Malatya İcra Hukuk Mahkemesi’nin, BldK m. 15/f. 9 hükmünün iptali istemiyle AYM’ye başvurusu üzerine, itiraza konu kuralda bahsi geçenler dışında, belediyenin gelir ve varlıklarına haciz konulması imkanının bulunması dolayısıyla başvuru konusu hüküm ile kişilerin, bu haklarının tamamen ortadan kaldırılmadığı ayrıca belediyelerin, yerel toplumsal yaşamın zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere tesis edilen kamu tüzel kişileri olmaları ve bu maksatla düzenledikleri etkinliklerden bazılarının, düzenli ve sitemli bir şekilde kesintiye uğramadan devam edebilmesi için ayni ve nakdi varlığa ihtiyaç duydukları yani belediyelerin tüm kaynaklarının haczedilebilir olması durumunda, bu hizmetlerin ifası için kullanılan araçların

²¹⁵ Tan, s. 617; Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 87-88; Ulukapı, s. 140; Uyar, Uyar, Uyar, s. 505; Yılmaz, Devlet Malları, s. 609.

²¹⁶ RG. 13.07.2005, S. 25874.

tamamen ortadan kalkması gibi bir sonuç doğabileceğinden ve bu sonucun, üstün kamu yararını kuşkusuz zedeleyeceğinden bu başvuru reddedilmiştir.²¹⁷

Bu ret kararı hakkında mahkeme üyesi Osman Alifeyyaz Paksüt karşı oy yazısında,²¹⁸ eylem ve işlemleri yargı denetimine tabi olan idarenin kesinleşmiş borcunu ödememekte diretmesi durumunda icraya verilememesinin kamu yararıyla açıklanamayacağını; asıl kamu yararının, bir kamu tüzel kişinin gelir ve giderlerini gözeterek kamu hizmetini planlaması olduğunu ve bu hizmetleri, vatandaşları mağdur etmeyecek şekilde yürütmesini; borcunu ödemeyen belediyenin, kendi edimini iyi niyetle ifa eden birey karşısında, sırf kamu yararı düşüncesiyle korunmasının, terk edilmesi gereken bir “ceberut devlet” anlayışının tezahürü olduğunu; belediyenin, mallarının veya gelirlerinin haczedilmesi nedeniyle kamu hizmetini yürütemez hale gelmesi durumunda, merkezi idarenin belediyenin borcunu üstlenmesi gibi hukuk devletine yaraşır farklı çözüm yolları üretilebilecekken, vatandaşın eğer varsa belediyenin kamu hizmetine tahsis edilmemiş malları üzerine haciz koydurmak o da olmuyorsa şansına küsmek zorunda bırakılmasının, Anayasa’nın 2. maddesinde yer verilen hukuk devleti anlayışına ve 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına karşı olduğunu bu nedenlerden ötürü, BldK m. 15/f. 9 kuralının iptal edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Yine bu ret kararına karşı mahkeme üyeleri Fulya Kantarcıoğlu ve Fettah Oto karşı oy gerekçelerinde,²¹⁹ kişilerin alacak hakkının Anayasa’nın 35. maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkı korumasından faydalanması gerektiğini; her ne kadar mülkiyet hakkı kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir (Anayasa m. 35/2) olsa da kesinleşmiş bir alacak hakkına, haciz yoluyla ulaşılmamasının bütünüyle engellenmiş olmasının bu sınırlamayı aşan bir durum olduğunu; hak arama özgürlüğünün varlığından bahsedebilmek için yalnızca o hakkın güvenceye alınmış olmasının yeterli olmadığını, bununla beraber ona ulaşılmamasının da sağlanması gerektiğini dolayısıyla yargı kararlarıyla kesinleşen bir alacak hakkının, haciz yasağı nedeniyle elde edilememesinin Anayasa’nın 36. maddesindeki hak arama özgürlüğüne aykırılık teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

²¹⁷ AYM E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010, R.G. T. 06.07.2011, S. 27986.

²¹⁸ AYM E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010, R.G. T. 06.07.2011, S. 27986.

²¹⁹ AYM E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010, R.G. T. 06.07.2011, S. 27986.

Kanaatimizce, borcunu ifa etmeyen kamu kuruluşu tıpkı vatandaş gibi kendisine karşı başlatılacak icra takibinin sonuçlarına katlanmalıdır. Ayrıca, AYM'nin daha titiz bir değerlendirme yapması gerekirken, AİHS'yi²²⁰ ve AİHM'nin konuya ilişkin kararlarını²²¹ dikkate almadan bir karara varması, AİHM önünde mahkûm olma ihtimalini artırmaktadır.

1.5.2.1. Belediyelerin Proje Karşılığı Borçlanma Yoluyla Elde Ettiği Gelirleri

İlk olarak, belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri haczedilemeyecektir. “*Borçlanma, bir kişi veya kuruluşun bir başkasından aldığı para veya benzeri kıymetleri belli bir süre sonra ödemek üzere girdiği yükümlülüktür.*”²²² Yerel halkın en rahat ulaşabileceği kuruluşlar olan belediyeler, şehirde yaşayan nüfusun gün geçtikçe artan ve çeşitlenen hizmet taleplerini yerine getirebilmek, şehirleri modernleştirmek ve daha yaşanır kılabilmek için çok farklı alanlarda hizmet vermeye başlamış ve bu hizmetleri yerine getirebilmek maksadıyla daha çok harcama yapmak zorunda kalmıştır. Nitekim bu durumda belediyelerin yeni kaynak arayışına girmesine sebep olmuştur. Belediyeler sözünü ettiğimiz hizmetleri karşılamaya yetecek miktarda kaynak yaratamadıklarında borçlanma yoluna gitmeyi tercih etmişlerdir.²²³

Gelirleri giderlerini karşılamaya yetmeyen belediyeler bu açıklarını kapatmak maksadıyla yurt içindeki ve dışındaki çeşitli kuruluşlardan borçlanmaktadır. Bu bakımdan borçlanma, gerçek anlamda bir gelir olmayıp emanet alınan para niteliğindedir. Zira borçlanma, süreklilik arz etmeyen ve vadesi geldiğinde, ek maliyetleriyle birlikte geri ödeme zorunluluğu bulunan geçici bir kaynak niteliğindedir.²²⁴

²²⁰ Bkz. Devletin Borçlarını Kendiliğinden Ödeyeceği Varsayımı, s. 48 vd.

²²¹ Bkz. Devletin Borçlarını Kendiliğinden Ödeyeceği Varsayımı, s. 48 vd.

²²² Yusuf Yazıcı, “Yerel Yönetimler Reformunun Eksik Yönü: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu” (Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2021), s. 45.

²²³ Ahmet Kazan, “Türkiye’de Belediye Borçlarının Genel Bütçeye Etkileri: 1980–2009 Dönemi Analizi” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011), s. 73-74; Mahmut Doğan, Ali İhsan Baş, “Bir Finansman Kaynağı Olarak Belediyelerde Borçlanma”, *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, C. 34, S. 1 (2013), s. 295.

²²⁴ Yazıcı, s. 46

Proje karşılığı borçlanma yoluyla elde edilen gelirler, kalkınma planları ve yıllık yatırım programlarında mevcut olan, çeşitli projelerin gerçekleştirilebilmesi için lazım olan finansman ihtiyacının giderilmesi maksadıyla temin edilen kredilerdir. Bir diğer ifadeyle, belediyelerin bir başka ülkeden veya milletlerarası bir kuruluştan, spesifik bir projeyi gerçekleştirmek maksadıyla temin ettikleri bir kaynak çeşididir. Bu tür krediler, hangi proje için alınmışlarsa, yalnızca o projelerin finansmanı için kullanılabilirler²²⁵ ve bu kredi BldK m. 15/f.9 hükmü uyarınca belediyenin borçları için haczedilemez.

BeldK m. 15/f. 9 uyarınca borçlanma yoluyla elde edilenlerden sadece proje karşılığı alınanlar hacze konu edilemeyecektir.²²⁶ Belediyelerin proje karşılığı borçlanmadığı gelirleri varsa ve eğer bunlar kamu hizmetine özgülenmemişler hacze konu olabilirler. Örneğin, belediyelerin bankalardan almış oldukları krediler, bir proje karşılığı olmadıkları için haczedilebilecektir.²²⁷

1.5.2.2. Belediyeye Yapılan Şartlı Bağışlar

Bağış, merkezi yönetim kapsamındaki kurum ve kuruluşların bütçelerine konulan ödeneklerden, özel kuruluşlardan veya kanunla kurulmuş fonlardan belli bir amacın yerine getirilmesi için belediyelere transfer edilen kaynaklardır. Kişi ve kurumlardan herhangi bir koşula bağlı olarak alınan bağışlar şartlı, herhangi bir koşula bağlı olmaksızın alınan bağışlar ise şartsız olarak değerlendirilmektedir.²²⁸ Park

²²⁵ Doğan, Baş, s. 297.

²²⁶ “... Belediye ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü arasında akdedilen protokol metni ve tüm dosya kapsamına göre kültür duvarı rölyefi için Bakanlık tarafından gönderilen maddi destek olduğu ve Belediye Kanunu'nun 15/son maddesinde yer alan haczedilemeyecek paralardan olduğu anlaşıldığından...” Yargıtay 8. HD. E. 2013/13634, K. 2014/539, T. 16.01.2014 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.02.2022].

²²⁷ Osman Duran, “Belediyeye Karşı Haciz Tatbiki”, *Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt I*, Ed. Emel Hanağası ve Mustafa Göksu, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), s. 764; Yasin Çelik, “Devlet Mallarının Haczedilmezliği ve Belediye Mallarının Haczi”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 13 (2017), s. 33.

²²⁸ Yazıcı, s. 41.

yaptırılmak üzere bağışlanan taşınmaz ya da aşevlerinde kullanılması kaydıyla bağışlanan para, şartlı bağışlara örnek teşkil etmektedir.²²⁹

Şartlı bağışlar ile ilgili yapılan harcamalar belediyelerin gider hanesine yazılmaktadır. Bu nedenle BldK, belediyeye yapılan şartlı bağışların haczedilemeyeceğini hüküm altına almıştır. Bu noktada belediyeye yapılan bağışın şarta bağlı bir bağış olması yeterli görülmüştür. Bağışın, şarta uygun olarak kullanılıp kullanılmaması, o bağışın haczedilemezlik niteliğine halel getirmez.²³⁰ Belediyeye yapılan şartsız bağışlar ise haczedilebilecektir.²³¹

1.5.3.3. Belediyenin Kamu Hizmetinde Fiilen Kullanılan Malları

Kamu hizmeti “*kamu kurumları tarafından ya da bunların gözetimi altında özel girişime ait kurumlar tarafından sağlanan hizmet*” olarak ifade edilmektedir.²³² Bir hizmetin, kamu hizmeti olarak değerlendirilebilmesi için kamuya yönelik, kamu yararı amacı taşıyan sürekli ve düzgün faaliyetler olması gerekmektedir.²³³

Devlet tüzel kişisine ait hem özel hem de kamu malları haczedilemezken bunun aksine belediyelerin ise, sadece fiilen kamu hizmetinde kullanılan malları haczedilememektedir.²³⁴ Kamu hizmetinde fiilen kullanılan malların haczedilmemesi için ayrıca bir kamu yararına tahsis kararının alınmasına imkân ve ihtiyaç yoktur.²³⁵

²²⁹ Duran, s. 765; ... AVM sahibi şirketin, alışveriş merkezinin bulunduğu yoldaki kavşak projesinin revize edilmesi, metro istasyonunun alışveriş merkezinin önüne alınması, istasyondan alışveriş merkezine doğrudan ulaşım imkanı sağlanması ve istasyon adının “... AVM Metro İstasyonu” olarak değiştirilmesi yönünde belediye ile anlaşarak belediyeye 4.000.000 TL şartlı bağışta bulunması. Bkz. İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı’nın belediyeye yapılan şartlı bağış hakkında verdiği özelge, T. 14.11.2011, S. B.07.1.GİB.4.34.16.01-KVK 10-2000.

²³⁰ Çelik, s. 50; Hakan Hasırcı, “Belediye Mallarının Haczi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 4 (2016), s. 2826.

²³¹ Çelik, s. 50; Duran, s. 765. 9

²³² Selçuk Denek, “Yeni Kamu Hizmeti Düşüncesi: Değişen Kamu Hizmeti Anlayışı”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 1 (2019), s. 420.

²³³ Denek, s. 420.

²³⁴ Belgesay, s. 219.

²³⁵ Kuru, El Kitabı, s. 504.

Ancak bir malın fiilen kamu hizmetinde kullanıldığının kabulü için o malın, kamu hizmetinin yürütülmesi amacına uygun bulunması gerekmektedir.²³⁶

Yargıtay bir kararında²³⁷ haczedilmezlik şikayetine konu edilen borçlu belediyeye ait aracın belediye başkanının makam aracı olması durumunda, yukarıda açıklanan ilkeler ışığında belediyenin kamu hizmetini yürütebilmesi için belediye başkanının makam aracının bulunmasının gerekip gerekmediği ve makam aracı olarak tahsis edilen bir aracın, fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığı olgusu üzerinde durulması gerektiğini vurgulamıştır. Buna göre 237 sayılı Taşıt Kanunu²³⁸ m. 4'te kimlere makam aracı verileceği düzenlenmiş olup, belediye başkanı anılan kanun uyarınca kendisine makam aracı tahsis edileceklerden değildir. Öte yandan aracın, makam aracı olarak kullanılmasının onun fiilen kamu hizmetinde kullanıldığı anlamına gelmeyeceğini ve kamu hizmetinin yürütülebilmesi için belediye başkanının makam aracının bulunmasının gerekmediğini söylemiştir. Zira belediyelerin görevleri BldK m.14'te açıklanmış olup, bu görevlerin yerine getirilebilmesi için belediye başkanının makam aracının bulunmasının zorunlu olmadığını da ekleyerek, araç üzerindeki haczin kaldırılması talebini reddetmiştir.

Belediyeye ait bir mal ya da para hakkında, kamu hizmetine tahsis kararının alınmış olması o şeyin haczedilmemesi için tek başına yeterli değildir.²³⁹ Kamu hizmetinde fiilin kullanılması gerekmektedir. Yargıtay'a²⁴⁰ göre para, likit olduğundan, ne amaçla harcanacağına önceden bilinmesi mümkün değildir. Kamu hizmetinin yürütülmesi amacıyla harcanacağı kararlaştırılan paraların, her an idari bir kararla başka bir amaç için kullanılması her zaman mümkündür. İdari işlemle hesabın kamu

²³⁶ ... Buna göre borçlu belediyeye ait taşınır ya da taşınmaz bir malın haczedilmezliği için o malın fiilen kamu hizmetinde kullanılması gerektiği tartışmasız olup, bir malın fiilen kamu hizmetinde kullanıldığının kabulü için ise, o malın kamu hizmetinin yürütülebilmesi amacına uygun bulunması gerekir... Yargıtay 12. HD. E. 2015/ 978, K. 2015/ 9219, T. 09.04.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 16.02.2022].

²³⁷ Yargıtay 12. HD. E. 2019/7271, K. 2019/9780, T. 10.06.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 11.02.2022].

²³⁸ RG. T. 12.01.1961, S. 10705.

²³⁹ Aydın, s. 21; Yargıtay 12. HD. E. 2008/2746, K. 2008/5607, T. 21.03.2008 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 22.08.2022].

²⁴⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2014/20972, K. 2014/27794, T. 20.11.2014; Yargıtay 12. HD. E. 2006/14779, K. 2006/18393, T. 05.10.2006; Yargıtay 12. HD. E. 2006/12874, K. 2006/126174, T. 19.07.2006, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 22.08.2022].

hizmetinin yürütülmesini sağlayacak bir amaç için tahsis edilmesi, hesaptaki paraların fiilen kamu hizmetinde kullanıldığı sonucunu doğurmaz. Bu nedenlerle, paranın niteliği gereği fiilen kamu hizmetinde kullanıldığından bahsedilemez. Çünkü para harcandığı anda biteceğinden ve harcama anına kadar anlık kararlar tahsis edildiği amacın dışına çıkılabileceğinden, paranın haczedilememesi için vergi, resim, harç niteliğinde olması zorunludur. Buna göre fiilen kamu hizmetinde kullanılma durumu para yönünden uygulanamaz. Aksi yöndeki görüşe göre,²⁴¹ mahkeme etraflıca bir araştırma yaptıktan sonra, söz konusu paraların fiilen kamu hizmetinde kullanıldığını belirlerse, bu paralar haczedilebilecektir. Bu konuda ispat yükü ise borçluya düşmektedir. Bir diğer anlatımla, haczedilen paraların vergi, resim, harç geliri olduğunu ya da fiilen kamu hizmetinde kullanıldığını borçlu belediye ispatlamalıdır.²⁴²

1.5.3.4. Belediye Tarafından Tahsil Edilen Vergi, Resim ve Harç Gelirleri

Dördüncü sırada belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri yer almaktadır. Vergi, resim ve harç gelirlerinin toplanmasındaki gaye kamusal harcamaları finanse etmek olduğundan, bu gelirlerin kendiliğinden kamu hizmetine tahsis edildiğini ve bu yüzden haczedilemediklerini söylemek mümkündür.²⁴³

Bahsi geçen haczedilemezlik kuralı oldukça geniş bir kapsama sahiptir.²⁴⁴ 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'un²⁴⁵ 7. maddesine göre, belediyelere, genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından ayrılacak paylar ile diğer kanunlarda verilmesi öngörülen paylar vergi hükmünde olmalarından ötürü haczedilemezler.²⁴⁶

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda²⁴⁷ harcamalara katılma payları da vergi ve harçlar gibi belediyenin gelir kalemi olarak sayılmıştır. Harcamalara katılma payları,

²⁴¹ Aydın, s. 21.

²⁴² Aydın, s. 22.

²⁴³ Duran, s. 770-771.

²⁴⁴ Ayrıntılı liste için Bkz. Duran, s. 769-770.

²⁴⁵ RG. T. 15.07.2008, S. 26937.

²⁴⁶ Hasırcı, Belediye Malları, s. 2827.

²⁴⁷ RG. T. 29.05.1981, S. 17354.

kamusal güce dayalı olarak kamusal harcamaların finansmanı, kamusal tesislerin yapımı, donanımı, genişletilmesi ya da iyileştirilmesi için yapılan harcamalara doğrudan bir katkı olarak alınan paralardır.²⁴⁸

Harcamalara katılma payları, vergi hukuku ve Türk vergi sisteminde vergi, harç ve resimlerle birlikte aynı hukuki düzene bağlanmıştır. Vergi ve harcamalara katılma payları aynı hukuki düzene bağlı olmakla beraber, aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Harcamalara katılma payları, vergiden iki yönden farklılık göstermektedir. Vergiler, genel olarak kamu harcamalarının karşılanmasını amaçlarken, harcamalara katılma payları belirli bayındırlık çalışmalarının giderlerine bir katkı olarak toplanmaktadır. İkinci olarak, harcamalara katılma payları ilgili bayındırlık çalışmalarından yararlanmış olanlardan bilhassa taşınmaz maliklerinden talep edilmektedir.²⁴⁹

Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan harcamalara katılma payları yol harcamalarına katılma payları, kanalizasyon harcamalarına katılma payları ve su tesisleri harcamalarına katılma paylarıdır. Belediye Gelirleri Kanunu m. 93'te bunların belediyelerce tahsil edileceği düzenleme altına alınmıştır. Her ne kadar Belediye Kanunu m. 15/f. 9 hükmünden belediyenin tahsil ettiği harcamalara katılma paylarının haczedilmezlik kapsamında yer almadığı gibi bir anlam çıkartılsa da harcamalara katılma payları kamu harcamalarını finanse etmek üzere toplandığı için tıpkı vergi, resim ve harç gibi kamu hizmetine doğrudan özgülenmiştir ve haczedilmezlik kapsamında değerlendirilmelidir. Ayrıca 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'un 7.maddesinde; bu Kanunda, belediyelere, genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtından ayrılacak paylar ile diğer kanunlarda verilmesi öngörülen payların vergi hükmünde olduğu düzenlenmiştir. AYM²⁵⁰ ve Yargıtay²⁵¹ kararlarında bu payların haczedilemeyeceği ifade edilmiştir.

²⁴⁸ Adil Nas, *Belediye Gelirleri* (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011), s. 140.

²⁴⁹ Nas, s. 140.

²⁵⁰ AYM E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010, RG. 06.07.2011, S. 27986.

²⁵¹ Yargıtay 12. HD. E. 2012/1872, K. 2012/19166, T. 05.06.2012; Yargıtay 12. HD. E. 2011/12947, K. 2011/30399, T. 26.12.2011; Yargıtay 12. HD. E. 2010/19927, K. 2010/31484, T. 27.12.2010, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 23.08.2022].

Hacze konu borçlu belediyeye ait banka hesabında vergi, resim ve harç gelirleri olduğu gibi haczi kabil paraların da bulunduğu görülmektedir. Hacedilen hesap bu hali ile havuz hesabı niteliğindedir. Hesabın sürekli işlem görüyor olması ve sürekli yatan ve çekilen paraların bulunması karşısında kalan bakiyenin vergi, resim ve harç gelirinden mi, yoksa haczi kabil paralardan mı oluştuğunun belirlenmesine imkân yoktur. Bu şekilde haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paraları karıştırmak suretiyle havuz hesabı oluşturan borçlu belediyenin, iddiasını ispat imkanını kendisi kaldırmıştır.²⁵² Borçlu belediyenin, haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paralarını ayrı hesaplarda tutması yerine havuz hesabı oluşturmamasının da iyi niyetle bağdaşmayacağına inanılmaktadır. Böyle bir davranış AİHS'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ve Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlali sonucunu doğuracağı gibi, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde de bulunmakla, hukukça korunamayacağı muhakkaktır. Buna göre borçlu belediyenin, hesaplardaki paraların hacedilmezliğini ispatlayamadığının kabulü gerekir. Öte yandan borçlu belediyece haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paraların aynı hesapta toplanması ve birbirine karıştırılması, hacedilmezlik hakkından feragat olarak kabul edilmelidir.²⁵³

1.5.3.5. 5393 Sayılı Belediye Kanunu M. 73 Kapsamındaki Gayrimenkuller

Beşinci sırada 5393 Sayılı Belediye Kanunu m. 73 uyarınca hacedilemeyen gayrimenkuller yer almaktadır. Belediye Kanunu m. 73 gereğince, kentsel gelişim ve dönüşüm alanı ilan edilen bölgelerde belediye mülkiyetine geçen gayrimenkullerin haczine imkân yoktur.²⁵⁴

1.5.3. Belediye Mallarına Haczin Uygulanması

6552 sayılı Kanun'un²⁵⁵ 121. maddesi ile BldK'nin 15. maddesine "*İcra dairesince haciz kararı alınmadan önce belediyeden borca yeter miktarda hacedilebilecek mal*

²⁵² Aydın, s. 22.

²⁵³ Yargıtay 12. HD. E. 2013/22821, K. 2013/32082, T. 09.10.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 15.02.2022].

²⁵⁴ Çelik, s. 54.

²⁵⁵ RG. T. 11.09.2014, S. 29116.

gösterilmesi istenir ve haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır. On gün içinde yeterli mal beyan edilmemesi durumunda yapılacak haciz işlemi, alacak miktarını aşacak veya kamu hizmetlerini aksatacak şekilde yapılamaz.” fıkrası eklenmiştir. Bu fıkraya göre belediye hakkında yapılan icra takibinde haciz aşamasına gelindiğinde, alacaklının haciz talebi üzerine icra memuru, haciz kararı almadan önce belediyeden on gün içinde, hacze yetecek miktarda mal beyan etmesini isteyecektir.

Belediye, bu süre içerisinde haczedilebilecek mallarını gösterirse, icra memuru bu mallar üzerinde haciz işlemini uygulayacaktır. Aksi bir durumda, yani belediyenin on gün içinde haczedilebilecek yeterli mal göstermemesi halinde icra memuru, belediyenin haczedilebilecek mallarını haczedecektir. Ancak bu haciz işlemi, hükümde belirtildiği üzere alacak miktarını aşacak ve kamu hizmetini sekteye uğrayacak şekilde yapılamayacaktır.²⁵⁶

Ancak, BldK m.15’e son fıkra olarak eklenen hüküm hakkında, haczedilmesine müsaade ettiği malların belediyeden sorulmasını ve yalnızca müsaade ettiği mallar hakkında haczin uygulanmasını öngören kuralının belirsiz ifadeler içerdiği, alacağın tahsilinin belirsiz bir süreye ve masraflı olarak ötelenmesine yol açtığı, hak arama özgürlüğünün kullanılmasını zorlaştırdığı ve hatta engellediği, devletin kendi kuruluşu dahi olsa ayrıcalık tanınmaması gerekirken, belediyelere tanınan böyle bir imtiyazın eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçeleriyle iptal istemiyle AYM’ye başvurulmuştur.

AYM, “*belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir ve haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır.*” kuralını, belediyenin bir kısım mallarına haciz yasağı konularak koruma altına alınmasına karşın, haciz konulabilecek mallar içerisinden sadece borçlu belediye tarafından gösterilen mala haciz uygulanabilecek olmasının, mülkiyet hakkını ölçüsüzce sınırlandığı, demokratik toplum düzenine ve hukuk devletinin gereklerine uygun olmadığı gerekçesiyle iptal etmiştir.²⁵⁷ Buna göre, borçlular önce borçlu belediyeden borca

²⁵⁶ Uyar, Uyar, Uyar, s. 539-540.

²⁵⁷ AYM E. 2014/194, K. 2015/55, T. 17.06.2022, RG. T. 26.06.2022, S. 29398.

yetecek miktarda mal beyan etmesini isteyecek ancak, gösterilen mallar ile bağı kalmayarak haciz işlemini gerçekleştirebilecektir.²⁵⁸

AYM, “*haciz işlemi, alacak miktarını aşacak veya kamu hizmetlerini aksatacak şekilde yapılamaz.*” kuralının, söz konusu kamu hizmetlerinin hangi hizmetleri içerdiğinin açık ve belirgin olmayarak ‘belirlilik’ ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve belediyelerin tüm mal varlıklarını, kamu hizmetine özgülemeleri halinde, belediyeler aleyhine yapılan icra takiplerinde, alacaklıların haciz yoluyla haklarına ulaşmalarının önüne geçildiği gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.²⁵⁹ Netice itibarıyla alacaklılar, haciz yaparken belediyenin başvuracağı belirsiz bir, kamu hizmetlerini aksatma savunmasıyla karşılaşmayacaklardır.²⁶⁰

2. İİK M. 82/ F. 1, B. 2 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLUNUN MESLEĞİNİ SÜRDÜREBİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN HER TÜRLÜ EŞYA

İİK m. 82/ f. 2, b. 2’de *ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedenî çalışmasına dayanan borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşyanın haczedilemeyeceği* hükme bağlanmıştır. Bu meslek için gerekli olan eşyalar, sermaye değeri yüksek olan alet ve edavatı kapsamayıp daha ziyade el becerisine dayalı aletlerle ilgilidir.²⁶¹ Örneğin bir doktorun tansiyon ölçme aleti, bir kimyagerin mikroskobu, bir marangozun keser ve testeresi, bir bakkalın terazisi, terzinin dikiş makinası ve makası, avukatın bilgisayar ve kitapları; meslek için gerekli olan önlük, tulum, elbise, çizme vb. de haczedilemez.²⁶²

Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle beraber birçok meslek sahibinin çalışma koşulları değişiklik göstermiştir. Örneğin bir mimar ya da mühendis bundan yıllar önce çizimlerini kalemle defter üzerine yapıyorken ve kalemiyle defteri bu kapsamda

²⁵⁸ Uyar, Uyar, Uyar, s. 540.

²⁵⁹ AYM E. 2014/194, K. 2015/55, T. 17.06.2022, RG. T. 26.06.2022, S. 29398.

²⁶⁰ Uyar, Uyar, Uyar, s. 540.

²⁶¹ Yargıtay 12. HD. E. 2008/7004, K. 2008/9612, T. 06.05.2008 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 04.03.2022].

²⁶² Kaçak, s. 26, dn. 16.

haczedilemez meslek eşyası kabul edilebilecekken; bugün artık çizimlerini, bilgisayarda ilgili yazılımlarla gerçekleştirmektedir. Borçlunun mesleği için lüzumlu olan kişisel bilgisayarının haczedilemeyeceği yargı kararlarıyla kabul edilmiştir.²⁶³ Yazılımlara ilişkin ise öğretide bizim de katıldığımız bir görüşe göre, bu yazılımların kullanımını öğrenmek önemli bir zaman ve emek istemektedir. Dolayısıyla belirli bir yazılım kullanmayı bilen bir meslek ya da sanat erbabının, bunun alternatifi olan başka bir yazılımı kullanmayı öğrenmesini bekleyerek yazılım lisansını haczetmek, menfaat dengesine aykırılık teşkil edeceğinden bu yazılım lisansları, İİK m.82/f.1, b.2 kapsamında değerlendirilerek haczedilmemelidir.²⁶⁴

6352 sayılı Kanun ile bu bentte değişiklik yapılmadan önce,²⁶⁵ borçlunun kendisi ve mesleği için lüzumlu olan elbise ve eşyası ile borçlu ve ailesine lüzumlu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası haczedilemez olarak kabul edilmekteydi. Buna göre borçlunun yatağı ve yatak takımları, gözlüğü, elbisesi, çamaşırları, seccadesi veya haçı hususi eşyası sayılıp haczedilemezdi.²⁶⁶ Bu konuya dair yeni düzenlemede herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu eşyaların hacze kabil olmayıp, 3 no'lu bent kapsamında haczedilemez eşyalar arasında olacağı şüphesizdir.²⁶⁷

3. İİK M. 82/ F.1, B.3 UYARINCA HACZEDİLEMEYEN BORÇLU VE AYNI ÇATI ALTINDA YAŞAYAN AİLE BİREYLERİ İÇİN LÜZUMLU EŞYALAR

İİK m. 82/ f.1, b.3 uyarınca *para, kıymetli evrak, altın, gümüş, değerli taş, antika veya süs eşyası gibi kıymetli şeyler hariç olmak üzere, borçlu ve aynı çatı altında*

²⁶³ Yargıtay 12. HD. E. 2015/3221, K. 2015/12125, T. 04.05.2015; Yargıtay 12. HD. E. 2003/16696, K. 2003/20386 T. 20.10.2003, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 24.08.2022].

²⁶⁴ Emre Kıyak, “Kişisel Bilgisayar Donanımı ve Yazılım Kullanım Lisansının Haczi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2 (2021), s. 93.

²⁶⁵ Bkz. 2012 yılında 6352 sayılı Kanun ile değişik 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu ve haczedilemezlik kuralları, s. 26.

²⁶⁶ Kaçak, s. 26, dn. 16.

²⁶⁷ Pekantez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 164-165.

yaşayan aile bireyleri için lüzumlu eşya haczedilemezken; *aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri* haczedilebilecektir. Borçlu ile aynı çatı altında hayatını sürdüren insanların hepsi bu bentteki aile kavramına dahil edilmektedir. Borçlunun ergin çocukları, borçlu ile aynı çatı altında yaşıyorlarsa aile bireyi olarak sayılırlar yine borçlunun üvey çocukları ve borçlu ile yaşayan çırak dahi aile bireyi kavramının içine girmektedir. Bunların yanısıra, sürekli olarak borçluyla aynı çatı altında yaşayan anne, baba, dayı, teyze, kayınpeder gibi hısımlar da bu bent kapsamında borçlunun aile bireyleri olarak işlem görmektedirler.²⁶⁸

6352 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce²⁶⁹ bu bent, “*vazgeçilmesi kabil olmayan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası haczedilemez*” şeklindeydi. Bu bent kapsamında gaz ocağı, yemek kömür veya odun ile pişiriliyorsa buna mahsus soba yahut ocak, kaşık, çatal, bıçak, tabak, tencere, tava gibi mutfak eşyaları ve masa, sandalye, koltuk gibi olmazsa olmaz ev eşyaları haczedilemezdi.²⁷⁰

Burada lüzumlu olan eşyadan ne anlaşılması gerektiğinin üzerinde de durulması gerekir. Yargıtay’a göre mütevazı bir hayat standardının sürdürülebilmesi ve içinde bulunulan sosyal statünün asgari koşullarının muhafazasını temine yarayan, borçlunun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya, lüzumlu eşya olarak kabul edilmelidir.²⁷¹ Dolayısıyla günümüzde buzdolabı, çamaşır makinası, bulaşık makinası, fırın, halı vb. gibi ev eşyaları lüzumlu eşya olup, haczedilmeleri mümkün değil ise de; fiyatı yüksek, muhafaza ve paraya çevrilmesi kolay, alıcısı bulunabilecek olan LCD, Plazma TV, kurutma makinası gibi eşyalar, maddede öngörülen amacın dışında borçlu ve ailesi için gerekli, zorunlu mallardan değildir ve hacizleri mümkündür.²⁷² Biz, Yargıtay’ın bu yöndeki görüşüne katılmamaktayız.

²⁶⁸ Kuru, El Kitabı, s. 507.

²⁶⁹ Bkz. 2012 yılında 6352 sayılı Kanun ile değişik 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu ve haczedilemezlik kuralları, s. 26.

²⁷⁰ Aydın, s. 26.

²⁷¹ Yargıtay, 12. HD. E. 2015/1100, K. 2015/10128, T. 17.04.2015; Yargıtay 12. HD. E. 2013/31888, K. 2013/39176, T. 09.12.2013; Yargıtay 12. HD. E. 2013/25514, K. 2013/34469, T. 04.11.2013, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 04.03.2022].

²⁷² Yargıtay 12. HD. E. 2013/3365, K. 2013/12821, T. 04.04.2013 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 04.03.2022].

Şöyle ki, bir eşya hakkında bu kesin olarak zorunludur ya da zorunlu değildir demek, bazen durumun gerçekleriyle bağdaşmayabilir. Örneğin, ülkemizin Adana, Diyarbakır, Antalya gibi yaz aylarının çok sıcak yaşandığı bölgelerinde klima ya da Erzurum, Kars gibi kışın sıcaklığın eksilere düştüğü bölgelerinde kurutma makinası zorunlu eşya olarak kabul edilebilir. Bu nedenle icra memurunun, haciz esnasında o mal hakkında zorunlu bir ev eşyası olup olmadığı hususunda bir değerlendirme yapması ve haczedilip haczedilemeyeceğine karar vermesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yargıtay’a göre,²⁷³ her ne kadar kural olarak ev eşyası haczedilemez ise de aynı amaca hizmet eden birden fazla eşya var ise bunlardan değeri düşük olan borçluya bırakılarak diğerinin haczedilebileceği kabul edilmelidir. Muhafazası ve satışı zahmetsiz olan, taliplisi fazla olan eşyalar haczedilmelidir.²⁷⁴ Nitekim ev eşyasının haczi halinde bu eşyanın muhafazası güç olup çoğu zaman satılamamakta, satılmaları halinde ise satış bedeli haciz ve muhafaza masraflarını dahi karşılamamakta ve dolayısıyla alacağın tahsiline, müspet yönde herhangi bir katkısı da bulunmamaktadır. Bu halde yapılan haciz işleminde ekonomik yarar bulunmadığı, gibi, haczin yalnızca borçluyu ve doğal sonucu olarak aile bireylerini taciz etmekten öte bir yarar sağlamadığı da görülmektedir. Ancak lüzumlu olmayan ev eşyaları için de haczedilmezlik kuralı uygulanmamalıdır.

²⁷³ Yargıtay 12. HD. E. 2016/17477, K. 2017/9513, T. 19.06.2017; Yargıtay 12. HD. E. 2015/17818, K. 2015/29528, T. 26.11.2015, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 22.08.2022].

²⁷⁴ Bkz. Haczedilmezlik Kuralları ve Menfaat Dengesi, s. 28.

4. İİK M. 82/ F. 1, B. 4 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU ÇİFTÇİ İSE KENDİSİNİN VE AİLESİNİN GEÇİMİ İÇİN ZARURİ OLAN ARAZİ VE ÇİFT HAYVANLARI VE NAKİL VASITALARI VE DİĞER EKLENTİ VE ZİRAAT ALETLERİ; DEĞİLSE, SANAT VE MESLEKİ İÇİN LÜZUMLU OLAN ALAT VE EDEVAT VE KİTAPLARI VE ARABACI, KAYIKÇI, HAMAL GİBİ KÜÇÜK NAKLİYE ERBABININ GEÇİMLERİNİ TEMİN EDEN NAKİL VASITALARI

İİK m. 82/f. 1, b. 4 hükmü şu şekildedir: “*Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer eklenti ve ziraat aletleri; değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alat ve edevat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları*” haczedilemez. Burada borçlunun kendisi ve ailesinin geçimini temin etmek için gerekli olan bir kısım mallarının haczi, borçlunun durumu çiftçi, sanat ve meslek sahibi ve küçük nakliyecisi olmasına göre üç ayrı biçimde düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bunlara göre yapılan ayrımlar aşağıda ayrı ayrı incelenecektir.

4.1. Borçlunun Çiftçi Olması Halinde

Borçlu çiftçi ise, kendisinin ve ailesinin geçimi için zorunlu olan arazi, çift hayvanları, nakil araçları ve diğer eklenti ve tarım aletleri haczedilemeyecektir. Borçlunun yukarıda yer verilen kanun hükmünden yararlanabilmesi için asıl uğraşısının çiftçilik olması gerekir. Yani borçlu, geçimini çiftçilik ile temin etmelidir.²⁷⁵ Kanun koyucu bu hükmü, arazi üzerindeki el emeğini korumak maksadıyla kabul etmiştir.²⁷⁶ Bunun için borçlunun bizzat kendisinin ziraat yapması zorunlu olmayıp, tarım arazisini ortakçıya (yarıcıya) vermek suretiyle işletmesi veya kiraya vermesi halinde de bu madde uyarınca malları haczedilemez.²⁷⁷ Asıl işi

²⁷⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2021/3128, K. 2021/7863 T. 23.09.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 05.03.2022].

²⁷⁶ Postacıoğlu, Altay, s. 440.

²⁷⁷ Yargıtay 12. HD. E. 2021/3128, K. 2021/7863, T. 23.09.2022; Yargıtay 12. HD. E. 2019/11222, K. 2019/14024, T. 03.10.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2016/11540, K. 2017/2926,

çiftçilik olan borçlunun yan gelir elde etmek amacıyla yan işler yapması çiftçilik sıfatını ortadan kaldırmadığı gibi örneğin çiftçi olan borçlunun emekli maaşı alması da çiftçilik vasfını ortadan kaldırmaz.²⁷⁸ Böyle bir durumda, borçlunun kendisi ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazinin miktarı, haczedilen haczedilmeyen tüm taşınmazları, keşif ve bilirkişi incelemesi ile belirlenmeli ve borçlunun elde ettiği ek gelirler de dikkate alınarak hesaplama yapılmalı, borçlunun asıl uğraşısının çiftçilik olup olmadığı belirlenerek oluşacak sonuca göre karar verilmelidir.²⁷⁹

Yukarıda bahsi geçen şekilde çiftçi olan bir borçlunun, kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan şu malları haczedilemez:

4.1.1. Arazinin Haczinin Caiz Olup Olmaması

Borçlunun, kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan tarım arazisi haczedilemez.²⁸⁰ Böyle bir durumda az yukarıda da belirtildiği üzere ne miktar tarım arazisinin zorunlu olduğu tespit edilirken, borçlunun tüm taşınmazlarının bir yılda getirebileceği gelir ve borçlunun elde ettiği ek gelirler (örn. Emekli maaşı) dikkate alınmalıdır. Bu gelirin, borçlunun ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetip yetmeyeceği hesaplanmalı ve eğer bu gelir, borçlunun ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaya ancak yetiyorsa söz konusu arazi haczedilmeyecektir.²⁸¹ Bu gelirin, borçlunun ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için gereken miktardan fazla olduğunun tespit edilmesi durumunda, söz konusu arazi haczedilerek satılacaktır ve

T. 01.03.2017, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 24.08.2022].

²⁷⁸ İstanbul BAM 20. HD. E. 2017/1227, K.2017/1386, T. 12.10.2017; İzmir BAM 12. HD. E. 2018/1605, K. 2019/528, T. 07.03.2019, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 24.08.2022].

²⁷⁹ Yargıtay 12. HD. E. 2021/259, K. 2021/4414, T. 26.04.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 05.03.2022]; İzmir BAM 12. HD. E. 2017/2178, K. 2017/2789, T. 08.12.2017, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 24.08.2022].

²⁸⁰ Aydın, s. 27; Kaçak, s. 31.

²⁸¹ Bursa BAM 6. HD. E. 2018/2379, K. 2019/10, T. 09.01.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2016/323, K. 2016/10424, T. 07.04.2016, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 24.08.2022].

bu satıştan elde edilen miktardan, borçlunun geçimi için ihtiyacı olan geliri sağlayabileceği tarlayı almasına yetecek kadar tutar borçluya ödenecektir.²⁸²

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (YHGK) 02.12.1972 tarihli ve 542/1979 sayılı kararında; maddede sözü edilen aile tabirine, davacının, kanunen geçindirmekle yükümlü olduğu kimselerin dahil olacağı ve haczi caiz olmayan arazi tespitinde, böyle bir ailenin geçimi için zaruri olup olmadığının göz önünde tutulması gerektiği belirtilmiştir.²⁸³ Eşlerden birinin yeteri kadar arazisi bulunmaması halinde, TMK m. 186/3 uyarınca diğer eş evlilik birliği giderlerine gücü oranında emek ve malvarlığı ile katılmak durumunda olduğundan, borçlu eşin arazisi haczedilirken, evlilik birliği giderlerine katılma payı oranındaki arazisi haciz dışı bırakılacaktır.²⁸⁴

4.1.2. Çift Hayvanlarının Haczinin Caiz Olup Olmaması

Borçlunun çiftçilik faaliyetlerinde kullandığı öküz, at, eşek, manda vb. hayvanları haczedilemez.²⁸⁵ Zira arazi ve bu araziyi işletme için çalıştırılmasında zorunluluk bulunan çift hayvanları ve bu hayvanlar aracılığı ile kullanılabilecek ziraat aletleri birbirlerine sıkı surette bağlı tutulmuştur.²⁸⁶ Ancak bugün at ya da öküz arabasıyla tarla sürülmediği için bu maksatla kullanılan hayvanlardan da söz edilemez. Dolayısıyla bu korumanın konusuz kaldığını söylemek mümkündür.

²⁸² Bursa BAM 6. HD. E. 2019/2965, K. 2020/628 T. 04.03.2010 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 24.08.2022].

²⁸³ Yargıtay 12. HD. E. 2018/6084, K. 2019/6075, T. 10.04.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2018/6241, K. 2019/4836, T. 20.03.2019, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 05.03.2022].

²⁸⁴ Aydın, s. 28; Kuru, El Kitabı, s. 508; Yargıtay 12. HD. E. 2008/23062, K. 2009/3562, T. 24.02.2009 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 24.08.2022].

²⁸⁵ Aydın, s. 28; Kuru, El Kitabı, s. 508.

²⁸⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2011/11722, K. 2011/30664, T. 26.12.2011; Yargıtay 12. HD. 2010/18272, K. 2010/30636, T. 20.12.2010, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 25.08.2022].

4.1.3. Tarımda Kullanılan Nakil Vasıtaları ve Eklentilerinin Haczinin Caiz Olup Olmaması

Borçlunun kendisinin ve ailesinin geçimi için zorunlu olan tarım arazisini işletebilmesi için çiftçilik faaliyetleri esnasında kullandığı at veya öküz arabası gibi nakil vasıtaları; pulluk, düven, tırmık, çapa, yaba vs. gibi tarım aletleri haczedilemez.²⁸⁷ Ancak bugün tarım faaliyetleri modern aletlerle yapılmaktadır, at veya öküz arabasıyla yük taşıyan çiftçi kalmamıştır. Dolayısıyla bu hükmün kapsamına giren vasıtaların ve eklentilerin günümüz şartlarına uyarlanması gerekmektedir.

4.1.4. Tarım Aletlerinin Haczinin Caiz Olup Olmaması

Borçlu çiftçiye ait pulluk, yaba, tırmık, çapa vb. tarım aletleri haczedilemez.²⁸⁸

Yargıtay eski tarihli kararlarında, sermaye değeri yüksek olan traktör, biçerdöver gibi tarım aletlerinin haczedilebileceğini, emekten ziyade sermaye ağırlığı üstün basan traktörün, bu bent kapsamında değerlendirilerek haczi caiz olmayan tarım aletlerinden sayılmasına imkân olmadığını söylemiştir.²⁸⁹

İİK'nin 82. maddesine, üçüncü fıkranın eklenmesine ilişkin 6352 sayılı Kanun'un 16. Maddesinde yer alan *"Birinci fıkranın (2), (4), (7) ve (12) numaralı bentlerinde sayılan malların kıymetinin fazla olması amacıyla borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır."* hükmünün 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Yargıtay, anılan hükmü gözeterek içtihat değişikliğine gitmiştir. O tarihten itibaren süreklilik arz eden içtihatlarında,²⁹⁰ traktörün, İİK'nin 82. maddesinin birinci fıkrasının dördüncü bendi

²⁸⁷ Postacıoğlu, s. 442; Yargıtay 8. HD. E. 2013/1235, K. 2013/4080, T. 21.03.2013, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 25.08.2022].

²⁸⁸ Aydın, s. 28; Kuru, El Kitabı, s. 508.

²⁸⁹ Yargıtay 12. HD. E. 2011/28172, K. 2012/13207, T. 19.04.2012; Yargıtay 12. HD. E. 2011/14969, K.2012/4604 T. 21.02.2012; Yargıtay 12. HD. E. 2011/11873, K. 2011/29222, T. 19.12.2011, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 29.08.2022].

²⁹⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2018/10062, K. 2019/796, T. 23.01.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2018/1643, K. 2018/14178, T. 25.12.2018; Yargıtay 12. HD. E. 2016/27162, K. 2018/7438, T. 22.01.2018; Yargıtay 12. HD. E. 2016/18278, K. 2017/11378, T. 26.09.2017, Yargıtay 8. HD. E. 2015/18856, K. 2017/16317, T. 06.12.2017, Yargıtay 8. HD. E. 2014/1577, K.

kapsamında, çiftçiler için zorunlu nakil ve ziraat aleti olduğunu kabul etmiş, aynı maddenin üçüncü fıkrası doğrultusunda değerlendirme yapılarak sonuca gidilmesi gerektiği benimsenmiştir. Bu hüküm uyarınca, borçlunun çiftçilik mesleğini devam ettirebilmesi için bu mesleği icra ettiği arazinin miktar ve vasfını da dikkate alarak traktöre ihtiyacı olup olmadığı, ihtiyacı olduğuna kanaat getirilirse haczedilemezlik şikâyetine konu traktörün kıymeti ve borçlunun haline münasip traktörü temin etmesi için gerekli bedel bilirkişilere tespit ettirildikten sonra, haczedilen traktörün kıymetinin bundan fazla olması halinde satılmasını ve satış bedelinden, haline münasip traktörü alması için gerekli olan miktarın borçluya bırakarak, kalanın alacaklıya ödenmesine karar vermiştir. Nitekim, bu kıstasları aşan nitelik ve vasıftaki traktörün haczedilmeyeceğini değerlendirmek maddenin amacına aykırı olacaktır.

4.2. Borçlunun Sanat ve Meslek Sahibi Olması

Borçlunun sanat ve mesleki için gerekli olan aletler, edevat ve kitapları haczedilemez. Bunun için borçlu haciz esnasında o meslek ve sanat ile uğraşıyor olup kendisinin ve ailesinin geçimini bu sanat ve meslek uğraşı ile temin etmelidir.²⁹¹ Burada sanat ve meslek kavramları eş anlamlı kullanılmıştır.²⁹² Bu bent uyarınca haczedilemeyecek eşyaların neleri kapsadığını belirleyebilmek için sanat ve meslek kavramını teşebbüs kavramından ayırmaya yarayan kıstasları tayin etmek mecburidir.²⁹³ Zira, borçlu bir sanat yahut meslek sahibi ise bunu icra ederken kullandığı aletler, edevat ve kitapları haczedilemezken; teşebbüs sahibi olması halinde, bu teşebbüse ait mallar sermaye addedilerek haczedilebileceklerdir.²⁹⁴ Bu bağlamda meslek ve sanat ile, borçlunun ferdi kabiliyetine, kendi iş gücüne ve bilgi

2014/20364, T. 06.11.2014, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 29.08.2022].

²⁹¹ Berkin, Haciz, s. 121; Kuru, Haciz, s. 293.

²⁹² Kuru, El Kitabı, s. 509; Kuru, Haciz, s. 293; Yargıtay 12. HD. E. 2018/9292, K. 2018/5253, T. 24.05.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 08.03.2022].

²⁹³ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 166.

²⁹⁴ Uyar, Uyar, s. 592.

birikimine dayanarak sürdürdüğü bir faaliyet kastedilmektedir. Bu durum, hakkında kolaylıkla fikir birliğine varılamayan ve sürekli gelişip değişen bir mevzudur.²⁹⁵

Meslek kavramını teşebbüsten ayırmaya yarayan kıstaslar hususunda bir görüş birliği olmamakla beraber genel olarak emek ve sermaye kıyasına gidilmektedir. Şöyle ki o işin icrasında kişinin bedeni ve fikri çalışması yani emeği ağırlıktaysa bir mesleki faaliyet, diğer durumlarda ise teşebbüs söz konusu olacaktır.²⁹⁶ Bu kıstasa “ekonomik kıstas” denilmektedir. Buna göre borçlunun sürdürdüğü işte onun ferdi çalışması ve faaliyetleri ön plandayken, sermayesi ve faydalandığı yabancı iş gücü ikinci planda kalıyorsa eğer borçlunun bir meslek sahibi olduğu kabul edilir ve bu mesleğin icrası için gerekli aletler haciz kapsamının dışında kalır.²⁹⁷ Yargıtay kararlarında çeşitli eşyaların farklı meslek gurupları için gerekli görülerek haczedilemeyeceği kabul edilmiştir. Örneğin, eczacının bilgisayar ve ilaç muhafaza dolabı²⁹⁸, kuaförün salonundaki bayan tarama koltuğu ve pedikür spa koltuğu²⁹⁹ haczedilemez.

Borçlunun mesleği için gerekli aletler ve edevatla birlikte, mesleğini kısa bir süre için dahi olsa devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu ham madde de haczedilmeyerek borçluya bırakılmalıdır.³⁰⁰

Yargıtay bir kararında borçlunun şirket olması dolayısıyla, yaptığı işte kişisel çalışmasının ve faaliyetinin ağırlıkta olmasından bahsedilemeyeceğini, tüzel kişiliğin bir gerçek kişi gibi meslek sahibi olamayacağını ve bu yüzden gerçek kişilerin yürüttüğü meslek ve sanatı için gerekli olan eşyadan tüzel kişiler nezdinde söz edilmesinin mümkün olmayacağını açıkça belirtmiştir.³⁰¹

²⁹⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2018/9292, K. 2018/5253, T. 24.05.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

²⁹⁶ Kuru, El Kitabı, s. 509; Uyar, Uyar, Uyar, s. 592.

²⁹⁷ Yargıtay 12. HD. E. 2016/16939, K. 2017/8151, T. 25.05.2017. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

²⁹⁸ Yargıtay 12. HD. E. 2015/3221, K. 2015/12125, T. 04.05.2015. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

²⁹⁹ Yargıtay 12. HD. E. 2015/14802, K. 2015/26441, T. 02.11.2015. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

³⁰⁰ Kuru, Haciz, s. 299.

³⁰¹ Yargıtay 12. HD. E. 2018/9292, K. 2018/5253, T. 24.05.2018. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

Yargıtay, mesken haczinde tatbik edilen kıymeti fazla olan eşyanın satılarak tahsil edilen bedelden bir miktar paranın daha ucuz olanını alabilmesi için borçluya bırakılmasını örnekseme yoluyla bu bentte uygulanamayacağını, kıymeti fazla olsa dahi borçlunun mesleki eşyasının haczedilemeyeceği kanaatindeydi.³⁰² 6352 sayılı Kanun ile m. 82'ye eklenen "*Birinci fıkranın (2), (4), (7) ve (12) numaralı bentlerinde sayılan malların kıymetinin fazla olması amacıyla borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.*" şeklindeki yeni hüküm ile mesken hacizlerine özgü bu durumun, mesleki eşyanın haczinde de uygulanacağı kararlaştırılmıştır.

Mesleki eşyanın haczedilememesi için aranılan bir diğer şart, bu eşyanın ilgili olduğu mesleki faaliyetin kanunen yasaklanmamış olmasıdır. Bu nedenle kanuna göre icrası yasaklanmış bir meslekle ilgili eşyanın haczi mümkündür.³⁰³

4.3. Borçlunun Küçük Nakliye Erbabı Olması Halinde

Madde metninden anlaşılacağı üzere küçük nakliye erbabı ile kastedilen arabacı, kayıkçı, hamal gibi kişilerin geçimlerini temine yarayan nakil vasıtaları haczedilemez. Ülkemizde genel itibarıyla bu hükmün uygulanması mümkün değildir zira motorlu taşıt sayısının artması ve toplu taşımanın gelişmesinin ardından insanlar, bir yerden bir yere giderken daha hızlı ve güvenilir olan bu araçları kullanmaya başlamıştır. Ancak ülkemizde Büyükada, Heybeliada gibi motorlu taşıt kullanımının yasak olduğu yerlerde, yakın zamana (05 Ekim 2021) kadar akülü araçlarla ulaşım sağlanmaktaydı. Kanaatimizce bahsi geçen akülü araçlar, bu hüküm kapsamında değerlendirilerek hacizden muaf tutulmalıdır.

³⁰² Yargıtay 12. HD. E. 2009/11779, K. 2009/20902, T. 28.10.2009; Yargıtay 12. HD. E. 2006/24203, K. 2007/22008, T. 12.02.2007; Yargıtay 12. HD. E. 2003/16696, K. 2003/20386, T. 20.10.2003, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 10.03.2022].

³⁰³ Berkin, Haciz, s. 121.

**5. İİK M. 82/F.1, B. 5. UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU VE
AİLESİNİN İDARESİ İÇİN GEREKLİ İSE, BORÇLUNUN SEÇECEĞİ BİR
SÜT VEREN MANDASI VEYA İNEĞİ YAHUT ÜÇ KEÇİ VEYA
KOYUNUNU VE BUNLARIN ÜÇ AYLIK YEM VE YATAKLILIKLARI**

Bu bendin uygulanabilmesi, borçlu ve ailesinin geçimlerini sağlayabilmek için hükümde bahsi geçen hayvanlara ihtiyaç duymalarına bağlıdır. Borçlu çiftçi olmak zorunda olmayıp, geçimini temin etmek maksadıyla başka bir işte de çalışıyor olmamalıdır. Aksi takdirde bu hükme dayanarak haczedilmezlik şikayetinde bulunamayacaktır. Borçlunun bu hayvanlardan faydalanmadığı tespit edildiği takdirde hayvanlar haczedilebilecektir.³⁰⁴

“Yataklık” ile hayvanların altlarına serilen ot, saman, gübre vb. şeyler kastedilmektedir.³⁰⁵ Haciz esnasında borçluda 3 ay yetecek yem ve yataklık yoksa, borçlu bunları satın almaya yetecek miktarda paranın kendisine bırakılmasını istemek hakkına haiz değildir.³⁰⁶ Borçluya süt vermek dışında fayda sağlayan misal eti ve yünü için beslediği koyun ve keçisi haczedilebilecektir.³⁰⁷

Bu hükmün düzenlendiği günden bugüne yaşam standartlarının yükselmesi, beraberinde bir maliyet artışını da getirmiştir. Dolayısıyla bugünkü şartlarda herhangi birinin, başka bir işte çalışmadan üç koyun veya bir manda ya da bir inekten elde edeceği sütle ihtiyaçlarını temin etmesi mümkün olmadığından bu hükmün uygulama alanının ortadan kalktığı kanaatindeyiz.

³⁰⁴ Uyar, Uyar, Uyar, s. 598.

³⁰⁵ Yargıtay 12. HD. E. 1965/10545, K. 1965/11059, T. 11.10.1965, <https://ea70330bbfe919e2312426c9be35e661274d7d97.vetisonline.com/belge/y-12-hd-e-1965-10545-k-1965-11059-t-11-10-1965-haczedilmezlik/387272/yatakl%C4%B1k> [Erişim 14.03.2022].

³⁰⁶ Uyar, Uyar, Uyar, s. 598.

³⁰⁷ Belgesay, s. 226.

6. İİK M. 82/F. 1, B. 6 UYARINCA HACZEİLEMEYEN BORÇLUNUN VE AİLESİNİN İKİ AYLIK YİYECEK VE YAKACAKLARI VE BORÇLU ÇİFTÇİ İSE GELECEK MAHSUL İÇİN LAZIM OLAN TOHUMLUĞU

Borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacağı haczedilemez. Bu kural borçlu ve ailesi için hayati değere sahip bir kuraldır. Her ne kadar borçlu borcunu ödemediği için mal ve haklarının hacze konu olacağını bilse de haciz, gündelik hayatta alışılageldiğimiz bir olay değildir. Bu sebeple kanun koyucu borçlunun iki aylık yiyecek ve yakacağının haciz kapsamına dahil edilmeyeceğini belirtmiştir.

Haciz esnasında borçlu ve ailesine iki ay boyunca yetecek yiyecek ve yakacak yoksa bunların bedelinin borçluya bırakılıp bırakılmayacağı tartışma konusudur. Öğretide bir görüşe göre, borçlunun elinde yiyecek veya yakacak bulunmuyorsa, mallarının satışı neticesinde elde edilen paradan borçluya bunlar için bir miktar ayrılmaz.³⁰⁸ Diğer bir görüşe göre ise, borçlunun iki aylık yiyecek ve yakacağı yoksa borçlunun bunları temin edebileceği miktarda para haczedilmeyerek kendisine bırakılmalıdır.³⁰⁹ Maddede söz konusu olan iki ay, haczi izleyen iki ay olduğu için mevsim şartları uygunsa borçluya yakacak bırakılabileceğini söyleyen görüş de mevcuttur.³¹⁰

Günümüzde konutların ısıtılması için artık birçok yerde bireysel yahut toplu ısıtma sistemleri kullanılmakta olup yakıt olarak, doğalgaz ya da toplu konutlarda yönetim tarafından temin edilen kömür kullanılmaktadır. Bu nedenle genellikle borçlunun kendi yakacağını bizzat kendisi alması değil, bir ısınma bedeli ödemesi söz konusudur. Eğer bizzat yakacak alıp depolamışsa iki aylık yakacak miktarının kendisine bırakılarak geri kalanının haczedilmesi gerekmektedir.

Kanaatimizce sabit bir geliri olan kimse hakkında maaş ve ücret haczine ilişkin kuralların doğru bir şekilde işletilmesi halinde, yiyecek ve yakacak bakımından ayrıca bir haczedilmezlik korumasına ihtiyaç kalmazken; sabit geliri olmayan kimseler hakkında kanun koyucunun, bu hüküm ile borçluya iki aylık yiyecek ve

³⁰⁸ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 166.

³⁰⁹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 286; Kuru, El Kitabı, s. 511.

³¹⁰ Uyar, Uyar, Uyar, s. 599.

yakacak ihtiyacını karşılamaya yetecek miktarda paranın bırakılmasını amaçladığını söylemek mümkündür.³¹¹

Borçlu çiftçi ise, gelecek mahsul için ihtiyaç duyduğu tohumluk haczedilemez. Bu hüküm, çiftçinin gelecek seneki üretimini desteklemek maksadıyla kabul edilmiştir. Haciz kapsamının dışında bırakılacak tohumluğun miktarı, sadece haciz dışı bırakılan araziye işlemeye yetecek kadar değil; çiftçinin kiralayıp işlediği yerler de dahil olmak üzere, gelecek mahsul için işleyebileceği tüm arazi alanına göre belirlenmelidir.³¹²

7. İİK M. 82/F. 1, B. 7 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLU BAĞ, BAHÇE VEYA MEYVA VEYA SEBZE YETİŞTİRİCİSİ İSE, KENDİSİNİN VE AİLESİNİN GEÇİMİ İÇİN GEREKLİ OLAN BAĞ, BAHÇE VE BU SANAT İÇİN GEREKLİ OLAN ALET VE EDEVAT İLE GEÇİMİ HAYVAN YETİŞTİRMEYE MÜNHASIR OLAN BORÇLUNUN KENDİSİ VE AİLESİNİN GEÇİNMELEİ İÇİN GEREKLİ OLAN MİKTARI VE BU HAYVANLARIN ÜÇ AYLIK YEM VE YATAKLILARI

7.1. Borçlunun Bağ, Bahçe veya Meyva veya Sebze Yetiştiricisi Olması Halinde

Bu bent m. 82/f. 1, b. 4'te bahsi geçen geçimini çiftçilikle temin eden borçlu ve ailesi hakkındaki haczedilmezlik kuralıyla paralel düzenleme olup, dördüncü bentte yapmış olduğumuz açıklamalar bu bent için de aynen geçerlidir.³¹³ Borçlu bu bentte bahsi geçen bahçecilik ve sebzeciliği doğrudan yapabileceği gibi ortaklık yoluyla da yapabilir.³¹⁴

Ayrıca İİK'nin m. 82/f.3 hükmüne istinaden, borçlunun bağ bahçe veya meyve veya sebze yetiştiriciliği için gerekli olan alet ve edevatının kıymetinin fazla olması

³¹¹ İbrahim Aşık, "Borçlu ve Ailesinin Yaşamı İçin Gerekli Mal ve Alacakların Haczedilmezliği Bu Kurallarda Değişiklik İhtiyacı", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, C. 7, S. 87-88 (2011), s. 54-55.

³¹² Postacıoğlu, Altay, s. 442.

³¹³ Bkz. Borçlunun Çiftçi Olması Halinde, s. 67.

³¹⁴ Aydın, s. 32; Uyar, Uyar, Uyar, s. 600.

durumunda, bedelinden haline münasip bir kısmının, ihtiyacını karşılayabilmesi amacıyla borçluya bırakılmak üzere söz konusu alet ve edevatın haczedilerek satılması mümkündür.³¹⁵

7.2. Borçlunun Geçimini Hayvan Yetiştirme ile Temin Etmesi Halinde

Kanun koyucu, geçimi hayvan yetiştiriciliğine bağlı kimselerin geçimine yetecek kadar sayıdaki hayvanı da haciz kapsamının dışında bırakmıştır. Buradaki maksat, hayvanlardan elde edilen gelir ile borçlu ve ailesinin geçiminin sağlanabilmesidir. Bu sebeple de, tutarın tayinindeki kıstas hayvanların sağlayacağı gelir olmalıdır. Örneğin bir koyun sürüsü söz konusu ise bunlardan elde edilecek yıllık gelir üreme, belirli dönemlerde satış oranı, yünlerinden kazanılan gelir ve gübresi de dahil edilerek hesaplanmalı ve buna göre sürüdeki ne kadar koyunun borçluya bırakılması gerektiği kararlaştırılmalıdır.³¹⁶ Yargıtay, borçlunun hayvan yetiştiricisi olup olmadığını ve kendisi ile ailesinin geçimi için lüzumlu olan hayvan sayısını belirlerken keşif yapılmış olmasını aramaktadır.³¹⁷

Ayrıcalıktan faydalanabilmek için yetiştirilmesi gereken hayvan cinsi madde metninde belirtilmemiştir. Bunlar süt veren hayvanlar olabileceği gibi, bunların haricinde at vs. de olabilir. Etlerinden yahut tüylerinden faydalanılan kümes hayvanlarının ya da tavşanların da bu bağlamda değerlendirilmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir. Balık yumurtası üretimi için yapay göllerdeki balıklar, ipek böceği, kuş, arı yetiştiricileri de yine bu bent kapsamında kabul edilmelidir.³¹⁸

³¹⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2014/34156, K. 2015/7602, T. 30.03.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 15.03.2022].

³¹⁶ Aydın, s. 33.

³¹⁷ Uyar, Uyar, Uyar, s. 601.

³¹⁸ Postacıoğlu, Altay, s. 443.

8. İİK M. 82/F. 1, B. 8 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN TÜRK BORÇLAR KANUNU’NUN 610’UNCU MADDESİ GEREĞİNCE HACZOLUNMAMAK ÜZERE TESİS EDİLMİŞ OLAN KAYDI HAYATLA İRATLAR

Kaydı hayat ile irat, “ömür boyu gelir sözleşmesi” demektir. Ömür boyu gelir sözleşmesi TBK m. 607/f.1’de “*gelir borçlusunun gelir alacaklısına, içlerinden birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca belirli dönemsel edimlerde bulunmayı üstlendiği sözleşme*” şeklinde tanımlanmıştır. Ömür boyu gelir sözleşmesinin tarafları gelir borçlusu ve gelir alacaklısıdır. Ömür boyu gelir sözleşmesi, gelir borçlusunun, bir kişinin yaşamına bağlı olarak gelir alacaklısına belirli zaman aralıklarıyla para ya da para haricinde yiyecek, içecek gibi diğer misli eşyayla ödeme yapması maksadıyla yapılmaktadır.³¹⁹

Ömür boyu gelir sözleşmesinde, kök (ana) alacak hakkı ile bireysel alacak hakkını birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Kök hak (bütün olarak alacak hakkı, alacağın tamamı), ömür boyu gelir isteme hakkı olan temel hakkı ifade etmektedir. Buna karşılık bireysel hak ise düzenli aralıklarla dönemsel olarak ödenecek her bir gelir alacağını, mesela üç ayda bir ödenecek bireysel gelir alacaklarını ifade etmektedir.³²⁰

TBK m. 610’a göre “*Sözleşmeyle aksi kararlaştırılmamışsa gelir alacaklısı, haklarını başkasına devredebilir.*” Ancak burada devredilecek hak, alacaklının kişiliğine sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için kök hakkın kendisi değil, bundan doğan her bir bireysel gelir alacağıdır.³²¹ Alacaklının kök hakkı başkalarına devredilemeyeceği gibi haciz ya da iflas yoluyla icra takibine konu da edilemez.³²² Buna karşılık bireysel alacaklardan (dönemlere ilişkin alacaklar) her biri teker teker başkalarına devredilebileceği gibi icra takiplerine konu edilmeleri de mümkündür. Taraflar

³¹⁹ Aydın Zevkliler, K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 17. bs. (Ankara, Turhan Kitabevi, 2017), s. 741; Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 14. bs. (İstanbul, Beta Yayıncılık, 2016), s. 843; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 6. bs. (Ankara, Yetkin Yayınları, 2018), s. 806.

³²⁰ Eren, Özel, s. 806; Yavuz, Acar, Özen, s. 844; Zevkliler, Gökyayla, s. 744.

³²¹ Eren, Özel, s. 809; Yavuz, Acar, Özen, s. 846.

³²² Eren, Özel, s. 810; Yavuz, Acar, Özen, s. 846; Zevkliler, Gökyayla, s. 744.

aralarında anlaşarak bireysel alacakların devrini yasaklayabilirler ancak bu durum, bu iratların icra takibine konu edilmesini engellemez.³²³

Taraflar, ivazsız sözleşmelerde bireysel alacakların icra takibine konu edilemeyeceğini kararlaştırma hakkına sahiptirler. Ancak bu durumda da iratların iradi devri imkan dahilindedir.³²⁴ Devir yasağına karşılık iratlardan biri devredilmişse bu durumda, icra takibine konu edilme yasağı da söz konusu olmaktadır.³²⁵

**9. İİK M. 82/F. 1, B. 9 UYARINCA HACZEDİLEMEYEN MEMLEKETİN
ORDU VE ZABITA HİZMETLERİNDE MALUL OLANLARA BAĞLANAN
EMEKLİLİK MAAŞLARI İLE BU HİZMETLERDEN BİRİNİN İFASI
SEBEBİYLE AİLELERİNE BAĞLANAN MAAŞLAR VE ORDUNUN HAVA
VE DENİZALTI MENSUPLARINA VERİLEN UÇUŞ VE DALIŞ TAZMİNAT
VE İKRAMİYELERİ, ASKERİ MALULLERLE, ŞEHİT YETİMLERİNE
VERİLEN TERFİ ZAMMI VE 1485 NUMARALI KANUN HÜKMÜNE GÖRE
VERİLEN İNHİSAR BEYİYE HİSSELERİ**

Anayasa'nın 61. maddesinde "*Devletin harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri koruyacağı ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlayacağı*" emredici bir şekilde düzenlenmiştir. Kanun koyucu Anayasa'nın emrettiği üzere, İİK m. 82/f.1, b.9 hükmü ile ülkesine hizmet eden, bu uğurda şehit düşen ya da malul kalan kişilerin, şehit eşi ve yetimlerinin toplum nazarında saygınlığını korumayı, muhtaç duruma düşmeden onurlu bir yaşam sürdürmelerini sağlamayı amaçlamıştır.

İİK m. 83 hükmü uyarınca, emekli maaşı haczedilebilmektedir. Ancak İİK m. 82/f.1, b.9'a göre, ordu ve kolluk (jandarma ve polis) hizmetlerinden malulen emekliye

³²³ Zevklilier, Gökyayla, s. 744.

³²⁴ Zevklilier, Gökyayla, s. 744.

³²⁵ Zevklilier, Gökyayla, s. 744.

ayrılanların emekli maaşlarına haciz konulamayacaktır.³²⁶ Maluliyetin adı yani görev gereği olmaması, hükmün uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

İİK m. 82/f. 1, b.1’de belirtilen, özel kanunlarında haczedilemeyeceği kararlaştırılan hak ve alacaklardan biri de 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda³²⁷ düzenlenmiştir. 5510 sayılı kanunun 93. maddesine göre *"Bu kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının Genel Sağlık Sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler 88. maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez."* Yine 5510 sayılı kanunun 3. maddesinin 17. bendinde aylık *"Malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile vazife malûllüğü halinde yapılan sürekli ödeme"* olarak ifade edilmiştir. Yani bu kanun kapsamında yapılan emekli maaşı ödemeleri haczedilemeyecek olup bu emekliliğin, malullük yahut yaşlılık nedeniyle olması fark etmemektedir. Dolayısıyla 5510 sayılı kanun m. 93 hükmü karşısında, İİK m. 82/f. 1, b. 9’daki düzenleme bir anlam ifade etmemektedir. Zira 5510 sayılı kanun hükmü, İİK m. 82/f. 1, b. 9’u da içine alan, daha geniş bir koruma alanına sahiptir.

1485 sayılı kanun³²⁸ 1929 yılında kabul edilmiştir. Kurtuluş Savaşı’nın son bulmasına rağmen etkilerinin halen devam ettiği bu yıllarda devlet, savaştan zarar gören bilhassa gazilere ve şehit yakınlarına bu kişilere olan minnettarlığını belirtmek maksadıyla birtakım imtiyazlar tanımıştır. Devlet tekeline bulunan ve bulundurulacak maddelerin satışından elde edilen gelirin üçte birinin malullere ve şehit yetimlerine verilmesi de buna örnektir. İşte İİK m. 92/f.1, b.9 hükmü, 1485 sayılı kanun kapsamında dağıtılan bu payların haczedilmesini yasaklamıştır.

³²⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2010/30270, K. 2011/11209, T. 31.05.2011, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 15.03.2022].

³²⁷ RG. T. 16.06.2006, S. 26200.

³²⁸ RG. T. 04.06.2010, S. 1210.

10. İİK M. 82/ F.1, B. 10 UYARINCA HACZEDİLEMEYEN BİR YARDIM SANDIĞI VEYA CEMİYETİ TARAFINDAN HASTALIK, ZARURET VE ÖLÜM GİBİ HALLERDE BAĞLANAN MAAŞLAR

İİK m. 82/ f.1, b.10’da “*Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar*” haczedilemez kabul edilmiştir.

Öğretideki bir görüşe göre buradaki “maaş” tabiri yanlış kullanılmıştır.³²⁹ Şöyle ki, yardımlaşma sandıklarının ve yardım derneklerinin hastalık, zaruret ve ölüm halinde yaptıkları yardımlar kastedilmektedir. Bu yardımlar genellikle bir defada ödenmek suretiyle yapılmaktadır.³³⁰ Ancak, yasa koyucunun bu maddeyi düzenlerken, bahsi geçen özel durumlara ilişkin, belirtilen kuruluşların yaptıkları ödemelerin haczedilmemesini amaçladığı göz önünde bulundurulduğunda, “maaşlar” ifadesine tek seferlik ödemelerin de dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Aksi takdirde bir defada yapılan ödemeler, İİK m. 82/ f.1, b.10’un koruması dışında kalarak haczedilebilecektir.³³¹

Söz konusu bentte yardımlaşma sandıkları örneğın baro yardımlaşma sandıkları ve yardımlaşma derneklerinin örneğın Kızılay Derneğı, yaptıkları yardımlar gireceğinden özel kişilerin ihtiyari olarak yaptıkları yardımlar bir defalık yahut irat şeklinde mi olduğunda bakılmaksızın İİK m. 83 kapsamında değeriendirilerek kısmen haczedilebilecektir.³³² Meğerki özel kanunlarla hacizleri yasaklanmış olsun.³³³

Yargıtay bir kararında³³⁴ “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki 2022 Sayılı Kanun’a göre bağlanmış aylıklar, bu kanunun salt başlığındaki anlatımla dahi belirgin amacı nedeniyle İİK’nin 82. maddesinin 1. fıkrasının 10. bendinde yazılı maaşlar niteliğindedir. Sözcüklere dar ve sınırlı

³²⁹ Akın, s. 345.

³³⁰ Kuru, Haciz, s. 303.

³³¹ Kuru, Haciz, s. 303.

³³² Aydın, s. 35; Kuru, Haciz, s. 303; Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 196.

³³³ Akın, s. 346.

³³⁴ Yargıtay 12. HD. E. 2012/29490, K. 2013/5915, T. 26.02.2013, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 30.08.2022].

bir anlam vererek, devletin ve aracı olarak görevlendirilen T.C Emekli Sandığı'nın bir 'Muavenet sandığı veya cemiyet' niteliğinde olmadıklarına ve bu nedenle bu aylıkların İİK'nin 82/1-10. bendi kapsamına giremeyeceğini düşünmek amaçsal yorum önceliği ilkesi ile bağdaşmaz. Önemli olan, bu aylığı hangi kuruluşun bağladığı değil, niçin bağladığıdır.” demiştir. Buna göre, her somut olayda yapılan yardımın ne amaçla yapıldığına bakmak gerekmektedir.

Yargıtay'ın bu yöndeki görüşü, karar tarihinden sonra 6353 sayılı kanun³³⁵ ile “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince verilen yaşlılık ve özürlü aylıkları, kişinin rızası olsa bile haczedilemez, başkasına devir ve temlik edilemez.” hükmü getirilerek yasal mevzuatta da açıkça belirtilmiştir.

11. İİK M. 82/F. 1, B. 11 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN VÜCUT VEYA SİHHAT ÜZERİNE İKA EDİLEN ZARARLAR İÇİN TAZMİNAT OLARAK ZARAR GÖRENİN KENDİSİNE VEYA AİLESİNE TOPTAN VEYA İRAT ŞEKLİNDE VERİLEN VEYA VERİLMESİ LAZIM GELEN PARALAR

Kanun koyucu İİK m. 82/f. 1, b.11'i düzenlemekteki maksadı, çalışma gücünü kısmen ya da tamamen kaybeden borçlunun, kendisine ya da ailesine toptan ya da irat şeklinde verilen paranın haczini yasaklayarak, borçlunun ve ailesinin yaşamını devam ettirebilmesini sağlamaktır. Borçlunun borcundan mal varlığı ile sorumlu tutulmasının bir uzantısı niteliğindeki bu bende göre, alacaklılar nasıl ki borçlunun vücudunu haczettiremeyip ancak mal varlığı üzerine haciz koydurabiliyorsa, borçlunun vücudu veya sağlığı üzerine verilen zarara mukabil ödenen tazminat da haczedilememelidir.³³⁶ Vücut veya sağlığa verilen zararın tazmini hem maddi hem de manevi tazminat yoluyla olmaktadır.³³⁷

Maddi tazminat, bir kimsenin mal varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmeyi yani zararı gidermek maksadıyla zarar verenin yerine getirmek zorunda

³³⁵ RG. T. 12.07.2012, S. 28351.

³³⁶ Kuru, El Kitabı, s. 512-513.

³³⁷ Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 202.

olduğu edim, olarak tanımlanmaktadır.³³⁸ Manevi tazminat ise, haksız bir fiil neticesinde kişinin şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen kayıpların giderilmesidir.³³⁹

Bu maddenin kapsamına ilişkin öğretide belirsizlikler vardır. İlk belirsizlik, vücut veya sıhhati üzerine verilen zararlar karşılığında ödenen tazminatın kapsamına, maddi tazminatın yanı sıra manevi tazminatın da dahil edilip edilmemesi gerektiği hususundadır. Bu husus bakımından manevi tazminat talebinin devir kabiliyeti önem taşımaktadır.

TBK’de manevi tazminat talebinin devri ya da mirasçılara intikali hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konu hakkında öğretide görüş ayrılığı vardır. Öğretideki bir görüşe göre manevi tazminat talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Zarar görene tanınmış manevi tazminat hakkı, onun yaşamış olduğu acı ve ızdırabı dindirmeyi amaçladığı için bu tazminat talebinin başkasına devredilmesi yahut mirasçılara intikali durumunda, bu amaç ortadan kalkmış olacaktır. Dolayısıyla manevi tazminat talebi bir başkasına devredilemeyeceği gibi mirasçılara da intikal edemez.³⁴⁰

Öğretideki diğer bir görüşe göre ise manevi tazminat talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmayıp, malvarlıksal bir alacak hakkıdır. Bu sebeple diğer alacak hakları gibi hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın zarar gören tarafından üçüncü kişilere devredilmesi mümkün olduğu gibi, zarar görenin talebini ileri sürmeden vefat etmesi halinde mirasçılarına intikal eder.³⁴¹

Öğretide taraf bulan üçüncü görüş, karma nitelikte bir görüştür. Bu görüşe göre, manevi tazminat talebinin devri ve mirasçılara intikali, zarar görenin bu yöndeki iradesini açıklamış olmasına bağlıdır. Şöyle ki, zarar görenin manevi tazminat isteme

³³⁸ Eren, Genel, s. 749; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2*, 14. bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), s. 68-69.

³³⁹ Eren, Genel, s. 805; Oğuzman, Öz, s. 259-260; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. bs. (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), s. 454-455.

³⁴⁰ Eren, Genel, s. 812-813; Fulya Erlüle, *Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 2. bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), s. 446; Rona Serozan, “Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği”, *Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan*, Ed. Hüseyin Hatemi, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), s. 559-561.

³⁴¹ Eren, Genel, s. 813; Erlüle, s. 446; Serozan, s. 560-561.

iradesini açıklamasıyla beraber bu tazminat talebi kişiye bağlı hak niteliğini kaybederek bir alacak hakkına dönüşür ve malvarlığı unsuru halini alır.³⁴² Tazminat talebinin mirasçılara intikal etmesi için zarar gören miras bırakanın vefat etmeden önce bu yöndeki iradesini açıklamış olması gerekmektedir. Bunun için bir tazminat davası açmış olması şartı aranmayıp, bu yöndeki iradesini açıklamış olması, avukata dava açması için vekalet vermesi veya zarar verenin, tazminat borcunu ödemeyi kabul etmesi yeterli kabul edilmiştir.³⁴³

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nu³⁴⁴ m. 25/f.4’te “*Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçemez.*” düzenlemesine yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre manevi tazminat talebinin üçüncü kişiye devri, zarar verenin bunu kabul etmesine bağlıdır. Karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça manevi tazminat talebi devredilemeyecektir.³⁴⁵

Ancak TMK’deki bu hüküm, çağdaş anlayışa ve gerçeklere uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilere göre manevi tazminat talebi, malvarlığı unsuru niteliğinde bir alacak hakkıdır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı olan değer manevi tazminat talebi değil, bu talebin doğmasına yol açan ihlale konu haktır. Bilhassa TMK m. 25/f.4’te devir için aranılan karşı tarafça kabul edilmiş olma şartı, manevi tazminat talebinin devrini, tamamıyla zarar verenin keyfiyetine bırakan eşyanın mahiyetine ve mantığa aykırı bir düzenlemedir.³⁴⁶

Buna göre, kanunen devredilmesi yasaklanan manevi tazminat talebi haczedilemeyecektir ancak, karşı tarafça kabul edilmesi halinde devir kabiliyeti

³⁴² Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 3. bs. (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), s. 436; M. Kemal Oğuzman, Öz, s. 276-277; Eren, Genel, s. 813; Erlüle, s. 446.

³⁴³ Eren, Genel, s. 813; Kılıçoğlu, Medeni, s. 436; Oğuzman, Öz, s. 276-277; Postacıoğlu, Altay, s. 411-412.

³⁴⁴ RG. T. 08.12.2001, S. 24607.

³⁴⁵ Kılıçoğlu, Medeni, s. 436; Oğuzman, Öz, s. 276.

³⁴⁶ Eren, Genel, s. 814.

kazanacağından haczi de mümkün olacaktır.³⁴⁷ Ayrıca mirasçılara intikal eden manevi tazminat talebinin, başkasına devri ve dolayısıyla haczi caiz olmalıdır.³⁴⁸

Buna karşılık öğretideki bir görüşe göre, manevi tazminat talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığı için, diğer alacak hakları gibi aksine bir düzenleme bulunmadıkça İİK hükümleri uyarınca haczedilebilir.³⁴⁹

Uygulamada yüksek mahkemelerin farklı tarihlerde vermiş oldukları, birbiriyle çelişir nitelikte kararlarına rastlanılmaktadır:

*“Kişilik hakları şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Manevi tazminat istemleri miras bırakan tarafından ileri sürülmediği sürece, kişilik haklarına saldırılardan elde edilen kazancın istem hakkının, başkasına intikal etmesi düşünülemez. Böyle bir istem ileri sürüldükten sonra, mal varlığı niteliği kazanabilir ve miras yolu ile intikal edebilir.”*³⁵⁰

*“2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 82/11. maddesi uyarınca; vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar haczedilemez. İlgili maddede bahsi geçen tazminat maddi tazminata ilişkin olup, manevi tazminatın haczine engel teşkil etmediği açıktır.”*³⁵¹

“2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 82/11. maddesi uyarınca; vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar haczedilemez. İlgili maddede, maddi veya manevi tazminatlar yönünden ayırım yapılmadığı, vücut veya sıhhat üzerine ika

³⁴⁷ Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan, *İcra ve İflas Hukuku*, 1. bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), s. 212; Kuru, El Kitabı, s. 502.

³⁴⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 281; Kuru, El Kitabı, s. 502.

³⁴⁹ Eren, Genel, s. 814; Erlüle, s. 446.

³⁵⁰ Adana BAM 3. HD. E. 2019/1868, K. 2020/882, T. 06.07.2020; Ankara BAM 25. HD. E. 2018/1933, K. 2019/681, T. 07.03.2019, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 31.08.2022].

³⁵¹ Yargıtay 12. HD. E. 2019/940, K. 2019/3535, T. 05.03.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2018/4648, K.2018/10248, T. 22.10.2018, Yargıtay 8. HD. E. 2015/16704, K. 2015/18575, T. 19.10.2015, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 31.08.2022].

edilen zararlar için verilen veya verilmesi lazım gelen tüm paraların haczedilemeyeceğinin hüküm altına alındığı görülmektedir.”³⁵²

Bize göre, söz konusu bentte (İİK m. 82/f. 1, b. 11) yalnızca maddi tazminatın düzenlendiğini söylemek, dar bir yorum olacaktır ve bizi doğru sonuca götürmeyecektir. Zira hükmün lafzında “*vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar*” denilmiş, maddi ya da manevi tazminat bakımından herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Dolayısıyla bu bent kapsamında hem maddi hem de manevi tazminatın haczedilmezlik korumasından yararlanması gerektiği kanaatindeyiz.

Manevi tazminatın haczedilemez olduğunu kabul etmemiz halinde, bendin kapsamına dair ikinci bir belirsizlik ortaya çıkmaktadır. Bu belirsizlik, manevi tazminat taleplerinin sadece vücut veya sıhhate verilen zararlarla sınırlı kalmayarak yoksa haysiyet ve şerefe verilen zararın da bu manevi tazminat kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hakkındadır.

Postacıoğlu’na göre, İİK m. 82/f. 1, b. 11’de yalnızca vücut ve sıhhat üzerine oluşturulan zararların tazminatının haczedilemeyeceği belirtilmişse de şeref ve haysiyetten doğan manevi tazminat taleplerinin de haczinin caiz olmadığı kabul edilmelidir.³⁵³

Franko ise, devir kabiliyetine haiz olup olmadığına ya da kabul edilmiş veya dava edilmiş olmasına bakılmaksızın, niteliği itibarıyla manevi tazminat talebinin bütün türlerinin haczedilemeyeceği görüşündedir.³⁵⁴

Kanaatimizce burada haczedilemeyecek manevi tazminat talebinin kapsamı belirlenirken tazminata neden olan manevi zararın türünden ziyade neticesine bakılmalıdır. Buna göre zarar, borçlunun iş gücü üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmışsa manevi tazminat talebinin haczedilmemesine karar verilmelidir.

³⁵² Konya BAM 7. HD. E. 2020/931, K. 2020/999, T. 06.10.2020; Yargıtay 12. HD. E. 2017/4712, K. 2017/10938, T. 19.09.2017, kararlar için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 31.08.2022].

³⁵³ Postacıoğlu, Altay, s. 411-412.

³⁵⁴ Nisim İ. Franko, “Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1973), s. 222.

Son olarak bu bentte (İİK m. 82/f. 1, b. 11) bahsi geçen aile kavramıyla, İİK'nin 82. maddesindeki diğer aile kavramlarından daha dar bir biçimde, borçlunun aile hukuku hükümlerine göre nafaka vermekle yükümlü olduğu kişiler kastedilmektedir.³⁵⁵

12. İİK M. 82/F. 1, B. 12 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN BORÇLUNUN HALİNE MÜNASİP EVİ

İİK, haczi mümkün olmayan mallar arasında eve yer vermeyen mehaz İsviçre kanunundan belirgin bir biçimde ayrılarak, borçlunun konut ihtiyacını birinci derecede görmüş ve borçlunun durumuyla orantılı evinin haczine izin vermemiştir.³⁵⁶

12.1. Ev Kavramı

Borçlunun haline münasip evi haczedilemez. Maddede yer verilen “ev” kavramıyla, yerel geleneklere göre mesken olarak kullanıma müsait yerler kastedilmektedir.³⁵⁷ Bağımsız ev, bir ev veya apartmandaki müşterek veya iştirak halindeki mülkiyet hissesi yahut kat mülkiyeti de bu anlamda mesken addedilmektedir.³⁵⁸ Meskenin bulunduğu taşınmazın tapuda tarla veya arsa olarak gözükmesi meskeniyet şikâyetinde bulunulmasına engel teşkil etmemektedir.³⁵⁹ Ancak boş arsa, İİK m. 82/f. 1, b. 12 anlamında mesken olarak kabul edilemez yani haczedilebilir.³⁶⁰

12.2. Haline Münasip Ev Kavramı

Haczedilen evin borçlunun haline münasip olup olmadığı borçlunun sosyal durumu, aylık geliri, aile bireylerinin sayısı itibarıyla küçük yahut büyük bir eve gereksinim

³⁵⁵ Kuru, El Kitabı, s. 513.

³⁵⁶ Postacıoğlu, Altay, s. 444-445.

³⁵⁷ Senem Önder Özbakır, “Borçlunun Haline Münasip Evinin Haczedilememesi (Meskeniyet İddiası-İİK. M. 82/12)”, (Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, 2010), s. 6; Kuru, El Kitabı, s. 513.

³⁵⁸ Aydın, s. 36.

³⁵⁹ Aydın, s. 36.

³⁶⁰ Kuru, El Kitabı, s. 513.

duyup duymadığı gibi kıstaslar dikkate alınarak, icra müdürü tarafından belirlenmektedir.³⁶¹ Örneğin borçlu ve ailesinin gereksinimini karşılamaya yetecek sayıdan fazla oda ve salona sahip ve yine ikamet için zorunlu olan unsurlardan fazlasını barındıran yerler, maddede vurgulanan ‘hâline münasip ev’ ölçütünün dışında kalmaktadır. Borçlunun vazifesi ve sahip olduğu sıfatlar tek başına az önce değinilen niteliklerin üzerinde, ihtişamlı bir evde ikamet etmesini gerektirmez.³⁶² Haczedilemezlik kapsamında bulunan evin maliki borçlu olsa da haczedilemezlik şikayeti üzerine evin, borçlunun haline münasip olup olmadığı değerlendirilirken yalnız borçlu değil; ailesinin de sosyal ve ekonomik durumlarına bakılarak çıkarları gözetilmektedir.³⁶³ Buradaki aile kavramı geniş anlamdadır, borçlu ile aynı çatı altında yaşayan kişileri kapsamaktadır.³⁶⁴ Yargıtay kararlarında da aile kavramı geniş yorumlanmıştır.³⁶⁵

Yargıtay borçlunun evli kızı ile damadının da borçluyla birlikte aynı çatı altında yaşaması halinde, bu kişilerin de aile kavramına dahil edileceği yönünde karar

³⁶¹ Timuçin Muşul, *İcra ve İflas Hukuku Cilt I*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), s. 658; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 287; Kuru, El Kitabı, s. 514; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 167; Postacıoğlu, Altay, s. 447; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 185.

³⁶² Yargıtay 12. HD. E. 2021/408, K. 2021/4926, T. 18.05.2021 sayılı kararına göre “... *İİK'nun 82. maddesinin 1. fıkrasının 12. bendi gereğince; borçlunun 'haline münasip evi' haczedilemez. Bir meskenin borçlunun haline uygun olup olmadığı adı geçen haciz anındaki sosyal durumuna ve borçlu ile ailesinin ihtiyaçlarına göre belirlenir. Buradaki "aile" terimi, geniş anlamda olup, borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan, bakmakla yükümlü olduğu kişileri kapsar. İcra mahkemesince, borçlunun sözü edilenlerle birlikte barınabileceği haline münasip meskeni temin etmesi için gerekli bedel bilirkişilere tespit ettirildikten sonra, haczedilen yerin kıymeti bundan fazla ise satılmasına karar verilmeli ve satış bedelinden yukarıda nitelikleri belirlenen mesken için gerekli olan miktar borçluya bırakılmalı, kalanı ise hak sahiplerine ödenmelidir. Bu kıstasları aşan nitelik ve evsftaki yerlerle, makul ölçüleri geçen oda ve salonu kapsayan ve ikamet için zorunlu öğeleri içeren bir meskenin dışındaki yerler, maddede öngörülen amaca aykırıdır. Borçlunun görev ve sıfatı kendisinin yukarıda belirlenenden daha görkemli bir meskende ikamet etmesini gerektirmez...*” <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [17.03.2022].

³⁶³ Akkırın, s. 33.

³⁶⁴ Kuru, El Kitabı, s. 514.

³⁶⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2021/ 1349, K. 2021/5859, T. 02.06.2021 sayılı kararında bir meskenin borçlunun haline uygun olup olmadığı adı geçen haciz anındaki sosyal durumuna ve borçlu ile ailesinin ihtiyaçlarına göre belirlendiğini, buradaki ‘aile’ teriminin, geniş anlamda olup, borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan, bakmakla yükümlü olduğu kişileri kapsadığını belirtmiştir. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [16.03.2022].

vermiştir.³⁶⁶ Bu görüş öğretilerde eleştirilerek her ne kadar haczedilemezlik durumlarında borçlunun ailesi geniş yorumlanmaktaysa da kararda bahsi geçen evli kız ve kocasının, borçlunun kanunen bakmakla yükümlü olduğu kişilerden olmadığı ve yerel adetlere göre de o ailenin fertleri olarak kabul edilmediği belirtilmiştir.³⁶⁷

Haczedilemezlik kurumu ile, alacaklı alacağına kavuşurken borçlunun mahvının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Buna karşılık borçlunun, lüks kabul edilebilecek evi hakkında haczedilemezlik şikayetinde bulunarak haczine engel olması ve bir yandan borcunu ödemezken diğer yandan bu nitelikteki bir evde hayatını yaşamaya devam etmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir durum toplumun, borçlu olmanın sonuçları hakkında yanlış bir izlenime kapılmasına sebep olabilir.³⁶⁸

12.3. Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülebileceği Haller

12.3.1. Borçlunun Birden Fazla Evi Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi

Mevzuata bakıldığında borçlunun birden fazla taşınmazı hakkında meskeniyet iddiasını ileri sürmesine engel teşkil edecek herhangi bir kanuni düzenlemeye rastlanılmadığına göre borçlu, iki evi hakkında da haline münasip olduğu sebebiyle haczedilemezlik şikayetinde bulunabilecektir.³⁶⁹ Borçlunun birden fazla evi hakkında meskeniyet iddiasını ileri sürmesi durumunda, borçlu ve ailesinin ihtiyaçları birlikte gözetilerek uygun görüldüğü takdirde, birden fazla evin haciz dışı tutularak borçluya bırakılması gerekmektedir.³⁷⁰ Ancak iki evin değeri, borçlunun ve ailesinin mesken ihtiyacını karşılamaya yetecek haline münasip bir evin bedelini aşar nitelikteyse İİK

³⁶⁶ Cenk Akil, “Yargıtay Kararları Işığında Haline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK m. 82/12)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 4 (2011), s. 780, dn. 22; Mustafa Oskay, Coşkun Koçak, Adnan Deynekli, Ayhan Doğan, *İİK Şerhi Madde 68-99 Cilt 2*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2007), s. 2366.

³⁶⁷ Taşpınar Ayvaz, *Haczedilemezlik ve Nedenleri*, s. 172.

³⁶⁸ Akkırın, s. 34.

³⁶⁹ R. Murat Dönmez, *İcra İflas Hukukunda Meskeniyet İddiası*, (İzmir: Güncel Yayınevi, 2009), s. 89; Önder Özbakır, s. 18-19.

³⁷⁰ Postacıoğlu, Altay, s. 446.

m. 82/f.3 uyarınca, iki ev de satılarak borçluya haline münasip bir ev alabileceği kadar para bırakılır.³⁷¹

Çok sayıda aile ferdiyle birlikte yaşayan borçlu, bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bakımlarını sağlamak maksadıyla birden fazla eve gereksinim duyduğu takdirde, iki evi hakkında meskeniyet şikayetini ileri sürebilecektir.³⁷² Borçlunun birden fazla evi hakkında meskeniyet şikayetine ileri sürebilmesi için bu iki evin de halinde münasip ev vasfını aşmıyor olması gerekmektedir. Eğer haklarında haczedilemezlik şikayetinde bulunulan evlerden biri haline münasip ev addedilebiliyorken, diğer ev bu kriteri aşar nitelikteyse bu ev hakkında ileri sürülen şikâyet kabul edilmeyecek ve alacaklının başlatmış olduğu takip işlemlerine devam edilecektir.³⁷³

Borçlunun meskeniyet iddiasını ileri sürdüğü evlerden biri, borçlu ve ailesinin hayatını devam ettirebilmesi için gereksinim duydukları barınma ihtiyacını karşılamak konusunda yetersiz kalıyorsa ve diğer ev de borçlunun haline münasip ev olma vasfının üzerindeyse bu durumda iki ev için de satış işlemleri gerçekleştirilir, devamında elde edilen paradan haline münasip bir ev satın almaya yetecek kadar miktarı borçluya bırakılır.³⁷⁴

Yargıtay da borçlu ve ailesinin ihtiyacını karşılamaları bakımından, borçlunun iki evi için de haczedilemezlik şikayetinde bulunup bulunamayacağının araştırılması yönünde karar vermiştir.³⁷⁵ Ancak Yargıtay sonraki tarihli kararlarında, borçlunun iki evi hakkında meskeniyet şikayetinde bulunamayacağına hükmetmiştir.³⁷⁶ Taşınmazlar ayrı takip dosyalarında haczedilmiş olsalar dahi, borçlu isterse iki taşınmazdan biri hakkında meskeniyet şikayetinde bulunulabilecektir.³⁷⁷

³⁷¹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 288; Kuru, El Kitabı, s. 515.

³⁷² Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 89; Önder Özbakır, s. 18-19.

³⁷³ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 89.

³⁷⁴ Akkiran, s. 44-45.

³⁷⁵ Akil, s. 781.

³⁷⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2019/4497, K. 2019/7050, T. 29.04.2022; Yargıtay 12. HD. E. 2016/22937, K. 2017/14928, T. 30.11.2017; Yargıtay 12. HD. E. 2018/3631, K. 2018/8637, T. 25.09.2018, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.09.2022].

³⁷⁷ Akil, s. 781; Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, s. 2345.

Borçlunun haline münasip birden fazla evi varsa, bunlardan hangisinin haczedilmezlik korumasından faydalanacağına borçlunun kendisi karar vermektedir.³⁷⁸ Ancak borçlu, kıymet itibarıyla yüksek olan evi haciz bağıışıklığından yararlanırmak isterse, bu konu hakkında alacaklı ile arasında çıkacak uyuşmazlık şikâyet prosedürü uyarınca çözümlenecektir.³⁷⁹

12.3.2. Borçlunun Birden Fazla Taşınmazda Mevcut Payları Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi

Borçlunun birden fazla taşınmazda mevcut hisseleri hakkında meskeniyet iddiasında bulunabilmesi mümkündür. Borçlu eğer isterse, birden fazla taşınmazda var olan hisselerinin tamamı hakkında da meskeniyet iddiasını ileri sürebilir.³⁸⁰

Birden fazla taşınmazda yer alan bu hisselerinin toplam bedeli, borçlunun durumuyla orantılı bir evi almasına ancak yetiyorsa işte bu noktada, birden fazla taşınmazda mevcut bu hisselerin tamamı hakkında ileri sürülen meskeniyet şikâyeti kabul edilmeli ve bu hisselerin üzerindeki haciz kaldırılmalıdır.³⁸¹ Yargıtay'da bir kararında borçlunun farklı taşınmazlardaki mevcut hisselerine isabet eden değerlerin toplamına bakılmasını, bu değerler toplamının borçlunun haline münasip bir evi edinebileceği miktarı aşması halinde, haczin kaldırılmayarak payların satışından elde edilen gelirden ev için gerekli miktarın ayrılarak borçluya verilmesine karar vermiştir.³⁸² Bu kararın mefhumu muhalifinden hisselerle karşılık gelen değerler

³⁷⁸ Yargıtay 12. HD. E. 2018/3669, K. 2018/8082, T. 17.09.2022; Yargıtay 12. HD. E. 2018/10918, K. 2018/7871, T. 12.09.2022; Yargıtay 12. HD. E. 2014/27396, K. 2014/26421, T. 06.11.2014, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.09.2022].

³⁷⁹ Postacıoğlu, Altay, s. 446-447.

³⁸⁰ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 87.

³⁸¹ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 87-88.

³⁸² “Ayrıca şikayetçinin haczedilmezlik iddiasında bulunduğı taşınmazların kendisine murisinden intikal ettiğı iddia edilmektedir. Bu durumda borçluya isabet edecek payın değeri her bir taşınmaz için ayrı ayrı belirlendikten sonra bu değerlerin toplamı esas alınarak yukarıda yer verilen kurallar uygulanmalı ve sonucuna göre karar verilmelidir. **Bir başka anlatımla paya isabet eden değer toplamının borçlunun haline münasip bir evi edinebileceğı miktarı aşması halinde haczin kaldırılmaması, satış bedelinin bu miktarı geçmesi koşuluyla taşınmazların satışına karar verilmesi ev için belirlenen miktarın borçluya, kalanın alacaklıya ödenmesine karar verilmesi gereklidir. Borçlunun birden fazla evde paydaş olması, ya da mali durumunun iyi olması bu kurallara göre meskeniyet**

toplamının, borçlunun haline münasip bir evi edinebilmesi için ihtiyaç duyduğu miktarı aşmaması halinde bunların haczedilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Ancak Yargıtay daha yeni tarihli kararında görüş değişikliğine giderek, borçlunun birden fazla taşınmazdaki hisseleri hakkında meskeniyet şikayetinde bulunamayacağını, onun yerine hangi taşınmazdaki hissesi hakkında meskeniyet şikayetinde bulunmak istediği kendisine sorularak borçluya bir tercih hakkı sunulması gerektiğini savunmuştur.³⁸³

Kanaatimizce İİK m. 82/f. 3 uyarınca, mallarının kıymetinin fazla olması durumunda satış işlemi gerçekleştirileceği için borçlunun birden fazla evi ya da taşınmaz hissesi hakkında haczedilmezlik şikayetinde bulunmasında sakınca yoktur.

12.3.3. Borçlunun Bizzat Oturmadığı Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetini İleri Sürmesi

Borçlunun meskeniyet şikayetini ileri sürebilmesi için şikâyet konusu evde oturma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla borçlu ayrıca bir evi yoksa oturmayıp kiraya vermiş olduğu evi hakkında da haczedilemezlik şikayetini ileri sürebilecektir.³⁸⁴ Burada önemli olan husus, taşınmazın borçlunun haline münasip olmasıdır. Belgesay ise bu görüşün aksine, kanunun borçlunun oturduğu evi, borçlunun oturma ihtiyacını karşılaması sebebiyle haczedilemez addettiğinden, borçlunun kiraya verdiği veya boş bıraktığı evi hakkında haczedilemezlik şikayetini ileri süremeyeceğini savunmaktadır.³⁸⁵

Borçlu ulaşım, iş vs. sebeplerden ötürü mecbur kaldığı yahut öyle tercih ettiği için maliki olduğu evden başka bir evde oturuyorsa haczedilemezlik iddiasında

şikayetinde bulunulmasını engellemez. Zira yukarıda açıklandığı üzere kalan miktar zaten alacaklıya ödenecektir. Şikayetin reddi halinde borçluya İİK'nin 82/f.12 maddesinde tanınan yasal hak engellenmiş olur.” Yargıtay 12. HD. E. 2007/8055, K. 2007/101179, T. 17.05.2007, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.09.2022].

³⁸³ Yargıtay 12. HD. E. 2015/24966, K. 2016/1563, T. 20.01.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.09.2022].

³⁸⁴ Akil, s. 783; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 287; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 213; Aydın, s. 38; Kaçak, s. 52; Kuru, El Kitabı s. 514-515; Uyar, Uyar, Uyar, s. 247.

³⁸⁵ Belgesay, s. 230.

bulunabilecektir. Ayrıca borçlunun kiraya verdiği evi hakkında haczedilemezlik şikayetinde bulunabilmesi için kendisinin de başka bir evde kirada oturuyor olması şartı aranmamaktadır.³⁸⁶ Yargıtay da borçlunun kiraya verdiği evi hakkında, meskeniyet şikayetinde bulunabileceği yönünde karar vermiştir.³⁸⁷

Yargıtay, borçlunun ev sahibiyken kendi evini kiraya verip, başka bir evde kiracı olarak oturması halinde elde ettiği kira bedelinin haczedilemeyeceğine karar vermiştir. Ancak Yargıtay'ın bu yöndeki kararı, haczedilemezlik korumasındaki maksadın, borçlu ve ailesinin oturdukları meskenden yoksun kılınmaması olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.³⁸⁸ Kanaatimizce borçlunun kira gelirinin haczedilip haczedilmemesine yapılacak değerlendirme sonucunda karar verilmelidir. Şöyle ki, borçlu kiraya verdiği evinin geliriyle, kendi oturduğu evin kirasını ödüyor olabilir. Bu durumda maliki olduğu ev yerine başka bir evde oturmasının nedenine bakılmalıdır. Eğer bu neden bir zorunluluk haliyse örneğin kendi evi küçükse ya da başka bir şehirdeyse kira bedeli haczedilmemelidir. Ancak komşularını sevmemesi gibi keyfî bir nedenden ötürü kendi evinde oturmuyorsa, kira bedelinin haczedilmesine karar verilmelidir.

12.3.4. Sigorta Bedeli Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Borçlunun deprem, sel, yangın gibi felaketlere karşı sigorta ettirdiği meskeninin zarara uğraması durumunda, sigorta şirketinden temin edeceği bedel hakkında da haczedilemezlik şikayetinde bulunması mümkündür.³⁸⁹ Kanaatimizce yukarıdaki nedenlerden ötürü haline munasip evinin zarara uğraması, borçlunun mal varlığının aktifinde elinde olmayan nedenlerden ötürü azalmaya neden olmaktadır. Bu zararın

³⁸⁶ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 78.

³⁸⁷ “... Öncelikle belirtmek gerekir ki borçlunun meskeniyet şikayetine konu olan yerde mutlaka oturması gerekmez. Bu nedenle borçlunun, adına tapuda kayıtlı olup başkasının oturduğu veya kirada olan meskeni hakkında da haczedilemezlik şikayetinde bulunma hakkı vardır. Dolayısıyla mahkemece, borçlunun şikâyetine konu taşınmazda oturmadığı gerekçesiyle istemin reddedilmesi doğru değildir...” Yargıtay 12. HD. E. 2016/30358, K. 2018/3242, T. 17.04.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [18.03.2022].

³⁸⁸ Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 173. Aksi yöndeki görüş için bkz. Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 287; Kuru, El Kitabı, s. 515.

³⁸⁹ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 99; Önder Özbakır, s. 32.

karşılığında ödenen bedelin haczedilmemesi için borçlunun, bu parayı haline münasip bir ev satın almak ya da kiralamak için kullandığını ispatlaması gerekmektedir.

12.3.5. Kamulaştırma Bedeli Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Borçlunun evinin kamulaştırılması durumunda, borçluya kendisine ve ailesine yeni bir ev alabilmesi için verilen kamulaştırma bedelinin haczi mümkün değildir.³⁹⁰ Bizim bu husustaki kanaatimiz sigorta bedelinin haczine ilişkin açıklamalarımızla³⁹¹ aynı yöndedir.

Burada şunu belirtmekte fayda vardır ki, borçlunun haczedilmezlik şikayetinde bulunmasından sonra kamulaştırma işleminin yapılması, icra mahkemesinin bu şikâyeti incelemesine engel teşkil etmemektedir. Zira kamulaştırma bedeli üzerinde meskeniyet iddiası ileri sürülerek haczinin önüne geçilmesi mümkün olduğundan icra mahkemesi, kamulaştırılan taşınmaz hakkındaki şikâyeti konusuz kaldığını söyleyerek reddetmemeli, şikâyetin esasını girerek bir karar vermelidir.³⁹²

12.3.6. Yazlık ya da Bağ Evi Niteliğindeki Taşınmazlar Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Borçlu, mesken olarak kullanılmaya müsait olduğu müddetçe yazlık ve bağ evi hakkında haczedilemezlik şikayetini ileri sürebilmektedir.³⁹³ Bu haczedilmezlik koruması borçlunun ve ailesinin temel barınma ihtiyaçlarına hanel gelmemesi maksadıyla düzenlenmiştir. Kanaatimizce bir meskenin, haline münasip ev korumasından faydalanabilmesi için sürekli olarak bu maksada hizmet etmesi

³⁹⁰ Kuru, Haciz, s. 307; Uyar, Uyar, Uyar, s. 608.

³⁹¹ Bkz. Sigorta Bedeli Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi, s. 91.

³⁹² Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 99.

³⁹³ Mehmet Yalçın, “İcra ve İflas Hukukunda Meskeniyet Haczi”, (Yüksek Lisans Tezi, Kültür Üniversitesi, 2009), s. 44; Aydın, s. 38; Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 111. “Meskeniyet şikayetinin dinlenmesi için borçlunun sürekli o evde oturması da şart değildir. Yazlık olarak kullanılan ev için de meskeniyet iddiasında bulunulabilir.” Yargıtay 8. HD. E. 2014/8940, K. 2015/9026, T. 21.04.2015; Yargıtay 12. HD. E. 2007/17804, K. 2007/20607, T. 08.11.2007, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [22.03.2022].

gerekmektedir. Bir gün ihtiyaç duyulması ihtimalinde, mesken olarak kullanılmaya müsait durumda olmaları, bu taşınmazların haline münasip ev olarak değerlendirilebilmeleri için yeterli değildir. Dolayısıyla bunlar haczedilebilir olmalıdır.

Benzer şekilde borçlunun, yurt dışında yaşıyorken Türkiye'ye geldiğinde kaldığı evi hakkında meskeniyet şikayetinde bulunması, yurtdışında başka bir evi olmaması ve yakın zamanda Türkiye'ye yerleşerek burada yaşamaya başlayacak olması şartlarına bağlanmalıdır. Bu şartların mevcut olmaması halinde, söz konusu evin haczedilebilmesi gerekmektedir.³⁹⁴

12.3.7. Ev Üzerinde İpotek Bulunması Halinde Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

12.3.7.1. İpotek

İpotek, TMK'nin 881-897. maddeleri arasında düzenlenmiştir. İpoteği, gelecekte doğma ihtimali bulunan kişisel bir alacağı teminat altına almak maksadıyla belirli bir taşınmaz üzerinde, kıymetli evraka bağlı olmaksızın kurulan bir rehin hakkı olarak tanımlamak mümkündür.³⁹⁵

12.3.7.2. Genel Olarak

Alacağını tahsil etmek isteyen rehin alacaklısı, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yoluna başvurarak rehinli malın satılmasını ve bu satıştan elde edilen paradan alacağının ödenmesini istemektedir.³⁹⁶ Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip türünde, genel haciz yolu ile takipten farklı olarak haciz safhası bulunmamaktadır. Şöyle ki, haczin amacı paraya çevrilecek mal ya da haklara el koymaktır. Rehinde ise

³⁹⁴ Aksi yöndeki görüş için bkz. Akkıran, s. 53; Önder Özbakır, s. 29.

³⁹⁵ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, 21. bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018), s. 960-961.

³⁹⁶ Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 460.

satışı yapılacak mal ya da hak, takipten önce belirlenmiştir ve rehin suretiyle güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla haciz işlemi amaçsız kalmaktadır.³⁹⁷

Borçlu, haline münasip ev gerekçesiyle haczedilemezlik şikâyetini ileri sürerken bunda bir hukuki yararının bulunması şartı aranılmaktadır. Aksi takdirde şikâyetinin reddine karar verilecektir. Yargıtay kararlarında, borçlunun meskeniyet şikâyetinde hukuki yararının bulunduğundan söz edebilmek için haline münasip evinin üzerinde bir haciz işlemi tesis edilmiş olması gerektiğinden bahseder.³⁹⁸ Bu halde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip türünde haciz aşaması yer almadığından borçlu, taşınmazı hakkında meskeniyet şikâyetini ileri süremeyecektir.

İİK m. 83/a'da şu şekilde bir düzenlemeye yer vermiştir: “82 ve 83'üncü maddelerde yazılı mal ve hakların haczolunabileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir.” Düzenlemenin lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, hacizden önceki dönemde yapılan haczedilemezlikten feragat işlemleri hükümsüz sayılacaktır. Zira bu malın ne derece haczedilemez olduğu ancak borçlunun ve ailesinin haciz anındaki durumlarına göre belirlenebilecektir.³⁹⁹ Buna karşılık borçlu, haciz esnasında yahut hacizden sonraki bir dönemde belirli bir mal, hak veya ücretin haczedilemezliğinden feragat etme imkânına sahiptir.⁴⁰⁰

Borçlunun haline münasip evi üzerinde ipotek tesis etmesiyle bütün alacaklılarına karşı, evin haczedilemezlik niteliğinden feragat etmiş sayılıp sayılmayacağı hususu

³⁹⁷ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 312.

³⁹⁸ “... Bu durumda, şikâyet tarihi itibarıyla şikâyete konu taşınmaz üzerinde, icra takip dosyasından konulmuş, hukuken geçerli bir haczin varlığı olmadığından, borçlunun haczedilemezlik şikâyetinde bulunmasında korunmaya değer bir hukuki yararı bulunmamaktadır...” Yargıtay 12. HD. E. 2020/8905, K. 2021/5030, T. 20.05.2021. “... İİK'nun 106. maddesinin yürürlükte olan hükmü uyarınca satış isteme süresinin 1 yıl olduğu, ancak bu hacze ilişkin olarak alacaklı vekilinin 03.03.2017 tarihinde satış talep ettiği (satış avansının aynı gün yatırıldığı) buna göre 03.03.2017 tarihi itibarıyla 1 yıllık sürede satış talep etmediğinin açık olduğu, böylece İİK'nun 110/1. maddesi gereği, taşınmaz üzerindeki işbu haczin şikâyet tarihi olan 21.04.2017 tarihinden önce düştüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda, borçlunun haczedilemezlik şikâyetinde bulunmasında korunmaya değer bir hukuki yararı bulunmamaktadır...” Yargıtay 12. HD. E. 2020/8681, K. 2021/3823, T. 31.03.2021, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [31.03.2022].

³⁹⁹ Yargıtay 12. HD. E. 2010/429, K. 2010/4657, T. 02.03.2010, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [04.04.2022].

⁴⁰⁰ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 292.

öğretide görüş ayrılıklarına sebep olduğu gibi Yargıtay kararlarında da birlik sağlanamamıştır.

12.3.7.2.1. Yargıtay'ın Görüşü

Yargıtay'ın bu konudaki görüşü zaman içinde değişiklik göstermiştir. Yargıtay, eski tarihli kararlarında evin bir borç nedeniyle ipotek edilmesi durumunda, meskeniyet şikayetinin ileri sürülebileceğini söylemiştir.⁴⁰¹

Sonraki tarihte görüş değişikliğine giden Yargıtay'a göre evini bir alacaklısı lehine ipotek tesis eden borçlu, bununla diğer bütün alacaklılarına karşı haczedilemezlik iddiasından önceden zımni olarak feragat etmiş kabul edilmektedir.⁴⁰² Bu kabulün temelinde Yargıtay'ın, borçlunun bu eve ihtiyacı olsaydı bu ipoteği tesis etmeyeceği; bir anlamda bu ipoteği tesis ederek bu eve ihtiyacı olmadığını göstermiş olduğu fikri yatmaktadır.⁴⁰³

Ancak Yargıtay, bu görüşüne bazı istisnalar getirmiştir. Yargıtay'ın getirmiş olduğu ilk istisnaya göre borçlunun, satın aldığı evin satış bedelinin kalan kısmını temin için satıcı lehine evi üzerinde ipotek tesis etmesi halinde, diğer alacaklılarına karşı haczedilemezlikten feragat ettiği sonucuna varılamaz.⁴⁰⁴

Yargıtay'ın getirmiş olduğu bir diğer istisna ise ev (konut) kredisi⁴⁰⁵ hakkındadır. Bu istisnaya göre borçlunun, ev kredisi almak için kredi veren kurum yahut kişiye evini

⁴⁰¹ “...Haciz olunan evin başka bir alacaktan dolayı ipotekli olması takip olunan alacağın istifasını temin için yapılan haciz sebebiyle haczedilemezlik iddiasının tetkikine mani teşkil etmez.” Yargıtay İİD 03.01.1953, 21/5671 (Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri, s. 182).

⁴⁰² “...Bu taşınmazı teminat olarak göstererek bankadan ticari kredi alıp üzerine ipotek koydurduğundan haczedilemezlik isteminde bulunma olanağı yoktur.” Yargıtay 12. HD. E. 2006/22756, K. 2007/389, T. 18.01.2007, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [06.09.2022].

⁴⁰³ “...Borçlunun serbest iradesi ile kurduğu ipotekler, adı geçenin daha sonra bu yerle ilgili olarak meskeniyet iddiasında bulunmasını engeller. Zira, evini kendi iradesiyle ipotek eden borçlunun artık ona ihtiyacı olmadığı kabul edilmelidir.” Yargıtay 12. HD. E. 2013/16408, K. 2013/25097, T. 04.07.2013; Yargıtay 12. HD. E. 2004/13741, K. 2004/17768, T. 05.07.2004, kararlar için bkz. <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> Erişim [06.09.2022].

⁴⁰⁴ Yargıtay 12. HD. T. 24.9.1979, 7434/7177 (Akil, s. 793).

⁴⁰⁵ Konut kredisi, satın alınmak istenen konutun teminat altına alınması şartıyla verilen kredi türüdür.

ipoteke etmesi halinde, diğer alacaklılarına karşı haczedilmezlik şikayetinden feragat etmiş kabul edilmez.⁴⁰⁶ Yargıtay'ın getirdiği bir diğer istisna ise borçlunun, zirai kredi⁴⁰⁷ almak maksadıyla taşınmazını ipotek ettirmiş olmasına ilişkindir. Yargıtay'ın görüşüne göre bu durumdaki borçlu diğer alacaklılarına karşı haczedilmezlik şikayetinden feragat etmiş kabul edilmez.⁴⁰⁸ Yargıtay'ın getirdiği bir diğer istisna ise borçlunun, esnaf kredisi⁴⁰⁹ almak maksadıyla taşınmazını ipotek ettirmiş olmasına ilişkindir. Yargıtay'ın görüşüne göre bu durumdaki borçlu diğer alacaklılarına karşı haczedilmezlik şikayetinden feragat etmiş kabul edilmez.⁴¹⁰ Yargıtay, getirmiş olduğu bu istisnai durumlara ilişkin borçlunun taşınmazı üzerinde ipotek tesis ettirmiş olması halinde, bunun haczedilmezlik şikayetinden feragat olarak kabul edilip edilmemesi için yerel mahkemelerin, ipoteğin niteliği hakkında araştırma yapmaları gerektiğini belirtmiştir.⁴¹¹

⁴⁰⁶ “Şikayetçi, alacaklı bankadan almış bulunduğu konut kredisi nedeniyle, taşınmazı üzerine onun lehine ipotek kurulduğunu ileri sürmüştür. Söz konusu bu durumun varlığı halinde haczedilemezlik şikayeti dinlenme olanağı bulunmaktadır. Sözü edilen bu hususun yönteminde araştırılıp sonuçlandırılmadan yazılı şekilde şikayetin reddine karar verilmesi isabetsizdir.” Yargıtay 12. HD. E. 2008/12307, K. 2008/14721, T. 09.07.2008, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [06.09.2022].

⁴⁰⁷ Zirai kredi, çiftçilik yapan kişilerin üretimleri ile ilgili olarak kullanmak istedikleri bir kredi türüdür.

⁴⁰⁸ “Somut olayda; şikayete konu 141 parsel sayılı taşınmaz üzerinde, Akbank A.Ş lehine 08.09.2015 tarihli ipotek kurulduğu, ipoteğin niteliğine ilişkin 05.11.2015 tarihli cevabi yazıda; ipoteğin tarım kredisine dayalı olarak kurulduğu ve ipotek alacağının halen devam ettiğinin bildirildiği görülmüştür. Söz konusu tarım kredisine dayalı ipoteğin zorunlu ipoteklerden olması ve sosyal amaçlı kredinin teminatını teşkil etmesi karşısında, borçlunun, haczedilmezlik şikayetinde bulunmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır.” Yargıtay 12. HD. E. 2016/8252, K. 2016/26176, T. 27.12.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [07.09.2022].

⁴⁰⁹ Esnaf kredisi, esnaf tanımına uygun olan işletmeler ile zanaatkarlara nakit gereksinimlerini karşılayabilmek ve faaliyetlerini geliştirerek sürdürebilmelerini sağlayabilmek için verilen kredi türüdür.

⁴¹⁰ “Şikayete konu taşınmaz üzerindeki ipoteğin esnaf kredisinden kaynaklandığı, dolayısıyla zorunlu ipotek kapsamında kaldığı anlaşıldığından bu yöne ilişkin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.” Yargıtay 12. HD. E. 2012/19316, K. 2012/36216, T. 04.12.2012, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [07.09.2022].

⁴¹¹ “Şikayete konu 1216 Parsel sayılı taşınmaza ilişkin olarak ipotek tesis edildiği görülmüş olduğundan, mahkemece, tapudan bu taşınmaza ilişkin ipotek akit tablosu getirilmek suretiyle, ipoteğin mahiyeti ve verilme nedeni araştırılarak zorunlu ipotek olup olmadığı, zorunlu ipotek değil ise, haciz tarihinden önce ipoteğe konu borcun tamamen ödenip ödenmediği tespit edildikten sonra oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekmekte...” Yargıtay 12. HD. E. 2020/681, K. 2020/1287, T. 13.02.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [07.09.2022].

12.3.7.2.2. Öğretinin Görüşü

Öğretide ise bu husus Yargıtay'ın tutumundan farklı değerlendirilmektedir. Öğretide borçlunun evi üzerinde ipotek tesis etmiş olmasının diğer alacaklılarına karşı haczedilemezlik şikayetini ileri sürmesine engel teşkil etmeyeceği görüşü, taşınmaz sahibinin bu meskenini borçlusuna teminat olarak göstermesi ile meskenin takip hukuku gereği haczedilmesinin birbirinden farklı olması; rehin tesis edilmesi bir maddi hukuk tasarrufuyken, mesken haczinin bir cebri icra hukuku tasarrufu olması; borçlunun rehin tesis ederken taşınmazını doğrudan doğruya cebri icraya tabi kılma niyeti olmadığı aksine, borcunu ödeyerek taşınmazı üzerindeki rehni kaldırmak düşüncesiyle hareket ettiği bu nedenle borçlunun meskeni üzerinde rehin tesis etmesinin, bu meskene ihtiyacı olmadığı şeklinde yorumlanamayacağı gibi gerekçelerle kabul edilmektedir.⁴¹²

Kaldı ki evini ipotek eden borçlunun, haczedilemezlik iddiasından feragat ettiği kabul edilse dahi bu durum sadece ipotek alacaklısı bakımından geçerlidir. Bir haktan feragatin herhangi bir şüphe uyandırmayacak şekilde açık olması gerekirken, borcunu bir an önce sona erdirerek ipoteği kaldırmak isteyen borçlunun evi üzerinde ipotek tesis ettirmesinin, diğer alacaklılara karşı da haczedilemezlikten feragat ettiği şeklinde anlaşılması dolaylı bir çıkarım olmaktadır.⁴¹³

Kanaatimizce, borçlunun evi üzerinde ipotek ister Yargıtay'ın sınıflandırdığı gibi zorunlu olarak isterse borçlunun serbest iradesiyle kurulmuş olsun, borçlunun o evi gözden çıkardığı ya da gelecekte borcunun ödememesi halinde zatın satılacağı gibi olasılıklara binaen haczedilemezlikten feragat olarak yorumlanmamalıdır. Zira, borçlu vadesi geldiğinde borcunu ödeyerek ipoteği sona erdirebilir. Bu derece ağır sonuçları olan ve sosyal nedenlerden ötürü kabul edilen bir haktan feragat açık bir şekilde yapılmalıdır. Borçlunun evi üzerinde ipotek tesis etmesinin bu yönde açık bir iradeyi barındırdığını söylemek bizce mümkün değildir.

⁴¹² Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 288; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 214; Kuru, El kitabı, s. 517-518; Postacıoğlu, Altay, s.415-418; Yıldırım-Deren Yıldırım, s. 201-202. Aksi yöndeki görüş için bkz. Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, s. 2345.

⁴¹³ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 292; Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 163-164; Kaçak, s. 33; Önder Özbakır, s. 71-72; Uyar, Uyar, Uyar, s. 609.

12.3.7.3. Miras Bırakanın İpotek Tesis Etmesi

Her ne kadar borçlu miras bırakan, taşınmaz üzerinde ipotek tesis etmiş olsa da mirasçılar kurulu bu ipotekten etkilenmeksizin kendi alacaklılarına karşı, söz konusu ev hakkında haline münasip olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik iddiasını ileri sürebileceklerdir. Miras bırakanın ev üzerinde ipotek tesis etmek suretiyle meskeniyet iddiasından feragati, mirasçılara tesir etmeyip, mirasçılar diledikleri takdirde haczedilemezlik şikayetinde bulunabileceklerdir.⁴¹⁴

Yargıtay da kararlarında muris tarafından tesis edilmiş olan ipotegin mirasçayı bağlamayacağını ve borçlu mirasçının meskeniyet şikayetinin incelenmesine engel teşkil etmeyeceğini benimsemiştir.⁴¹⁵

12.3.7.4. İpotekle Teminat Altına Alınan Alacağın Ödenmiş Olması

Bu konu bakımından alacağın sona ermesiyle beraber ipotegin de sona erip ermemesi meselesi önem taşımaktadır. Bir görüşe göre alacağın sona ermesine bağlı olarak ipotek sona ermemektedir, ipotegin sona ermesi için tapu kütüğünde terkin gerekmektedir. İpotegin ancak bir alacağı teminat altına alabileceğine dayanan ikinci görüşe göre ise alacak sona erdiğinde ipotegin de sicil dışı olarak sona erdiği kabul edilmektedir. TMK alacaktan bağımsız bir ipotek türünü kabul etmediği için ikinci görüş, bizim hukukumuzda daha uygun düşmektedir.⁴¹⁶

Öğretideki ikinci görüşü benimseyen Yargıtay’a göre, haciz tarihinde ipotek konusu borcunu ödemiş olması durumunda borçlu, ipotekle yükümlü bulunmayan taşınmazı hakkında meskeniyet şikayetinde bulunabilecektir. Burada önemli olan borcun ödenmiş olmasıdır, taşınmazın tapu kaydında ipotegin mevcut olması meskeniyet

⁴¹⁴ Akil, s. 794-795; Uyar, Uyar, s. 609.

⁴¹⁵ “...Şöyle ki, bahse konu ipotek şikayetçinin murisi Z. E.tarafından subjektif bir iradi açıklaması sonucu Tarihbank A.Ş. lehine tesis edilmiş olup, bu irade açıklaması mirasçayı bağlamayacağından borçlunun meskeniyet şikayetinin incelenmesine engel oluşturmaz...” Yargıtay 12. HD. E. 2011/6522, K. 2011/24020, T. 24.11.2011, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.04.2022].

⁴¹⁶ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, s. 966-967.

şikayetinde bulunulmasına engel değildir.⁴¹⁷ Burada esas olan ipotek borcunun haciz tarihinden önce ödenmiş olmasıdır.⁴¹⁸

12.3.8. Tamamlanmamış Bir Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Borçlu henüz tamamlanmamış evi hakkında, haline münasip olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik iddiasında bulunabilir.⁴¹⁹ Bir görüşe göre haczedilen taşınmazın bir bütün olarak tamamlanmamış olması, borçlunun meskeni hakkında haczedilemezlik şikayetinde bulunulmasına engel değildir.⁴²⁰

Yargıtay bu konudaki içtihatlarında bir görüş birliğine varmamış olup eski tarihli bir kararında inşaat halindeki bir ev hakkında meskeniyet şikayetinin ileri sürülebileceğini savunurken;⁴²¹ daha yeni tarihli bir kararında inşaatı devam eden ve yarısı dahi tamamlanmamış olan ev hakkında henüz mesken olarak kullanılmaya elverişli bir halde olmadığından haczedilemezlik şikayetinin ileri sürülemeyeceğini savunmuştur.⁴²² Kanaatimizce burada inşaatın ne kadar ilerlediği belirlenerek buna

⁴¹⁷ “...Haciz tarihinde ipotek konusu borcun ödenmiş olması hâlinde, ipotekle yükümlü bulunmayan taşınmaz hakkında meskeniyet şikâyetinde bulunulabilir. Aksi takdirde, kurulan bir ipotek borcu ödenmiş olsa dahi bundan sonraki tüm hacizler yönünden meskeniyet şikâyetinin mümkün bulunmadığı gibi kabul edilemeyecek bir sonuç ortaya çıkar...” Yargıtay 12. HD. E. 2003/8421, K. 2003/11468, T. 20.05.2003, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> Erişim [07.09.2022].

⁴¹⁸ “...Haciz tarihi itibarıyla ipotek konusu borcun ödenmiş olması halinde, ipotekle yükümlü bulunmayan taşınmaz hakkında meskeniyet şikayetine bulunulabilir.” Yargıtay 12. HD. E. 2021/4469, K. 2021/9712, T. 04.11.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [07.09.2022].

⁴¹⁹ Kaçak, s. 34, dn. 25; Postacıoğlu, Altay, s. 444; Uyar, Uyar, Uyar, s. 608.

⁴²⁰ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 101; Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 167. Aksi yöndeki görüş için bkz. Akkiran, s. 62.

⁴²¹ “...Borçlu inşaat halindeki taşınmazı için de meskeniyet şikayetine bulunulabilir. Şikâyetin İİK 82/12 maddesi çerçevesinde incelenerek ve borçlunun sosyal durumuna göre şikâyet konusu taşınmazın kıymetini belirlenecek ihtiyacından fazla olması halinde, haline münasip yer alınarak miktarın borçluya bırakılmak üzere satılmasına karar verilmesi gerekirken, sözü edilen maddedeki ilkeler çerçevesinde değerlendirme yapılmadan inşaatın lüks olduğundan borçlunun borcunu ödemesi gerektiğinden bahisle şikâyetin reddine karar verilmesi isabetsizdir...” Yargıtay 12. HD. E. 2001/20479, K. 2001/21773, T. 01.01.2001, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [08.04.2022].

⁴²² “...Meskeniyet şikâyetine konu edilen evin inşa halindeki durumu itibarı ile tamamlanma seviyesinin yaklaşık %50 olduğunun tespit edildiği, dolayısıyla henüz mesken olarak kullanılabilir durumunun bulunmadığı anlaşılmaktadır... O halde, hakkında meskeniyet

göre bir karara varılmalıdır. Eğer inşaat bitmeye çok yakınsa örneğin pencereleri takılmamışsa ya da boyası yapılmamışsa haczedilmemelidir ancak; sadece dört duvardan ibaret olan bir inşaat, ev şartlarını taşımaktan çok uzak olduğu için haczedilebilmelidir.

Niteliği ve esası itibariyle konut olan binanın yıkık olması ve oturmaya elverişli olmaması da borçlunun bu evi hakkında haline münasip ev olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik iddiasında bulunmasına engel değildir.⁴²³ Buna karşılık Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında, taşınmazın kullanılamaz durumda olması sebebiyle borçlunun meskeniyet iddiasını ileri süremeyeceğini belirtmiştir.⁴²⁴

Borçlunun maliki olduğu konutun tamirâtı zorunlu ise yani borçlunun konutu için yapacak olduğu harcama, meskenin korunması ve meskende güvenli ve sağlıklı bir biçimde oturulması için zorunlu nitelikteyse, bu tamirat için gerekli görülerek yapılan harcamaya ilişkin olarak alınan malzemeler de haczedilemezlik iddiasına konu edilebilecektir.⁴²⁵

12.3.9. Nafaka Alacaklarından Dolayı Haczedilen Ev Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Nafaka borcu yüzünden hakkında takip işlemleri başlatılan borçlunun, haczedilemeyecek mallarından sayılan haline münasip evinin haczedilip haczedilemeyeceği sorunu öğretide görüş ayrılığına neden olmuştur. Bir görüşe göre kanun, bazı malların haczine yalnız borçlunun değil ailesinin de ihtiyaçlarını gözeterek izin vermediği için borçlunun şahsına ait haczi kabil olmayan malları,

iddiasında bulunulan bina, henüz fiilen mesken olarak kullanılmaya elverişli durumda bulunmadığı için meskeniyet şikayetine konu olamayacağı düşünülerek şikayetin reddine karar vermek gerekirken bu husus gözardı edilerek şikayetin kısmen kabulüne karar verilmesi isabetsizdir... Yargıtay 12. HD. E. 2015/27700, K. 2015/32054, T. 17.12.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [08.04.2022].

⁴²³ Kaçak, s. 34, dn. 25; Postacıoğlu, Altay, s. 444.

⁴²⁴ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 101. Aksi yöndeki Yargıtay kararı için bkz. "... mahkemece alınan bilirkişi raporundan anlaşılacağı üzere şikâyetle konu taşınmaz mesken niteliğindedir. Taşınmazda oturulmaması ya da taşınmazın harap vaziyette olup tamirat gerektirmesi mesken niteliğini ortadan kaldırmaz..." Yargıtay 12. HD. E. 2018/6653, K. 2019/5859, T. 09.04.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [08.04.2022].

⁴²⁵ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 103.

ailesinin nafakası için haczolunmalıdır.⁴²⁶ Diğer bir görüşe göre ise, borçlunun mağduriyetine yol açmayacak biçimde hem alacaklının hem de borçlunun menfaatleri gözetilerek bir değerlendirme yapılmalı ve borçlunun bizzat kendi haline münasip bir ev almasına yetecek kadar miktar borçluya bırakılarak haciz uygulanmalıdır.⁴²⁷

Bizim de katıldığımız görüşe göre nafaka alacaklarından dolayı borçlunun haline münasip evinin haczedilip haczedilmemesine İİK m. 82/f.1, b. 12 bakımından her somut olay nezdinde ayrı bir değerlendirme yapılarak karar verilmelidir. Nafaka alacakları bakımından İİK m. 82/f.1, b. 12 hükmünün tamamen bertaraf edilerek, nafaka borçlusunun meskeniyet şikayetinde bulunamayacağı yönündeki görüş kabul edilmemelidir.⁴²⁸

12.3.10. Evin İşyeri ve Mesken Olarak Kullanılması Halinde Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Mehaz kanunun düzenlendiği yer olan İsviçre’de federal mahkeme, borçlunun konut gereksinimi karşılayan bir arabanın değeri ne kadar düşük de olsa haczedilebileceğine karar vermiştir. Bizim kanunumuzda ise borçlunun durumuyla orantılı evinin haczedilemeyeceğine yer verilmiştir. Hatta, bunun için söz konusu taşınmazın konut olarak kullanılmaya müsait olması yeterli görülmüştür. Örneğin, bir mandıra hakkındaki meskeniyet itirazının sırf mandıra olması nedeniyle reddedilmemesi, bilirkişi tarafından konut olarak kullanılıp kullanılamayacağı incelendikten sonra bu itiraz hakkında bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁴²⁹

Dolayısıyla borçlu haczedilen taşınmazını hem konut hem işyeri olarak kullanmaktaysa da ev hakkında haline münasip olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik iddiasında bulunabilecektir.⁴³⁰

⁴²⁶ Berkin, Haciz, s. 124; Belgesay, s. 168; Kaçak, s. 288; Postacıoğlu, Altay, s. 425.

⁴²⁷ Uyar, Uyar, Uyar, s. 638-639.

⁴²⁸ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 105.

⁴²⁹ Postacıoğlu, Altay, s. 443-444.

⁴³⁰ Dönmez, Meskeniyet İddiası, s. 116; Önder Özbakır, s. 32; Uyar, Uyar, Uyar, s. 643.

Bu durum Yargıtay kararında da benzer şekilde ele alınmıştır: “...İİK'nin 82/12. Maddesine göre; borçlunun haline münasip evinin haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Taşınmazın işyeri olarak kullanılması mesken niteliğine etkili değildir. Meskeniyet şikâyeti için borçlunun taşınmazda ikamet etmek zorunluluğu da yoktur...”⁴³¹

12.3.11. Tapuya Kaydı Yapıtırılmamış Evler (Gecekondular) Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

Taşınmazlar, tapu kütüğüne yazdırılarak tapuya kaydedilirler. Gecekondu, imar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi veya arsalar üzerinde toprak sahibinin bilgisi ve rızası olmaksızın yapılmış derme çatma yapılardır. Dolayısıyla bunların, resmi bir sicil olan tapu kütüğüne kaydedilmeleri mümkün değildir.

Tapuya kaydı yaptırılmamış evler yani gecekondu hakkında da meskeniyet şikayetinin ileri sürülmesi mümkündür.⁴³² Borçlunun haline münasip evinin haczedilmezliği değerlendirilirken evin tapuya kayıtlı olup olması bir şey ifade etmemektedir. Burada esas incelenmesi gereken şey, borçlunun haline münasip olup olmadığıdır.⁴³³

Derme çatma bir şekilde inşa edilen gecekonduların, güvenli bir barınma ortamı sunmadığı için bunların satışında güçlük yaşanacağını söylemek mümkündür. Öte yandan kanuna aykırı olarak inşa edilen bu yapıların, devlet eliyle satılarak paraya çevrilmesinin hukuka uygunluğu tartışılması gereken ayrı bir konudur. Ayrıca buralarda oturan kimselerin, gelir miktarı bakımından toplumun dezavantajlı kısmında yer aldıkları da göz önünde bulundurulduğunda, gecekondu haczinin kendisinden umulan yararı sağlamayacağı dolayısıyla haczedilmemeleri gerektiği kanaatindeyiz.

⁴³¹ Yargıtay 12. HD. E. 2013/13220, K. 2013/22328, T. 13.06.2022, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [07.09.2022].

⁴³² Kuru, Haciz, s. 307; Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, s. 2345; Uyar, Uyar, Uyar, s. 646.

⁴³³ Önder Özbakır, s. 30. Yargıtay kararı için bkz. “... Haczedilmezlik şikayetinde önemli olan, meskenin, bina (muhtesat) olarak tapulu ya da tapusuz oluşu değil, borçlunun haline münasip olup olmadığıdır...” Yargıtay 12. HD. E. 2016/7418, K. 2016/25973, T. 22.12.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [26.04.2022].

12.4. Aile Konutunun Şerhi ve Şerhin Hacze Etkisi

Aile konutunu esas olarak düzenleyen Türk Medeni Kanunu m. 194'te herhangi bir tanıma yer verilmiş olmayıp madde gerekçesinde aile konutu “*eşlerin bütün yaşam faaliyetlerini gerçekleştirdiği, yaşantısına buna göre yön verdiği, acı ve tatlı günleri içinde yaşadığı, anılarla dolu bir mekân*” şeklinde ifade edilmiştir. Evlilik dışı beraberliklerde kişilerin birlikte yaşadıkları konut buraya dahil edilmemektedir.⁴³⁴

Yargıtay kararlarında aile konutu: “*eşlerin bütün yaşam faaliyetlerini gerçekleştirdikleri acı, tatlı günlerini yaşadıkları, yaşam faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları mekandır.*”⁴³⁵, “*eşlerin müşterek yaşamlarını sürdürmeleri için ayrılan ve aynı konutta iki tarafın da yaşama hakkını güvenceye alan hukuksal bir kurum*”⁴³⁶ olarak tanımlamıştır. Nitekim aile konutunu, eşlerin birlikte seçtikleri, bütün yaşam faaliyetlerinin gerçekleştiği, düzenli olarak yerleşilen ve kullanıma uygun olan mesken olarak tanımlayabiliriz.⁴³⁷

Her ne kadar eşler seçtikleri birden fazla konutta oturabilseler de bunlardan yalnızca bir tanesi Medeni Kanun m. 194 anlamında aile konutu niteliğine haizdir. Aile konutu eşlerin ve diğer üyelerin yaşam faaliyetlerini sürdürdüğü ve dışarıdan bakan üçüncü kişilerce de objektif bir biçimde böyle olduğu anlaşılabilen tek bir konuttur.⁴³⁸ Ancak öğretide eğitim, sağlık, iş gibi nedenlerle birden fazla konutun aile konutu olabileceğini savunan bir görüş de vardır.⁴³⁹

⁴³⁴ Mahmut Kamacı, “Aile Konutu ve Hak Sahibi Eşin Bu Konutla İlgili Tasarruflarına Diğer Eşin Katılma Hakkı (Rıza)”, *Yargıtay Dergisi*, C. 30, S. 1- 2 (2004), s. 115-116; R. Murat Dönmez, “Aile Konutunun Haczi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 77 (2008), s. 349.

⁴³⁵ Yargıtay 2. HD. E. 2014/11669, K. 2014/18681, T. 29.09.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [29.04.2022].

⁴³⁶ Yargıtay 4. CD. E. 2007/213, K. 2009/5127, T. 18.03.2009, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [29.04.2022].

⁴³⁷ Kamacı, s. 116.

⁴³⁸ Kamacı, s. 118.

⁴³⁹ Şükran Şıpka, “Aile Konutu ve Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler”, *Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması Sempozyumu* (6 – 7 Mart 2003), s. 39-40.

12.5.1. Aile Konutu Şerhi

Türk Medeni Kanun m. 194/3'te, “*Aile konutu olarak özgülenen taşınmaz malın maliki olmayan eş, tapu kütüğüne konutla ilgili gerekli şerhin verilmesini tapu müdürlüğünden isteyebilir.*” şeklinde bir düzenleme olduğunu görmekteyiz. Bu hüküm uyarınca malik olmayan eş, aile konutu şerhini direkt tapu müdürlüğünden talep edebilecektir.

Önemle belirtmek gerekir ki, aile konutu olarak kullanılan konut hakkında tapuya “aile konutu” şerhinin verilmemiş oluşu o konutun, aile konutu olarak sayılmasına mani değildir. Zira buradaki şerh kurucu değil açıklayıcı niteliktedir.⁴⁴⁰

12.5.2. Aile Konutunun Haczi

Alacaklının alacağını temin etmek maksadıyla, borçlunun üzerinde mülkiyet hakkına sahip olduğu aile konutunu haczettirmesinin önünde ne TMK ne de İİK hükümleri uyarınca bir engel bulunmaktadır.⁴⁴¹

TMK m. 194/1'de diğer eşin rızasına bağlı olan işlemler sınırlı bir biçimde sayılmıştır ve haciz bu işlemler arasında yer almamaktadır.⁴⁴² Topuz'a⁴⁴³ göre ise söz konusu hüküm, borçlu eşin serbest iradesiyle yapmış olduğu işlemler hakkındadır. Cebri icra işlemleri ise borçlu eşin iradesine değil; devletin egemenliğine dayanmaktadır. Tüm bunlardan anlaşılabacağına göre, aile konutuyla ilgili diğer eşin rızasının arandığı işlemler muhakkak hak sahibi eşin iradesine bağlı işlemlerdir. Aile konutunun haczedilmesi ve satılması bir irade dışı devir olduğu için, malik olmayan diğer eşin rızası burada aranılmayacaktır. Dolayısıyla bu hükmün, aile konutunun haczine bir engel niteliğinde olduğundan bahsetmek mümkün değildir.

Konut hakkında tapuya aile konutu şerhinin verilmiş olması halinde de yine aile konutu, diğer eşin rızasına gerek olmadan haczedilebilecektir.⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Yargıtay HGK. E. 2006/591, K. 2006/ 624, T. 04.10.2006, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> Erişim [05.05.2022].

⁴⁴¹ Dönmez, Aile Konutu, s. 351.

⁴⁴² Dönmez, Aile Konutu, s. 351; Kaçak, s. 69; Uyar, Uyar, Uyar, s. 639.

⁴⁴³ Gökçen Topuz, “Aile Konutunun Haczi ve Kiralanan Aile Konutunun İlamsız İcra Yoluyla Tahliyesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1 (2008), s. 273-274.

⁴⁴⁴ Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, s. 2346; Uyar, Uyar, Uyar, s. 639.

TMK m. 194 ile getirilen korumanın kapsamına, aile konutunun haczinin dahil edilmemesi Şıpka⁴⁴⁵ tarafından öğretilmiş ve bu durumun, malik olan eşin kötü niyetli veya muvazaalı olarak aile konutunu satmasına yahut devretmesine imkân tanıdığı belirtilmiştir. Yazara göre, mehz İsveçre Borç için Takip ve İflas Kanunu'nun 151 ve 153. maddeleriyle benzer biçimde, borçlunun eşine de ödeme emri gönderilerek icra takibi ve hacizden haberdar edilmeli ve itirazlarını ileri sürebilmesi için imkân tanınmalıdır.⁴⁴⁶

Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe⁴⁴⁷ göre ödeme emrinin, yalnızca hakkında takip işlemleri başlatılan borçluya yahut müşterek borçlulardan her birine ancak borçlu vesayet altındaysa borçlunun vasisine tebliğ edilmesi⁴⁴⁸ gerektiğinden, aile konutunu hacizden kurtarabilmesi için malik olmayan diğer eşe gönderilmesi kabul edilemez. Bu görüşe göre, İİK m. 91'de değişikliğe gidilerek, aile konutunun haczedilmesi durumunda, hacizden diğer eşin haberdar edilmesi gerektiği yahut İİK m. 103'te yapılacak bir değişiklikle, mesken hacizlerinde düzenlenen haciz tutanağının bir nüshasının diğer eşe gönderilmesi kabul edilebilir. Bu bağlamda borçlunun ailesinin ve eşinin hukuki yararları gerekçe gösterilerek haczedilen ev hakkında diğer eşe, borçlunun haline münasip evi olduğu iddiasıyla meskeniyet şikayetinde bulunabilme hakkı tanınmalıdır.⁴⁴⁹

12.5.3. Aile Konutu Hakkında Meskeniyet Şikayetinin İleri Sürülmesi

TMK m. 194'te malik eşin aile konutu hakkında eşinin izni olmaksızın yapamayacağı işlemler belirtilmiş olup haciz hakkında herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Öğretilen ağırlıklı olarak haline münasip ev olduğu gerekçesiyle haciz işlemine karşı şikâyet hakkının yalnızca borçlu tarafından değil, aile konutunda borçluyla beraber

⁴⁴⁵ Şıpka, Diğer Eşin Rızası, s. 43-44; Topuz, s. 275.

⁴⁴⁶ Şükran Şıpka, *Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m. 194)*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004), s. 122.

⁴⁴⁷ Dönmez, Aile Konutu, s. 354-355; Topuz, Aile Konutunun Haczi, s. 275-276.

⁴⁴⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 158; Kuru, El Kitabı, s. 219.

⁴⁴⁹ Dönmez, Aile Konutu, 354; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 167; Topuz, Aile Konutunun Haczi, s. 277-278; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 185.

yaşayan diğer aile üyeleri ve bilhassa borçlunun eşi tarafından da hukuki yararları olduğu gerekçesiyle kullanılabileceği kabul edilmektedir.⁴⁵⁰ Diğer görüşe göre ise, haline münasip ev olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik iddiasında bulunma hakkı yalnızca borçluya aittir. Bu görüşe göre haczedilen konutun aynı zamanda aile konutu niteliğinde olması ve bunun tapuya şerh verilmiş olması dahi borçlu olmayan eşe yahut aile konutunda ikamet eden ailenin diğer üyelerine şikâyet hakkı kazandırmaz.⁴⁵¹ Yargıtay da uygulamada yalnızca takip borçlusunun haczedilemezlik şikayetinde bulunabileceğini kabul etmektedir.⁴⁵²

Kanımızca da İİK m. 82/f. 1, b. 12'ye göre haline münasip ev olduğu kabul edilen taşınmazın aynı zamanda aile konutu olması halinde, borç ilişkisinin tarafı olmayan eşin de meskeniyet şikayetini ileri sürme hakkı vardır. Şöyle ki, aile konutu borçlunun ve ailesinin barınma hakkını ve aileyi korumayı amaçlamaktadır. Yaşam faaliyetlerinin merkezi konumundaki aile konutunun haczi ve devamında satışı hiç şüphesiz ki tüm aile bireylerinin yaşantısını doğrudan etkileyecektir. Aile konutu şerhinin tapuya verilmemiş oluşu haczedilemezlik iddiasının eş tarafından ileri sürülmesinde bir fark yaratmayacaktır. Zira buradaki şerh kurucu değil, açıklayıcı niteliktedir. Bu şerhin olmayışı, taşınmazın aile konutu niteliğine halel getirmeyecektir. Malik eşin borcundan dolayı alacaklı tarafından başlatılan cebri icra işlemleri nedeniyle aile konutunun haczedilmesi halinde, işlem konusu ev aynı zamanda İİK m. 82/f.1, b. 12 anlamında borçlunun haline münasip evi ise borçlu ve ailesi, bilhassa borçlunun eşi haczedilemezlik şikayetini diğer bir ifadeyle meskeniyet iddiasını ileri sürebilecektir. Buradaki haczedilemezlik iddiasının dayanağı o taşınmazın aile konutu olması değil, borçlu ve ailesinin haline münasip

⁴⁵⁰ Mert Namlı, "Anayasa Mahkemesi'nin Aile Konutu Hakkında Haczedilemezlik Şikayetinin İleri Sürülmesine İlişkin 12.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 18, S. 211 (2020), s. 3110-3111; Önder Özbakır, s. 50; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 167; Topuz, s. 277; Şıpka, Aile Konutu, s. 122.

⁴⁵¹ Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, s. 2346.

⁴⁵² "...İ.İ.K'nun 82/12. maddesinden faydalanma hakkı sadece icra takip borçlusuna aittir. Somut olayda, şikayetçinin lehine taşınmaz üzerine aile konutu şerhi verilmiş bulunması, takipte taraf olmayan şikayetçinin bu hakka dayanarak haczedilmezlik şikayetinde bulunmasına, İ.İ.K'nun 82/12. maddesi imkan tanımamaktadır." Yargıtay 12 HD., E. 2009/21405, K. 2010/3267, T. 16.02.2010, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 09.05.2022].

evi olmasıdır.⁴⁵³ Nitekim, İİK’de yapılacak bir değişiklikle aile konutu niteliğine haiz konut hakkında, eşin haczedilemezlik iddiasını ileri sürebileceğine dair açık bir hüküm düzenlenmesi uygun olacaktır.

12.5.4. Borçlu Eşin Haczedilemezlikten Feragat Etmesi İçin Diğer Eşin Rızası

İİK m. 82/f. 1, b. 12’deki borçlunun haline münasip evinin aynı zamanda aile konutu olması halinde, borçlu eşin haczedilemezlikten feragat etmesi için TMK m. 194 kapsamında eşinin rızasının aranılıp aranmayacağı öğretide tartışmalı bir husustur. Feragat için diğer eşin rızasına gerek olmadığını savunanlar görüşlerini, haczedilemezliğin temelinde meskenin aile konutu olması değil, borçlunun haline münasip evi olması unsurunun var olmasıyla açıklamaktadırlar. Zira İİK m. 82/f. 1, b. 12, TMK m. 194’e nazaran özel bir hükümdür ve bir genel-özel hüküm çatışmasının varlığı halinde özel hüküm uygulanacaktır. Aksi takdirde, haciz işleminin kesinleşmesi belirsiz süreye bağlanacaktır ve TMK’de diğer eşin rızası için belirli bir süre tayin edilmediğinden, takip işlemlerini başlatan alacaklının menfaatleri kayda değer ölçüde zarara uğrayacaktır.⁴⁵⁴

Buna karşılık öğretide, borçlu eşin haczedilemezlikten feragat edebilmesi için eşinin rızasına ihtiyaç duyduğunu savunanlar da mevcuttur. Bu görüşün savunucularının çıkış noktası TMK m. 194/1’dir. Şöyle ki, bu hükme göre “Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz.” Madde lafzında her ne kadar yalnızca kira sözleşmesine yer verilmişse de öğretide, kira sözleşmesini sonlandıran ve tahliye tehlikesine yol açacak olan her türlü hukuki işlem için diğer eşin rızasının aranılmasının, yasanın amacına uygun olacağı kabul edilmektedir.⁴⁵⁵

⁴⁵³ Oğuz Atalay, “Türk Medenî Kanunu’nda Aile Hukuku Mal Rejimlerine İlişkin Hükümlerin Takip Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı I.* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2003), s. 55; Dönmez, Aile Konutunun Haczi, s. 352; Şıpka, Aile Konutu, s. 122.

⁴⁵⁴ Özbay, s. 560-561; Atalay, s. 55-56; Dönmez, Aile Konutunun Haczi, s. 355-356; Oskay, Koçak, Deyneki, Doğan, s. 2346.

⁴⁵⁵ Akil, s. 800-801; Akkırın, s. 104-105; Kemal Döner, “Ailenin korunması Bağlamında Aile Konutu Şerhi ve Şerhin Konutun Hacizine ve Satışına Etkisi”, (Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2018), s. 160; Şıpka, Aile Konutu, s. 132-134.

Kanımızca, haline münasip evin aile konutu olması durumunda, borçlu malik eşin haczedilemezlikten feragati diğer aile üyelerini ve bilhassa diğer eş bağlamayacağından, bunun yanı sıra diğer eşin de aynı zamanda haczedilemezlik şikâyetini ileri sürme hakkı bulunduğu ve haczedilemezlik niteliği, taşınmazın aile konutu olmasından değil borçlunun haline münasip evi olması niteliğine bağlı bir husus olduğundan, burada TMK m. 194 kapsamında diğer eşin rızasının aranılmasına gerek yoktur.

12.5.5. Borçlu Eşin Haczedilemezlikten Feragat Etmesi Halinde Ailenin Diğer Fertlerinin Durumu

Borçlu eşin haczedilemezlikten feragat etmesi halinde bu feragatin, ailenin diğer fertleri bilhassa diğer eş için de geçerli olup olmayacağı kesinlik kazanmış bir konu değildir. Bizim de katıldığımız öğretilerde yer alan, haczedilen evin aile konutu olması durumunda şikâyet hakkının borçlu olmayan diğer eşe de tanınması gerektiği, yönündeki görüşten yukarıda⁴⁵⁶ bahsetmiştik. Bu görüşe göre, haciz muafiyeti yalnız borçlu için değil aynı zamanda borçluyla beraber yaşayan aile fertlerinin korunması için de kabul edilmiş olduğundan, borçlunun feragati aile fertlerini bağlamayacak olup, diğer tüm fertler kendileri feragatte bulunabilirler. Buna göre borçlunun haline münasip evinin, aile konutu olarak kullanılıyor olması durumunda da borçlunun bu hakkından feragat etmiş olmasının, borçlunun eşinin haczedilemezlik şikâyetini ileri sürmesine engel teşkil etmeyeceğini söyleyebiliriz.⁴⁵⁷ Her ne kadar borçlu eş haczedilemezlikten açıkça yahut haciz işlemine sessiz kalmak suretiyle zımnen feragat etmiş olsa da diğer eş haczedilemezlik iddiasını ileri sürebilecektir.⁴⁵⁸

Uygulamada Yargıtay, haczedilen ev aile konutu olsa dahi, borç ilişkisinin tarafı olan eş dışında diğer aile üyelerine haczedilemezlik şikâyetinde bulunma imkânı tanımamaktadır.⁴⁵⁹ Hal böyle iken borçlunun haczedilemezlikten feragati, tüm aile

⁴⁵⁶ Bkz. Aile Konutunun Haczi, s. 103.

⁴⁵⁷ Berkin, Haciz, s. 115; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 203; Uyar, Uyar, Uyar, s. 719-720.

⁴⁵⁸ Döner, s. 160-161.

⁴⁵⁹ “İİK’nin 82. maddesinin 1. fıkrasının 12. bendi gereğince, borçlunun ‘haline münasip’ evi haczedilemez. Bu maddeye dayalı haczedilemezlik şikâyetinde bulunma hakkı borçlunun

fertlerini bağlayıcı bir sonuç doğurmaktadır. Aynı zamanda aile konutu olan hale münasip ev hakkında, borçlunun eşi ve diğer aile fertleri haczedilemezlik iddiasında bulunamayacaklardır. Zira bu hakkı kullanabilecek ve bu haktan vazgeçebilecek olan tek kişi, hakkında alacaklısının takip işlemi başlatmış olduğu borçludur. Kanımızca bu hususta borçlu olmayan eşe, hale münasip ev olduğu gerekçesiyle haczedilemezlik şikayetinde bulunma hakkının kanunen tanınmalıdır. Ayrıca borçlunun haczedilemezlikten feragat etmesi halinde, aile konutu olan hale münasip ev hakkında diğer eşin haczedilemezlik şikayetinde bulunma hakkı devam etmelidir.

13. İİK M. 82/F. 1, B. 13 UYARINCA HACZEDİLEMİYEN ÖĞRENCİ BURSLARI

Önceki kanunda böyle bir düzenleme yer almadığı için, öğrenci bursları kısmen haczedilebilmekteydi.⁴⁶⁰ 6352 sayılı Kanunla öğrenci burslarının haczedilemeyeceği İİK m. 82/f.1'e yeni bir bent olarak eklenmiştir. Kanun gerekçesinde, neden böyle bir hüküm düzenlendiğine dair herhangi bir açıklamaya yer verilmediği gibi buradaki 'öğrenci' kavramından kimlerin anlaşılması gerektiği de belirtilmemiştir.

5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun⁴⁶¹ m. 4/2'ye göre “Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunca verilen burs-kredi ve nakdî yardımlar haczedilemez.” Bu kanun maddesi düzenlenirken, giderek ağırlaşan yaşam koşulları nedeniyle öğrenci ve ailelerinin sıkıntı yaşadıkları bu nedenle sosyal

şahsına sıkı sıkıya bağlıdır.” Yargıtay 12. HD. E. 2014/15515, K. 2014/17791, T. 18.06.2014, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 08.09.2022], benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 12. HD. E. 2006/12791, K. 2006/16034, T. 18.07.2006, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 09.05.2022].

⁴⁶⁰ Kuru, Haciz, s. 319.

⁴⁶¹ RG. T. 06.03.2004, S. 25394

devletin bir gereği olarak öğrencilere burs ve kredi verildiği, nakdî yardım yapıldığından bahsedilmiştir.⁴⁶²

5102 sayılı kanun ile öncesinde bir kravat, bir gömlek, bir kazak almak için yapmış oldukları alışverişlerde burs ya da kredi aldıkları için kendilerine senet imzalatılan ve ödeyemedikleri durumda, bu burs ya da kredilerine haciz konulan öğrencilerin barınma, beslenme, ders kitabı almak gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmelerinin, önüne geçilmek istendiğinden gerekçede söz edilmiştir.⁴⁶³

Bizce İİK m. 82/f. 1, b. 13'in bir anlam ifade etmesi için 5102 sayılı kanun kapsamına girmeyen, ilk öğretim ve lise düzeyindeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin aldıkları bursların haczedilmemesi gerekmektedir. Ayrıca öğretilerdeki bir görüşe göre⁴⁶⁴ yalnız Yüksek Öğretim Kurumu'nun değil, özel kurumlar örneğin üniversite vakıfları tarafından verilen burslar da buraya dahil edilmelidir. Kanaatimizce yalnızca özel kurumlar değil gerçek kişilerin verdiği burslar da bu bent kapsamında haczedilmemelidir.

14. İİK M. 83 UYARINCA KISMEN HACZEDİLEMİYEN ŞEYLER

Buraya kadar İİK m. 82 hükmü uyarınca tamamı haczedilemeyen mal ve haklardan bahsettik. Şimdi ise bir kısmı haczedilemeyen dolayısıyla kalan kısmı haczedilebilen şeylerden bahsedeceğiz.

İİK m. 83 hükmü uyarınca, “*Maaşlar,*⁴⁶⁵ *tahsisat ve her nevi ücretler,*⁴⁶⁶ *intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt*

⁴⁶² Bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 43 (2004), 62. Birleşim, s. 149, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c043/tbmm22043062.pdf> Erişim [08.09.2022].

⁴⁶³ Bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 43 (2004), 62. Birleşim, s. 59-60, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c043/tbmm22043062.pdf> Erişim [08.09.2022].

⁴⁶⁴ Kuru, El Kitabı, s. 519; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 288.

⁴⁶⁵ “*Maaşlar* deyiminden kasıt, borçlunun gerçek ve tüzel kişilerden veya resmî ve resmî olmayan kuruluşlardan hizmet ilişkisi nedeniyle aldığı paralar ve sağladığı iratlardır.” Akın, s. 343.

⁴⁶⁶ “*Ücret*, işçinin yaptığı işin karşılığı olarak işverenden aldığı ödemedir.” Akın, s. 351.

sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar,” kısmen haczedilemez. Burada bahsi geçen maaş ve ücretler borçlunun, kendi isteğiyle çalışması üzerine almaya hak kazandığı maaş ve ücretlerdir. Aksi takdirde, işsiz olan borçlunun zorla çalıştırılması karşılığında alacağı ücretin haczedilmesi mümkün değildir. Zira borçlunun emeği yani işgücü haczi kabil şeylerden değildir.⁴⁶⁷

Maddedeki ücret kapsamına, her çeşit ücret dahildir. Bağımsız gelir sahibi olan sanat, ticaret ve serbest meslekle uğraşan kimselerin gelirleri de kısmen haczedilebilir.⁴⁶⁸ Maddede ilama bağlı olmayan nafakaların kısmen haczedilebileceği kabul edilmiştir. İlama bağlı nafakalar ise mahkeme tarafından, alacaklının zorunlu ihtiyaçları dikkate alınarak belirlendiği için tamamen haczedilemezler.⁴⁶⁹ Yargıtay’da kararlarında, ilama bağlanmış nafakaların hiçbir suretle haczedilemeyeceğini kabul etmiştir.⁴⁷⁰

Emekli maaşları da ancak kısmen haczedilebileceklerdir. Burada belirtmekte fayda vardır ki İİK m. 83’te kısmen hacizlerine cevaz verilen emekli aylıkları 5510 sayılı kanun gereğince bağlanan emekli aylıkları değildir.⁴⁷¹ Zira 5510 sayılı kanunun 93. maddesinde, bu kanun kapsamında ödenen aylıkların tamamının haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla İİK m. 83 uyarınca kısmen haczedilebilecek emekli aylıkları, özel kuruluşlar tarafından bağlanan ya da yurtdışından alınan emekli aylıklarıdır.⁴⁷² Buna karşılık kazai içtihatlarda, emeklilik ikramiyesi ile kıdem ve ihbar tazminatlarının, maaş ve ücret niteliği bulunmadığından haczedilebileceğine karar verilmiştir.⁴⁷³

⁴⁶⁷ Kuru, Haciz, s. 319, dn. 1.

⁴⁶⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 291; Kuru, Haciz, s. 319.

⁴⁶⁹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 290; Kuru, Haciz, s. 319; Postacıoğlu, Altay, s. 457-458.

⁴⁷⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2015/21826, K. 2015/32796, T. 24.12.2015; Yargıtay 12. HD. E. 2009/9758, K. 2009/18232, T. 06.10.2009; Yargıtay 12. HD. E. 2007/16013, K. 2007/19203, T. 22.10.2007, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 09.09.2022].

⁴⁷¹ Akın, s. 344.

⁴⁷² Kuru, El Kitabı, s. 522.

⁴⁷³ Ankara BAM 19. HD. E. 2018/2826, K. 2020/465, T. 19.02.2020, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 09.09.2022]; Yargıtay 12. HD. E. 2018/12447, K. 2019/5556, T. 04.04.2022, Yargıtay 12. HD. E. 2014/11549, 2014/13394, T.

Bahsi geçen maaş ve ücretlerin, borçlunun ve ailesinin hayatlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları miktar ayrılarak borçluya bırakıldıktan sonra, kalan kısımları haczedilebilecektir. Aile terimi, İİK m. 82'deki gibi geniş anlamıyla kullanılmıştır. Borçlu ile aynı çatı altında birlikte yaşayan insanların tümü buraya dahil edilmiştir.⁴⁷⁴ İİK m. 83 uyarınca, borçlu ve ailesinin geçimlerini temin edebilmeleri için zorunlu olan miktar, icra müdürü tarafından, borçlunun ve ailesinin sosyal, sağlık ve eğitim durumları dikkate alınarak belirlenmelidir.

İİK m. 83/2'de, mehz İsviçre kanunundan farklı olarak bu maaş ve ücretlerin her halükarda dörtte birinin haczedileceği düzenlenmiştir. İsviçre'de bütün maaş ve ücret üzerindeki takdir yetkisi icra memuruna bırakılmışken; bizim kanunumuzda ancak maaş ve ücretin dörtte üçü bakımından icra memuruna böyle bir yetki tanınmış, maaş ve ücretin dörtte birinin mutlaka haczedileceği kabul edilmiştir.⁴⁷⁵ Kuru'ya göre,⁴⁷⁶ borçlunun aldığı ücretin her durumda dörtte birinin haczedilecek olması, az ücretliler bakımından ağır bir hükümdür. 4857 sayılı kanunda, işçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlasının haczedilemeyeceği yönündeki az ücret alanları korumak maksadıyla düzenlenen bu hükmün, İş Kanunu'na tabi olmayanlarla beraber bütün işçileri içine alacak biçimde genişletilmesi uygun olacaktır.⁴⁷⁷

İİK'nin 83. maddesi, 12.4.1968 tarih ve 1045 sayılı kanunla⁴⁷⁸ değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikle beraber İİK m. 83/2 uyarınca, borçlunun ücretine birden fazla alacaklısının haciz koydurması üzerine, bu hacizler konuluş tarihine göre sıraya alınacaktır. Sıra itibarıyla önce olan alacaklının haczi için yapılan kesinti tamamlanmadıkça, sonraki alacaklının haczi için kesinti yapılamayacaktır.

Yılmaz'a göre⁴⁷⁹ birden fazla hacizler borçlunun ve ailesinin geçimleri için ihtiyaç duydukları zorunlu miktara tecavüz edecek şekilde konulmuş hacizler

07.05.2014, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 09.09.2022].

⁴⁷⁴ Akın, s. 337; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 291; Kuru, Haciz, s. 320.

⁴⁷⁵ Akın, s. 338; Kuru, Haciz, s. 320; Postacıoğlu, Altay, s. 456-457.

⁴⁷⁶ Kuru, Haciz, s. 320.

⁴⁷⁷ Kuru, Haciz, s. 320-321.

⁴⁷⁸ RG. T. 18.04.1968, S. 12787.

⁴⁷⁹ Ejder Yılmaz, "Hacze Takipli Katılma", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 1-4 (1973), s. 293-294.

olmadıklarından ve borçlunun maaşının çok yüksek olması durumunda, borçlunun geçimi için gerekli olan miktar çıkartıldıktan sonra kalan kısım üzerine birden fazla haciz konulabileceğinden ve bu hacizlerin aynı anda infazı mümkün olduğundan, bu değişiklik borçluyu koruyucu bir düzenleme olmuştur.

Borçlu ve ailesinin geçimi için ayrılan kısma tecavüz edecek şekilde birden fazla haciz nedeniyle bir arada kesinti yapılması ihtimalinin önlenmesi 1045 sayılı kanuna gerekçe olarak gösterilmiştir.⁴⁸⁰ Yılmaz'a göre,⁴⁸¹ yalnızca böyle bir gerekçe için kanun değişikliği yapmaya gerek yoktur. Zira değişiklikten önce de İİK m. 83/1 hükmü gereğince ücretler haczedilirken icra memuru ücretin dörtte birini haczedecek, geri kalan kısım üzerine haciz koyarken borçlunun ve ailesinin durumu nazara alacak ve eğer, geri kalan kısım borçlunun ve ailesinin geçimini sağlamaya ancak yetiyorsa, bu miktar üzerine haciz konmayacaktır. Ancak geri kalan kısım çok fazla ise icra memuru borçlu ve ailesinin geçimi için yeterli miktar ayrılarak, artan miktar haczedilecektir. Dolayısıyla kanun koyucu, yanlış ve yersiz bir kaygıyla bu düzenlemeyi yapmıştır.

1045 sayılı kanun ile İİK'ye eklenen hükmün ardından, ücretler bakımından hacze iştirakin mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Postacıoğlu⁴⁸² İİK m. 83'e eklenen hükmün ücretler bakımından hacze iştiraki ortadan kaldırmadığı görüşündedir ve bunu bir örnekle izah etmiştir. Buna karşılık Kuru⁴⁸³ 1045 sayılı kanun ile getirilen düzenlemenin, ücret hacizlerine katılma imkanını bertaraf ettiği görüşündedir. Yılmaz⁴⁸⁴ da her ne kadar yeni düzenleme, hacze iştiraki ortadan kaldırmayı amaçlamasa da getirilen kuralın açıklığı karşısında, ücretler bakımından hacze iştirakin mümkün olmadığını söylemiştir.

Kanaatimizce, maaş ve ücretin dörtte biri haczedildikten sonra geri kalan kısma koydurulacak olan haciz zaten borçlu ve ailesinin durumuna göre tespit

⁴⁸⁰ Bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 27 (1968), 64. Birleşim, s. 78-80, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c027/mm__02027064.pdf Erişim [08.09.2022].

⁴⁸¹ Yılmaz, Hacze Katılma, s. 295.

⁴⁸² Postacıoğlu, Altay, s. 457.

⁴⁸³ Kuru, El Kitabı, s. 523. Benzer yönde Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 291; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 169.

⁴⁸⁴ Yılmaz, Hacze Katılma, s. 296.

olunacağından ve gerekirse hiç haciz konulmayacağından bu kısım için hacze iştirakin yasaklanması doğru değildir. Zira borçlunun çok yüksek miktardaki maaşından birden fazla kesinti yapılabilecekken, belki zor durumda olan alacaklısının bekletilmesi, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesine zarar vermektedir.

BÖLÜM III

HACZEDİLEMEZLİĞE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR, HACZEDİLEMEZLİĞİN BELİRLENMESİ VE HACZEDİLEMEZLİK ŞİKÂYESİ

1. HACZEDİLEMEZLİĞE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR

1.1. İİK M. 82/ F. 2 Uyarınca Borcun Malın Satış Bedelinden Doğmuş Olması Halinde Haczedilemezlik

Kanun koyucu, haczedilmesi halinde borçlunun yoksunluk durumunun ağırlaşmasına yol açacak belirli malların haczini yasaklarken, bu malların esasen borçlunun maliki olduğu mallar olmasına dikkat etmiş; borçlunun daha önce sahibi olmadığı malları, borçluya temin etmek amacı gütmemiştir. Bu sebeple borçlunun, haczi caiz olmayan bir malın maliki değilken satış bedelini borçlanarak malı satın alması durumunda artık o malın bedel borcu için haczine müsaade etmek gerekmektedir. Aksi takdirde kanun, adalete tamamen aykırı bir şekilde borçlunun, üçüncü kişinin sırtından bu malı elde etmesine mahal verecektir.⁴⁸⁵

İİK m. 82/2'ye göre, bu maddenin birinci fıkrasının 2, 3, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bentlerinde sayılan mallar,⁴⁸⁶ ancak borçlunun kendisine ait olması durumunda

⁴⁸⁵ Postacıoğlu, Altay, s. 421.

⁴⁸⁶ Ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedenî çalışmasına dayanan borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya; para, kıymetli evrak, altın, gümüş, değerli taş, antika veya süs eşyası gibi kıymetli şeyler hariç olmak üzere, borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu eşya; aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri; Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer eklenti ve ziraat aletleri; değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alat ve edevat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları; borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları; borçlu bağ, bahçe veya meyva veya

haczedilemezler. Buna karşılık borçlu, bu malları takip alacaklısından veresiye satın almışsa yani alacak, bu malların satış bedelinden kaynaklanıyorsa borçlu, satıcı alacaklıya karşı o malların haczedilemez olduğunu ileri süremez. Zira, İİK'nin 82. maddesinin ikinci fıkrasına göre “2, 3, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bentlerindeki istisna, borcun bu eşya bedelinden doğmaması haline münhasırdır.”

Ancak, borçlunun bu bentlerde bahsi geçen şeylerden biri hakkında, haczedilemezlik iddiasını ileri sürememesi için borcun, bu malın satış bedelinden doğmuş olması gerekmektedir. Borç, o malın satış bedelinden doğmamışsa, borçlu alacaklıdan ödünç aldığı para ile o malı satın almış olsa bile, alacaklı o malı haczettiremeyecektir, yani borçlu o mal hakkında haczedilemezlik iddiasında bulunabilecektir.⁴⁸⁷

YHGK bir kararında,⁴⁸⁸ borçlunun haline münasip evi olduğu gerekçesiyle haczedilmezlik şikayetinde bulunabilmesi için haczin dayanağını oluşturan borcun, haczedilmezlik iddiasına konu edilen evin bedelinden doğmamış olması şartı düzenlendiğini; borcun bu evin bedelinden doğması halinde, artık bu hükmün uygulanmayacağını ve haczedilmezlik şikayetinin ileri sürülemeyeceğini söylemiştir. Bunun için öncelikle “borcun bu evin bedelinden doğmaması” halinin açıklığa kavuşturulmasında zorunluluk bulunmaktadır. Karara konu uyumsuzlukta takibe konu alacak, evlilik birliği içerisinde alınan taşınmaza yapılan katkıdan doğmuştur. Kararda, İİK'nin 82. maddesinin ikinci fıkrasının amacına uygun yorumlanması ve hakkaniyet ilkesi gereği borçlunun, alımına katkıda bulunduğu taşınmaz için “borcun bu eşya bedelinden doğması haline münhasır” olması nedeniyle haczedilmezlik şikayetinde bulunamayacağı kabul edilmiştir. Hukuk Genel Kurulu'ndaki görüşmeler esnasında bazı üyeler, satıcı alacaklıya karşı o malların haczedilemeyeceğinin ileri sürülebilmesi için borçlunun haczedilen mallarının alacaklıdan satın alınmamış olması gerektiğini; katkı payı alacağının taşınmazın satış bedelinden doğmuş bir borç olarak kabul edilemeyeceğini, takip taraflarının satış işleminin alıcısı ve satıcısı

sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan bağ bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alat ve edevat, geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maiyetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları; borçlunun haline münasip evi.

⁴⁸⁷ Kuru, El Kitabı, s. 519.

⁴⁸⁸ Yargıtay HGK. E. 2013/2151, K. 2015/1019, T. 13.03.2015, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 06.10.2022].

konumunda olmadıklarını dolayısıyla borçlunun haczedilemezlik iddiasını ileri sürebileceğini belirterek karara şerh düşmüşlerdir.

Kanaatimizce İİK m. 82/2’de kabul edilen bu istisna dar yorumlanmalı, takip konusu alacak o eşyanın satış bedelinden kaynaklanmadığı müddetçe borçlu, haczedilemezlik iddiasında bulunabilmelidir. Buna karşılık, borç konusu paranın borçlunun emri üzerine ödünç veren kişi tarafından alacaklıya ödenmesi durumunda, sözleşmenin devri gündeme gelecek ve sözleşmenin devrinin bir sonucu olarak alacak hakkı, diğer haklar gibi bir kül halinde devralana geçecektir. Bu durumda ödünç para veren kişinin alacağını talep etmesi üzerine, borçlanma doğrudan doğruya malın elde edilmesinden doğmuş sayılacak ve artık borçlu, bu kişiye karşı haczedilemezlik şikayetini ileri süremeyecektir.

1.2. İİK M. 82/ F. 3 Uyarınca Haczedilemeyen Malların Haczedilebilme Halleri

Kanun koyucu, İİK m. 82/3 ile aslında, haczi caiz olmayan eşya ve araçların, aynı amaca hizmet edecek daha makul fiyattaki eşya ile değiştirilmesini amaçlayarak borçluya, haciz işleminin ardından bunları temin edebilmesi için para bırakılmasını düzenlemiştir. Bu *ikame ilkesi*, daha önce yalnızca haline münasip ev bakımından geçerliyken, 6352 sayılı Kanun ile kapsamı genişletilerek meslek ve sanatın sürdürülmesi için zorunlu olan eşya (İİK m. 82/f. 1, b. 2), çiftçinin arazi ve eşyası (İİK m. 82/f. 1, b. 4) ve bağ, bahçe yetiştiricisi borçluya bırakılacak şeyler (İİK m. 82/f. 1, b. 7) bakımından da kabul edilmiştir.⁴⁸⁹ Kıymeti açıkça fazla olan eşyalar için bedelinden hâline münasip bir kısmı ihtiyacı için borçluya bırakıldıktan sonra haczedilebilmesi imkânı, borçlu ve alacaklı arasındaki menfaat dengesinin gözetilmesi maksadıyla düzenlenmiştir.⁴⁹⁰

İİK m. 82/f. 3’e göre, 82. maddenin, birinci fıkrasının 2, 4, 7 ve 12 numaralı bentlerinde bahsedilen malların kıymetinin fazla olması halinde, bu malların haczedilerek satılması ve o malla ilgili ihtiyaçlarını temin edebileceği ve onu satın

⁴⁸⁹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 289.

⁴⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, C. 26 (2012), 128. Birleşim, s. 29, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c026/tbmm24026128.pdf> [Erişim 06.10.2022].

alabileceği kadar miktarın ayrılarak borçluya bırakılması gerekmektedir. Örneğin, borçlunun evinin, haline münasip bir evden daha fazla değere sahip olduğunun tespit edilmesi halinde, bu ev haczedilebilecektir. Haczedilmezlik şikâyeti üzerine borçlunun evinin haline uygun olup olmadığı kanaatine, icra mahkemesi tarafından, haczedilen evin değeri ve borçlunun haline münasip evi alabilmesi için ihtiyaç duyduğu miktarın ne kadar olduğu tespit ettirilerek varılacaktır. Haczedilerek satışı gerçekleştirilen evin bedelinden, haline uygun evi satın almasına yetecek kadar para ayrılarak borçluya ödenecektir.⁴⁹¹

İİK m. 82'ye eklenen 3. fıkra ile yalnızca 2, 4, 7 ve 12 numaralı bentlerde belirtilen malların değerlerinin fazla olması durumunda, satış işlemi gerçekleştirilerek elde edilen gelirden ihtiyacını karşılamaya yetecek kadar kısmının borçluya bırakılacağı öngörülürken üçüncü bent dışarıda bırakılmıştır.⁴⁹²

İİK m. 82/ f. 1, b. 3'teki düzenlemeye göre, borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu görülen eşyaların birden fazla olması durumunda, bunlardan biri borçluya bırakılarak diğeri haczedilebilecektir. Ancak borçlunun elinde değeri fazla olan tek bir eşya olması halinde bu şey haczedilemeyecektir. Oysaki bizim de katıldığımız görüşe göre,⁴⁹³ alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesi dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, borçlunun kullandığı eşyanın lüks eşya olduğu kanaati oluşursa, ikame ilkesi doğrultusunda lüks olanın haczedilerek yerine, daha münasip olanını temin edebilmesi için borçluya para bırakılması daha adil bir uygulama olacaktır. Nitekim İsviçre ve Alman hukuklarında bu durumda malın haczedilmesine izin verilmiştir.⁴⁹⁴

⁴⁹¹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 289.

⁴⁹² Bkz. 2012 Yılında 6352 sayılı Kanun ile Değişik 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczedilmezlik Kuralları, s. 26.

⁴⁹³ Varol Karaaslan, "6352 Sayılı Kanun ile Haczedilmezlik Kurallarında Yapılan Değişiklikler", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2 (2012), s. 177. 161-183; Aşık, Borçlu ve Ailesi, s. 47.

⁴⁹⁴ Bkz. Aşık, Borçlu ve Ailesi, s. 47-48, dn. 70.

2. HACZEDİLEMEZLİĞİN BELİRLENMESİ

İİK m. 82/ 4'te “İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.” düzenlemesi yer almaktadır. Bu hüküm 6352 sayılı Kanun ile 2012 yılında kabul edilerek, 82. maddeye eklenmiştir. Bu hüküm ile öğreti ve Yargıtay arasında uzun bir süre görüş ayrılığına neden olan bir sorun, öğretinin görüşü doğrultusunda çözüme kavuşturulmuştur.

6352 sayılı Kanunla İİK’de değişiklik yapılmadan önce, alacaklı tarafından başlatılan takip işlemleri çerçevesinde haczi gerçekleştirilecek olan malvarlığı unsurunun gerek İİK gerek özel kanunlar uyarınca hacizden muafiyeti noktasında icra memurunun takdir yetkisinin olup olmadığı tartışmalı bir husustu. Yargıtay’ın yerleşik kararları, icra müdürünün bir malın haczinin caiz olup olmadığını takdir etme yetkisinin olmadığı, haciz talebini yerine getirmek zorunda olduğu, haczedilmezlik kuralının ancak şikâyet üzerine mahkemece dikkate alınabileceği, zira haczi yasaklanan bir mal hakkında borçlu, açık veya zımnen muvafakatte bulunursa bu eşyanın artık haczi kabil hale geleceği şeklindeydi.⁴⁹⁵ Yargıtay önceleri yalnızca mesken haczinde bu yönde karar verirken⁴⁹⁶ daha sonraları bu kararının kapsamını genişleterek örneğin icra memurunun, emekli maaşlarının haczinde de takdir yetkisini kullanamayacağı yönünde karar vermiştir.⁴⁹⁷ Yargıtay, bu kararlarına dayanak olarak İİK’nin 79 ve 85. maddelerini göstermiştir. Buna göre İİK m. 79/1, icra dairesinin haczi gerçekleştireceğini kesin bir dille ifade ederken; İİK m. 85, bu maddede belirtilen kanuni şartlar doğrultusunda borçlunun mal ve haklarının haczedileceğini ve icra memurunun, sadece alacaklara yetecek miktarın saptanması konusunda takdir

⁴⁹⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2011/14011, K. 2012/215, T. 16.01.2012; Yargıtay 12. HD. E. 2011/8273, K. 2011/26322, T. 05.12.2011; Yargıtay 12. HD. E. 2010/1601, K. 2010/13179, T. 31.05.2010, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 11.05.2022].

⁴⁹⁶ Yargıtay 12. HD. E. 1982/1059, K. 1982/1280, T. 22.02.1982, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama> [Erişim 07.10.2022].

⁴⁹⁷ Yargıtay HGK. E. 2009/213, K. 2009/244, T. 10.06.2009, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 07.10.2022].

hakkına sahip olduğunu söylemektedir. İcra memuruna, haczedilmezlik kuralları hakkında herhangi bir takdir yetkisi tanınmamıştır.⁴⁹⁸

Buna karşılık öğretide ağırlıklı olarak icra memurunun, bir malın haczedilip haczedilemeyeceği noktasında takdir yetkisinin olduğu ifade edilmiştir.⁴⁹⁹ İcra memuru, alacaklı veya borçlunun vekili olmayıp görevini ifa ederken bağımsız bir şekilde, her iki tarafın menfaatini gözетerek hareket etmelidir.⁵⁰⁰ Aşık, uygulamadaki problemin giderilmesi maksadıyla icra memurunun haczedilmezliği belirlemede takdir hakkına sahip olduğunun, İİK’de açık bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir.⁵⁰¹

Esasen İİK m. 82 uygulanırken bir malın haczinin caiz olup olmadığı hususundaki takdir hakkı icra memuruna ait olup, zira icra memurunun bu yöndeki işlemi, zarar görenin şikâyet başvurusu üzerine icra mahkemesi tarafından incelenebilecektir.⁵⁰² Ancak, kanunun icra memuruna tanımış olduğu bu yetki, Yargıtay kararlarıyla pratikte icra mahkemesine devredilmiştir.⁵⁰³ Bu durum, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini telif etme sorumluluğunu icra memuruna yükleyen İİK m. 85/son hükmüne açık bir aykırılık arz etmekteydi. Zira bu uygulamada, yalnızca alacaklının haklarını gözетerek haciz işlemini gerçekleştiren icra memuru, bir nevi alacaklının temsilcisi gibi hareket etmekteydi; buna karşılık borçlunun haczedilemezlik iddiası, ancak süresi içinde şikâyet yoluna başvurması koşuluyla icra mahkemesi tarafından

⁴⁹⁸ Yargıtay HGK. E. 2004/ 12-202, K. 2004/196, T. 31.03.2014, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 07.10.2022].

⁴⁹⁹ Hakan Pekcanitez, *İcra iflas Hukukunda Şikâyet*, 1. bs. (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1986), s. 63; Sema Taşpınar Ayvaz, “İcra Müdürünün Yetkilerinin Kısıtlanmasına İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Eleştirisi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 2, S. 10 (2007), s. 78; Tolga Akkaya, “İcra Memurunun Haczedilmezlik Kurallarını Kendiliğinden Dikkate Alamayacağı Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 3 (2009), s. 846; Aşık, Borçlu ve Ailesi, s. 43-44; Kuru, Haciz, s. 324; Postacioğlu, Altay, s. 425.

⁵⁰⁰ Pekcanitez, s. 16 vd.

⁵⁰¹ Aşık, Borçlu ve Ailesi s. 52.

⁵⁰² Akkaya, s. 852; Dönmez, Meskeniyet İddiası, s.10; Pekcanitez, s. 63.

⁵⁰³ Pekcanitez, s. 63.

değerlendirilmekteydi. Bu da icra memurunun işlemlerinin, menfaat dengesini sağlama yükümlülüğüyle bağdaşmamasına yol açmıştır.⁵⁰⁴

Kanun koyucu, Yargıtay'ın haczi talep edilen malvarlığı unsuru hakkında icra memurunun haczinin caiz olup olmadığını belirlemeye yönelik bir takdir yetkisi olmadığı yönündeki görüşü hakkında yapılan eleştirileri nazara almış ve bu uygulamaya son vermek maksadıyla 6352 sayılı Kanunla İİK'nin 82. maddesine *"İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir."* hükmünü eklemiştir. 6352 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle icra memuruna haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirme ve talebin kabulüne veya reddine karar verme imkânı açıkça tanınarak, bahsettiğimiz İİK'nin ruhuna aykırı nitelikteki uygulamaların son bulması amaçlanmıştır.⁵⁰⁵

Kanaatimizce 6352 sayılı Kanun ile 82. maddenin son fıkrası düzenlenmeden önce bile icra memurunun m. 85/son hükmünde bahsi geçen menfaat dengesini sağlama yükümlülüğü ve 82. maddeyle korunması amaçlanan menfaatler ve bu maddenin emredici niteliği birlikte değerlendirildiğinde, icra memurunun haczedilemezliği belirlemede takdir yetkisine haiz olduğu sonucuna rahatlıkla ulaşılması mümkündür.

⁵⁰⁴ Aşık, Borçlu ve Ailesi, s. 69; Özekes, Temel Haklar ve İlkeler, s. 29, 200 vd.

⁵⁰⁵ Yargıtay'ın icra memurunun takdir yetkisi olmadığı yönündeki kararına karşı oy yazısı: *"Borçlunun mal varlığının tümünün haczine izin vermeyen kanun yapıcı, kamu düzeni, borçlunun ve alacaklının yararlarını ve insan hak ve haysiyetini korumak, yaşama hakkına saygı göstermek gibi düşüncelerle haczi caiz mal alacak ve hakları İİK'nin 82. ve müteakip maddelerinde yahut özel kanunların belli hükümlerinde göstermiştir. O kadar ki, 82. ve 83. maddelerde yazılı şeylerin haczine dair önceden yapılan anlaşmalar geçersiz sayılmıştır. Bu itibarla, haciz isteği halinde icra memuru alacaklının bu dileğini her halükârda kabul etmek ve hemen yerine getirmek zorunda değildir. Bir malın veya şeyin haczinin kabil olup olmadığını icra memuru resen nazara alarak takdir eder. Haczi uygulayan veya bu konudaki isteği reddeden memur kararına karşı, duruma göre alacaklı veya borçlunun icra tetkik mercii nezdinde şikâyet hakkı vardır. Demek ki, icra tetkik merci bir mal veya hakkın haczinin kabil olup olmadığı yolundaki anlaşmazlığa ancak şikâyet üzerine el koyacaktır. Yoksa, icra tetkik mercii icra memuru yerine geçerek bir malın haczinin mümkün bulunup bulunmadığını birinci derecede ve icra memurundan önce takdir edecek makam olarak kabul edilemez. Keza icra memurunun alacaklının bu noktadaki isteğini otomatikman hemen kabul ve yerine getirecek mevkiye bulunduğunu öne sürmek yasanın yapısına ters düşer. Bu nedenlerle yukarıdaki kararda (icra memurunun bir malın haczi caiz olup olmadığı hakkında karar vermek yetkisi yoktur. Memur haczi tatbik eder. Borçlu 82. maddeye muhalif bir işlemi mercie şikâyet eder) tarzındaki gerekçeye iştirak eylemek imkânı yoktur. Bu sebeple bu hususun kararda yer almasına, tenkit konusu yapılmasına karşıyım."* Yargıtay 12. HD. E. 1976/7071, K. 1976/8922, T. 07.09.1976, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 07.10.2022].

İcra memuru bir mal veya hakkın haczedilip haczedilemeyeceğinin tespitini yaparken çok temkinli davranmalıdır. Zira gerçekte hacze kabil bir malın haczedilmemesi halinde, alacaklı bu işleme karşı şikâyet yoluna başvurursa bile, icra mahkemesinin haczedilemezlik kararını bozması üzerine haciz işlemi yeniden yapılmaya kadar borçlunun o malı kaçırma tehlikesi doğmaktadır. Tam tersi durumda gerçekte haczedilmemesi gereken bir mal veya hakkın haczedilmesi de borçlunun zor duruma düşmesine yol açabilecektir.

3. ŞİKÂYET

3.1. Genel Olarak

Şikâyet, icra ve iflas dairelerinin veya diğer icra organlarının, kanuna uygun olmayan işlemlerinin iptali ya da düzeltilmesi ya da yerine getirilmeyen ya da sürüncemede bırakılan bir hakkın yerine getirilmesi maksadıyla takip işlemlerinin taraflarına ya da hukuki yararı bulunan üçüncü kişilere tanınmış bir hukuki yoldur.⁵⁰⁶

Şikâyet ve şartları genel itibarıyla İİK m. 16 vd. düzenlenmiştir. Şikâyet nedenleri genel olarak kanuna aykırılık, hadiseye uygun olmama, bir hakkın yerine getirilmemesi ve bir hakkın sürüncemede bırakılması olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır.

Şikâyet süresi kural olarak, şikâyet edenin şikâyet konusu işlemi öğrendiği tarihten itibaren yedi gündür. Şikâyet süresi, hak düşürücü niteliktedir. İcra mahkemesi, şikâyetin süresi içinde yapılıp yapılmadığını kendiliğinden gözetmek zorundadır. Şikâyet için geçerli olan yedi günlük sürenin iki önemli istisnası bulunmaktadır: Bunlardan ilki, bir hakkın yerine getirilmemesi veya sebepsiz sürüncemede bırakılması durumlarıdır. Bu hallerde ilgililer her zaman şikâyet yoluna başvurabilirler. (İİK m. 16/2) Diğer bir istisna ise kamu düzenine aykırılık teşkil eden işlemlerdir. Kamu düzenine aykırılık İİK’de düzenlenmiş olmamakla beraber

⁵⁰⁶ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, 77; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 49; Karşı, s. 95; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 59; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 42.

hem öğretide⁵⁰⁷ hem de Yargıtay kararlarında,⁵⁰⁸ kamu düzenini ilgilendiren konularda şikâyetin süreye tabi olmayacağı kabul edilmiştir.

Şikâyet icra mahkemesi tarafından incelenerek karara bağlanmaktadır. Yetkili icra mahkemesi, şikâyet konusu işlemi gerçekleştiren icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesidir. İcra mahkemesinin yetkisi, kesin yetkidir. İcra mahkemesi şikâyeti, basit yargılama usulüne göre inceler. (İİK m. 18/1) Şikâyet icrayı kendiliğinden durdurmaz. İcra mahkemesi, gerekli gördüğü takdirde kendiliğinden ya da talep üzerine icranın geri bırakılmasına karar verebilir. (İİK m. 22)

İcra mahkemesi şikâyeti reddedebileceği gibi şikâyet nedenlerini yerinde görürse şikâyeti kabul eder. Şikâyetin kabulü üzerine icra mahkemesi şikâyet konusu işlemi iptal edebilir, şikâyet konusu işlemi düzeltebilir ya da icra memurunun sebepsiz yere yapmadığı veya geciktirdiği işlemlerin yapılmasını emredebilir. İptal kararı ile şikâyet konusu işlem yapıldığı andan itibaren geçerli olmak üzere iptal edilir ve bu işleme dayanılarak yapılan diğer işlemler de kendiliğinden iptal olur. İşlemin düzeltilmesi kararı iptal kararından farklı olarak verildiği andan itibaren sonuç doğurur yani iptal kararı gibi sonuçlarını geriye etkili doğurmaz. İcra mahkemesinin ret ya da kabul kararına karşılık istinaf yoluna başvurmak mümkündür.

Haciz alacaklının talebi üzerine icra memuru tarafından yerine getirilen bir icra takip işlemidir. İİK m. 82/son ve m. 83/1 hükümlerine göre, icra memurunun takdir yetkisi vardır. Haciz sırasında icra memurunun, haczedilemezlik konusundaki takdir yetkisini yerinde kullanmadığı düşünülüyorsa bu işleme karşı şikâyet yolu açıktır. Haczedilemezlik şikâyetine ilişkin haciz hükümlerinde özel düzenleme olmadığı için genel şikâyet hükümleri uygulanacaktır.

⁵⁰⁷ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 82; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 55; Pekcanitez, s. 84; Postacioğlu, Altay, s. 74; Karşı, s. 99; Kuru, El Kitabı, s. 109; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 47.

⁵⁰⁸ Yargıtay 12. HD. E. 2018/8813, K. 2018/7201, T. 03.07.2002; Yargıtay 12. HD. E. 2016/25096, K. 2017/16126, T. 25.12.2017; Yargıtay 12. HD. E. 2011/24810, H. 2011/26803, T. 06.12.2011; Yargıtay 12. HD. E. 2022/2484, K. 2002/3765, T. 20.02.2002; Yargıtay 12. HD. E. 2004/13080, K. 2004/17146, T. 29.06.2004, kararlar için bkz. <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 07.10.2022].

3.2. Hacedilmezlik Şikayetinin Süresi ve İncelenmesi

3.2.1. Hacedilemezlik Şikayetinin Süresi

Hacedilmezlik şikayetinin ileri sürülebileceği süreye ilişkin İİK’de özel bir düzenleme yer almadığından, bu konuda şikâyet hakkındaki genel hükümler uygulanmaktadır. İİK m. 16/1’e göre şikâyet, şikâyet edenin, şikâyet konu işlemi öğrenmesinden itibaren yedi gün içinde yapılabilir. Haczin bizzat borçlunun ya da borçlu adına 7201 sayılı Tebligat Kanunu⁵⁰⁹ uyarınca tebligat yapılabileceklerin (birlikte oturan aile fertleri, hizmetçisi) huzurunda gerçekleştirilmesi durumunda şikâyet süresi, haciz tarihinden itibaren başlayacaktır. Ancak haczin bunların yokluğunda yapılması durumunda, şikâyet süresinin başlayacağı tarihe ilişkin öğreti ve yargı kararları arasında farklılık bulunmaktadır. Yargıtay bir kararında,⁵¹⁰ buradaki yedi günlük şikâyet süresinin, üç günlük sürenin sona ermesinden itibaren değil; İİK m. 103 uyarınca gönderilen davetiyenin⁵¹¹ tebliğ edildiği öğrenme tarihinden itibaren başlayacağını belirtmiştir. Buna karşılık öğretideki bir görüşe göre,⁵¹² alacaklı veya borçlunun davetiyenin kendilerine tebliğinden itibaren üç gün içinde icra dairesine başvurup beyanda bulunmaları halinde, bu tarihten itibaren yedi günlük şikâyet süresi başlayacaktır. Alacaklı ve borçlu, davet edilmelerine rağmen üç gün içinde icra dairesine başvurmazlarsa, haciz esnasında gerçekleştirilen işlemleri bu üç günün sonunda öğrendikleri kabul edilecek ve yedi günlük şikâyet süresi, bu üç günün sonunda başlayacaktır. Bizim de katıldığımız ve Yargıtay’ın da bir kararında⁵¹³ benimsediği bu görüşe göre, İİK m. 103 doğrultusunda yapılacak bildirim ile yokluklarında haciz yapılmış alacaklı veya borçluya verilen üç günlük süre, haciz işlemine karşı şikâyet süresini başlatmaya yöneliktir. Üç günlük sürenin bunun haricinde bir işlevi olmamakla beraber bilhassa alacaklı, bu süre içinde satış

⁵⁰⁹ RG. T. 19.02.1959, S. 10139.

⁵¹⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2018/3437, K. 2018/8867, T. 01.10.2018. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 21.09.2021].

⁵¹¹ Bu davetiye kanunda düzenlendiği madde numarası itibarıyla uygulamada, “103 davetiyesi” olarak anılmaktadır.

⁵¹² Kuru, El Kitabı, s. 423; Pekcanitez, s. 73; Postacıoğlu, Altay, s. 379; Taşpınar Ayvaz, Hacedilemezlik ve Nedenleri, s. 12; Uyar, Uyar, Uyar, s. 721.

⁵¹³ Yargıtay HGK. E. 2011/13-303; K. 2011/437, T. 22.06.2011, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 08.10.2022].

isteyebilecektir zira satış isteme süresi, hacizden itibaren işlemeye başlayacaktır. (İİK m. 106/1)

Hakkın yerine getirilmemesi, sebepsiz sürüncemede bırakılması durumlarında şikâyet süreye tabi değildir, süresiz olarak yapılabilir. İİK’de açık bir hüküm bulunmamakla beraber, öğretide⁵¹⁴ ve kazai içtihatlarda,⁵¹⁵ şikâyetle konu işlemin kamu düzenine aykırı olması durumunda, şikâyetin süresiz olarak yapılabileceği kabul edilmiştir. Kamu düzenine aykırılık sebebiyle şikâyetin süresiz olarak yapılabilmesi istisna olup, esas olan şikâyetin süreye tabi olmasıdır. Haczedilemezlik bakımından hangi hallerin kamu düzenine ilişkin kabul edildiğini tespit etmek için ilmi ve kazai içtihatlardaki örneklerle bakılabilir:

Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mallarının haczedilemeyeceğine ilişkin İİK m. 82/f. 1, b. 1 hükmü kamu düzeninden olduğu için, bunların haczedilmesine karşılık yapılacak şikâyet, süreye bağlı değildir.⁵¹⁶

Öğretideki bir görüşe göre yiyecek, giyecek, yakacak ve yatacak eşya gibi borçlunun hayatını devam ettirmesi bakımından elzem nitelik taşıyan eşyaların haczedilerek, borçlunun asgari yaşamını sürdüremez bir hale düşmesine yol açılması durumunda, bu haciz işlemlerinin kamu düzeni ve insani değerlere saygı çerçevesinde süresiz şikâyetle tabi olması gerekmektedir.⁵¹⁷

İİK m. 82/f. 1, b. 9⁵¹⁸ hükmüne aykırı işlem yapılması halinde, YHKG⁵¹⁹ ve Yargıtay⁵²⁰ önceki tarihli kararlarında, borçlu tarafından yapılacak şikâyetin 7 günlük

⁵¹⁴ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 82; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 55; Kuru, El Kitabı, s. 529; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, s. 65; Uyar, Uyar, Uyar, s. 721; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 47.

⁵¹⁵ Yargıtay 12. HD. E. 2015/33089, K. 2016/9111, T. 29.03.2016; Yargıtay 12. HD. E. 2015/10908, K. 2015/22894, T. 01.10.2015, Yargıtay 12. HD. E. 2010/33618, K. 2011/15045, T. 11.07.2011; Yargıtay 12. HD. E. 2008/14781, K. 2008/18117, T. 23.10.2008, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 12.09.2022].

⁵¹⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2015/33089, K. 2016/9111, T. 29.03.2016; Yargıtay 12. HD. E. 2015/10908, K. 2015/22894, T. 01.10.2015, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 12.09.2022].

⁵¹⁷ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 293; Kuru, El Kitabı, s. 529; Pekcanitez, s. 88.

⁵¹⁸ “Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malul olanlara bağlanan emeklilik maaşları ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış tazminat ve ikramiyeleri, askeri malullerle, şehit

süreye bağlı olduğu görüşünü benimsemiştir. Yargıtay daha sonraki bir kararında, öğretideki bir görüşle⁵²¹ benzer şekilde, bu hükmün kamu düzenine ilişkin olduğunu kabul etmiş ve şikâyetin süreye bağlı olmadığını söylemiştir.⁵²²

Pekcanitez'e göre⁵²³ takip işlemlerine duyulan güvenin temin edilmesi ve üçüncü kişilerin haklarının korunması bakımından, süresiz şikâyetin mutlak olmaması ve bu hususta, bir üst sınırın tayin edilmesi zorunludur. Öğretideki bir görüşe göre⁵²⁴ süresiz şikâyetinde şikâyet, icra takibi sonlanıncaya kadar ileri sürülmelidir. Pekcanitez'e göre⁵²⁵ takibin sonlanması mutlak surette şikâyetin artık ileri sürülemeyeceği anlamına gelmemektedir. Ona göre bu konudaki süre sınırlaması, üçüncü kişilerin hak kazanması anıdır. O an, takibin sona ermesinden önce olabileceği gibi sonra da olabilir. Pekcanitez, şikâyetin takibin sona ermesinden sonra ileri sürülebileceğinin kabul edilmesi halinde, ihalenin feshine karşı şikâyetinde bu şikâyetin, ihalenin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde ileri sürülmesi şartında (İİK m. 134/7) olduğu gibi, takibe duyulan güvenin temin edilmesi ve hukuki istikrarın sağlanması amacıyla süresiz şikâyet hakkında da bu bir yıllık azami sürenin geçerli olması gerektiğini savunmuştur.⁵²⁶

Mutlak bir süresizliğin öngörülmesi, takip işlemlerine duyulan güvenin azalmasına ve üçüncü kişilerin haklarının zedelenmesine neden olabilir. Zira bu süreçte, üçüncü kişilerin kazandıkları hakların sürekli bir belirsizliğe tabi tutulması, bu kişiler bakımından öngörülemeyen bir durum meydana getirebilir. Dolayısıyla şikâyetin ileri sürülebilmesi için azami bir süre tayin edilmeyerek sınırsız bir şekilde bu yola

yetimlerine verilen terfi zammı ve 1485 numaralı kanun hükmüne göre verilen inhisar beyiye hisseleri haczedilemez.”

⁵¹⁹ Yargıtay HGK. E. 2003/12-17, K. 2003/29, T. 22.01.2003, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 12.09.2022].

⁵²⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2008/10978, K. 2008/13558, T. 26.06.2008, Yargıtay 12. HD. E. 2007/11959, K. 2007/14363, T. 10.07.2007; Yargıtay 12. HD. E. 2005/10775, K. 2005/15012, T. 07.07.2005, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 12.09.2022].

⁵²¹ Uyar, Uyar, Uyar, s. 602.

⁵²² Yargıtay 12. HD. E. 2008/14781, K. 2008/18117, T. 23.10.2008, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 12.09.2022].

⁵²³ Pekcanitez, s. 90.

⁵²⁴ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 83; Kuru, El Kitabı, s. 110.

⁵²⁵ Pekcanitez, s. 91.

⁵²⁶ Pekcanitez, s. 91.

başvurulmasına müsaade edilmesi, hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.⁵²⁷ Kanaatimizce de süresiz şikâyetin ileri sürülmesi, hukuki güvenlik ilkesinin ögelerinden biri olan belirlilik ilkesinin bir gereği olarak üçüncü kişilerin hak kazanma anı ile sınırlandırılmalıdır.

Yukarıdakilerin haricinde İİK m. 82’de haczedilemeyeceği belirtilen mal ve haklar üzerine konulan haciz işlemine karşı şikâyet süresi, borçlunun bu işlemi öğrenmesinden itibaren yedi gündür.

3.2.2. Haczedilemezlik Şikâyetinin İncelenmesi

İİK’de şikâyetlerin hangi icra mahkemesine yapılacağı açıkça belirtilmemiş olup öğretilde⁵²⁸ şikâyetin, şikâyete konu işlemi yapan icra memurunun bağlı bulunduğu icra mahkemesine yapılacağı kabul edilmiştir. Şikâyeti inceleyip karara bağlamaya yetkili olan merci icra mahkemesidir. İcra mahkemesinin yetkisi kesin yetkidir. İcra mahkemesi yerine icra dairesine yapılan başvuru geçersiz olup sonuç doğurmamaktadır.⁵²⁹ Yukarıda bahsettiğimiz üzere haczedilemezlik iddiasını değerlendirme hakkı ilk olarak icra memuruna aittir. İcra mahkemesi ancak şikâyet üzerine bu incelemeyi yapabilecektir.

İİK m. 79 uyarınca haczedilecek malın, takip işlemlerini yürüten icra dairesinin yetki alanının dışında bulunması durumunda haciz işleminin, hacze konu malın bulunduğu yer icra dairesi tarafından istinabe yoluyla yapılması halinde, haczedilemezlik şikâyeti, haciz işlemini talimat üzerine (istinabe yoluyla) gerçekleştiren icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine yöneltilmelidir. Malın bulunduğu yer icra dairesine istinabe olunmadan, esas takip işlemlerini yürüten icra dairesi tarafından haciz işleminin gerçekleştirilmesi durumunda haczedilemezlik şikâyetinin,

⁵²⁷ Mesut Köksoy, *İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, 1. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), s. 259.

⁵²⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 77; Atalı, Ermenek, Erdoğan, s. 57; Karşlı, s. 100; Kuru, El Kitabı, s. 104; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 66; Postacioğlu, Altay, s. 78; Uyar, Uyar, Uyar, s. 742; Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 49.

⁵²⁹ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 66; Postacioğlu, Altay, s. 78; Uyar, Uyar, Uyar, s. 741.

asıl takibi yürüten -aynı zamanda haciz işlemini yapan- icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesine yöneltilmelidir.⁵³⁰

Şikâyet hakkı, şikâyetle konu işlemin iptal ettirilmesinde hukuki yararı bulunan⁵³¹ alacaklı, borçlu ve üçüncü kişilere aittir.⁵³² Haciz esnasında elindeki bir mala başkasının malik olduğunu söyleyen borçlu, bu malın aynı zamanda haczi caiz olmayan şeylerden olduğunu iddia ediyorsa, yedi gün içerisinde şikâyet yoluyla icra mahkemesine başvurulmalıdır. Aksi takdirde şikâyet yoluna başvurmayan borçlunun, istihkak davasını kazanmış alacaklıya karşı o şeyin haczedilemez olduğunu ileri sürme imkânı olmayacaktır. Borçlunun süresinde şikâyet yoluna başvurması halinde ise mahkeme, ilk olarak bu şikâyeti karara bağlamalıdır. Mahkemenin, borçlunun haczedilemezlik şikâyetini kabul etmesi durumunda, ayrıca istihkak davasına bakmasına gerek kalmayacaktır zira istihkak davası, ancak haczi kabil mallar nezdinde mümkündür. Aksi durumda yani mahkemenin haczedilemezlik şikâyetini reddetmesi halinde, mahkeme istihkak davasına bakabilecektir.⁵³³

Yargıtay’a göre üçüncü bir kişi, haciz konulan şeyin kendisine ait olduğunu ileri sürerek haczin kaldırılmasını şikâyet yoluyla istemişse bu talep, gerçekte istihkak davası niteliğinde olduğundan, icra mahkemesinin hukuki nitelendirmeyi kendisi yaparak, söz konusu iddiayı istihkak davası usulüne göre incelemesi gerekmektedir.⁵³⁴

⁵³⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2019/6903, K. 2019/8476, T. 20.05.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2018/6762, K. 2018/13008, T. 06.12.2018; Yargıtay 12. HD. E. 2015/27325, K. 2016/5304, T. 25.02.2016; Yargıtay 12. HD. E. 2008/ 297, K. 2008/2778, T. 19.02.2008, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 13.09.2022].

⁵³¹ Yargıtay 12. HD. E. 2013/21288, K. 2013/30832, T. 01.10.2013; Yargıtay 12. HD. E. 2009/23771, K. 2010/5277, T. 08.03.2010; Yargıtay 12. HD. E. 2007/3500, K. 2007/5824, T. 27.03.2007; Yargıtay 12. HD. E. 2006/1015, K. 2006/4464, T. 07.03.2006, kararlar için bkz. <https://proxy.hacibayram.edu.tr:2089/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 13.09.2022].

⁵³² Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 80; Kuru, El Kitabı, s. 528; Uyar, Uyar, Uyar, s. 745.

⁵³³ Kuru, El Kitabı, s. 530.

⁵³⁴ Yargıtay 12. HD. E. 2017/8930, K. 2018/11644, T. 19.11.2018; Yargıtay 12. HD. E. 2016/29464, K. 2018/3060, T. 22.03.2018; Yargıtay 12. HD. E. 2016/22727, K. 2017/14123, T. 14.11.2017; Yargıtay 12. HD. E. 2017/6833, K. 2017/12240, T. 10.10.2017, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 13.09.2022].

İİK’de haczedilmezlik şikayetinin duruşmalı olarak inceleneceği yönünde açık bir hüküm yer almamaktadır. Hakimin buradaki takdir hakkı mutlak olmayıp, duruşma açılmasına gerek olup olmadığı yönünde kararını, şikayetin niteliğini göz önünde bulundurarak vermelidir.⁵³⁵ Taraflar duruşmaya katılmasalar bile Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)⁵³⁶ m. 150/1’den⁵³⁷ farklı olarak icra mahkemesi, dosyayı işlemiden kaldırmayarak şikayeti inceler ve karara bağlar.⁵³⁸

İcra mahkemesinin haczedilmezlik şikayetini kabul etmesi durumunda, mal üzerindeki haciz kalkar ve mal, borçluya iade edilir. Haczedilmezlik şikâyeti, İİK m. 22 uyarınca ayrıca bir karar verilmedikçe kendiliğinde takip işlemlerini durdurmayacağından, şikâyet sonuçlandırılmadan önce hacizli malın satılması ve haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesi durumunda, satış bedeli borçluya geri ödenir.⁵³⁹ Satış bedelinin alacaklıya verilmiş olması durumunda icra müdürü, İİK m. 361 uyarınca parayı alacaklıdan temin ederek borçluya geri verir.⁵⁴⁰

İİK m. 16’ya göre icra memuru, borçlunun malvarlığındaki bir unsur hakkında haczedilemez olduğuna karar verirse alacaklı, bu karara karşı şikâyet yoluna başvurabilecektir. Tersî durumda yani icra memurunun, borçlunun haczedilemez olduğunu ileri sürdüğü bir eşyasını haczetmesi durumunda borçlu, icra memurunun kararına karşı yine şikâyet yoluna başvurabilecektir.

⁵³⁵ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, s. 67; Postacıoğlu, Altay, s. 81; Uyar, Uyar, s. 757.

⁵³⁶ RG. T. 04.02.2011, S. 27836.

⁵³⁷ “Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilir.”

⁵³⁸ Yargıtay 12. HD. E. 2012/17470, K. 2012/35664, T. 29.11.2012; Yargıtay 12. HD. E. 2012/3722, K. 2012/19083, T. 04.06.2012, kararlar için bkz. <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 08.10.2022].

⁵³⁹ Kuru, El Kitabı, s. 530.

⁵⁴⁰ Kuru, El Kitabı, s. 530.

3.3. Meskeniyet Şikâyeti

3.3.1. Meskeniyet Şikâyetinin Süresi

2004 sayılı İİK’de 1965 yılında 538 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce, haline münasip evin haczini yasaklayan İİK m. 82/ f. 1, b. 12 hükmü,⁵⁴¹ ihale tarihine kadar meskeniyet şikâyetinin ileri sürülebileceğini düzenlemekteydi. Borçlunun kendisine sunulan bu imkânı, şikâyetle bulunmak için son anı bekleyerek kasten kötüye kullanması nedeniyle bu hüküm 538 sayılı Kanun ile kaldırılmış, ihale anına kadar meskeniyet şikâyetinde bulunulmasının önüne geçilmiştir.

Ancak öğretide, meskeniyet şikâyetinin süresiz olarak ileri sürülebilmesinin gerektiğini savunanlar bulunmaktadır: Belgesay,⁵⁴² haczedilmezlik şikâyetinin, haczin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde ileri sürülmesi gerektiğini belirtmekle beraber; haline münasip evin haczedilmesi durumunda meskeniyet şikâyetinin, süresiz bir biçimde satış vaktine kadar ileri sürülebilmesi gerektiği kanaatindedir. Haczedilemezlik kurumunun genel itibarıyla borçlu ve ailesinin temel haklarını gözetmek maksadıyla⁵⁴³ kabul edildiğini göz önünde bulundurursak, haczedilmesi halinde barınma hakkının ihlal edilmesi itibarıyla borçlu ve ailesi bakımından çok ağır sonuçlar doğmasına neden olacak haline münasip evin, haczedilmesine karşı şikâyet hakkının, yedi gün gibi kısa bir süreye bağlanması öğretide Akil⁵⁴⁴ ve Namlı⁵⁴⁵ tarafından eleştirilmiş, meskeniyet şikâyetinin süresiz olması gerektiği savunulmuştur.

3.3.2. Meskeniyet Şikâyetinin Takip İşlemlerine Etkisi

Meskeniyet şikâyeti, icra mahkemesi tarafından karar verilmediği sürece takip işlemlerini durdurmaz. Buna karşılık icra mahkemesinin meskeniyet şikâyetini

⁵⁴¹ “Borçlunun haline münasib evi (ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasib bir yer alınabilecek mikdarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır). Mesken hacizlerinde ihale tarihine kadar şikâyet caizdir.”

⁵⁴² Belgesay, s. 91.

⁵⁴³ Bkz. Haczedilmezlik Kurumunun Amacı, s. 6.

⁵⁴⁴ Akil, s. 789-790.

⁵⁴⁵ Namlı, s. 3112.

reddetmesi üzerine bu ret kararına karşılık temyiz yoluna başvurulması halinde temyiz başvurusu, takip işlemlerini durdurmamakla beraber satış işleminin yapılmasını engellemektedir (İİK m. 364/3).

Yargıtay son dönemde verdiği bir kararında,⁵⁴⁶ İİK m. 364/3 uyarınca, temyiz başvurusu satış işlemini durduracağından, ihale tarihinde meskeniyet şikayetinin reddi kararı hakkındaki temyiz başvurusunun devam etmesinin, ihalenin feshi sebebi doğuracağını belirtmiştir. Yargıtay önceki yıllarda (2014-2019) İİK m. 22 uyarınca, icra mahkemesi tarafından verilmiş bir takibi durdurma kararı bulunmadığı müddetçe, taşınmazın ihaleye çıkartılabilmesi için meskeniyet şikayetine konu kararın kesinleşmesinin beklenilmesine gerek olmadığı kanaatindeydi.⁵⁴⁷ Ancak Yargıtay 1. Hukuk Dairesi'nin 22.09.2020 tarihli kararında,⁵⁴⁸ kabul edilen haczedilmezlik şikayetinin sonucu beklenmeden ihale olunan taşınmazın tescilinin yolsuz olduğunu söylemesinin de etkisiyle Yargıtay 12. Hukuk Dairesi içtihat değişikliğine giderek, meskeniyet şikayetinin sonucu beklenmeden yapılan ihalenin feshi gerektiği, görüşünü benimsemiştir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre icra mahkemesi kararının temyiz edilmesi satış işlemini durduracağından, bu kararın temyizinin ardından ihalenin gerçekleştirilmesi, kanun hükmüne (İİK m. 364/3) aykırılık teşkil ettiğinden o ihalenin feshine neden olmaktadır.⁵⁴⁹

İİK m. 134/2 uyarınca ihalenin feshi, şikâyet yolu ile yalnız icra mahkemesinden istenebilir. Bu sebeple ihalenin feshi talebinin incelenmesinde ve karara bağlanmasında uygulanacak usul, şikâyet⁵⁵⁰ usulüdür. İhalenin feshi talebi, ihaleyi

⁵⁴⁶ Yargıtay 12. HD. E. 2021/8011, K. 2021/8585, T. 07.10.2021, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 08.10.2022].

⁵⁴⁷ Yargıtay 12. HD. E. 2018/10024, K. 2019/580, T. 21.01.2019; Yargıtay 12. HD. E. 2016/127, K. 2017/420, T. 17.01.2017; Yargıtay 12. HD. E. 2016/17014, K. 2016/22539, T. 31.10.2016; Yargıtay 12. HD. E. 2016/18094, K. 2016/21013, T. 10.10.2016; Yargıtay 12. HD. E. 2015/20586, K. 2015/24303, T. 13.10.2015; Yargıtay 12. HD. E. 2014/9157, K. 2014/11980, T. 24.04.2014, kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 08.10.2022].

⁵⁴⁸ Yargıtay 1. HD. E. 2018/3484, K. 2020/4339, T. 22.09.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> [Erişim 08.10.2022].

⁵⁴⁹ Timuçin Muşul, *İcra ve İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*, 1. bs. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), s. 361.

⁵⁵⁰ Bkz. Şikâyet, s. 119.

gerçekleştiren icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesidir. İcra mahkemesinin kararı kesin karar olup bu karara karşı kanun yoluna başvurulamaz (İİK m. 134/4).

İhalenin feshi, ihale tarihinden itibaren yedi gün içinde talep edilmelidir. İlgililerin, ihalenin yapılmasına kadar gerçekleştirilmesi gereken işlemler hakkındaki yolsuzlukları, en geç ihale günü öğrendikleri varsayılır (İİK m. 134/2). İhalenin kesinleşip kesinleşmediği, ihale tarihinden itibaren başlayan bu yedi günlük şikâyet süresine göre tespit edilir.

Ancak bazı durumlarda, şikâyet süresi fesih sebebinin öğrenilmesinden itibaren başlar (İİK m. 134/7). Buna göre kendisine satış ilan tebliğ edilmesi gereken bir ilgiliye ilanın tebliğ edilmemiş olması, satılan taşınmazların esaslı niteliklerindeki hatanın sonradan öğrenilmiş olması, artırmaya fesat karıştırıldığının sonradan öğrenilmiş olması durumlarında yedi günlük şikâyet süresi, ilgili tarafın öğrenmesinden itibaren başlar; ancak her halükârda ihale tarihinden itibaren bir yılın geçmesiyle beraber artık şikâyet yoluna başvurulamaz (İİK m. 134/7). Meskeniyet şikâyeti hakkındaki karar kesinleşmeden satışın gerçekleştirilmesinde şikâyet süresi, ihale anından itibaren yedi gündür.

İcra mahkemesi ihalenin feshine yönelik şikâyeti incelerken her türlü delile dayanabilir.⁵⁵¹ Bu nedenle öğretideki bir görüşe göre, icra mahkemesinin ihalenin feshi talebini reddi kararı, maddi anlamda kesin hüküm niteliğindedir.⁵⁵² Ancak Yargıtay bir kararında⁵⁵³ “*Bilindiği üzere; Bu tür bir iddia nedeniyle ihalenin usulsüzlüğünden bahisle İcra İflas Kanununun 134.maddesi hükmüne göre açılacak ihalenin feshi, daha çok icra hukuku prensipleri ve şikayet prosedürü içinde şekle dayalı, inceleme ve araştırma alanı daha kısıtlı ve ihalenin şeklen denetimi biçiminde gerçekleşmekte iken; yolsuz tescile dayalı iptal ve tescil davasında izlenecek yol bu kadar sınırlı olmayacak; takibe esas teşkil eden borç ilişkisinin*

⁵⁵¹ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 352.

⁵⁵² Hakan Pekcanıtez, Cemil Simil, *İcra İflas Hukukunda Şikâyet*, 2. bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017), s. 452; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 353; Muşul, İhale, s. 508.

⁵⁵³ Yargıtay 1. HD. E. 2015/11049, K. 2015/12260, T. 21.10.2015, benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 1. HD. E. 2011/63, K. 2011/5251, T. 03.05.2011; Yargıtay, 1. HD. E. 2013/9236, K. 2013/14596, T. 24.10.2013; Yargıtay 1. HD. E. 2010/5029, K. 2010/5612, T. 12.05.2010, kararlar için bkz. <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> [Erişim 09.10.2022].

doğru olup olmadığı, buna dayalı takibin usulüne uygun yapılıp yapılmadığı, ihale hazırlığı ve ihale anına kadar ve ihale aşamasındaki tüm işlemlerde davalının usul ve yasaya aykırı bir katkılarının bulunup bulunmadığı da araştırılacaktır...Bu çerçevede kalan bir soruşturma ve değerlendirmenin, mülkiyet hakkının illetini teşkil eden nedenin varlığına ya da yokluğuna delalet edemeyeceği kuşkusuzdur. Türk hukuk sisteminde, tapu kayıtlarının oluşumunda illilik prensibi esastır. İhalenin feshi isteğinin reddedilmiş olması keyfiyeti, temelde yolsuz tescil nedenini ortadan kaldırmaz...Bu tür davaların mülkiyet hakkına dayalı olarak her zaman açılabilceğı de kuşkusuzdur.” demek suretiyle ihalenin feshi talebinin reddedilmesinin temelde yolsuz tescil nedenini ortadan kaldırmadığı gerekçesiyle sicilin düzeltilmesi davasının her zaman açılabilceğini kabul etmiştir.

Bizim de katıldığımız görüşe⁵⁵⁴ göre Yargıtay’ın bu yöndeki kararlarına katılmak mümkün değildir. Şöyle ki Yargıtay’a göre m. 134’te belirtilen bir yıllık süreden sonra da dava açılabilcek olması, ihalenin kesinleşmesi için öngörülen bir yıllık azami süre kuralına aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca ihalenin feshedilmesinin sonucu sicilin düzeltilmesi davasının açılması, cebri ihalelere duyulan ilgiyi ve güveni azaltabilecek niteliktedir. Diğer yandan ihale alıcısı adına yapılan tescil, hukuken geçerli ve ortadan kaldırılmamış bir cebri icra işlemine dayandığı için sicilin düzeltilmesi davası bakımından, bir yolsuz tescilden söz etmek mümkün olmayacaktır. İhalenin feshi talebi üzerine icra mahkemesi, her türlü delili inceleyerek bir karara vardığı için fesih talebinin reddedilmesi durumunda, bu konunun yeniden dava edilmesi doğru olmayacaktır.

⁵⁵⁴ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, s. 353.

SONUÇ

Günlük hayatta insanlar, hayatlarını devam ettirirken birtakım sebeplerden ötürü borç altına girebilirler. Bu bağlamda gerek bir gerçek kişiden gerekse tüzel kişi bankalardan borç para alarak belirli bir vadede ödeme taahhüdünde bulunabilirler. Hayatın olağan akışında borçlu, alacaklıyla arasındaki bu ödeme plânına bağlı kalarak borcunu zamanında ödemektedir ancak aksi durumlar da meydana gelmektedir. Borçlunun borcunu ifa etmediği yahut edemediği bazı hallerde, alacaklıya hukuki koruma sağlamak maksadıyla düzenlemeler yapılmıştır. İşte İİK’de yer alan haciz kurumuyla alacaklının, devlet eliyle alacağına kavuşturularak tatmin edilmesi amaçlanmaktadır.

Haciz, alacaklının başvurusu üzerine, söz konusu alacağını karşılamak için borçlunun ekonomik değer taşıyan mal varlığı unsurlarına, devlet zoruyla icra memuru tarafından el konulmasıdır. Borçluya ait olan bu mallar satılarak elde edilen gelirden, borç miktarı kadar olan kısım alacaklıya ödenerek alacaklının tatmin edilmesi sağlanmaktadır.

Alacaklının mali açıdan tatminini sağlamak isterken, borçlunun tedavül kabiliyeti olan bütün mal ve haklarının satışının gerçekleştirilerek alacaklıya ödeme yapılması, hakkaniyete aykırılık oluşturacaktır. Alacağını temin edemeyen ve zarara uğrayan alacaklının hak arama özgürlüğü dikkate alınırken, öte yandan borçlunun ve ailesinin temel hakları da gözetilmelidir. Dolayısıyla takip sürecini işleten devlet, her iki taraf arasındaki menfaat dengesini sağlamakla yükümlüdür.

Cebri icra hukukunun bugün geldiği noktada borçlu, borcundan tüm mal varlığı ile sorumlu tutulmaktadır. Ancak bu sorumluluk hali haczedilemezlik kurallarıyla sınırlandırılmaktadır. Haczedilemezlik ilkesi, alacaklı ve borçlu arasındaki dengenin kurulmasına yöneliktir. Bu kurallarla alacaklının hakkı yerine getirilirken, borçlunun mahvına yol açmamak amaçlanmıştır. Borçlu ve ailesi, insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmelidir. Ters bir durumda, yani alacaklının tatmini için borçlunun bütün mal ve haklarının haczedilmesi ihtimalinde, borçlunun insanca yaşamaya devam edemeyeceği aşıkardır.

Bizim çalışmamızın konusu, borçlunun mal varlığı unsurları arasında yer alan ve ekonomik bir değer taşıyan mal ve hakların, bizzat yasa koyucu tarafından hacizlerinin yasaklanması durumudur. İİK m. 82 bu durumun başlıca örneğidir.

İİK ilk yürürlüğe girdiği tarihten bu yana pek çok kez değiştirilmiş olmasına rağmen, m. 82 hemen hemen üzerinde hiç değişiklik yapılmayan bir maddedir. Halbuki 82. maddenin ilk düzenlendiği şekliyle dahi hem esas hem de usul bakımından başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, yedinci bendin ilk cümlesi, çiftçi borçlunun, kendisi ve ailesinin geçimi için zaruri olan alat ve edevatının haczini yasaklayan dördüncü bendin tekrarı niteliğindedir. Maddenin 8. bendi de BK m. 610 hükmünü yinelemekle kaldığından işlevsizdir.

Haczi caiz olmayan mal ve haklar başlıklı İİK'nin 82. maddesi, İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu'nun 92. maddesi mehzaz alınarak ve neredeyse hiç değişiklik yapılmadan düzenlenmiştir. İsviçre mevzuatında genellikle belediyeyle ilgili olan dar kapsamlı birkaç hükme rastlanmakla beraber, mehzaz kanunda İİK m. 82/f. 1, b. 1'i karşılayan bir madde yer almamaktadır. Bu istisnai durumlar dışında genel itibarıyla kamu malları haczedilebilmektedir. Ulusal hukukumuzda ise hiçbir ayırım yapılmaksızın devlet mallarının haczedilemeyeceği kuralı kanunlaştırılmıştır. Bu hükmün Anayasaya aykırılığı yönündeki başvuru, Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Bu bentle ilgili ilk olarak, İİK'nin dışında "devlet malı"nı tanımlayan ve devletin özel mallarıyla kamu mallarını belirleyen bir düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca devlete, kesinleşmiş borçlarını ödemeleri bakımından bir süre tanınmalıdır. Bu sürenin sonunda borcunu ödememiş olan devlete karşı icra takibi başlatılmalı ve bu takibin sonuçsuz kalmaması için malları haczedilebilmelidir. Bu amaçla devletin özel hukuk kuralları uyarınca sahibi olduğu mal ve hakların haczi caiz kılınmalıdır. Devletin kamu hizmetinde aktif olarak kullanılan malları söz konusu olduğunda ise burada korunmaya değer bir kamu yararının olup olmadığı icra memurunun takdir yetkisine bırakılmalı ve o malın haczedilip haczedilmemesine icra memuru karar vermelidir.

İİK m. 82/f. 1, b. 2'ye göre, ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya hacizden muaf tutulmuştur. Esasen bu doğrultuda bir düzenleme b. 4'te de yer

almaktadır. Bu bende göre, borçlunun sanat ve mesleki için lüzumlu olan aletleri ve edevatı ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları haczedilemez kabul edilmiştir. Anlaşıldığı üzere bu bentlerde haciz dışı bırakılan aletler, sermaye değeri düşük şeylerdir. Dolayısıyla bize göre, birbirlerinin tekrarı niteliğinde olan bu bentlerde bahsi geçen şeyler satılamayacağı, satılsalar bile satış bedeli muhafaza ve satış masraflarını dahi karşılamayacağı için bu şeylerin ayrıca haczi caiz olmayan şeyler olarak kanunda düzenlenmesine gerek yoktur.

İİK m. 82/ f. 1, b. 3'te kıymetli evrak, değerli taş, antika, altın, gümüş gibi kıymetli şeylere haczedilebilir eşyalar olarak yer verilmiştir. Bu eşyaların haczi hususunda bugüne kadar hiçbir şüphe yokken, haczedilmesi caiz olmayan mal ve haklar arasında ayrı ayrı sayılmaları, sanki eve haciz geldiğinde sadece bunlar haczedilebilecekmiş gibi kamuoyunda bir yanılgıya neden olmuştur. Kanaatimizce, bu doğrultudaki düzenleme, yalnızca tatbikatta tereddüde yol açmakla kalmış, herhangi bir fayda sağlamamıştır.

İİK m. 82/f. 1, b. 3'te yapılan son değişikle beraber güncel kanunda, aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin lüzumlu eşyalarının haczedilemeyeceği kararlaştırılmıştır. Önceki düzenlemede “*pek lüzumlu ev eşyası*”ndan bahsederken, yeni düzenlemede “*lüzumlu ev eşyası*” ile neyin amaçlandığı belirsizdir. Bu tür karışıklıklara mahal vermemek adına, düzenlemede daha açık ifadelerle yer verilmesi daha uygun olacaktır. Bu bentte bundan başka, aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda, bunlardan birinin haczedilebileceği söylenmiştir. Bu hususta zaten bir şüphe duyulmamaktadır dolayısıyla bentte özellikle belirtilmesine ihtiyaç yoktur. Hatta böyle bir ifadeye ayrıca yer verilmiş olması, lüks bir ev eşyası tek bir tane ise haczedilemeyecek mi, sorusuna yol açmıştır. Biz, lüzumlu ev eşyasının koruma altına alındığı bu bendin, ikame ilkesinin düzenlendiği İİK m. 82/3'e dahil edilmesi, böylelikle bir tek olsa dahi lüks olan ev eşyalarının satışının gerçekleştirilmesi ve borçluya, daha uygun olanını temin etmesi için para bırakılması gerektiği görüşündeyiz. Buradaki eşyanın lüks olarak kabul edilip edilemeyeceğini, haczi gerçekleştiren icra memuru takdir etmelidir. Netice itibarıyla İİK m. 82/f. 1, b. 2 hükmü, “borçlu ile aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin, hayatlarını asgari

şartlarda devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları eşyalar” şeklinde düzenlenebilir.

İİK m. 82/f. 1, b. 4’te borçlu çiftçinin kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazinin haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Biz bu konuda Yüksek Mahkemelerin kararlarında belirttiği gibi, borçlunun kendisi ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazinin miktarı, haczedilen-haczedilmeyen tüm taşınmazları, keşif ve bilirkişi incelemesi ile belirlendikten ve borçlunun elde ettiği ek gelirler dikkate alınarak hesaplama yapıldıktan sonra bu gelirin, borçlunun ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için gereken miktardan fazla olduğunun tespit edilmesi durumunda, söz konusu arazinin haczedilerek satılması ve bu satıştan elde edilen miktardan, borçlunun geçimi için ihtiyacı olan geliri sağlayabileceği tarlayı almasına yetecek kadarının borçluya ödenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira günümüzde tarım arazileri çok yüksek fiyatlara alıcı bulabilmektedir. Dolayısıyla bu kadar değerli bir şeyin haczinin caiz olmadığı kabul edilmesi, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini zedeler niteliktedir.

İİK m. 82/f. 1, b. 4’te bahsi geçen nakil vasıtaları diğer eklenti ve tarım aletleri bakımından da arazi ile benzer biçimde bir değerlendirme yapılarak haczedilip haczedilemeyeceğine karar verilmesi, haczedilmesi durumunda daha uygun olanını temin etmesi için borçluya para bırakılması, eğer sürekli kullanımı gerektirmeyen örneğin saman balyası yapmak için ihtiyaç duyulan bir eklentiyse haczedilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

İİK m. 82/f. 1, b. 5’te, borçlunun ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise tercih edeceği bir süt mandası veya ineği yahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları haczedilemez. İİK’yi aldığımız İsviçre’de, süt vazgeçilmez bir besin kaynağı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla böyle bir düzenleme yapılmasını uygun bulmuş olabilirler ancak bugün bizim ülkemizde, uygulama alanı oldukça daraldığı için bu hükmün kaldırılması gerektiğini söylemek mümkündür. Bunun yerine çift hayvanlarının haczedilemeyeceğini düzenleyen dördüncü bende, bunların üç aylık yem ve yataklıkları da eklenerek hayvanların telef olmasının önüne geçilmelidir.

İİK m. 82/f. 1, b. 6’da yiyecek ve yakacak bakımından düzenlenen bu koruma sabit geliri olmayanlar bakımından geçerli olmalıdır. Sabit gelir sahibi olan borçlunun, maaş veya ücret haczinde haczedilebilecek miktar belirlenirken yiyecek ve yakacak masrafı göz önünde bulundurulduğu için bu bent kapsamında ayrıca korunmalarına ihtiyaç yoktur.

Biz İİK m. 82/f. 1, b. 7’nin dördüncü bendin tekrarı olduğu dolayısıyla kaldırılması gerektiği kanaatindeyiz. Benzer biçimde İİK m. 82/f. 1, b. 8 hükmü, BK m. 610’dan farklı bir koruma sunmadığı için ayrıca İİK’de düzenlenmesinin bir anlam ifade etmediği görüşündeyiz. Benzer şekilde, 5510 sayılı Kanun m. 93, İİK m. 82/f. 1, b. 9’daki düzenleme kapsamında yapılan ödemeleri de içine alan daha geniş bir haczedilmezlik koruması sağladığı için, kanaatimizce İİK’de böyle bir düzenlemeye yer verilmesine gerek yoktur.

İİK m. 82/f. 1, b. 10’da esas amacın, buradaki kuruluşlar tarafından yapılan ödemelerin haczedilmemesi olduğu dolayısıyla yalnızca maaşların değil tek seferlik ödemelerin de buraya dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu nedenle hükmün lafzında “maaş” yerine “ödeme” deyiminin kullanılması daha uygun olacaktır.

İİK m. 82/ f. 1, b. 11’de madde lafzında herhangi bir ayrıma gidilmediği için manevi tazminatların da maddi tazminatlar gibi haczedilmezlik korumasından yararlanması gerektiği kanaatindeyiz. Bizim görüşümüze göre manevi tazminatın türünden ziyade, söz konusu manevi zararın, zarar görenin iş gücü kaybına neden olup olmadığı önemlidir. Eğer bir iş gücü kaybına neden olunmuşsa buradaki manevi zarar da haczedilememelidir.

82. maddenin en önemli düzenlemelerinden bir tanesi de borçlu ve ailesinin haline münasip evinin haczedilememesidir. İsviçre’de borçluya, haline münasip bir evin kirasını karşılayacak kadar para bırakıldıktan sonra meskeni haczedilebilmektedir. Kanunda bahsedilen “*haline münasip ev*” borçlunun gelirine, toplumdaki pozisyonuna, aile üyelerinin sayısına bakılarak her borçlu için ayrıca değerlendirilmelidir. Bu hükmün tatbiki noktasında taşınmazın haczedilip haczedilemeyeceğine karar verme yetkisi borçlu ile alacaklının menfaatlerini gözetleme yükümlülüğü bulunan, haczi gerçekleştiren icra memuruna aittir. Bu bağlamda borçlunun haczedilemezlik şikayetinde bulunduğu ev hakkında, borçlunun

haline münasip olmadığı ve lüks kabul edilecek nitelikte olduğu kabul edilirse, bu taşınmaz haczedilerek satışa çıkartılır ve elde edilen paradan haline münasip bir ev alabileceği kadar tutar borçluya verilir.

Bugün taşınmaz satışlarının tavan fiyatlar üzerinden gerçekleştiği ülkemizde, evi haczedilerek satılan borçlunun kendine yeni bir ev alması ihtimali oldukça düşüktür. Zira ülkemizde enflasyonun artmasıyla beraber alım gücünde önemli ölçüde azalma yaşanmıştır. Dolayısıyla insanların belki yıllar süren çalışma hayatlarının sonucunda satın aldıkları evlerinin haczedilmesi, artan kira fiyatları da göz önünde bulundurulduğunda insanların sokakta kalması gibi istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Bu durum Anayasa ile koruma altına alınmış temel barınma ihtiyacına aykırılık teşkil etmektedir. Üstelik son zamanlarda ev fiyatlarında yaşanan artışla beraber, evin değeri karşısında cüzi kalabilecek bir borç miktarı için evin haczedilerek satılması, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini zedeleyebilir. Ayrıca cebri ihalelerde taşınmazların gerçek değerinin çok altında satılması, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin, borçlunun aleyhine olacak şekilde bozulmasına neden olabilir. Netice itibarıyla bize göre, ikame ilkesinin uygulanabildiği ev hacizlerinde, haczedilmezlik korumasının devam etmesi daha uygun olacaktır.

İİK’de bilhassa haczedilemeyen mal ve hakların düzenlendiği 82. madde de sıklıkla ‘aile’ kavramı kullanılmış olup, bu kavrama yönelik bir tanım yapılmamış olması, bu kavramın içerisine kimlerin dahil edilebileceği hususunda görüş ayrılıklarına neden olmaktadır. Kanımızca bu aile kavramı geniş anlamda değerlendirilerek, borçlu ile aynı çatı altında yaşayan ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri karşılamaktadır.

Yargıtay içtihatlarına göre, haczedilemezlik şikayetinde bulunma hakkı yalnızca borçluya aittir. Kanımızca, bir meskenin haline münasip olup olmadığı borçlu ve ailesinin gereksinimleri dikkate alınarak bir bütün olarak incelendiğinden, borçluya tanınan bu şikâyet hakkı, borçluyla birlikte yaşayan ve haciz işleminin gerçekleştirilmesi durumunda bundan önemli derecede etkilenecek olan diğer aile bireylerine de tanınmalıdır.

İİK m. 83’te maaş ve ücretlere yönelik en az dörtte birinin haczini mecburi kılan hükmün, uygulamada adil olmayan sonuçlar doğurduğu kanaatindeyiz. Çünkü bu

hüküm, 4857 sayılı İş Kanunu'na tâbi çalışanları kapsamamaktadır ve 4857 sayılı Kanun'un 35. maddesine göre işçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilememektedir. Aynı ücreti alan insanlar hakkında, tâbi oldukları kanunların farklı kanunlar olması nedeniyle aylıklarından yapılan kesintilerin farklı miktarlarda olması, hukuk devleti anlayışına ve eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Kanaatimizce İİK'de, tüm çalışanları kapsayacak şekilde genel bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Bize göre bu husustaki İİK hükmü, "Borçlu ve ailesinin geçinmeleri için ihtiyaç duydukları miktar borçluya bırakıldıktan sonra aylık gelirinden geri kalan kısım haczedilebilir." şeklinde düzenlenebilir. İcra müdürü borçluya bırakılacak miktarı belirlerken asgari geçim sınırını göz önünde bulundurmalıdır. Bu sınırın çok altında yahut üstünde yapılacak kesintilere karşı şikâyet yolu açık olmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Şükran. *Haczin Hukuki Niteliği*. İstanbul: Der Yayınevi, 2020.
- AKGÜNER, Tayfun. *İdare Hukuku*. 9.bs. İstanbul: Der Yayınevi, 2021.
- AKIN, Levent “Maaş ve Ücret Haczi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1 (1995): 335-363.
- AKINCI, Şahin. *Roma Borçlar Hukuku*. 14.bs. Konya: Sayram Yayınları, 2020.
- AKİL, Cenk. “Yargıtay Kararları Işığında Haline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK M. 82/12).” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 4 (2011): 775-808.
- AKKAYA, Tolga. “İcra Memurunun Haczedilmezlik Kurallarım Kendiliğinden Dikkate Alamayacağı Sorunu.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 3 (2009): 845-866.
- AKKIRAN, Gülfem. “Borçlunun Haline Münasip Evinin Haczedilmezliği” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2020.
- AKYILMAZ, Bahtiyar, SEZGİNER Murat, KAYA Cemil. *Türk İdare Hukuku*. 13. bs. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema, HANAĞASI, Emel. *İcra ve İflas Hukuku*. 6. bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- ARSLAN, Kahan Onur. “Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Mallarından Yararlanmanın Esasları.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 131 (2017): 57-86.
- AŞIK, İbrahim. “1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının Haczedilmezliği.” *MİHDER*, C. 7, S. 18 (2011): 57-93. (kıs. Aşık, Devlet Mallarının Haczedilmezliği,).
- AŞIK, İbrahim. “Borçlu ve Ailesinin Yaşamı İçin Gerekli Mal ve Alacakların Haczedilmezliği Bu Kurallarda Değişiklik İhtiyacı.” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, C. 7, S. 87-88 (2011): 34-74. (kıs. Aşık, Borçlu ve Ailesi,).

- ATALAY, Oğuz. “Türk Medenî Kanunu’nda Aile Hukuku Mal Rejimlerine İlişkin Hükümlerin Takip Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi.” *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2003: 51-73.
- ATALI, Murat, ERMENEK, İbrahim, ERDOĞAN Ersin, *İcra ve İflas Hukuku*. 1. bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- ATAR, Fahrettin. *İslam İcra ve İflas Hukuku*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1990. (kıs. Atar, İcra ve İflas,).
- ATAR, Fahrettin. “İslam Hukukunda Borçlunun İflasına Karar Verilmesi, Hacredilmesi, Mallarına Haciz Konulması ve Hapsedilmesi” Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, 1982. (kıs. Atar, İslam Hukuku,).
- AYDIN, Muzaffer. *Haczedilemeyen Mal ve Haklar*. 1.bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- BELGESAY, Mustafa Reşit. *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*. 2. bs. İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1948.
- BERKİN, Necmeddin M. *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi Cilt II*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1979. (kıs. Berkin, Rehber,).
- BERKİN, Necmeddin M. “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 31, S. 5 (1957): 113-134. (kıs. Berkin, Haciz,).
- ÇAĞLAYAN, Ramazan. “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları.” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016): 373-398.
- ÇELİK, Yasin “Devlet Mallarının Haczedilmezliği ve Belediye Mallarının Haczi.” *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 13 (2017): 31-61.
- ÇİFTÇİ, Pınar. *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*. 1. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- DENEK, Selçuk “Yeni Kamu Hizmeti Düşüncesi: Değişen Kamu Hizmeti Anlayışı.” *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 1 (2019): 418-439.

- DOĞAN, Mahmut ve BAŞ, Ali İhsan. “Bir Finansman Kaynağı Olarak Belediyelerde Borçlanma.” *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, C. 34, S. 1 (2013): 293-315.
- DOMANIÇ, Hayri. “Devlet Mallarının Haczolunmazlığını Düzenleyen İİK. 82/1 Kuralının Anayasa’ya Aykırı Olmadığını Saptayan 21.10.1992 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı ile Direnceye Uğrayan Kamulaştırma Bedellerine BK. 105 Tazminatını Uygulamayan Yargıtay 5. ve 18. Hukuk Dairelerinin İdare Yanlısı Kararlarından Doğan Çeşitli Sorumluluklar ve Başka Yasal Yollar.” *Manisa Barosu Dergisi*, S. 53-54 (1995): 8-41.
- DÖNER, Kemal. “Ailenin Korunması Bağlamında Aile Konutu Şerhi ve Şerhin Konutun Haczine ve Satışına Etkisi” Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, 2018.
- DÖNMEZ, R. Murat. *İcra İflas Hukukunda Meskeniyet İddiası*. İzmir: Güncel Yayınevi, 2009. (kıs. Dönmez, Meskeniyet İddiası,).
- DÖNMEZ, R. Murat. “Aile Konutunun Haczi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 77 (2008): 349-358. (kıs. Dönmez, Aile Konutu,).
- DURAN, Osman. “Belediyeye Karşı Haciz Tatbiki.” *Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt I*, Ed. Emel Hanağası ve Mustafa Göksu. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 755-795.
- DURMUSH, Gulnara. “Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2019.
- DÜREN, Akın. *İdare Malları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975.
- EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 22. bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017. (kıs. Eren, Genel,).
- EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 6. bs. Ankara, Yetkin Yayınları, 2018. (kıs. Eren, Özel,).
- FRANKO, Nisim İ. “Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini” Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 1973.

- GÖZLER, Kemal. *İdare Hukuku Cilt I*. 3. bs. Bursa: Ekin Kitabevi, 2019. (kıs. Gözler, Cilt I).
- GÖZLER, Kemal. *İdare Hukuku Cilt II*. 3. bs. Bursa: Ekin Kitabevi, 2019. (kıs. Gözler, Cilt II).
- GÜLAN, Aydın. “Kamu Malları.” *Günüşiğinde Yönetim*, Ed. İl Han Özay. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017, s. 655-720. (kıs. Gülan, Kamu Malları).
- GÜLAN, Aydın. “Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir.” *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, S. 1 (1995): 22–29. (kıs. Gülan, Ne Yapılabilir).
- GÜN BÜYÜKSÜTÇÜ, Merve Gül. “Kamu Mallarında Ecrimisil ve Tahliye” Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, 2018.
- GÜVEL, Övünç. “Roma Hukukunda Sorumluluk.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2 (2017): 375-404.
- HASIRCI, Hakan. “Belediye Mallarının Haczi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S.4 (2016): 2821-2865. (kıs. Hasırcı, Belediye Malları).
- HASIRCI, Hakan. “1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının Haczedilmezliği.” *Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt I*, Ed. Emel Hanağası ve Mustafa Göksu. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 1037-1074. (kıs. Hasırcı, Devlet Malları).
- KAÇAK, Nazif. *Açıklama ve İçtihatlarla Haczedilemezlik*. 1.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
- KAMACI, Mahmut. “Aile Konutu ve Hak Sahibi Eşin Bu Konutla İlgili Tasarruflarına Diğer Eşin Katılma Hakkı (Rıza).” *Yargıtay Dergisi*, C. 30, S. 1- 2 (2004): 113 – 138.
- KARA, Yakup. “İslam Hukukunda Deyn’in Deyn Karşılığında Satımı” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2012.
- KARAASLAN, Varol. “6352 Sayılı Kanun ile Haczedilmezlik Kurallarında Yapılan Değişiklikler.” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2 (2012): 161-183.

- KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan. *Roma Hukuku*. 17. bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 2014.
- KARAYALÇIN, Yaşar. “Devlet Borçları ‘Devlet Malları Haczedilemez’ Kuralı (İİK m. 82 ve Anayasa Mahkemesi’nin 21. X. 1992 Tarihli Kararı).” *Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu* (11 Mayıs 2001): 119-143.
- KARSLI, Abdurrahim. *İcra ve İflas Hukuku*. 4. bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.
- KAZAN, Ahmet. “Türkiye’de Belediye Borçlarının Genel Bütçeye Etkileri: 1980–2009 Dönemi Analizi” Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, 2011.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* 20.bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016. (kıs. Kılıçoğlu, Borçlar,).
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. *Medeni Hukuk*. 3. bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019. (kıs. Kılıçoğlu, Medeni,).
- KIRBAŞ, Sadık. *Devlet Malları*. 1.bs. Ankara: Birlik Yayıncılık, 1985.
- KIYAK, Emre. “Kişisel Bilgisayar Donanımı ve Yazılım Kullanım Lisansının Haczi.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2 (2021): 49-96.
- KİRAZ, Refik. “İdare Hukukunda Kamu Mallarından Yararlanma” Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011.
- KÖKSOY, Mesut. *İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*. 1. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- KURU, Baki. “Haczi Caiz Olmayan Şeyler.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S.1 (1962): 277 – 326. (kıs. Kuru, Haciz,).
- KURU, Baki. *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*. 2.bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013. (kıs. Kuru, El Kitabı,).
- MUŞUL, Timuçin. *İcra ve İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*. 1. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016. (kıs. Muşul, İhale,).

- MUŞUL, Timuçin. *İcra ve İflas Hukuku Cilt I*. 6. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013. (kıs. Muşul, İcra ve İflas,).
- NAMLI, Mert. “Anayasa Mahkemesi’nin Aile Konutu Hakkında Haczedilemezlik Şikayetinin İleri Sürülmesine İlişkin 12.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi.” *Legal Hukuk Dergisi*, C. 18, S. 211 (2020): 3085-3120.
- NAS, Adil. *Belediye Gelirleri*. 1. bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011.
- OĞUZMAN, M. Kemal ve ÖZ, Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2*. 14. bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY ÖZDEMİR, Saibe. *Eşya Hukuku*, 21. bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018.
- OSKAY, Mustafa, KOÇAK, Coşkun, DEYNEKLİ, Adnan, DOĞAN, Ayhan. *İİK Şerhi Madde 68-99 Cilt 2*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.
- ÖNDER ÖZBAKIR, Senem. “Borçlunun Haline Münasip Evinin Haczedilememesi (Meskeniyet İddiası-İİK. M. 82/12)” Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi, 2010.
- ÖZAY, İl Han “Tüzel Kişilik ve Kamu Tüzel Kişiliği.” *Günüşiğinde Yönetim*, Ed. İl Han Özay. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017, s. 115-135.
- ÖZBAY, İbrahim. “İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK m. 83/a).” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-2 (2005): 543-567.
- ÖZEKES, Muhammet. “İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz” Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, 1998. (kıs. Özekes, İhtiyati Haciz,).
- ÖZEKES, Muhammet. *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*. 1. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009. (kıs. Özekes, Temel Haklar ve İlkeler,).
- ÖZSOY, İlker Mete. “Kripto Para Varlıklarının Cebri İcra Yolu ile Haczi” Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi, 2019.
- PEKCANİTEZ, Hakan. *İcra İflas Hukukunda Şikâyet*, 1. bs. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1986.

- PEKCANITEZ, Hakan, SİMİL, Cemil. *İcra İflas Hukukunda Şikâyet*, 2. bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral, ÖZEKES, Muhammet. *İcra ve İflas Hukuku*. 8.bs. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- RADO, Türkan. “Roma Hukukunda Cebri İcra Usullerinin İnkişafı”. *İÜHF*, C.10, S. 1-2 (1944): 229-240.
- ROSELAAR, Saskia. (2017, 28 June). “Lex Poetelia Papiria.” <https://oxfordre.com/classics/view/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-8190> [Erişim 05.03.2021].
- SARI, Cemil. “Türk İdare Hukukunda Kamu Mallarının Korunması” Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, 2019.
- SEROZAN, Rona. “Kişiyi Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği.” *Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan*, Ed. Hüseyin Hatemi. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006): 559-563.
- SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral. “Oranlılık İlkesi ve İlkenin İcra Hukukunda Uygulanması.” *Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001, s. 177-203.
- SÜTKEN, Elvan. “Roma Borçlar Hukukunda Sorumluluk ve Günümüz Hukukuna Etkileri” Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, 2003.
- ŞIPKA, Şükran. *Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m. 194)*. 2. bs. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004.(kıs. Şıpka, Aile Konutu,)
- ŞIPKA, Şükran. “Aile Konutu ve Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler.” *Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması Sempozyumu* (6 – 7 Mart 2003): 35-69. (kıs. Şıpka, Diğer Eşin Rızası,)
- TAHİROĞLU, Bülent ve ERDOĞMUŞ, Belgin. *Roma Hukuku Dersleri*. 9. bs. İstanbul: Der Yayınları, 2013.
- TAN, Turgut. *İdare Hukuku*. 9. bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 2020.

- TAŞPINAR AYVAZ, Sema. “İcra Müdürünün Yetkilerinin Kısıtlanmasına İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Eleştirisi.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 2, S. 10 (2007): 71-79. (kıs. Taşpınar Ayvaz, İcra Müdürünün Yetkileri,)
- TAŞPINAR AYVAZ, Sema. “Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi (Haczedilmezlik ve Nedenleri)” Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, 1994. (kıs. Taşpınar Ayvaz, Haczedilemezlik ve Nedenleri,)
- TOPUZ, Gökçen. “Aile Konutunun Haczi ve Kiralanan Aile Konutunun İlamsız İcra Yoluyla Tahliyesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1 (2008): 271 – 291.
- ULUKAPI, Ömer. “Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin ‘4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu’ Kapsamındaki Uygulaması”, *BATİDER*, C. XVII, S. 1 -2 (1995): 137 - 150.
- UYAR, Talih, UYAR, Alper, UYAR, Cüneyt. *İcra Hukukunda Haciz*. 4.bs. Ankara: Bilge Yayınevi, 2021.
- UYAR, Talih. “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”. *Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1974: 551 – 586.
- VÉLYVIS, Stasys ve MIKUCKIENÉ, Vilija. çev. Hande Gül Küçükkaya. “Roma Hukukunda İflas Prosedürünün Doğuşu.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı (2014): 2389-2404.
- YALÇIN, Mehmet. “İcra ve İflas Hukukunda Mesken Haczi” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, 2009.
- YAVAŞ, Murat. “Maaş ve Ücret Haczi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 84 (2009): 93-120.
- YAVUZ, Cevdet, ACAR, Faruk, ÖZEN, Burak. *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*. 14. bs. İstanbul, Beta Yayıncılık, 2016.

- YAZICI, Yusuf. “Yerel Yönetimler Reformunun Eksik Yönü: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu” Yüksek Lisans Tezi. Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2021.
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil. “İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1-3 (1989): 98-115.
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil ve DEREN YILDIRIM, Nevhis. *İcra ve İflas Hukuku*. 8.bs. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2021.
- YILMAZ, Ejder. “Dünden Bugüne İcra İflas Kanunumuz.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cumhuriyetimize 80. Yıl Armağanı*, C. 11, S. 3-4 (2003): 9-45. (kıs. Yılmaz, Dünden Bugüne,).
- YILMAZ, Ejder. “Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan*, C. 5, S. 1-2 (1996): 55-76. (kıs. Yılmaz, Adalet Hizmetleri,).
- YILMAZ, Ejder. “Devlet Malları Hak ve Rüçhanlığına Sahip Malların Haczedilememesi.” *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı*. 1. bs. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988: 601-611. (kıs. Yılmaz, Devlet Malları,).
- YILMAZ, Ejder. “Medeni Yargıda İnsan Hakları.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 2 (1996): 149-167. (kıs. Yılmaz, İnsan Hakları,).
- ZEVKLİLER, Aydın ve GÖKYAYLA, K. Emre. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. 17. bs. Ankara, Turhan Kitabevi, 2017.